

Bryssel 17.12.2019
COM(2019) 653 final

EHDOTUS: KOMISSION JA NEUVOSTON YHTEINEN TYÖLLISYYSRAPORTTI

ohesiasiakirja komission tiedonantoon

vuotuisesta kestävä kasvun strategiasta 2020

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	2
KESKEISET VIESTIT	3
1. KATSAUS TYÖMARKKINOIDEN JA SOSIAALIPOLITIIKAN KEHITYSSUUNTAUKSIIN JA HAASTEISIIN EUROOPAN UNIONISSA	14
1.1 Työmarkkinoiden kehityssuuntaukset	14
1.2 Sosiaalipoliittiset kehityssuuntaukset	20
2. KATSAUS SOSIAALI-INDIKAATTOREIDEN TULOSTAULUUN	23
2.1 Tulostaulu	23
2.2 Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulusta saatu näyttö	25
3. TYÖLLISYYS- JA SOSIAALIPOLITIIKAN UUDISTUKSET – JÄSENVALTIOIDEN TULOKSET JA TOIMET	30
3.1 Suuntaviiva 5: Työvoiman kysynnän lisääminen	30
3.1.1 Keskeiset indikaattorit	30
3.1.2 Poliittiset toimet	45
3.2 Suuntaviiva 6: Työvoiman tarjonnan parantaminen sekä työhön pääsyn, taitojen ja osaamisen parantaminen	48
3.2.1 Keskeiset indikaattorit	48
3.2.2 Poliittiset toimet	78
3.3 Suuntaviiva 7: Työmarkkinoiden toiminnan ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuuden parantaminen	92
3.3.1 Keskeiset indikaattorit	92
3.3.2 Poliittiset toimet	116
3.4 Suuntaviiva 8: Yhtäläisten mahdollisuuksien ja sosiaalisen osallisuuden edistäminen sekä köyhyyden torjuminen	124
3.4.1 Keskeiset indikaattorit	124
3.4.2 Poliittiset toimet	145

ESIPUHE

Euroopan komission ja neuvoston yhteisestä työllisyysraportista määrätään Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT-sopimuksen) 148 artiklassa. Euroopan komission alustava ehdotus raportiksi on osa syyspakettia, joka sisältää vuotuisen kestävä kasvun strategian EU-ohjausjakson käynnistämiseksi. Yhteisessä työllisyysraportissa esitetään vuotuinen katsaus työllisyys- ja sosiaalipolitiikan keskeisiin kehityssuuntauksiin Euroopassa sekä uudistustoimiin, joita jäsenvaltiot ovat toteuttaneet työllisyyspolitiikan suuntaviivojen¹ mukaisesti. Näistä uudistuksista raportoidaan suuntaviivojen rakennetta seuraillen: työvoiman kysynnän lisääminen (suuntaviiva 5), työvoiman tarjonnan parantaminen sekä työhön pääsyn, taitojen ja osaamisen parantaminen (suuntaviiva 6), työmarkkinoiden toiminnan ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuuden parantaminen (suuntaviiva 7) sekä yhtäläisten mahdollisuuksien ja sosiaalisen osallisuuden edistäminen ja köyhyyden torjuminen (suuntaviiva 8).

Lisäksi yhteisessä työllisyysraportissa seurataan jäsenvaltioiden tuloksia suhteessa sosiaali-indikaattoreiden tulostauluun, joka liittyy Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin. Pilarista annettiin 17. marraskuuta 2017 Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission yhteinen julistus. Siinä yksilöidään periaatteita ja oikeuksia kolmella alalla: i) yhtäläiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille, ii) oikeudenmukaiset työolot sekä iii) sosiaalinen suojelu ja sosiaalinen osallisuus. Näillä aloilla saavutetun edistyksen seuranta tuetaan pilariin liittyvän sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun yksityiskohtaisella analyysillä.

Yhteinen työllisyysraportti rakentuu seuraavasti: johdantoluvussa (luku 1) raportoidaan alustukseksi keskeisistä työmarkkinoiden ja sosiaalialan suuntauksista Euroopan unionissa. Luvussa 2 esitetään tärkeimmät tulokset Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin liittyvän sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun analyysistä. Luvussa 3 kuvataan yksityiskohtaisesti keskeiset indikaattorit maittain (myös sosiaali-indikaattoreiden tulostaulusta) ja jäsenvaltioiden työllisyyspolitiikan suuntaviivojen mukaisesti toteuttamat toimet.

¹ Euroopan unionin neuvosto hyväksyi työllisyyspolitiikan suuntaviivojen tuoreimman päivityksen heinäkuussa 2018, jolloin suuntaviivat linjattiin Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin suuntaviivojen mukaisiksi (neuvoston päätös (EU) 2018/1215, annettu 16. heinäkuuta 2018, jäsenvaltioiden työllisyyspolitiikan suuntaviivoista).

KESKEISET VIESTIT

EU:ssa edistytään Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin toteuttamisessa. Sosiaalisten oikeuksien pilariin liittyvän sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun mukaan työmarkkinoiden ja sosiaalipolitiikan alan suuntaukset ovat positiivisia 14 pääindikaattorista 9:n kohdalla. Loput viisi joko pysyivät vakaina tai niiden kehitys oli keskimäärin hieman negatiivista edeltävään vuoteen verrattuna (koulupudokkaat, sukupuolten työllisyysero, sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen, tuloviidenneksen tulo-osuus ja vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen oman ilmoituksen mukaan). Yli puolessa pääindikaattoreista todettiin vaihtelevassa määrin lähentymistä jäsenvaltioiden välillä. Kaikissa jäsenvaltioissa Alankomaita lukuun ottamatta on ainakin yksi indikaattori, joka on merkittävästi keskiarvoa alempi (tai jonka suuntaus on merkittävästi negatiivinen).

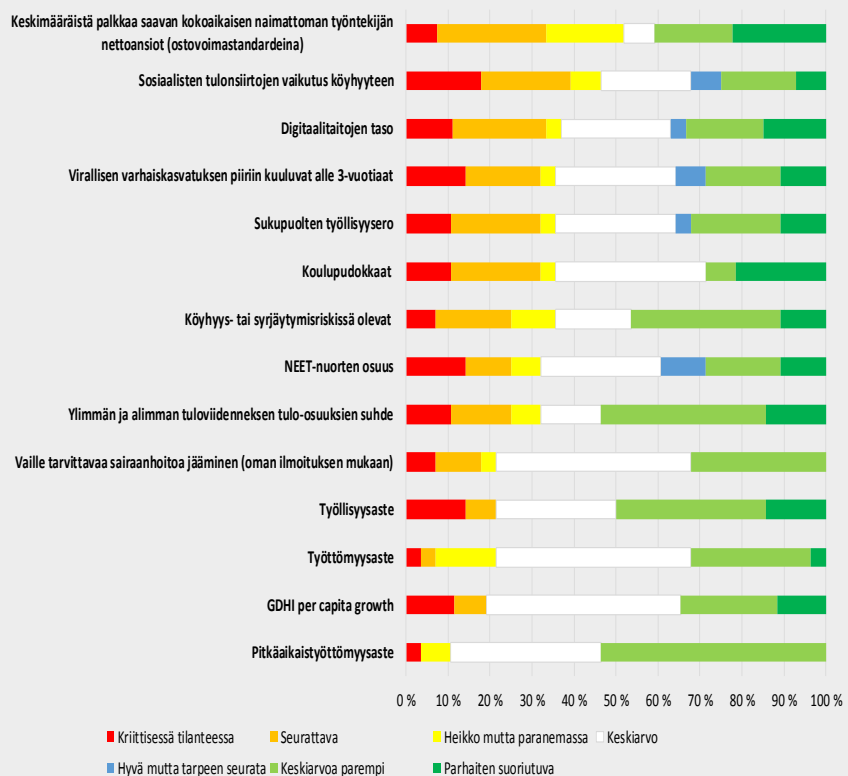
Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu viittaa positiiviseen kehitykseen työmarkkinoilla ja sosiaalipolitiikan alalla, mutta haasteita esiintyy edelleen

Tulostaulun **14** pääindikaattorista **9** parani viime vuoden aikana keskimäärin

14 jäsenvaltiossa on ainakin yksi ”kriittinen tilanne” – sama kuin vuoden 2019 yhteisessä työllisyysraportissa

Keskimääräistä palkkaa saavan naimattoman työntekijän nettoansiot on indikaattori, johon liittyy eniten haasteita

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreiden arviointi, marraskuu 2019

Lähde: Komission yksiköt Eurostatin ja OECD:n tietojen perusteella

Työllisyys kasvaa edelleen, joskin hitaammin kuin viime vuosina. Vuoden 2019 kolmannella neljänneksellä EU:ssa oli työllisiä 241,5 miljoonaa, mikä on kaikkien aikojen korkein taso. Työllisyyskasvun vauhdittajina toimivat edelleen pääosin ikääntyneet ja korkean osaamistason työntekijät. Talouden kasvuvauhdin hidastumisen vuoksi työllisyyskasvun odotetaan olevan vaimeampaa vuoden 2019 jäljellä olevan neljänneksen ja vuoden 2020

aikana. Tämän vuoksi 20–64-vuotiaiden työllisyysasteen ennustetaan lähestyvän Eurooppa 2020 -strategian 75 prosentin tavoitetta vuonna 2020 mutta jäävän hieman sen alle.

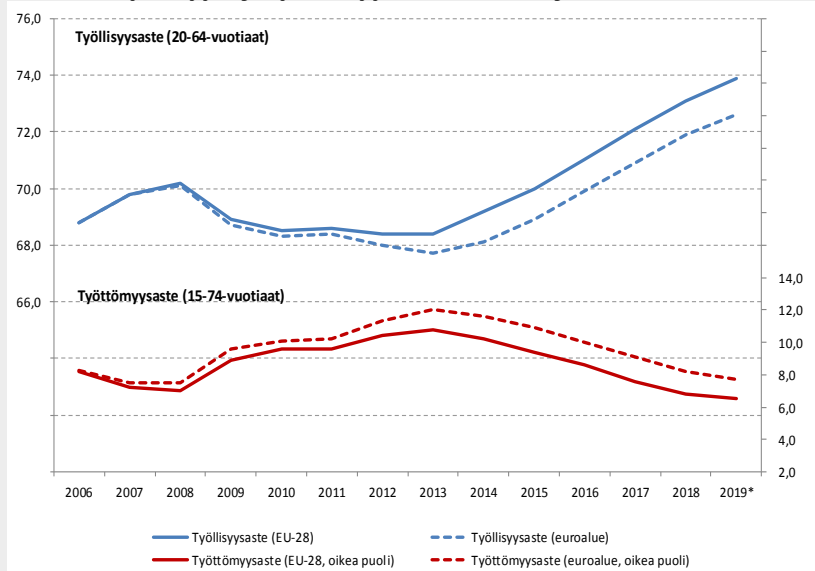
Kaikkien aikojen paras työmarkkinatulos

241,5 miljoonaa
työllistä vuoden
2019 kolmannella
neljänneksellä

17 miljoonaa
uutta työllistä
verrattuna
alimpaan tasoon
vuoden 2013
puolivälissä

73,9 %:n
työllisyysaste
vuoden 2019
toisella
neljänneksellä

Työllisyys- ja työttömyysasteet EU:ssa ja euroalueella

* Ensimmäisen ja toisen vuosineljänneksen keskiarvo, kausioikaistuna. Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Työttömyys on ennätysalhaisella tasolla eli 6,3 prosenttia vuoden 2019 kolmannella neljänneksellä. Lähentyminen kohti alempia työttömyystasoja jatkuu jäsenvaltioissa. Myös nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyys ovat laskussa, joskin ne ovat edelleen korkealla tasolla joissakin jäsenvaltioissa. Työvoimapula on näkyvää enimmäkseen jäsenvaltioissa, joissa työttömyys on vähäistä, mutta työvoimapulasta kärsivien yritysten osuus on pienenevässä talouskasvun hidastumisen vuoksi.

Työvoimapulaa esiintyy, kun työttömyys on vähäistä

15,6 miljoonaa

työtöntä vuoden 2019 kolmannella neljänneksellä (-11 milj. vuoden 2013 huipputasolta)

6,3 %:n

työttömyysaste vuoden 2019 kolmannella neljänneksellä

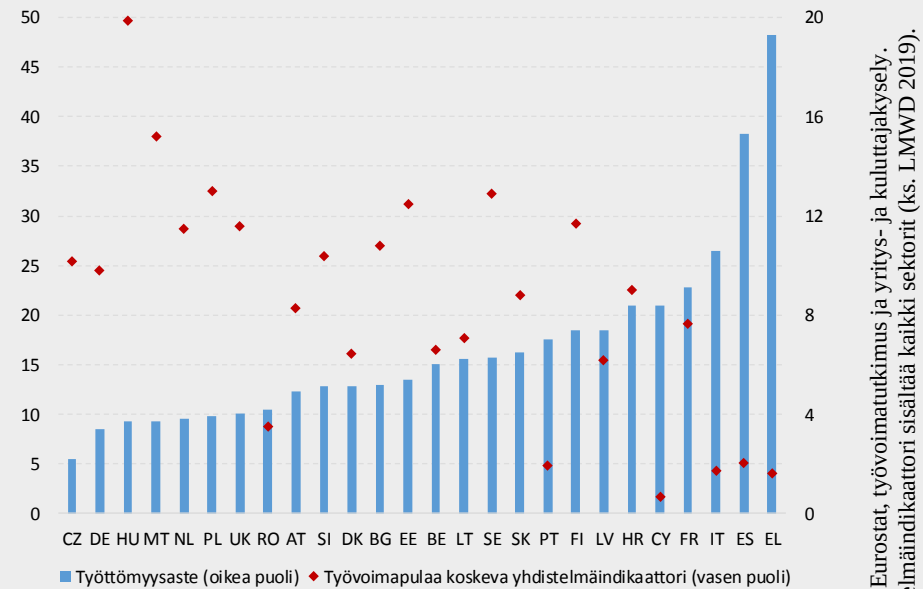
2,5 %:n

pitkäaikaistyöttömyysaste (>12 kuukautta)

14,4 %:n

nuorisotyöttömyysaste vuoden 2019 kolmannella neljänneksellä

Työvoimapulaa koskeva indikaattori (vasen) ja työttömyysaste (oikea) – 2018

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus ja yritys- ja kuluttajakysely. Yhdistelmäindikaattori sisältää kaikki sektorit (ks. LMWD 2019).

Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien ihmisten määrä väheni edelleen vakaasti vuonna 2018, kuudetta perättäistä vuotta. Pelkästään tuona vuotena köyhyys- tai syrjäytymisriskissä oli noin 2,7 miljoonaa vähemmän ihmisiä kuin edellisenä vuonna. Erityisesti vakava aineellinen puute väheni edelleen voimakkaasti, ja vähennystä tapahtui myös niiden ihmisten osuudessa, jotka asuvat erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa, joskin vähemmässä määrin. Tämä oli vankan työmarkkinatuloksen ansiota. Köyhyysriskissä olevien ihmisten osuus (suhteellisen köyhyyden indikaattori) pysyi kuitenkin kohtalaisen vakaana vuoteen 2017 verrattuna. Jos yleinen suuntaus jatkuu nykyvauhtia, EU:ssa voidaan hyvinkin nähdä köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien ihmisten määrän vähentyvän noin 13 miljoonalla vuosien 2008 ja 2020 välillä (Eurooppa 2020 -strategian tavoitteena on 20 miljoonaa). Joidenkin ryhmien, etenkin lasten ja toimintarajoitteisten, köyhyys- ja syrjäytymisriski on merkittävästi korkeampi.

Köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste alenee vakavan aineellisen puutteen vähenemisen ja työmarkkinaolojen kohentumisen ansiosta

110

miljoonaa

ihmistä on

köyhyyden tai

sosiaalisen

syrjäytymisen

riskissä, 7

miljoonaa

vähemmän kuin

vuonna 2008

24,3 %

lapsista

on köyhyys- tai

syrjäytymisriski

ssä, mikä on

keskiarvoa

enemmän

21 %

on

kokonaistulo-

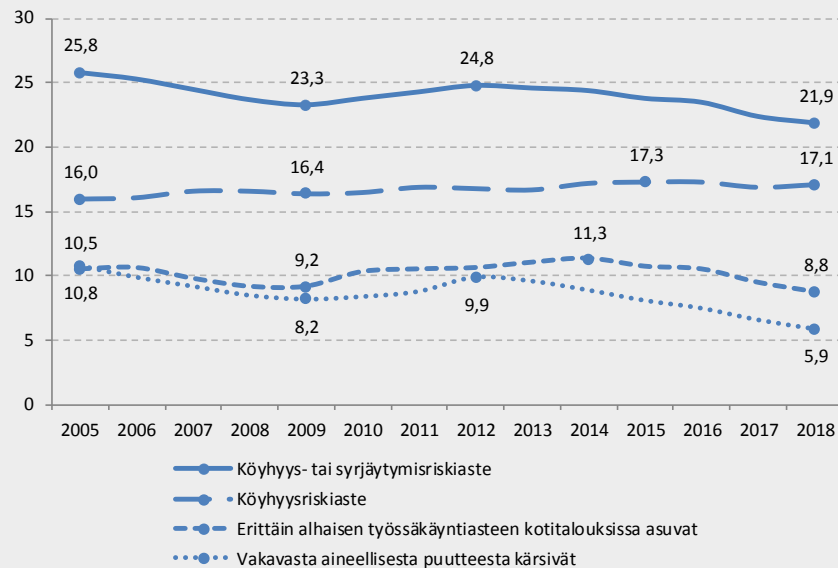
osuus, jonka

väestön alin 40

prosenttia

ansaitsee

**Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste
ja sen alakomponentit EU:ssa**

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC)

Tuloerot kasvoivat kaikkiaan hieman ja ovat suuria kriisiä edeltäneeseen kauteen verrattuna, joskin kansainvälisessä vertailussa tilanne on suhteellisen suotuisa. Kotitalouksien rikkaimman 20 prosentin osuus tuloista on noin viisi kertaa niin suuri kuin köyhimmän 20 prosentin keskimäärin EU:ssa. Tämä suhde kasvoi hienoisesti vuonna 2018 pienennettyään hieman edellisenä vuonna. Jäsenvaltioissa, joissa tuloerot ovat suurimmat, ne kasvoivat muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta entisestään vuonna 2018. Väestön alimman 40 prosentin tulo-osuus pysyi suunnilleen vakaana vuonna 2018 kasvettuaan vuonna 2017. Tuloerojen torjuminen edellyttää jäsenvaltioilta toimia eri aloilla. Tällaisia ovat esimerkiksi vero- ja etuusjärjestelmien suunnittelu, (vähimmäis)palkanmuodostus, yhdenvertaisten mahdollisuuksien edistäminen koulutuksessa varhaisesta iästä lähtien, kohtuuhintaisten ja korkealaatuisten palvelujen saatavuuden varmistaminen, sukupuolten tasa-arvon edistäminen sekä alueellisiin eroihin puuttuminen.

Sukupuolten tasa-arvo on edelleen haaste. Erot sukupuolten työllisyysasteessa (11,6 prosenttiyksikköä vuonna 2018) ja palkassa (16,2 prosenttia vuonna 2017) ovat merkittäviä, ja ne ovat pysyneet lähes ennallaan vuodesta 2013. Jäsenvaltioiden välillä esiintyy sitkeitä eroja. Naisten alempien työllisyysasteiden keskeisiä syitä ovat vanhemmuuteen ja hoivaan

liittyvät velvollisuudet yhdistettynä lastenhoito- ja muiden hoitopalvelujen heikkoon saatavuuteen ja työmarkkinoille osallistumisen rahallisiin pidäkkeisiin. Useimmissa jäsenvaltioissa vanhemmuudella on negatiivinen vaikutus naisten työllisyysasteisiin, kun taas miesten tilanne on päinvastainen. Palkkaeroja esiintyy, vaikka naisilla on keskimäärin korkeampi koulutustaso kuin miehillä. Ne johtavat usein eläke-eroihin myöhemmin. Useissa jäsenvaltioissa ollaan toteuttamassa toimia, joilla parannetaan kohtuuhintaisten ja korkealaatuisten hoitopalvelujen saatavuutta, mutta tähän liittyy edelleen haasteita. Sukupuolten palkkaerojen torjumiseen tarkoitettuja konkreettisia toimenpiteitä, jotka liittyvät enimmäkseen palkkojen avoimuuteen, on käytössä vain joissakin maissa.

Sukupuolten työllisyys- ja palkkaerot ovat edelleen merkittäviä

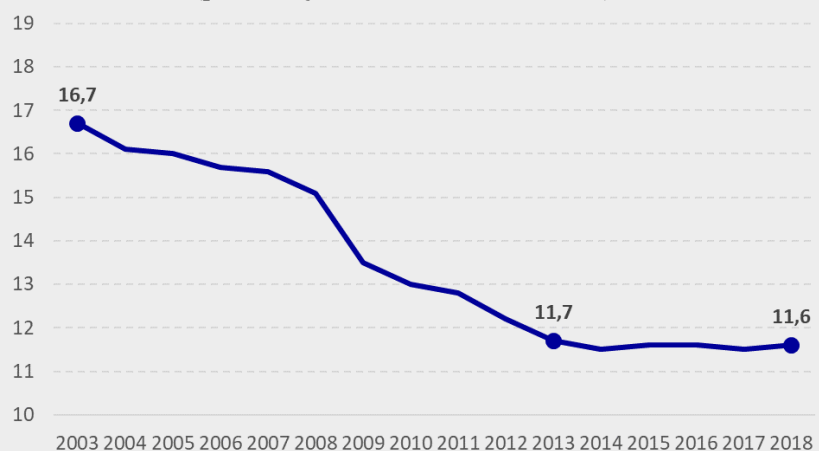
11,6
prosenttiyksikköä:
sukupuolten
työllisyysero vuonna
2018, lähes vakaa
vuodesta 2013 lähtien

9,2
prosenttiyksikköä:
vanhemmuuden
vaikutus
työllisyyteen (naisten,
joilla on pikkulapsia,
työllisyysaste on
alempi lapsettomiin
naisiin verrattuna)

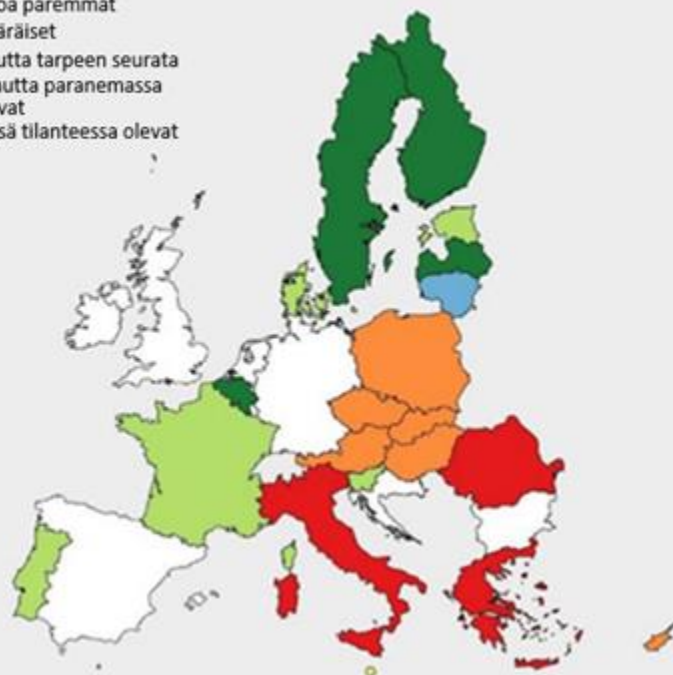
16,2 %:
sukupuolten
palkkaero
(naisilla **alempi palkka**
kuin miehillä) vuonna
2017

35,2 %:
sukupuolten eläke-
ero (naisilla alempi
eläke kuin miehillä)
vuonna 2017

Sukupuolten työllisyysero 2003–2018, EU:n tasolla ja
maakohtaisesti (2018)
(prosenttiyksikköä, 20–64-vuotiaat)

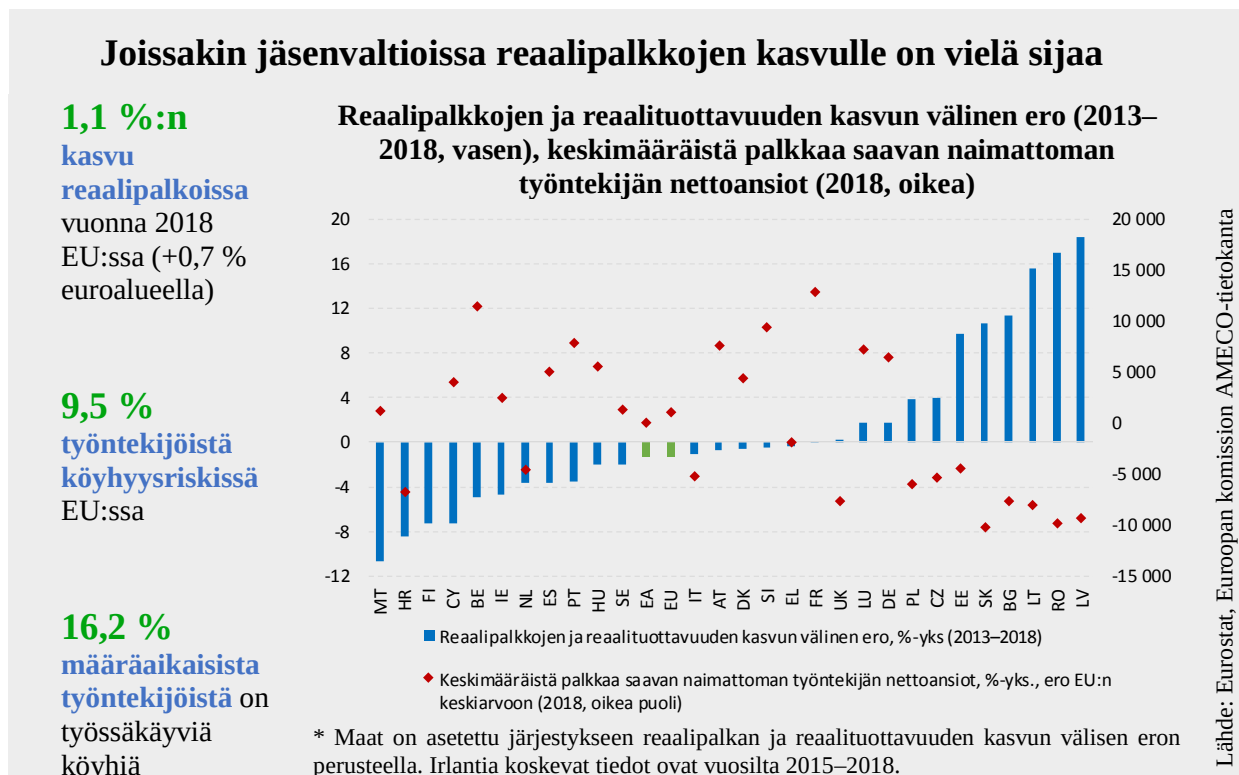

■ Parhaiten suoriutuvat
■ Keskiarvoa paremmat
■ Keskimääräiset
■ Hyvät mutta tarpeen seurata
■ Heikot mutta paranemassa
■ Seurattavat
■ Kriittisessä tilanteessa olevat

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Palkkakasvu vauhdittui vuonna 2018 mutta oli yleisesti maltillista. Vuonna 2018 (ja 2019) reaali-palkat kuroivat kiinni tuottavuuden kehityksen. Neljän edellisen vuoden aikana ne kasvoivat hieman vähemmän kuin tuottavuus useimmissa euroalueen jäsenvaltioissa. Palkkakasvu on yleisesti ollut nopeampaa (ja ylittänyt tuottavuuden kasvun) Keski- ja Itä-Euroopan maissa, mikä on edistänyt ylöspäin suuntautuvaa lähentymistä EU:ssa. Keskimääräistä palkkaa saavan työntekijän nettoansiot (ostovoimakorjattuina) ovat useimmissa Keski- ja Itä-Euroopan jäsenvaltioissa kuitenkin edelleen selvästi alle EU:n keskiarvon sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun mukaan. Tasapainoisen ja kestävä palkkakasvun olisi reagoitava työmarkkinaoloihin ja keskipitkän aikavälin tuottavuuden kehitykseen. Samalla olisi otettava huomioon myös mahdolliset vaikutukset kustannusten kilpailukykyyn ja työmarkkinaosapuolten autonomia.

Työssäkäyvien köyhyys on edelleen korkealla tasolla sekä yleisesti että monissa jäsenvaltioissa. Se on merkittävästi yleisempää kotitalouksissa, joissa ihmiset työskentelevät osa-aikaisesti tai määräaikaista. Riittävä vähimmäispalkka, joko lakisääteinen tai työehtosopimuksen mukainen, voi auttaa estämään työssäkäyvien köyhyyttä. Samalla se vähentää palkkaeroja ja tukee kokonaiskysyntää. Vuonna 2019 vähimmäispalkkatasot kohosivat lähes kaikissa 22 jäsenvaltiossa, joissa on lakisääteinen vähimmäispalkka.

Koulutus ja pätevyys vaikuttavat merkittävästi ihmisten työnäkymiin. EU:ssa työllisyysaste on keskimäärin 56,1 prosenttia niillä, jotka eivät ole suorittaneet keskiasteen opintoja, 73,4 prosenttia niillä, joilla on keskiasteen tutkinto, ja 84,5 prosenttia niillä, joilla on korkea-asteen tutkinto. Talouden ja työmarkkinoiden muutoksiin samoin kuin ekologiseen muutokseen mukautuminen edellyttää jatkuvaa taitojen parantamista ja uusien taitojen hankkimista. Siitä huolimatta, että haaste tunnustetaan yhä paremmin ja jäsenvaltioissa on toteutettu useita aloitteita, aikuisten osallistuminen koulutustoimiin on lisääntynyt vain vähän viime vuosikymmenen aikana ja vain muutamassa jäsenvaltiossa on onnistuttu saamaan aikaan merkittävämpää parannusta. Osallistuminen on erityisen vähäistä (alle 5 %) matalan osaamistason aikuisten parissa.

Taidot ovat ratkaisevan tärkeitä työllistyvyyden kannalta kaikissa EU:n jäsenvaltioissa, mutta osallistuminen aikuiskoulutukseen on edelleen vähäistä

Työllisyysaste koulutustason mukaan, 2018
(prosenttiyksikköä, 20–64-vuotiaat)

28,4 prosenttiyksikköä:

matalan ja korkean osaamistason työntekijöiden työllisyysasteen ero

40,7 %:

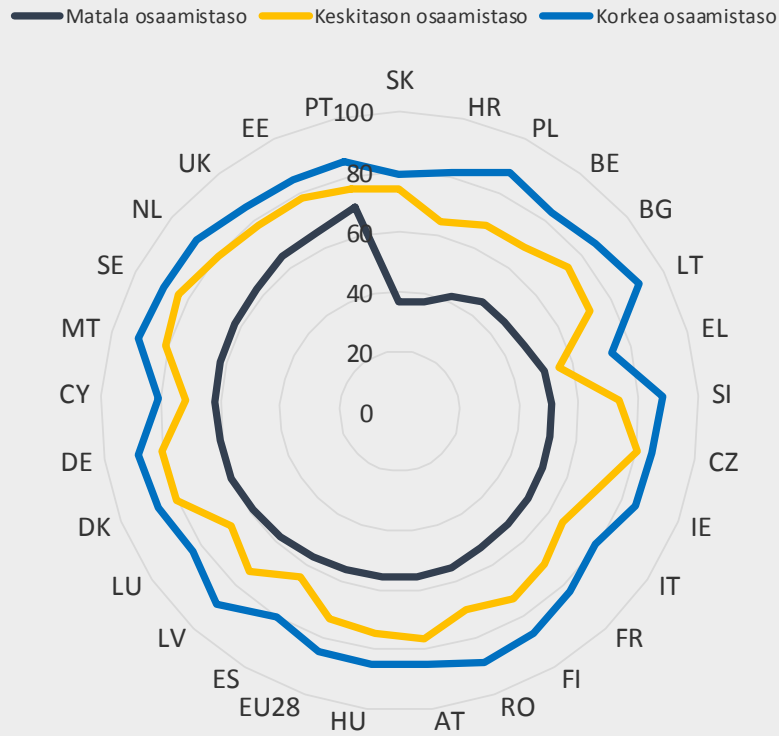
korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus 30–34-vuotiaista (ylittää Eurooppa 2020 -strategian tavoitteen)

11,1 %:

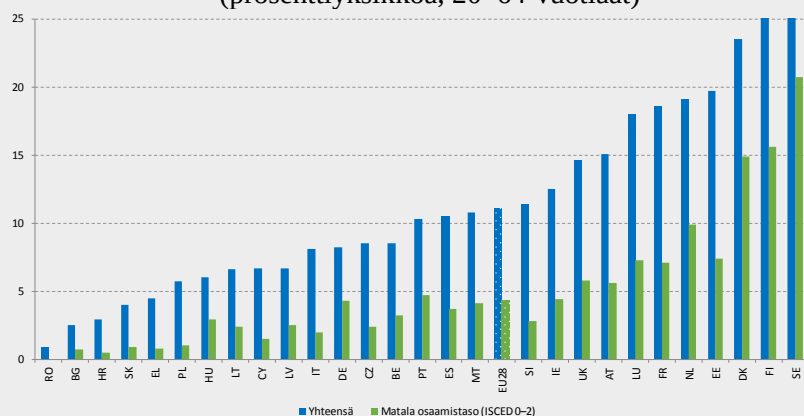
aikuiskoulutukseen osallistuneiden osuus 25–64-vuotiaista vuonna 2018

vain 4,3 %:

aikuiskoulutukseen osallistuneiden osuus matalan osaamistason aikuisista EU:ssa vuonna 2018

Koulutukseen osallistuvien aikuisten osuus, yhteensä ja matalan osaamistason aikuisten osalta, 2018
(prosenttiyksikköä, 20–64-vuotiaat)

Lähde: Eurostat

Määräaikaisessa työllisyydessä on merkittäviä eroja jäsenvaltioiden välillä siitä huolimatta, että sen osuus on ollut viime vuosina suhteellisen vakaasti keskimäärin noin 14 prosenttia. Haasteena on varmistaa, että vastentahtoiset määräaikaiset sopimukset toimivat ponnahduslautana pysyvään työsuhteeseen ja että vältetään pyöröovi-ilmiö työttömyyden ja epävarmojen työsuhteiden välillä. Joissakin jäsenvaltioissa ollaan toteuttamassa uudistuksia,

joilla pyritään parempaan tasapainoon joustavuuden ja työsuhdeturvan välillä. Tällaisia uudistuksia ovat esimerkiksi määräaikaisten työsopimusten käyttöä koskevat tiukemmat ehdot ja työehtojen ja -olojen selkeyttäminen.

Määräaikaiset sopimukset eivät useinkaan toimi ponnahduslautana

14,2 %

työntekijöistä oli määräaikaisessa työsuhteessa vuonna 2018

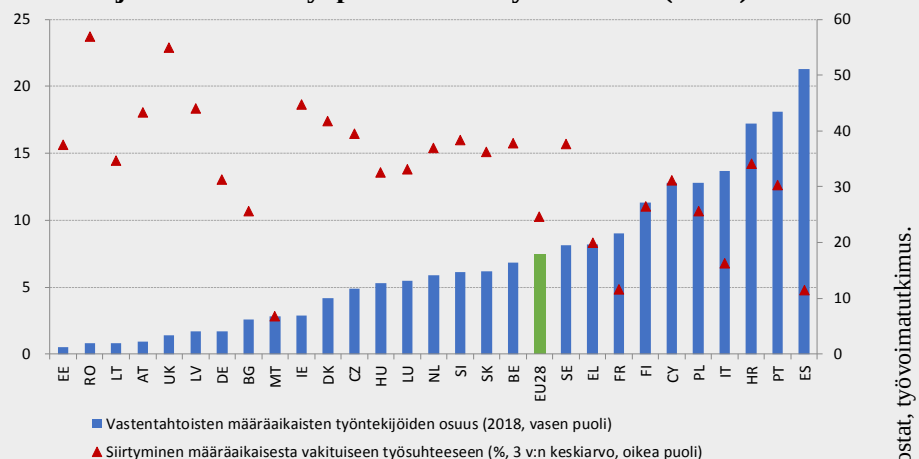
53 %

kaikista määräaikaisista työntekijöistä tekee määräaikaista työtä vasten tahtoaan

25,6 %

kaikista määräaikaista työntekijöistä siirtyy vakituiseen työhön vuoden sisällä

Vasten tahtoaan määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä (vasen) ja vakituiseen työpaikkaan siirtyvien osuus (oikea)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Alustatyö on uusi työllisyysmuoto Euroopan työmarkkinoilla. Euroopan komission Yhteisen tutkimuskeskuksen analyysi, joka perustuu COLLEEM II -kyselyyn (kattaa yli puolet jäsenvaltioista), viittaa siihen, että 1,4 prosenttia työntekijöistä kyselyn kattamissa maissa tarjosi palveluja alustojen kautta päätyönään vuonna 2018. Kolmanneksen EU:n alustatyöstä arvioidaan tapahtuvan valtioiden rajat ylittävästi. Alustatyöntekijöiden työolot vaihtelevat huomattavasti esimerkiksi oikeudellisen aseman (työntekijä vai itsenäinen ammatinharjoittaja), suoritettavien tehtävien ja emoyhtiön liiketoimintamallin mukaan. Alustatyö tarjoaa uusia työmahdollisuuksia ja mahdollistaa innovatiivisten liiketoimintamallien kehittämisen, mutta sen lisääntyminen haastaa olemassa olevat työmarkkinakäytännöt ja lainsäädäntöpuutteet (esim. työolojen suojelun ja työehtosopimusneuvotteluihin ja sosiaalisen suojelun järjestelmiin osallistumisen osalta), koska ne eivät useinkaan ole täysin mukautuneita uuteen kehitykseen. Lisäksi se herättää uusia kysymyksiä henkilötietojen ja algoritmien käytöstä.

Julkisilla työvoimapalveluilla on keskeinen asema työllisyyspolitiikan täytäntöönpanossa ja työnhakijoiden ja työnantajien yhteensaattamisen helpottamisessa neuvonnan ja aktiivisen tuen antamisen kautta. Jäsenvaltiot ovat toteuttaneet toimia lisätäkseen räätälöityjen palvelujen tarjoamista ja pyrkivät yksinkertaistamaan palveluja ja parantamaan niiden koordinoitua. Julkisten työvoimapalvelujen tehtävä välittäjänä toteutuu kuitenkin epätasaisesti jäsenvaltioissa. Haasteena on edelleen saavuttaa ne, jotka ovat kauimpana työmarkkinoista. Euroopan julkisten työvoimapalvelujen verkoston puitteissa pyritään tiivistämään yhteistyötä ja parantamaan tietojen ja hyvien toimintatapojen vaihtoa.

Useissa jäsenvaltioissa on varaa parantaa tarpeiden kohtaamista julkisten työvoimapalvelujen kautta

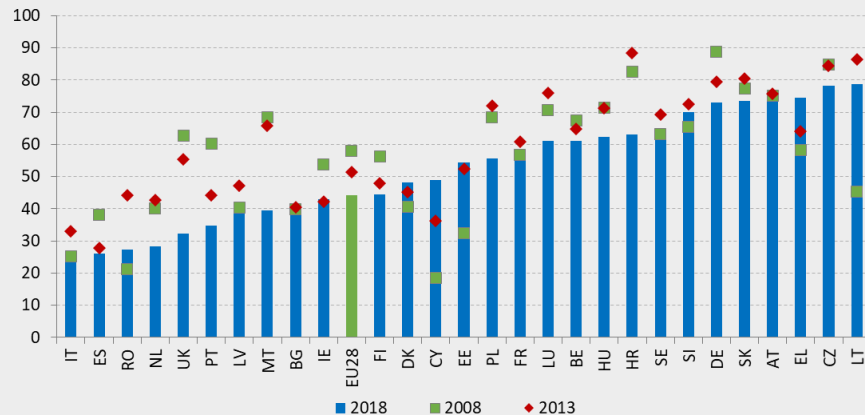
Työhaussa julkisia työvoimapalveluita käyttävien työttömien osuus

44,3 %

työttömistä käyttää **julkisia työvoimapalveluja** työnhaussa

21,6 %

työttömistä käyttää **yksityisiä työnvälitystoimistoja**

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Asumiskustannukset ovat kohtuuttoman korkeat suurella (joskin vähenevällä) osalla kotitalouksista. Joka kymmenennen eurooppalaisen asumiskustannukset ovat kohtuuttomat. Kuten voi olettaa, tämä vaikuttaa enemmän pienituloisiin kotitalouksiin ja kaupungeissa asuviin. Vakavasti puutteelliset asuinolot ovat pysyneet vakaina ja ovat vähenemässä joissakin Keski- ja Itä-Euroopan jäsenvaltioissa, joissa asumisen laatuun liittyvät ongelmat ovat olleet suurempia. Tilanteen kohenemisesta huolimatta merkittävä osa kotitalouksista näissä maissa kärsii edelleen heikoista asuinoloista. Asuntomarkkinoilta syrjäytymisen äärimmäisin muoto, asunnottomuus, on lisääntynyt viime vuosikymmenen aikana useimmissa jäsenvaltioissa. Tähän haasteeseen vastaamiseksi monissa jäsenvaltioissa on hyväksytty strategioita, joilla tarjotaan integroituja vastauksia asunnottomuuteen ja asuntomarkkinoilta syrjäytymiseen. Ehkäisevien palvelujen sekä poliittisen tason ja palvelujen tarjoamisen tason välisen tiiviimmän yhteistyön merkitys tunnustetaan yhä enenevässä määrin.

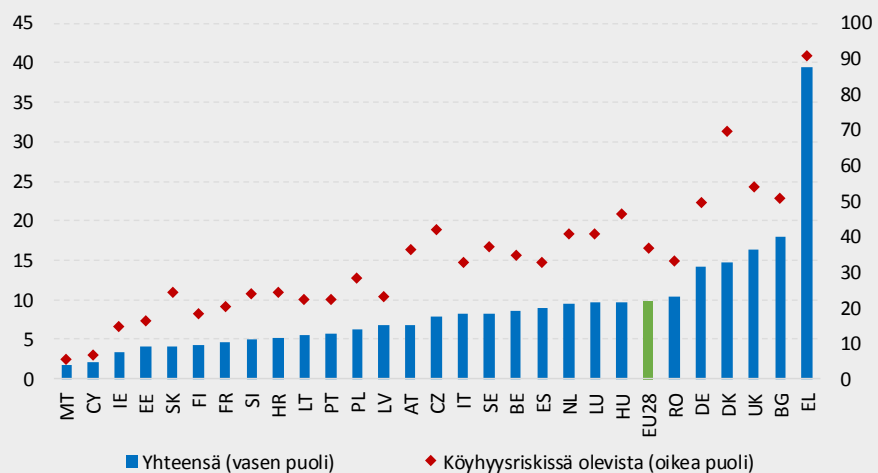
Kohtuuttomat asumiskustannukset ovat haasteena useissa jäsenvaltioissa

Joka kymmenes eurooppalainen kärsii **kohtuuttomista asumiskustannuksista**

3,9 % väestöstä asuu **vakavasti puutteellisissa asuinoloissa**

1,9 %:lla ei ole **kyllä tai suihkua** asunnossaan

Osuus väestöstä, joka asuu kotitaloudessa, jossa asumiskustannukset ovat yli 40 prosenttia kotitalouden käytettävissä olevista tuloista, 2018

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC)

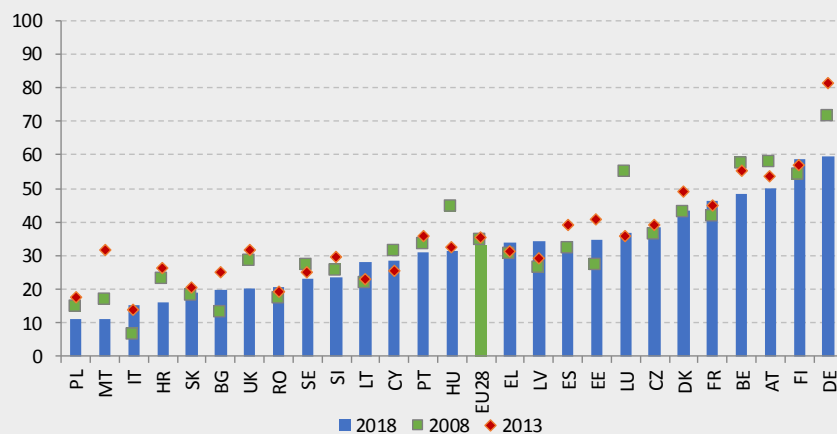
Sosiaalisen suojelun järjestelmiä ollaan nykyaikaistamassa useissa jäsenvaltioissa laajentamalla niiden kattavuutta ja parantamalla riittävyyttä. Useilla ryhmillä (etenkin itsenäisillä ammatinharjoittajilla ja epätyypillisen työn tekijöillä) on kuitenkin edelleen vaikeuksia: heidän taloudellinen tilanteensa on muita epävarmempi, koska sosiaalinen suojelu ulottuu heihin vain rajatusti. Sosiaalisten tulonsiirtojen (pois lukien eläkkeiden) keskimääräinen vaikutus köyhyyden vähentämiseen heikkeni vuonna 2018. Lisäksi vajaatyöllisissä tai työttömissä kotitalouksissa asuvien ihmisten köyhyysriski ja köyhyyden syvyys kasvoivat edelleen. Keskimäärin vain noin kolmannes lyhytaikaisista työttömistä kuuluu työttömyysetuuksien piiriin. Kaikissa jäsenvaltioissa on käytössä vähimmäistoimeentulojärjestelmiä, mutta niiden riittävyys vaihtelee edelleen huomattavasti.

Sosiaaliturvajärjestelmien kattavuuden ja riittävyyden parantaminen on keskeistä niiden nykyaikaistamisen kannalta

Lyhytaikaisten työttömien (<12 kk) kuuluminen työttömyysetuuksien piiriin

Sosiaaliset tulonsiirrot (pois lukien eläkkeet) vähentävät keskimäärin **33,2 %**

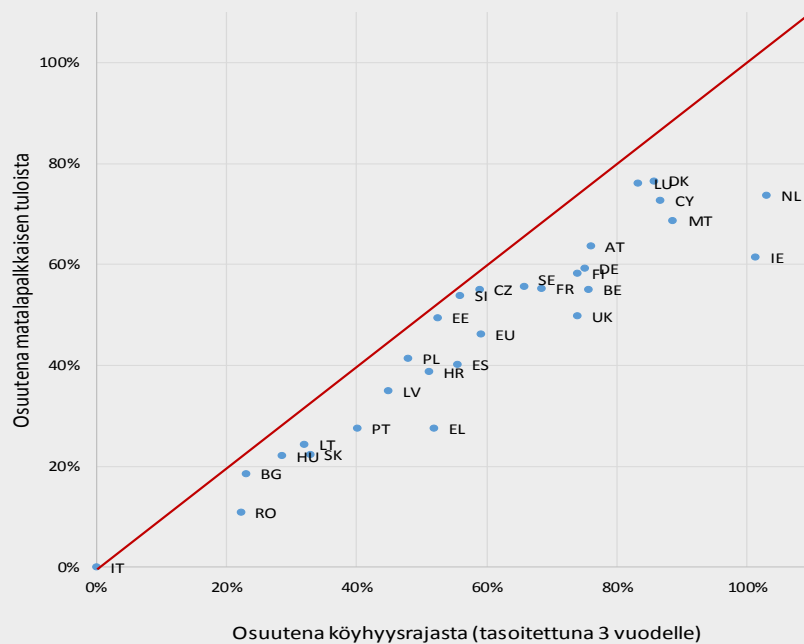
32,9 % lyhytaikaisista työttömistä (<12 kk) kuuluu työttömyysetuuksien piiriin

Vähimmäistoimeentulon saajien nettotulot (tulovuosi: 2017)

8 jäsenvaltiossa itsenäisillä ammatinharjoittajilla ei ole työttömyysturvaa

2 jäsenvaltiossa vähimmäistoimeentulon saajien nettotulot ylittävät kansallisen köyhyysrajan

Huomautus: vuodesta 2018 myös Italiassa on ollut käytössä vähimmäistoimeentulojärjestelmä. Matalapalkkainen ansaitsee 50 % keskimääräisestä palkasta ja työskentelee kokoaikaisesti.

Lähde: Euroopan komission analyysi Eurostatin tietojen perusteella

Väestörakenteen muutoksen vuoksi eläkkeisiin, terveydenhuoltoon ja pitkäaikaishoitoon kohdistuu selvä muutostarve. Työikäinen väestö on jo vähenemässä keskimäärin EU:ssa ja sen odotetaan vähenevän jatkossakin. Se vähenee 11 jäsenvaltiossa yli 3 prosenttia seuraavien viiden vuoden aikana. Samaan aikaan vanhushuoltosuhteen odotetaan kasvavan voimakkaasti, minkä vuoksi jäsenvaltioiden on toteutettava toimia eläke-, terveydenhuolto- ja pitkäaikaishoitajärjestelmien nykyaikaistamiseksi ja niiden riittävyyden ja kestävyys säilyttämiseksi. Samalla on kuitenkin varmistettava korkealaatuisten palvelujen saatavuus. Eläkkeiden kyky korvata tuloja ja ehkäistä köyhyyttä vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioissa, mutta eläkkeiden riittävyyden turvaamisesta on tulossa yhä tärkeämpää poliittisessa keskustelussa. Pitkäaikaishoitajärjestelmien saatavuuden ja kestävyysnäkemyksen takaaminen on erityisen haastavaa, koska monissa jäsenvaltioissa nojaututaan tällä hetkellä voimakkaasti epäviralliseen hoitoon. Joissakin niistä on käynnistetty uudistuksia, joilla pyritään kasvattamaan hoitajapoolia ja parantamaan epävirallisten hoitajien (joista useimmat ovat naisia) tilannetta.

Väestön ikääntyminen edellyttää eläke-, terveydenhuolto- ja pitkäaikaishoitajärjestelmien nykyaikaistamista

1,7 %

väestöstä raportoi
vaille tarvittavaa
sairaanhoitoa
jäämisestä

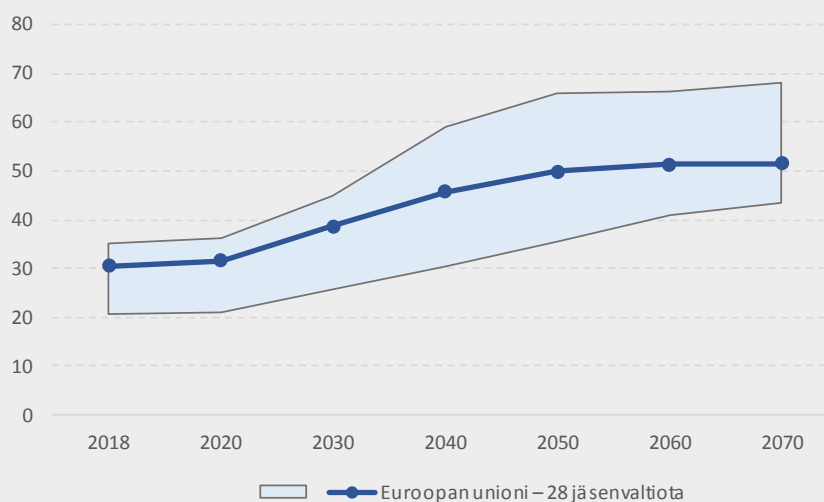
10,2

toimintakykyistä
elinvuotta 65-
vuotiaana naisille
ja **9,8** miehille

**Vuonna 2018
kolme ja
vuonna 2050
kaksi**

työssäkäyvää
aikuista yhtä
eläkkeensaajaa
kohti

Vanhushuoltosuhte (yli 65-vuotiaiden määrän suhde 15–64-vuotiaiden määrään) EU:ssa

Huomautus: ilmaistuna 100:aa työikäistä (15–64-vuotiaasta) kohti.
Vaaleansininen alue korostaa ennustettuja minimi- ja maksimiarvoja vuotta kohti.

Lähde: Eurostat, perusennusteet.

Sosiaalisen markkinatalouden vahvistaminen kulkee käsi kädessä työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun laadun parantamisen kanssa. Työmarkkinaosapuolten osallistuminen politiikan ja uudistusten suunnitteluun ja toteutukseen tunnustetaan työllisyyden suuntaviivoissa. Osallistuminen kansallisella ja alueellisella tasolla on pysynyt laadultaan vakaana useimmissa jäsenvaltioissa, joskin maiden välillä on edelleen eroja. Työmarkkinaosapuolten osallistuminen talouspolitiikan EU-ohjausjaksoon liittyvään prosessiin on edistynyt hitaasti, ja siinä on edelleen kehitettävää. Tämä edellyttää erityisesti joissakin jäsenvaltioissa ennustettavampaa ja merkityksellisempää näkemysten vaihtoa kansallisten uudistusohjelmien valmistelussa, myös siihen varatun ajan suhteen.

1. KATSAUS TYÖMARKKINOIDEN JA SOSIAALIPOLITIIKAN KEHITYSSUUNTAUKSIIN JA HAASTEISIIN EUROOPAN UNIONISSA

Tässä jaksossa esitetään yleiskatsaus kehityssuuntauksiin ja haasteisiin työmarkkinoilla ja sosiaalipolitiikan alalla Euroopan unionissa. Siinä analysoidaan yksityiskohtaisesti tärkeimpiä työllisyys- ja sosiaalipolitiikan aloja. Raportin seuraavissa jaksoissa esitetään tarkempia jäsenvaltiokohtaisia suuntauksia.

1.1 Työmarkkinoiden kehityssuuntaukset

Työllisten määrä kasvoi viidettä perättäistä vuotta vuonna 2018 (1,3 %), joskin hitaammin kuin vuonna 2017 (1,6 %). Kokonaistyöllisyys kasvoi edelleen maltillisesti vuoden 2019 kolmella ensimmäisellä neljänneksellä niin, että työllisiä oli 241,5 miljoonaa² vuoden 2019 kolmannella neljänneksellä – noin 2,1 miljoonaa enemmän kuin vuosi sitten. Tämä on korkein EU:ssa koskaan saavutettu taso. Vuositasolla tarkasteltuna kokonaistyöllisyyden kasvun ennustetaan olevan 1 prosentti vuonna 2019 ja 0,5 prosenttia vuonna 2020.³ Verrattuna vuoden 2013 ensimmäisellä neljänneksellä kirjattuun alimpaan tasoon EU:ssa työllistyi yli 17 miljoonaa uutta työntekijää (11 miljoonaa euroalueella).

Työllisyysaste (20–64-vuotiaiden) jatkoi kasvuaan kohti Eurooppa 2020 -strategian tavoitetta. Vuonna 2018 työllisyysaste kohosi yhden prosenttiyksikön ja oli keskimäärin 73,2 prosenttia. Vuoden 2019 toisella neljänneksellä se kipusi 73,9 prosenttiin, mikä on 0,8 prosenttiyksikköä enemmän kuin edeltävän vuoden samalla neljänneksellä. Euroalueella työllisyysaste kohosi samaa tahtia eli 0,8 prosenttiyksikköä vuodessa, niin että se oli 72,7 prosenttia vuoden 2019 toisella neljänneksellä. Nämä ovat sekä koko EU:ssa että euroalueella kaikkien aikojen korkeimmat tasot. Jos positiivinen suuntaus jatkuu samaan tahtiin, EU voi hyvinkin saavuttaa 75 prosentin työllisyystavoitteen. Talouden kasvuvauhdin hidastuminen ja työmarkkinoiden kiristymisen joissakin jäsenvaltioissa kuitenkin viittaavat siihen, että työllisyysaste saattaa kohota hitaammin vuoden 2019 seuraavina neljänneksinä ja vuonna 2020, joten loppujen lopuksi vuoden 2020 työllisyystavoitetta ehkä vain lähennetään sitä saavuttamatta.⁴

Työllisyysasteen positiiviseen kehityssuuntaan liittyy työmarkkinoille osallistumisen lisääntyminen. Vuoden 2019 toisella neljänneksellä työvoimaosuus 20–64-vuotiaiden ikäryhmässä oli EU:ssa 78,7 prosenttia (78,4 % vuotta aiemmin) ja euroalueella 78,5 prosenttia (78,3 % vuotta aiemmin). Kuten aiempinakin vuosina, työmarkkinoille osallistuminen lisääntyi suureksi osaksi ikääntyneiden työntekijöiden (55–64-vuotiaiden) ja vähemmässä määrin naisten ansiosta.

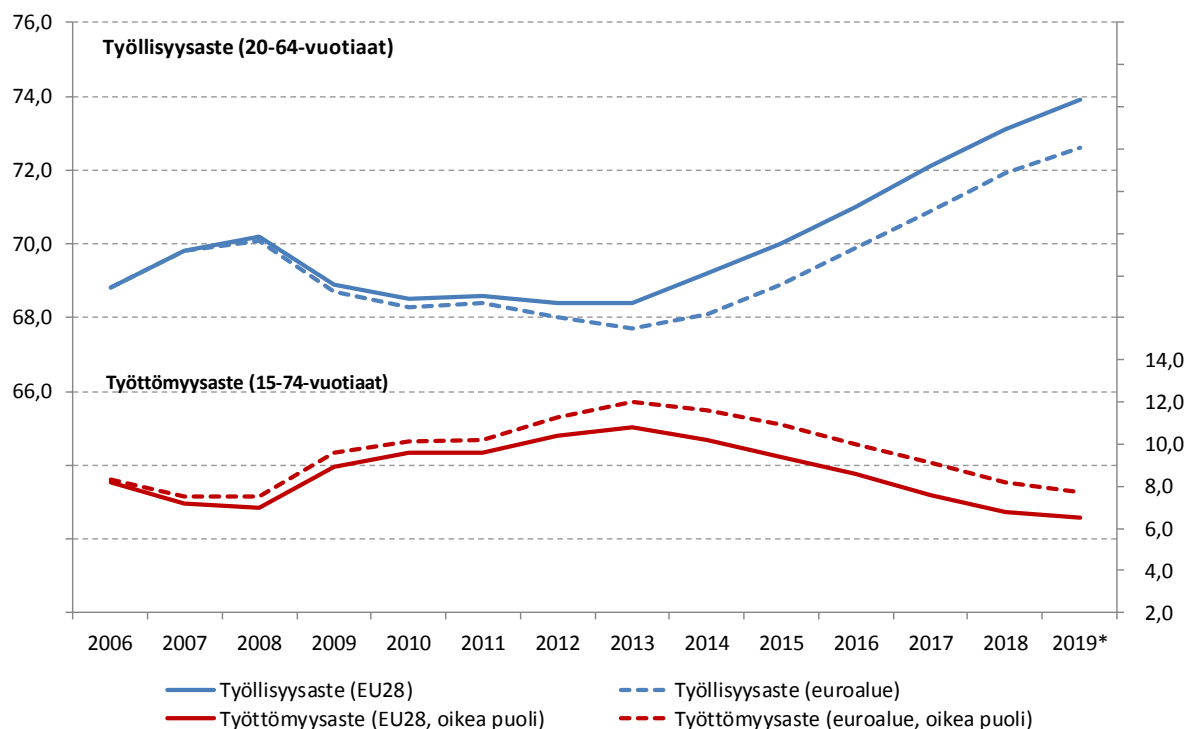
² Kokonaistyöllisyyttä koskevat luvut on saatu kansantalouden tilinpidosta (kotimaan käsite), muut luvut työvoimatutkimuksesta. Tässä jaksossa käytetään neljännesvuosittain kausioikaistuja lukuja.

³ Komission syksyn 2019 talousennusteen mukaan.

⁴ Työllisyyskomitea arvioi vuoden 2019 työllisyyskehityksen seurantavälineessä ja vuoden 2019 vuotuisessa työllisyyskehitysraportissa, että työllisyysaste on 73,8 prosenttia vuonna 2019 ja 74,3 prosenttia vuonna 2020 (komission kevään 2019 talousennusteen ja Eurostatin vuoden 2015 väestöennusteiden mukaan).

Kaavio 1: Työllisyys- ja työttömyysasteissa EU:n kaikkien aikojen parhaat tulokset

Työllisyys- ja työttömyysasteet EU:ssa ja euroalueella

* Ensimmäisen ja toisen vuosineljänneksen keskiarvo, kausioikaistuna.

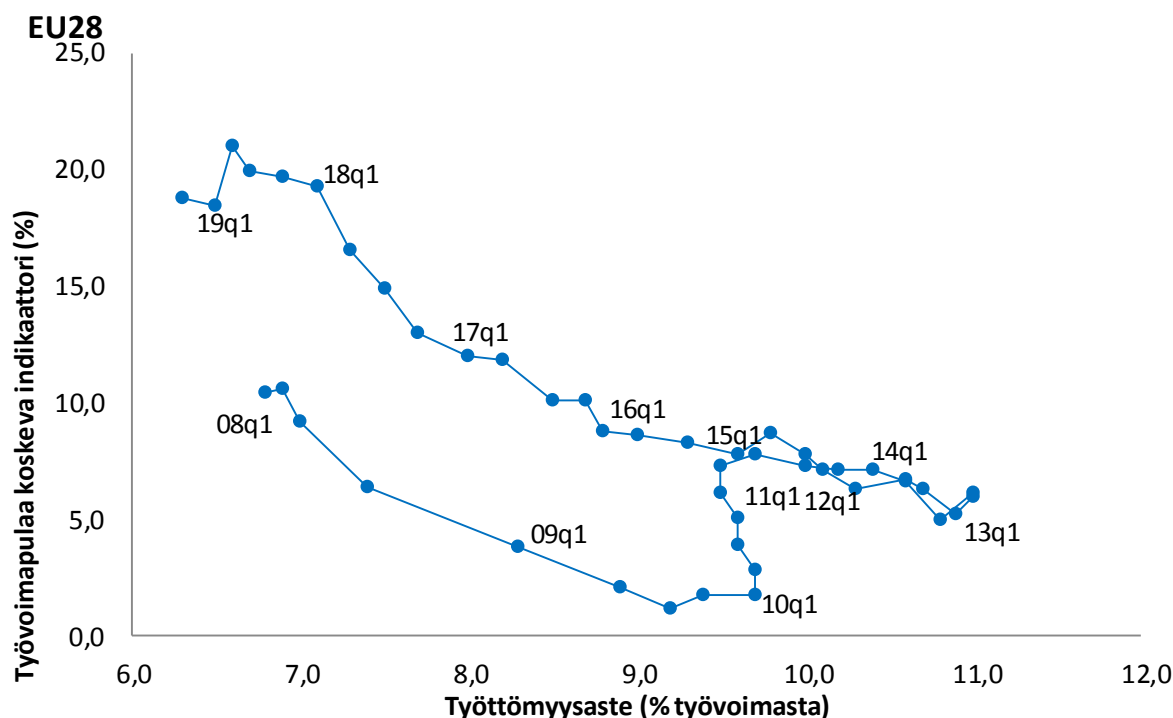
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Tehtyjen työtuntien kokonaismäärä kasvaa hitaammin mutta vakaasti, ja se on nyt lopulta ylittänyt vuoden 2008 huipputason. Elpymisen alettua vuonna 2013 työllisten määrä on kasvanut merkittävästi nopeammin kuin tehtyjen työtuntien määrä (vuoden 2013 toisen neljänneksen ja vuoden 2019 toisen neljänneksen välillä työllisten määrä kasvoi 7,7 prosenttia ja työtuntien määrä 7,1 prosenttia). Tämä kuvastaa osittain pitkän aikavälin rakenteellista vähenemistä, jota pahentaa (vastentahtoisen) osa-aikatyön lisääntyminen kriisin jälkeen ja työllisyyden siirtyminen sektoreille, joilla työtunti-intensiteetti on heikompi. Tehtyjen työtuntien määrä kuitenkin lisääntyi vuonna 2018 ja ylitti ensimmäistä kertaa vuoden 2008 huipputasoa 0,3 prosentilla.

Työttömyysaste jatkoi laskuaan vuonna 2018 ja vuoden 2019 kolmella ensimmäisellä neljänneksellä. Voimakas työpaikkojen luominen – samalla kun työmarkkinoille osallistuminen lisääntyy kohtuullisesti – näkyy työttömyyden vähenemisenä edelleen. Vuoden 2019 kolmannella neljänneksellä (15–74-vuotiaiden) työttömyysaste putosi EU:ssa 6,3 prosenttiin (6,7 % vuotta aiemmin) ja euroalueella 7,5 prosenttiin (8 % vuotta aiemmin). Absoluuttisina lukuina tämä tarkoittaa 15,6:ta miljoonaa työtöntä EU:ssa, mikä on noin 1 miljoona vähemmän kuin samalla neljänneksellä viime vuonna ja lähes 11 miljoonaa vähemmän verrattuna vuoden 2013 toisella neljänneksellä kirjattuun huipputasoon. Vaikka työttömyysasteet ovat pudonneet viime vuonna kaikissa jäsenvaltioissa, tilanne on edelleen erittäin epäyhtenäinen (ks. jakso 3.1.1): joissakin maissa ollaan erittäin alhaisella tasolla (ja parannuksiin on vain vähän varaa), kun taas toisissa ollaan edelleen kaukana kriisiä edeltäneistä vähimmäistasoista.

Kaavio 2: Yritykset raportoivat edelleen suuresta työvoimapulasta, mutta työmarkkinoilla on merkkejä tarpeiden paremmasta kohtaamisesta

Beveridge-käyrä EU:ssa

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus ja yritys- ja kuluttajakysely. Huomautus: Kausioikaistut luvut.

Työvoimapula on mittavaa, joskin se on hieman vähentynyt edellisvuoteen verrattuna. Elpymisen alettua EU:ssa on yhä enemmän yrityksiä, jotka pitävät työvoiman saatavuutta tuotantoa rajoittavana tekijänä⁵. Vuoden 2012 lopussa tällaisten yritysten osuus oli noin 5 prosenttia ja vuonna 2018 noin 20 prosenttia. Beveridge-käyrä⁶ (kaavio 2) osoittaa, että osuus lisääntyi samalla kun työttömyys putosi, joskin käyrän kääntyminen ulospäin vuosien 2010 ja 2013 välillä viittaa siihen, että tarpeiden kohtaaminen on ollut kriisin jälkeen vähemmän tehokasta kuin ennen kriisiä.⁷ Talouskasvun hiljattaisen hidastumisen myötä työvoimapulasta raportoivien yritysten määrä on vähentynyt hieman vuonna 2019, mutta työttömyys on alentunut edelleen, kuten edellä mainittiin. Vielä on liian aikaista sanoa, osoittaako Beveridge-käyrä suuntauksen muutosta, mutta viime vuosineljännesten aikainen kehitys viittaa siihen, että käyrä on kääntymässä sisään päin, mikä on johdonmukaista sen kanssa, että tarpeiden kohtaaminen on yleisesti parantunut (joskin tilanne vaihtelee huomattavasti jäsenvaltioiden välillä).

Myös pitkäaikais- ja nuorisotyöttömyys vähenevät edelleen. Työmarkkinaolojen jatkuva koheneminen näkyy pitkäaikaistyöttömien (eli yli vuoden työttöminä olleiden) määrän kutistumisena. Pitkäaikaistyöttömien määrä oli vuoden 2019 toisella neljänneksellä 6,2 miljoonaa eli 1,1 miljoonaa (tai 15 %) vähemmän kuin vuoden 2018 samalla neljänneksellä. Pitkäaikaistyöttömien osuus työvoimasta on 2,5 prosenttia, ja se on saavuttanut vuoden 2008

⁵ Tämä indikaattori on osa EU:n yritys- ja kuluttajakyselyä.

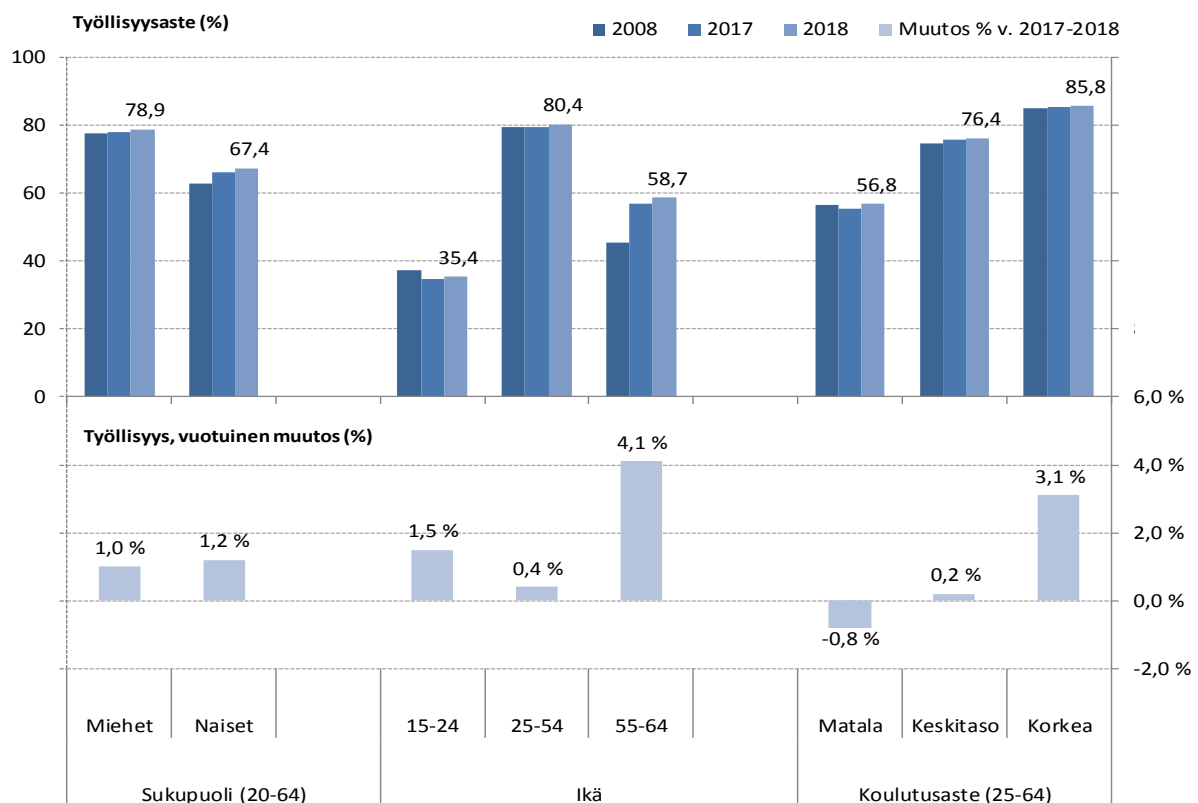
⁶ Beveridge-käyrä osoittaa graafisesti työttömyyden ja avointen työpaikkojen (joko avointen työpaikkojen asteen tai tässä tapauksessa työvoimapulan indikaattorin) välisen suhteen.

⁷ Ks. tarkemmin *Labour Market and Wage Developments in the EU, 2019*.

kolmannella neljänneksellä vallinneen kriisiä edeltäneen vähimmäistason (euroalueella se on edelleen 3,3 prosenttia, mikä ylittää 2,8 prosentin vähimmäistason). Myös nuorten työnhakijoiden tilanteen koheneminen näkyy selvästi. Nuorisotyöttömyysaste putosi EU:ssa 1 prosenttiyksikön ja oli 14,4 prosenttia vuoden 2019 kolmannella neljänneksellä. Euroalueella se putosi 0,9 prosenttiyksikköä ja oli 15,8 prosenttia (Espanjassa, Italiassa ja Kreikassa se on kuitenkin edelleen yli 30 prosenttia). EU:ssa on työttömänä 3,2 miljoonaa 15–24-vuotiasta, ja luku on 5,5 miljoonaa, jos huomioon otetaan kaikki nuoret, jotka eivät ole työelämässä tai koulutuksessa (nk. NEET-nuoret). NEET-aste parani kuitenkin viime vuonna ja oli vuoden 2019 ensimmäisellä neljänneksellä EU:ssa 10,2 prosenttia (10,6 prosenttia vuotta aiemmin) ja euroalueella 10,3 prosenttia (10,8 prosenttia vuotta aiemmin). Nämä ovat kaikkien aikojen alhaisimmat asteet.

NEET-asteen alenemisesta huolimatta koulupudokkaiden osuus on vakiintunut. Oltuaan vakaassa laskussa viime vuosikymmenen aikana koulupudokkaiden (18–24-vuotiaiden) osuus vakiintui 10,6 prosentin tasolle vuosina 2017 ja 2018. Tämä on erittäin lähellä Eurooppa 2020 -strategian 10 prosentin tavoitetta, mutta sitä on edelleen varaa alentaa.⁸ Korkea-asteen tutkinnon suorittaneita koskeva Eurooppa 2020 -strategian tavoite (40 % ikäryhmästä 30–34-vuotiaat) sen sijaan saavutettiin vuonna 2018 ja aste oli 40,7 prosenttia (0,8 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2017).

Kaavio 3: Työllisyyskasvun vauhdittajina toimivat pääosin ikääntyneet ja korkean osaamistason työntekijät
Työllisyysasteet ja työllisyyskasvu eri ryhmittäin EU:ssa

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

⁸ Komissio asetti 14. marraskuuta 2017 antamassaan tiedonannossa ”Eurooppalaisen identiteetin vahvistaminen koulutuksen ja kulttuurin avulla” (COM(2017) 673 final) kunnianhimoisen tavoitteen, jonka mukaan koulupudokkaiden osuus vähennetään 5 prosenttiin vuoteen 2025 mennessä.

Työllisyyskasvua vauhdittavat edelleen pääosin ikääntyneet työntekijät. Kuten edeltävinäkin vuosina myös vuonna 2018 ikääntyneet työntekijät (55–64-vuotiaat) vastasivat suurimmasta työllisyyskasvusta muihin ikäryhmiin verrattuna (kaavio 3): työllisten lukumäärä tässä ryhmässä kohosi 4,1 prosenttia vuonna 2018 (samanlainen kasvuaste kuin vuonna 2017, jolloin kasvua oli 4,3 prosenttia). Ikääntyneiden työllisyysaste kasvoi näin ollen 1,6 prosenttiyksikköä ja oli 58,7 prosenttia vuonna 2018, mikä on kaikkien aikojen korkein taso (yli 13 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2008). Työllisyys kasvoi myös muissa ikäryhmissä, joskin hitaammin. Nuorten (15–24-vuotiaiden) työllisten lukumäärä kasvoi samaa tahtia kuin vuonna 2017 (1,5 % vs. 1,6 %), minkä ansiosta nuorisotyöllisyysaste kohosi 0,8 prosenttiyksikköä ja oli 35,4 prosenttia (tämä on kuitenkin edelleen 1,9 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2008). Parhaassa työiässä olevien aikuisten (25–54-vuotiaiden) työllisyys kohosi 0,4 prosenttia ja työllisyysaste vuonna 2018 oli 80,4 prosenttia.

EU:n ulkopuolella syntyneiden työllisyysaste jatkoi kohoamistaan. Se kohosi 20–64-vuotiaiden ryhmässä 64,5 prosenttiin vuonna 2018 (1,5 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2017), mikä absoluuttisina lukuina vastaa lisääntymistä 17,4 miljoonasta 18,3 miljoonaan. Saman ikäryhmän syntyperäisten⁹ keskimääräinen työllisyysaste on 73,9 prosenttia (0,9 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2017). Vaikka ero on hieman kaventunut, se on edelleen mittava laajennuttuaan kriisin aikana (yli 9 prosenttiyksikköä vuonna 2018 mutta alle 5 prosenttiyksikköä vuonna 2008).

Työllisyys kasvaa edelleen hieman nopeammin naisten kuin miesten parissa, mutta sukupuolten työllisysero on pysynyt suurena. Vuonna 2018 naisten työllisyyskasvu oli 0,2 prosenttiyksikköä nopeampaa kuin miesten (sama kuin vuonna 2017). Näin pieni ero ei kuitenkaan riittänyt kaventamaan sukupuolten työllisyseroa, joka pysyi vakaasti 11,5 prosenttiyksikössä. Indikaattori pieneni merkittävästi kriisin aikana (se oli 15 prosenttiyksikköä vuonna 2008), mikä kuvastaa laskusuhdanteen voimakasta vaikutusta miesten työllisyyteen, mutta se on pysynyt lähes muuttumattomana vuodesta 2014. Ero on erityisen suuri 30–34-vuotiaiden naisten (14,5 prosenttiyksikköä) (liittyy enimmäkseen lasten saantiin), 55–64-vuotiaiden naisten (13,7 prosenttiyksikköä) ja matalan osaamistason naisten osalta (21,1 prosenttiyksikköä, kun keskitason osaamistason naisten osalta ero on 10,9 prosenttiyksikköä ja korkean osaamistason osalta 6,8 prosenttiyksikköä).

Korkean osaamistason työntekijöiden osuus työvoimasta on kasvussa. Kyseessä on pitkän aikavälin suuntaus, jossa korkean osaamistason tehtäviin perustuva työllisyys on kasvussa ja jäsenvaltioiden työvoimasta on tulossa yhä osaavampaa.¹⁰ Tämä kuvastaa korkean osaamistason työntekijöiden kasvavaa kysyntää ja tarjontaa taloudessa. Korkeasti koulutettujen (25–64-vuotiaiden ikäryhmä) työllisyys kasvoi 3,1 prosenttia vuonna 2018 ja ryhmän työllisyysaste oli 85,8 prosenttia. Keskitason osaamistason (eli keskiasteen tutkinnon suorittaneiden) työntekijöiden ryhmässä kasvu oli vain vähäistä (0,2 %), ja ryhmän työllisyysaste oli 76,4 prosenttia. Matalan osaamistason työntekijöiden (enintään ylemmän perusasteen koulutus) työllisyys sen sijaan putosi edelleen 0,8 prosenttia (vuonna 2017 pudotusta oli 0,3 %). Matalan osaamistason työntekijöiden (25–64-vuotiaiden) populaatio on kaikkiaan pienenemässä (pelkästään vuonna 2018 se pieneni 1,7 miljoonalla eli 2,7 %) – kun väestö ikääntyy ja nuorilla sukupolvilla on korkeampi koulutustaso – joten ryhmän

⁹ Tämä luku viittaa jäsenvaltioissaan syntyperäisten henkilöiden EU:n keskiarvoon.

¹⁰ Euroopan komissio (2019). Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2019. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto. Löytyy osoitteesta <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&furtherNews=yes&newsId=9485>

työllisyysaste itse asiassa kohosi vuoden 2017 tasolta 55,6 prosentista 56,8 prosenttiin vuonna 2018. Matalan ja korkean osaamistason työntekijöiden työllisyysasteen ero supistui edelleen (vuoden 2013 huipputasolta 31,4 prosenttiyksiköstä), mutta se on edelleen erittäin suuri (29 prosenttiyksikköä) ja osoittaa, että alemman osaamistason työntekijöiden työllistyvyyden lisäämistä koskeville toimille on tilausta, etenkin täydennys- ja uudelleen koulutuksen kautta.

Suurin osa vuonna 2018 luoduista uusista työpaikoista on vakituisia ja kokoaikaisia, mutta määräaikaisten työntekijöiden osuus on edelleen mittava. Vuonna 2018 kirjatuista 2,7 miljoonasta uudesta työntekijästä (15–64-vuotiaista) lähes kaikilla oli vakituinen työsopimus, ja määräaikaisten työntekijöiden lukumäärä kasvoi vain 55 000:lla samalla kaudella (verrattuna 0,8 miljoonaan edeltävänä vuonna). Vakituisten työsopimusten yleistyminen ei kuitenkaan riittänyt vähentämään määräaikaisten työntekijöiden yleistä osuutta kaikista työntekijöistä: osuus pieneni vain 0,1 prosenttiyksikköä ja oli 14,2 prosenttia vuonna 2018. Itsenäisten ammatinharjoittajien (15–64-vuotiaiden) määrä väheni 160 000:lla ja jatkoi näin aiempina vuosina todettua hidasta laskua, minkä tuloksena itsenäisten ammatinharjoittajien osuus kaikista työntekijöistä oli 13,5 prosenttia (osuus oli 13,7 % vuonna 2017 ja 14,4 % vuonna 2013). Useimmat uusista työpaikoista olivat kokoaikaisia (+2,4 miljoonaa), ja osa-aikaisten työntekijöiden lukumäärä pysyi suunnilleen vakiona. Tämän vuoksi osa-aikaisten työntekijöiden (15–64-vuotiaiden) osuus supistui hieman kolmatta vuotta peräkkäin (0,2 prosenttiyksikköä 19,2 %:iin vuonna 2018). Tämä on silti edelleen lähes 2 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2008. Positiivista kuitenkin on, että vasten tahtoaan osa-aikaisesti työskentelevien osuus kaikista osa-aikatyötä tekevästä pieneni edelleen (vuoden 2014 huipputasolta 29,6 prosentista 24,6 prosenttiin vuonna 2018), joskin se on edelleen merkittävä.

Alakohtaisesti tarkasteltuna työpaikkoja syntyy edelleen eniten palvelualoille. Viime vuosien suuntauksen mukaisesti vuonna 2018 eniten työpaikkoja luotiin palvelualoilla¹¹ (2,6 uutta työllistä vuonna 2018 eli lisäystä oli 1,5 prosenttia vuoteen 2017 nähden; tiedot perustuvat kansantalouden tilinpitoon). Tällainen lisäys kasvatti edelleen palvelualan osuutta kokonaistyöllisyydestä. Tämä osuus on viime vuosikymmenen aikana kasvanut jatkuvasti, vuosien 2008 ja 2018 välillä 70,1 prosentista 74 prosenttiin. Absoluuttisesti mitattuna teollisuus kasvoi toiseksi eniten vuonna 2018 (470 000 uutta työpaikkaa), mikä vastaa 1,3 prosentin kasvua edeltävän vuoden aikana (vuosina 2017 ja 2016 todetun kehityksen mukaisesti). Rakennusalaalla työskentelevien määrä lisääntyi toista vuotta peräkkäin yli 2 prosenttia (eli 337 000 työntekijää), mikä vahvisti vuonna 2015 alkanutta elpymistä. Alalla työskentelevien lukumäärä on kuitenkin edelleen lähes 13 prosenttia pienempi kuin vuonna 2008. Vuoden 2017 vakiintumisen jälkeen maatalousalan työllisyys alkoi jälleen heikentyä vuonna 2018 (2,5 %) pitkäaikaisen suuntauksensa mukaisesti. Maatalouden osuus kokonaistyöllisyydestä putosi vuosien 2008 ja 2018 välillä 5,4 prosentista 4,3 prosenttiin.

¹¹ Palvelualojen sisällä suurin prosentuaalinen kasvu tapahtui ”tieto- ja viestintätoiminnassa” (3,9 %), jonka jälkeen tulivat ”ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta (3,4 %); hallinnolliset ja tukipalvelut” (2,9 %), vuonna 2017. Sitä vastoin ”rahoitus- ja vakuutuspalvelujen” alan työllisyys putosi 0,7 prosenttia.

1.2 Sosiaalipoliittiset kehityssuuntaukset

Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä^{12 13} olevien henkilöiden lukumäärä väheni edelleen vakaasti. Laskusuuntaus jatkui vuonna 2018 kuudetta perättäistä vuotta (kaavio 4), ja köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien ihmisten määrä putosi 110 miljoonaan (eli 21,9 %:iin kokonaisväestöstä). Tämä on lähes 2,7 miljoonaa vähemmän kuin vuonna 2017 (noin 2 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2008). Yleinen suuntaus kuvastaa vakavan aineellisen puutteen vähenemistä ja vähemmässä määrin erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksien vähenemistä. Köyhyysriskiaste pysyi kuitenkin suhteellisen vakaana. Tämä on kaiken kaikkiaan yhdenmukaista työllisyyden elpymisen ja käytettävissä olevien tulojen kasvun kanssa. Jos positiivinen suuntaus jatkuu nykyvauhtia, EU:ssa voidaan hyvinkin nähdä köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien ihmisten määrän vähentyvän noin 13 miljoonalla vuosien 2008 ja 2020 välillä (Eurooppa 2020 -strategian tavoitteena on 20 miljoonaa). Talouden kasvuvauhdin hidastuminen kuitenkin viittaa siihen, että tosiasiallinen väheneminen ei ehkä ole niin näkyvää.

Vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien henkilöiden lukumäärä vähenee edelleen jyrkästi. Vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien määrä väheni yli 3 miljoonalla vuonna 2018 niin, että nyt se on 29,7 miljoonaa eli 5,9 prosenttia EU:n väestöstä. Tilanne on siis kohentunut merkittävästi kuudentena peräkkäisenä vuotena, mikä kuvastaa kotitalouksien aineellisen tilanteen parantumista. Koska indikaattorin kohenemisen taustalla on hyvä tulos niissä jäsenvaltioissa, joissa vakavasta aineellista puutteesta kärsivien henkilöiden määrä on suurin (ks. jakso 3.4), yleinen koheneminen viittaa siihen, että ylöspäin suuntautuva sosiaalinen lähentyminen jatkuu.

Vankka työmarkkinatilanne on vaikuttanut siihen, että vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien henkilöiden lukumäärä on vähentynyt edelleen. Erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa asuvien ihmisten lukumäärä väheni edelleen noin 3 miljoonalla. Näiden ihmisten osuus on 8,8 prosenttia väestöstä, mikä alittaa selvästi kriisiä edeltäneen tason.

¹² Köyhyysriskissä ja sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevia ihmisiä uhkaa köyhyys ja/tai he kärsivät vakavasta aineellisesta puutteesta ja/tai he asuvat vajaatyöllisissä tai työttömissä kotitalouksissa eli kotitalouksissa, joissa työssäkäyntiaste on erittäin alhainen.

Ihmisten katsotaan olevan köyhyysriskissä, jos he asuvat kotitaloudessa, jonka ekvivalentit käytettävissä olevat tulot ovat alle 60 prosenttia kansallisesta ekvivalentista mediaanitulosta (tämä indikaattori mittaa näin ollen tuloköyhyyttä).

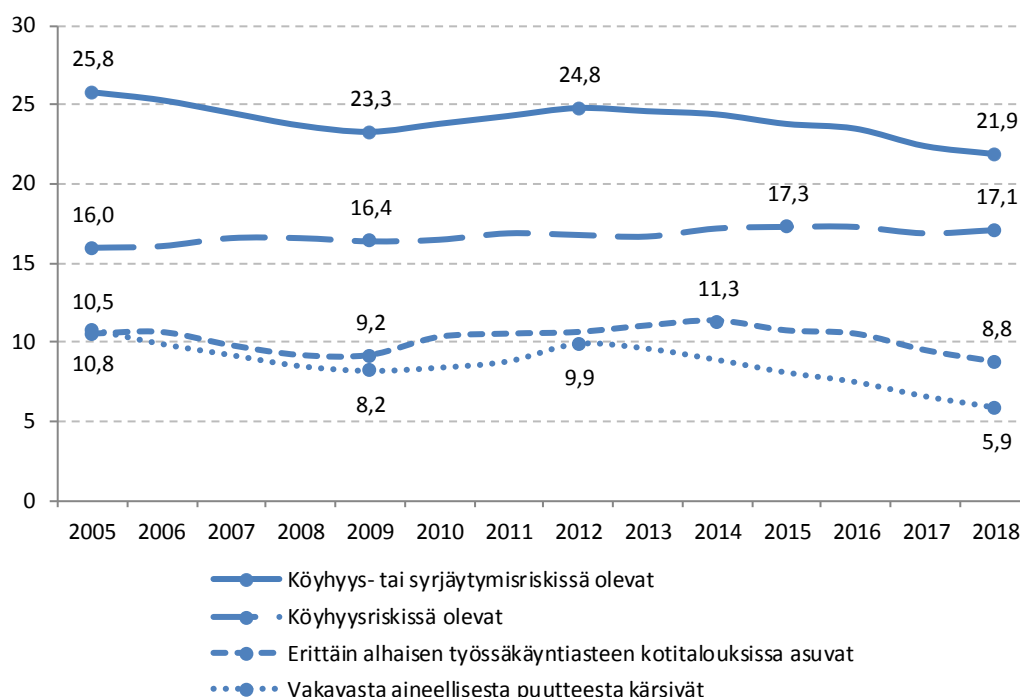
Ihmiset kärsivät vakavasta aineellisesta puutteesta, jos he asuvat kotitaloudessa, jossa ei ole varaa vähintään neljään seuraavista seikoista: Ei ole varaa 1) maksaa vuokraa, asuntolainaa tai käyttömenoja ajoissa, 2) lämmittää riittävästi kotia, 3) maksaa odottamattomia kuluja, 4) syödä lihaa, kalaa tai vastaavaa proteiinituotetta joka toinen päivä, 5) viikon vuotuisen lomaan poissa kotoa, 6) hyödyntää autoa yksityiskäytössä, 7) pesukoneeseen, 8) väritelevisioon eikä 9) puhelimeen.

Ihmiset, jotka asuvat vajaatyöllisessä tai työttömässä kotitaloudessa, ovat 0–59-vuotiaita, jotka asuvat kotitaloudessa, jossa työikäiset aikuiset (18–59-vuotiaat) työskentelivät alle 20 prosenttia työskentelypotentiaalistaan edellisen vuoden (eli tuloviitevuoden) aikana.

¹³ EU-SILC-tulotilastot viittaavat edeltävään tulovuoteen, lukuun ottamatta Yhdistynyttä kuningaskuntaa (tutkimusvuosi) ja Irlantia (tutkimusta edeltäneet 12 kuukautta).

Kaavio 4: Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien ihmisten osuus on pienenemässä, mutta köyhyysriskissä olevien osuus on edelleen suhteellisen vakaa

Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä (AROE) olevan väestön prosenttiosuus ja alakomponentit (2005–2017)

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC)

Köyhyysriskissä olevan väestön prosenttiosuus on edelleen suuri vahvasta elpymisestä huolimatta. Suhteellisen köyhyyden indikaattori on pysytellyt pääpiirteissään vakaana: se kohosi hieman eli 17,1 prosenttiin vuotta aiemmasta 16,9 prosentista. Sellaisissa kotitalouksissa asuvia ihmisiä, joiden ekvivalentit käytettävissä olevat tulot ovat alle 60 prosenttia kansallisesta mediaanista, on hieman yli 86 miljoonaa, mikä on miljoona ihmistä enemmän kuin edellisenä vuonna. Eurostatin alustavista arvioista¹⁴ saadut tuoreimmat tiedot viittaavat siihen, että köyhyysaste todennäköisesti pienenee, mutta tämä pieneminen on pysähtynyt vuonna 2017 tapahtuneen merkittävän paranemisen jälkeen.

Työssäkäyvien köyhyysriski on pysynyt kohtuullisen vakaasti vuoden 2018 korkealla tasolla. Köyhyysriskissä olevien työssäkäyvien osuus kasvoi 0,1 prosenttiyksikköä vuonna 2018 vuoteen 2017 verrattuna ja on lähellä vuoden 2016 korkeinta tasoa. Työssäkäyvistä 9,5 prosenttia asuu kotitaloudessa, jonka tulot ovat alle 60 prosenttia mediaanista (1,2 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuoden 2010 vähimmäistaso). Osa-aikatyötä tekevät ja määräaikaissä työsuhhteessa olevat ovat alttiimpia riskille, mutta joissakin jäsenvaltioissa riski on suhteellisen suuri myös kokoaikaisesti työskentelevien ja vakituksessa työsuhhteessa olevien osalta (ks. myös jaksot 3.1.1 ja 3.4.1).

¹⁴ EU-SILC-tiedot viittaavat useimmissa jäsenvaltioissa edeltävän vuoden aikana rekisteröityihin tuloihin (eli vuoden 2017 tulot SILC-2018:n osalta). Eurostat julkaisi vuotta 2018 koskevat alustavat arviot (eli vuonna 2019 julkaistut EU-SILC-indikaattorit). Ks. Eurostatin menetelmää koskevat huomautukset ja tulokset: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/experimental-statistics/income-inequality-and-poverty-indicators>.

Köyhyyden syvyyteen liittyvät suuntaukset osoittavat, että joissakin maissa talouskasvu ei hyödytä kaikkia. Suhteellinen tuloköyhyysvaje (mediaaniarvo), jolla mitataan sitä, miten kaukana köyhyysriskissä olevat ovat köyhyysrajasta eli kuinka köyhiä köyhät ovat, kohosi puoli prosenttiyksikköä ja oli 24,6 prosenttia vuonna 2018. Jäsenvaltioissa on hyvin erilaisia suuntauksia, mikä viittaa siihen, että talouskasvun positiiviset vaikutukset eivät aina saavuta köyhimpiä ihmisiä.

Vajaatyöllisissä tai työttömissä kotitalouksissa asuvien ihmisten köyhyysriski ja köyhyyden syvyys ovat kasvaneet edelleen. Erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa (alle 20 prosenttia kapasiteetista) asuvien ihmisten köyhyysriskiaste on korkea (62,1 prosenttia vuonna 2018), ja se on vakaassa kasvussa jo viidettä perättäistä vuotta. Sosiaalisen suojelun komitea on yksilöinyt sen suuntaukseksi, jota on seurattava.¹⁵ Näiden ihmisten mediaanitulojen ja köyhyysriskirajan välinen ero on myös kasvussa (ks. jakso 3.4.1), mikä viittaa mahdollisiin aukkoihin etuuksien riittävyudessa ja kattavuudessa.

Tilanteen jatkuvasta kohenemisesta huolimatta lasten köyhyysriski tai sosiaalisen syrjäytymisen riski on edelleen korkea. Vuonna 2018 köyhyysriskissä tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien lasten osuus EU28-maissa putosi 0,6 prosenttiyksikköä eli 24,3 prosenttiin. Osuus on kuitenkin suurempi kuin yleisesti väestössä. Kaikissa jäsenvaltioissa lapsilla, joiden vanhempien osaamistaso on matala, on merkittävästi suurempi köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski, mikä viittaa mahdollisuuksiin liittyviin sitkeisiin eriarvoisuuksiin.

Kotitalouksien kokonaistulot jatkavat kasvua. Kotitalouksien käytettävissä olevat bruttotulot kasvoivat vuonna 2018 viidettä peräkkäistä vuotta. Vuotuinen kasvu seurailee parannuksia reaalisessa BKT:ssa henkeä kohti (kasvua noin 1,8 %), mikä vaikuttaisi osoittavan, että hiljattainen kasvu hyödyttää kotitalouksia.

Tuloerot ovat edelleen suuret. Jäsenvaltioiden kotitalouksien rikkaimman 20 prosentin osuus tuloista on noin viisi kertaa niin suuri kuin köyhimmän 20 prosentin. Vuonna 2018 tämä suhde kasvoi viime vuonna ensimmäistä kertaa tapahtuneen pienenemisen jälkeen, ja se on edelleen suuri useissa jäsenvaltioissa (ks. jakso 3.4). Eurostatin tuoreimman alustavan arvion¹⁶ mukaan suhteen odotetaan kuitenkin pienenevän.

Alimpaan tuloryhmään kuuluvan 40 prosentin (S40) tulo-osuus pysyi vakaana kasvettaen vuonna 2017. Monissa maissa tässä ryhmässä, joka koostuu pienituloisista työntekijöistä ja sosiaalietuuksien saajista, tulojen osuus on heikentynyt tai pysynyt samana jo ennen talouskriisiä. S40-ryhmän tilanteen on kuitenkin kohennuttava edelleen, jotta viime vuosikymmenen aikaiset suuntaukset saataisiin käännettyä.

¹⁵ Sosiaalisen suojelun komitean vuosiraportti 2019.

¹⁶ Eurostatin vuoden 2018 tuloja koskevat alustavat arviot (eli vuonna 2019 julkaistut EU-SILC-indikaattorit). Ks. Eurostatin menetelmää koskevat huomautukset ja tulokset: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/experimental-statistics/income-inequality-and-poverty-indicators>.

2. KATSAUS SOSIAALI-INDIKAATTOREIDEN TULOSTAULUUN

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarista annettiin 17. marraskuuta 2017 Euroopan parlamentin, neuvoston ja komission yhteinen julistus. Siinä esitetään keskeisiä periaatteita ja oikeuksia, joilla tuetaan oikeudenmukaisia ja hyvin toimivia työmarkkinoita ja hyvinvointijärjestelmiä. Se on tarkoitettu antamaan suuntaa jäsenvaltioiden uudistetulle lähentymisprosessille, jolla parannetaan sosioekonomisia oloja. Neuvoston esittämässä EU:n uudessa vuosien 2019–2024 strategisessa ohjelmassa tuodaan esiin, että Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari on pantava täytäntöön EU:n ja jäsenvaltioiden tasolla ottaen asianmukaisesti huomioon molempien toimivalta. Komissio esittää myöhemmin tiedonannon, jolla sitoudutaan toimintasuunnitelmaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin täytäntöönpanoa varten vuoden 2020 alussa.

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilariin liittyy sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu¹⁷, jolla seurataan tuloksia ja suuntauksia jäsenvaltioissa. Tulostaulussa on joukko indikaattoreita (pääindikaattorit ja toissijaiset indikaattorit), joilla seurataan jäsenvaltioiden tuloksia työllisyys- ja sosiaalipolitiikan alalla tiettyjen indikaattoreiden osalta pilarissa yksilöidyillä kolmella laajalla alalla: i) yhtäläiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille, ii) dynaamiset työmarkkinat ja oikeudenmukaiset työolot sekä iii) julkiset tuet / sosiaalinen suojele ja sosiaalinen osallisuus. Vuoden 2018 versiosta lähtien sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu sisältyy yhteiseen työllisyysraporttiin. Tulostaulun tulokset esitetään tiivistettynä tässä luvussa pääindikaattoreiden osalta. Tämä analyysi kuuluu laajempaan uudistusten yhteyteen (ks. 3 luku).

2.1. Tulostaulu

Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulu on keskeinen väline seurattaessa tuloksia työllisyys- ja sosiaalipolitiikan alalla ja lähentymistä parempien työ- ja elinolojen alalla. Sen avulla on helpompaa seurata jäsenvaltioiden tilannetta pilarin mitattavissa olevilla aloilla, ja sillä täydennetään olemassa olevia seurantavälineitä, erityisesti työllisyyskehityksen seurantavälinettä ja sosiaalisen suojelun kehityksen seurantavälinettä¹⁸. Se sisältää seuraavat 14 pääindikaattoria, joilla arvioidaan työllisyys- ja sosiaalipolitiikan kehityssuuntauksia:

- *Yhtäläiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille:*
 - Koulupudokkaiden osuus, 18–24-vuotiaat
 - Sukupuolierot työllisyysasteessa, 20–64-vuotiaat
 - Tulonerot mitattuna ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhteena (S80/S20)
 - Köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste
 - Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret (NEET-aste), 15–24-vuotiaat
- *Dynaamiset työmarkkinat ja oikeudenmukaiset työolot:*
 - Työllisyysaste, 20–64-vuotiaat
 - Työttömyysaste, 15–74-vuotiaat
 - Pitkäaikaistyöttömyysaste, 15–74-vuotiaat

¹⁷ SWD(2017) 200 final, liitteenä tiedonannossa COM(2017) 250 final, 26.4.2017.

¹⁸ Työllisyyskehityksen seurantaväline ja sosiaalisen suojelun kehityksen seurantaväline ovat vuotuisia raportteja, joiden laatimisesta vastaavat työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea. Niissä yksilöidään silmällä pidettäviä suuntauksia ja keskeisiä työllisyys- ja sosiaalialan haasteita jäsenvaltioissa sekä seurataan edistymistä Eurooppa 2020 -strategian työllisyyteen ja köyhyyden vähentämiseen liittyvissä tavoitteissa.

- Kotitalouksien käytettävissä oleva reaali bruttotulo henkeä kohti¹⁹
- Keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansiot²⁰
- *Julkiset tuet / sosiaalinen suojele ja sosiaalinen osallisuus:*
 - Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutus köyhyyden vähentämiseen²¹
 - Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat lapset
 - Vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen, asianomaisen oma ilmoitus²²
 - Osuus väestöstä, jolla on vähintään perustason digitaaliset taidot.

Pääindikaattoreiden analyysissä käytetään työllisyyskomiteassa ja sosiaalisen suojelun komiteassa sovittua yhteistä menetelmää (ks. tarkemmin liite 3). Menetelmässä arvioidaan jäsenvaltioiden tilannetta ja kehitystä tarkastelemalla kunkin tulostauluun sisältyvän pääindikaattorin tasoa ja vuotuisia muutoksia.²³ Tasot ja muutokset luokitellaan sen mukaan, millä etäisyydellä ne ovat (painottamattomista) EU:n keskiarvoista. Tämän jälkeen jäsenvaltioiden tulokset tasojen ja muutosten suhteen kootaan yhteen (käyttämällä ennalta määriteltyä matriisia) niin, että kukin jäsenvaltio asetetaan yhteen seitsemästä luokasta ("parhaiten suoriutuvat", "keskiarvoa paremmat", "hyvät mutta tarpeen seurata", "keskimääräiset/neutraalit", "heikot mutta paranemassa", "seurattavat" ja "kriittisessä tilanteessa olevat"). Tämän perusteella taulukossa 1 esitetään tiivistelmä tulostaulusta kustakin indikaattorista saatavilla olevien tuoreimpien tietojen mukaan.

Taulukon tulkinnessa on syytä olla varovainen, eikä sitä pidä lukea mekaanisesti. Tätä varten luvussa 3 esitetään tarkka analyysi 14 indikaattorista, myös pitkän aikavälin suuntauksista ja täydentävistä indikaattoreista tarpeen mukaan. Lisäksi tulevissa maakohtaisissa raporteissa esitetään tarkka analyysi kaikista "kriittisistä tilanteista" ja täydentäviä sosioekonomisia ja poliittisia taustatietoja, jotta voidaan tarkentaa maakohtaisia haasteita talouspolitiikan EU-ohjausjakson puitteissa. Näin saadaan – yhdessä tarkempien analyysien kanssa, jotka sisällytetään työllisyyskehityksen seurantavälineeseen ja sosiaalisen

¹⁹ Sosiaalisen suojelun komitean edellyttämällä tavalla indikaattori mitataan käyttämällä "oikaisemattomia tuloja" (eli ottamatta huomioon luontoismuotoisia sosiaalisia tulonsiirtoja) eikä siinä viitata ostovoimastandardeihin.

²⁰ Tämän indikaattorin tasot ilmaistaan ostovoimastandardeina ja muutokset ilmaistaan kansallisessa valuutassa reaaliarvoisina. Lyhyen aikavälin vaihteluiden tasaamiseksi käytetään kolmen vuoden keskiarvoja sekä tasojen että muutosten osalta. Tätä indikaattoria olisi tulkittava yhdessä muiden indikaattoreiden kanssa, kuten työssäkäyvien köyhyysaste, palkkajakauman viidennen ja ensimmäisen kymmenyksen välinen suhde (D5/D1) sekä muut asiaankuuluvat työllisyyskehityksen/sosiaalisen suojelun kehityksen seurantavälineen ja yhteisen arviointikehityksen indikaattorit.

²¹ Tämä mitataan erona koko väestön keskuudessa (tulo)köyhyysriskin alaisen väestön osuudessa ennen sosiaalisia tulonsiirtoja ja niiden jälkeen.

²² Vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen asianomaisen oman ilmoituksen mukaan tarkoittaa subjektiivista arviota tutkimuksen tai tietäntyyppisen sairaanhoidon tarpeesta, jota asianomainen ei saanut tai hakenut seuraavista kolmesta syystä: "taloudelliset syyt", "liian pitkät jonotusajat" tai "liian pitkä matka". Sairaanhoidolla viitataan yksilöllisiin terveydenhuoltopalveluihin (lääkärintarkastukseen tai sairaanhoitoon, hammashoitoa lukuun ottamatta), joita antavat lääkärit tai vastaavien ammattien harjoittajat tai joita annetaan näiden suoran valvonnan alaisina kansallisten terveydenhuoltojärjestelmien mukaisesti (Eurostatin määritelmä). Hoidon saamiseen liittyvät ongelmat, joista ihmiset raportoivat sairastuttuaan, voivat kuvastaa hoitoon pääsyn liittyviä esteitä.

²³ Lukuun ottamatta kotitalouksien käytettävissä olevia bruttotuloja, jotka mitataan indeksinä (2008 = 100, joten nähdään muutos kriisiä edeltäneeseen aikaan nähden) ja muutoksina viimeisimpänä vuonna, ja keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansioita, joiden osalta käytetään kolmen vuoden keskiarvoa työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean kanssa sovitun mukaisesti.

suojelun kehityksen seurantavälineeseen – analyttinen perusta komission myöhemmille maakohtaisia suosituksia koskeville ehdotuksille.

Vuoden 2020 yhteisessä työllisyysraportissa sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun sisällytetään ensimmäistä kertaa alueellinen ulottuvuus. Viime vuosina tulostaulua on käytetty analysoimaan maiden tuloksia valtakunnallisella tasolla. Valtakunnallisen tason indikaattoreiden kehitykseen voi kuitenkin kätkeytyä merkittäviä eroja alueellisella tasolla (ja monissa jäsenvaltioissa monet toimintapoliittiset ja rahoituspäätökset tehdään usein tällä tasolla). Sen vuoksi sosiaalisen tilanteen ja lähentymisen alueellinen ulottuvuus on kasvattamassa merkitystään etenkin talouspolitiikan EU-ohjausjakson puitteissa. Näin ollen tämänvuotisessa työllisyysraportissa esitetään näyttöä alueellisesta tilanteesta sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun perusteella. Liitteessä 3 esitetään kartoja, joissa jäsenvaltiot on eritelty alueittain joidenkin sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreiden mukaan.²⁴ Lisäksi luvussa 3 olevassa analyysissä raportoidaan tarpeen mukaan tuloksista jäsenvaltioiden alueiden tasolla, jos NUTS 2 -tason alueiden välillä on suuria eroja²⁵. Tietojen ja havaintojen perusteella voidaan ymmärtää paremmin, miten maan eri alueet suoriutuvat joillakin pilarin keskeisillä aloilla, ja voidaan seurata lähentymistä maiden sisällä, arvioida aluepolitiikan vaikutusta ja muokata alueellista päätöksentekoa.

2.2.Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulusta saatu näyttö

Tulostaulun analyysi osoittaa positiivisten kehityssuuntausten jatkuvan EU:n työmarkkinoilla ja sosiaalipolitiikan alalla, mutta kaikki indikaattorit eivät ole kohenemassa.²⁶ Kun tarkastellaan EU:n²⁷ keskiarvoja, 14 pääindikaattorista 9:ssä oli nähtävissä parannusta viimeisimpään vuoteen nähden, jolta tiedot ovat saatavilla (eli vuoteen 2018 tai 2017 nähden). Suhteellisesti tarkasteltuna merkittävintä edistys oli (yleisessä ja pitkäaikais)työttömyysasteessa, mikä kuvastaa positiivista kehitystä työmarkkinoilla. Työttömyysasteet alenivat kaikissa jäsenvaltiossa vuonna 2018, kuten jo vuonna 2017. Jotkin indikaattorit pysyivät kuitenkin vakaalla tasolla edelliseen vuoteen verrattuna tai jopa heikkenivät hieman (koulupudokkaat, sukupuolten työllisyysero, tuloviidennesten tulo-osuus, sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen ja vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen oman ilmoituksen mukaan). Kuten sirontakuvioista luvussa 3 käy ilmi, yli puolet pääindikaattoreista osoittivat vaihtelevassa määrin lähentymistä jäsenvaltioissa viimeisimmän seurantakauden aikana (huomattavia poikkeuksia ovat tuloviidennesten tulo-osuus, vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen oman ilmoituksen mukaan ja osuus väestöstä, jolla on vähintään perustason digitaaliset taidot).

Lähes kaikissa jäsenvaltioissa on haasteita ainakin yhdessä pääindikaattorissa. Tarkasteltaessa kolmea ongelmallisinta luokitusta yhteensä (”kriittinen tilanne”, ”seurattava” ja ”heikko mutta paranemassa”) niistä jokin esiintyy kaikissa jäsenvaltioissa ainakin kerran

²⁴ Niistä, joista tietoja on saatavilla alueellisella tasolla (NUTS 2) (koulupudokkuus, sukupuolten työllisyysero, NEET-aste, työllisyysaste, työttömyysaste, pitkäaikaistyöttömyysaste, köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste, sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus (pois lukien eläkkeit) köyhyyden vähentämisen, vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen oman ilmoituksen mukaan ja tuloviidennesten tulo-osuus).

²⁵ Väestöllä painotetun variaatiokertoimen perusteella.

²⁶ Aikaraja sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreille on xx. marraskuuta 2019.

²⁷ Näyttö viittaa painotettuihin EU:n keskiarvoihin, lukuun ottamatta indikaattoria ”Keskimmäästä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansiot”, jonka osalta käytetään painottamatonta keskiarvoa.

Alankomaita lukuun ottamatta. Jos tarkastellaan vain ”kriittistä tilannetta” (eli indikaattoreita, joiden taso on paljon keskiarvoa heikompi eikä ole parantunut riittävän nopeasti tai on heikentynyt entisestään), tällainen luokitus oli 14 jäsenvaltiolla, mikä on sama kuin vuoden 2019 työllisyysraportissa. Viro ja Malta liittyivät tähän maaryhmään (tai palasivat siihen poistuttuaan siitä edellisestä vuotena), kun taas Unkari ja Portugali poistuivat siitä. Haasteiden määrä osoittaa tilanteen hieman heikentyneen kaiken kaikkiaan. Arvioiduilla 14 alalla on yksilöity yhteensä 121 tapausta, jotka ovat ”kriittisessä tilanteessa”, ”seurattavia” tai ”heikkoja mutta paranemassa”. Tämä on noin 31 prosenttia kaikista arvioinneista (sama kuin vuoden 2019 työllisyysraportissa). Näistä 40 oli ”kriittisessä tilanteessa”, mikä on 10,3 prosenttia kaikista arvioinneista (vuoden 2019 työllisyysraportissa lukumäärä oli 41 ja osuus 10,6 %).

Jos tarkastellaan tulostaulun kattamia kolmea laajaa alaa, kuten edellisinkin vuosina, useimmat haasteet liittyvät alaan ”**julkiset tuet / sosiaalinen suojelu ja sosiaalinen osallisuus**”, jossa indikaattoria kohti on keskimäärin 9,8 tapausta (joista 3,5 on ”kriittisessä tilanteessa”). ”**Virallisen varhaiskasvatuksen piirissä olevat alle 3-vuotiaat lapset**” nousee esiin indikaattorina, jonka arvot ovat kaikkein varoittavimpia 13 jäsenvaltiossa (joista 5 on alimmassa ryhmässä).

Seuraavina tulevat ”**yhtäläiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille**” ja ”**dynaamiset työmarkkinat ja oikeudenmukaiset työolot**”, joiden osalta on keskimäärin 9,6 ja 6,8 varoitusmerkkejä osoittavaa tapausta (”kriittisessä tilanteessa” on 3 ja 2,2). Ensimmäisellä alalla eniten varoitusmerkkejä (10) liittyy ”**koulupudokkaita**”, ”**sukupuolten työllisyyseroa**” ja ”**köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen riskiä**” koskeviin indikaattoreihin. Jälkimmäisellä alalla indikaattori ”**keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansiot**” vaikuttaa olevan haasteellisin (14 tapausta).

Edeltävien vuosien tavoin jäsenvaltioiden tilanteet ja haasteiden vakavuus vaihtelevat suuresti. Kreikassa, Italiassa, Romaniassa ja Espanjassa on ”kriittisessä tilanteessa”, ”seurattavia” tai ”heikkoja mutta paranemassa” olevia arviointeja vähintään kymmenen indikaattorin alalla (ks. taulukko 1). Näistä maista Italiassa on eniten ”kriittisiä tilanteita” (8), ja sen jälkeen tulevat Romania (7), Kreikka (4) ja Espanja (2). Kreikassa, Romaniassa ja Espanjassa on kuitenkin myös joitakin positiivisia arviointeja: Kreikka on ”parhaiten suoriutuvien” joukossa koulupudokkaita ja ”keskimääräistä parempien” joukossa tuloeroja ja varhaiskasvatukseen osallistumista koskevissa indikaattoreissa, Romania on ”parhaiten suoriutuvien” joukossa kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen (henkeä kohti) kasvun alalla ja ”keskimääräistä parempien” joukossa työttömyysasteen osalta, Espanja on ”parhaiten suoriutuvien” joukossa varhaiskasvatukseen osallistumista koskevassa indikaattorissa ja ”keskimääräistä parempien” joukossa vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jäämistä (asianomaisen oman ilmoituksen mukaan) koskevassa indikaattorissa. Kokonaistilannetta tarkasteltaessa näiden jälkeen tulevat Bulgaria ja Kroatia (8 haastetta) sekä Viro ja Latvia (6 haastetta). Ruotsi sitä vastoin on ”parhaiten suoriutuva” tai ”keskiarvoa parempi” 11 pääindikaattorissa. Sen perässä tulevat Tšekki (9 indikaattoria) sekä Saksa, Tanska, Malta ja Alankomaat (8 indikaattoria kullakin).

Tarkasteltaessa **yhtäläisiä mahdollisuuksia ja työmarkkinoille pääsyä** suurimmat parannukset nähtiin keskimäärin NEET-asteessa ja köyhyys- tai syrjäytymisriskiasteessa. Koulupudokkaiden osuuden pitkäaikainen laskeva suuntaus kuitenkin pysähtyi ja pysyi vakaana edeltävään vuoteen nähden, ja sukupuolten työllisyysero ja tuloviidennesten tulo-osuus kasvoivat hieman. Indikaattorikohtaisesti tarkasteltuna

- Koulupudokkaiden osalta kriittisessä tilanteessa ovat Espanja, Italia ja Malta ja parhaiten suoriutuvia Kreikka, Kroatia, Irlanti, Liettua, Puola ja Slovenia.
- Kreikka, Italia ja Romania ovat kriittisessä tilanteessa sukupuolten työllisyseron osalta, kun taas Suomi, Latvia ja Ruotsi ovat parhaiten suoriutuvia.
- Tuloerojen osalta kriittisessä tilanteessa ovat Liettua, Latvia ja Romania ja parhaiten suoriutuvia Tšekki, Suomi, Slovenia ja Slovakia.
- Tilanne köyhyys- tai syrjäytymisriskiasteen osalta on kriittinen Liettuassa ja Latviassa ja parhaiten suoriutuvia ovat Tšekki, Slovenia ja Slovakia.
- NEET-nuorten osalta kriittisessä tilanteessa ovat Bulgaria, Kreikka, Italia ja Romania ja parhaiten suoriutuvat Tšekki, Saksa ja Luxemburg.

Tarkasteltaessa **dynaamisia työmarkkinoita ja oikeudenmukaisia työoloja EU:ssa** tilanne koheni keskimäärin viime vuoden aikana kaikkien indikaattoreiden alalla, etenkin työllisyys- ja työttömyysasteiden (sekä yleisen että pitkäaikaisen), kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen (henkeä kohti) sekä keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansioiden alalla. Indikaattorikohtaisesti tarkasteltuna

- Työllisyysasteen osalta kriittisessä tilanteessa ovat Kroatia, Kreikka, Italia ja Espanja ja parhaiten suoriutuvia Tšekki, Viro, Saksa ja Ruotsi.
- Työttömyysasteen osalta kriittisessä tilanteessa on Italia ja parhaiten suoriutuva Tšekki.
- Pitkäaikaistyöttömyysasteen osalta kriittisessä tilanteessa on Italia ("parhaiten suoriutuvia" ei löytynyt, mutta 15 maata oli keskiarvoa parempia).
- Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen (henkeä kohti) kasvun osalta tilanne on kriittinen Kreikassa, Kyproksella ja Italiassa ja parhaiten suoriutuvat Bulgaria, Puola ja Romania.
- Keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman lapsettoman työntekijän nettoansioiden alalla tilanne on arvioitu kriittiseksi Romaniassa ja Slovakiassa ja parhaiten suoriutuvat Itävalta, Saksa, Irlanti, Luxemburg, Alankomaat ja Yhdistynyt kuningaskunta.

Julkisten tukien ja sosiaalisen suojelun ja sosiaalisen osallisuuden alalla tilanne koheni viime vuoden aikana lastenhoidon saatavuuden ja digitaalitaitojen osalta. Tilanne on kuitenkin heikentynyt hieman tarkasteltaessa sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutusta köyhyyden vähentämiseen ja vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jäämistä (asianomaisen oman ilmoituksen mukaan). Indikaattorikohtaisesti tarkasteltuna

- Kun tarkastellaan sosiaalisten tulonsiirtojen kykyä vähentää köyhyysriskiä kriittisessä tilanteessa ovat Espanja, Italia, Liettua, Latvia ja Romania. Parhaiten tällä alalla suoriutuivat Unkari ja Irlanti.
- Tšekki, Puola, Romania ja Slovakia ovat kriittisessä tilanteessa viralliseen varhaiskasvatukseen osallistuvien alle 3-vuotiaiden osalta, kun taas Belgia, Espanja ja Luxemburg ovat parhaiten suoriutuvia.
- Viro ja Latvia ovat kriittisessä tilanteessa siltä osin kuin on kyse vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jäämisestä (asianomaisen oman ilmoituksen mukaan). Menetelmässä ei tullut esiin parhaiten suoriutuvia, mutta 9 maata on keskiarvoa parempia.
- Digitaalitaitojen osalta kriittisessä tilanteessa ovat Bulgaria, Kroatia ja Romania ja parhaiten suoriutuvat Suomi, Luxemburg, Alankomaat ja Ruotsi.

Taulukko 1. Tiivistelmä sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreista

	Yhdenvertaiset mahdollisuudet ja pääsy työmarkkinoille					Dynaamiset työmarkkinat ja oikeudenmukaiset työolot					Julkinen tuki / Sosiaalinen suojele ja osallisuus			
	Koulupudokkaat	Sukupuolten työllisyysero	Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen suhde	Köyhyys- tai syrjäytymis-riskissä olevat	NEET-nuorten osuus	Työllisyysaste	Työttömyysaste	Pitkäaikais-työttömyysaste	Kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu henkeä kohti	Keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman työntekijän nettoansiot (ostovoima-standardina)	Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus köyhyyteen	Virallisen varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat alle 3-vuotiaat	Vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen (oman ilmoituksen mukaan)	Digitaalitaitojen taso
Vuosi	2018	2018	2018	2018	2018	2018	2018	2018	2017	2018	2018	2018	2018	2017
Parhaiten suoriutuva	EL, HR, IE, LT, PL, SI	FI, LV, SE	CZ, FI, SI, SK	CZ, SI, SK	CZ, DE, LU	CZ, DE, EE, SE	CZ		BG, PL, RO	AT, DE, IE, LU, NL, UK	HU, IE	BE, ES, LU		FI, LU, NL, SE
Keskiarvoa parempi	CZ, LU	BE, DK, EE, FR, PT, SI	AT, BE, DK, EL, FR, IE, MT, NL, PL, PT, SE	AT, DE, DK, FI, FR, HU, MT, NL, PL, SE	DK, LV, MT, SE, SK	CY, DK, FI, LT, LV, MT, NL, PT, SI, UK	DE, HU, MT, NL, PL, PT, RO, UK	AT, CY, CZ, DE, DK, EE, HR, HU, LU, MT, NL, PL, PT, SE, UK	DK, EE, HU, LT, SE, SK	BE, DK, FI, FR, SE	AT, FR, PL, SE, SI	EL, FR, PT, SE, SI	AT, CZ, DE, ES, HU, IE, LU, MT, NL	AT, CZ, DE, MT, UK
Keskiarvo	AT, BE, CY, DE, FI, FR, LV, NL, SK, UK	BG, DE, ES, HR, IE, LU, NL, UK	CY, EE, HR, HU	BE, CY, IE, LU, PT	BE, FI, FR, HU, IE, LT, PL, PT	AT, BG, FR, HU, IE, LU, PL, SK	AT, BE, BG, DK, EE, FI, IE, LT, LU, LV, SE, SI, SK	BE, BG, FI, FR, IE, LT, LV, RO, SI, SK	BE, CZ, DE, FI, FR, IE, LU, LV, NL, PT, SI, UK	IT, MT	CY, DE, LU, MT, NL, SK	CY, DE, EE, FI, IE, IT, LV, UK	BE, BG, CY, DK, FR, HR, IT, LT, PL, PT, SE, SI, SK	BE, EE, ES, FR, LT, SI, SK
Hyvä mutta tarpeen seurata		LT			AT, NL, SI						DK, FI	DK, NL		DK
Heikko mutta paranemassa	RO	MT	BG, ES	BG, EL, RO	CY, HR		CY, EL, ES, HR	EL, ES		BG, EE, HU, LT, LV	BG, EL	BG	EL	CY
Seurattava	BG, DK, EE, HU, PT, SE	AT, CY, CZ, HU, PL, SK	DE, IT, LU, UK	EE, ES, HR, IT, UK	EE, ES, UK	BE, RO	FR		AT, ES	CZ, EL, ES, HR, PL, PT, SI	BE, CZ, EE, HR, PT, UK	AT, HR, HU, LT, MT	FI, RO, UK	EL, HU, IE, LV, PL, PT
Kriittisessä tilanteessa	ES, IT, MT	EL, IT, RO	LT, LV, RO	LT, LV	BG, EL, IT, RO	EL, ES, HR, IT	IT	IT	CY, EL, IT	RO, SK	ES, IT, LT, LV, RO	CZ, PL, RO, SK	EE, LV	BG, HR, RO

Huomautus: päivitetty 2. joulukuuta 2019. kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu henkeä kohti: tietoja ei saatavilla Kroatian ja Maltan osalta; keskimääräistä palkkaa saavan kokoaikaisen naimattoman työntekijän nettoansiot: tietoja ei saatavilla Kyproksen osalta; digitaalisten taitojen taso: tietoja ei saatavilla Italian osalta. Katkokset aikasarjassa ja muut tilastollisesti merkitykselliset seikat ilmoitetaan liitteessä 1 ja 2.

Tekstilaatikko 1. Vertailuanalyysi – tilanne

Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin perustamisesta 26. huhtikuuta 2017 annetussa tiedonannossa²⁸ yksilöitiin vertailuanalyysi keskeiseksi välineeksi, jolla voidaan tukea rakenneuudistuksia ja edistää ylöspäin suuntautuvaa lähentymistä työllisyys- ja sosiaalipolitiikan alalla eurooppalaisen ohjausjakson puitteissa.

Sittemmin on kehitetty vertailuanalyysiiä koskevat puitteet, joista on keskusteltu jäsenvaltioiden kanssa useilla aloilla työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean kanssa sovitun yhteisen lähestymistavan mukaisesti. Niissä keskeistä on yksilöidä toimintapoliittiset välineet, joihin liitetään yleiset periaatteet poliittista ohjausta varten ja erityiset indikaattorit, jos sellaisia on saatavilla. Tässä vaiheessa toimintapoliittisiin välineisiin ei liity vertailuarvoja, koska tavoitteena on mahdollistaa jäsenvaltioiden välinen vertailu ja vastavuoroinen oppiminen, jotta kannustettaisiin tarvittaviin uudistuksiin.

Työttömyysetuuksia ja aktiivista työmarkkinapolitiikkaa koskevaa vertailuanalyysiiä käytettiin ensimmäistä kertaa vuoden 2018 eurooppalaisen ohjausjakson puitteissa. Siihen sisältyi indikaattoreita, jotka koskivat työttömyysetuuksien suuruutta ja kattavuutta ja niihin liittyvää aktivointipolitiikkaa. Parhaillaan ollaan kehittämässä indikaattoreita, jotta saataisiin valmiiksi työnhakijoiden varhaisten tukipalvelujen laatuun liittyvät puitteet.

Vähimmäistoimeentuloetuksia koskeva vertailuanalyysi, joka kattaa näiden järjestelmien riittävyteen, kattavuuteen ja aktivointiin liittyvät osatekijät, sisällytettiin kokonaisuudessaan vuoden 2019 ohjausjaksoon yhdessä aikuisten taitoja ja oppimista koskevan vertailuanalyysin kanssa, josta sovittiin työllisyyskomitean kanssa lokakuussa 2018.

Kehitteillä on uusia vertailuanalyysipuitteita, joita voitaisiin käyttää tulevilla ohjausjaksoilla. Esimerkiksi työllisyyskomitean kanssa ollaan kehittämässä vähimmäispalkkoja ja työehtosopimusneuvottelujen kartoittamista ja sosiaalisen suojelun komitean kanssa eläkkeiden riittävyttä sekä lastenhoitopalveluja ja lapsille annettavaa tukea koskevia vertailuanalyysipuitteita.

²⁸ COM(2017) 250 final.

3. TYÖLLISYYS- JA SOSIAALIPOLITIIKAN UUDISTUKSET – JÄSENVALTIOIDEN TULOKSET JA TOIMET

Tässä jaksossa esitetään yleiskatsaus tuoreisiin keskeisiin työllisyys- ja sosiaalialan indikaattoreihin ja toimenpiteisiin, joita jäsenvaltiot ovat toteuttaneet ensisijaisilla aloilla, jotka on yksilöity neuvoston hyväksymissä EU:n työllisyyspolitiikan suuntaviivoissa²⁹ vuonna 2019. Kustakin suuntaviivasta esitetään hiljattainen kehitys keskeisten indikaattoreiden valikoiman osalta samoin kuin jäsenvaltioiden toteuttamat toimenpiteet. Toimenpiteiden osalta tämä jakso perustuu jäsenvaltioiden vuoden 2019 kansallisiin uudistusohjelmiin ja Euroopan komission lähteisiin.³⁰ Ellei toisin todeta, raportissa esitetään vain kesäkuun 2018 jälkeen toteutetut toimenpiteet. Perusteellinen analyysi työmarkkinoiden hiljattaisesta kehityksestä löytyy raportista ”Labour Market and Wage Developments 2019”³¹ ja julkaisusta ”Employment and Social Developments in Europe Review 2019”³².

3.1. Suuntaviiva 5: Työvoiman kysynnän lisääminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 5 täytäntöönpanoa. Suuntaviivassa kehoitetaan jäsenvaltioita luomaan edellytykset, joilla edistetään työvoiman kysyntää ja työpaikkojen luomista. Ensin tehdään katsaus työttömyys- ja työllisyysasteisiin jäsenvaltioittain ja täydennetään luvussa 1 tehtyä EU-tason analyysiä, jotta voidaan tuoda paremmin esiin työpaikkojen luomiseen liittyvän haasteen merkityksellisyys eri maissa. Tämän jälkeen tarkastellaan itsenäisen ammatinharjoittamisen dynamiikkaa ja sen muuttuvaa luonnetta sekä ammattitaitoisen työvoiman puutetta. Lisäksi tutkitaan palkan, vähimmäispalkan ja verokiilan kehitystä ja tämän kehityksen vaikutusta tuloihin ja elintasoon, työpaikkojen luomiseen ja kilpailukykyyn. Lopuksi jaksossa 3.1.2 raportoidaan jäsenvaltioiden näillä aloilla toteuttamista toimenpiteistä.

3.1.1 Keskeiset indikaattorit

Vaikka talouskasvu hidastui, työttömyys aleni edelleen kaikissa jäsenvaltioissa vuonna 2018 toista perättäistä vuotta. Tämän tuloksena työttömyys oli alle 5 prosenttia kymmenessä jäsenvaltiossa vuonna 2018. Useimmissa maissa, joissa työttömyysaste oli korkea, pudotus oli keskimääräistä nopeampaa, mikä vahvistaa viime vuosina todetun lähentymissuunnan³³ kohti alempia työttömyysasteita. Espanjassa, Kreikassa, Portugalissa, Kroatiassa ja Kyproksella laskua oli vähintään 2 prosenttiyksikköä. Poikkeuksia olivat

²⁹ Neuvoston päätös (EU) 2018/1215, annettu 16. heinäkuuta 2018, jäsenvaltioiden työllisyyspolitiikan suuntaviivoista.

³⁰ Esimerkiksi LABREF-tietokanta; <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1143&intPageId=3193>

³¹ Euroopan komissio (2019). Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2019. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto. Löytyy osoitteesta <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=21904&langId=en>

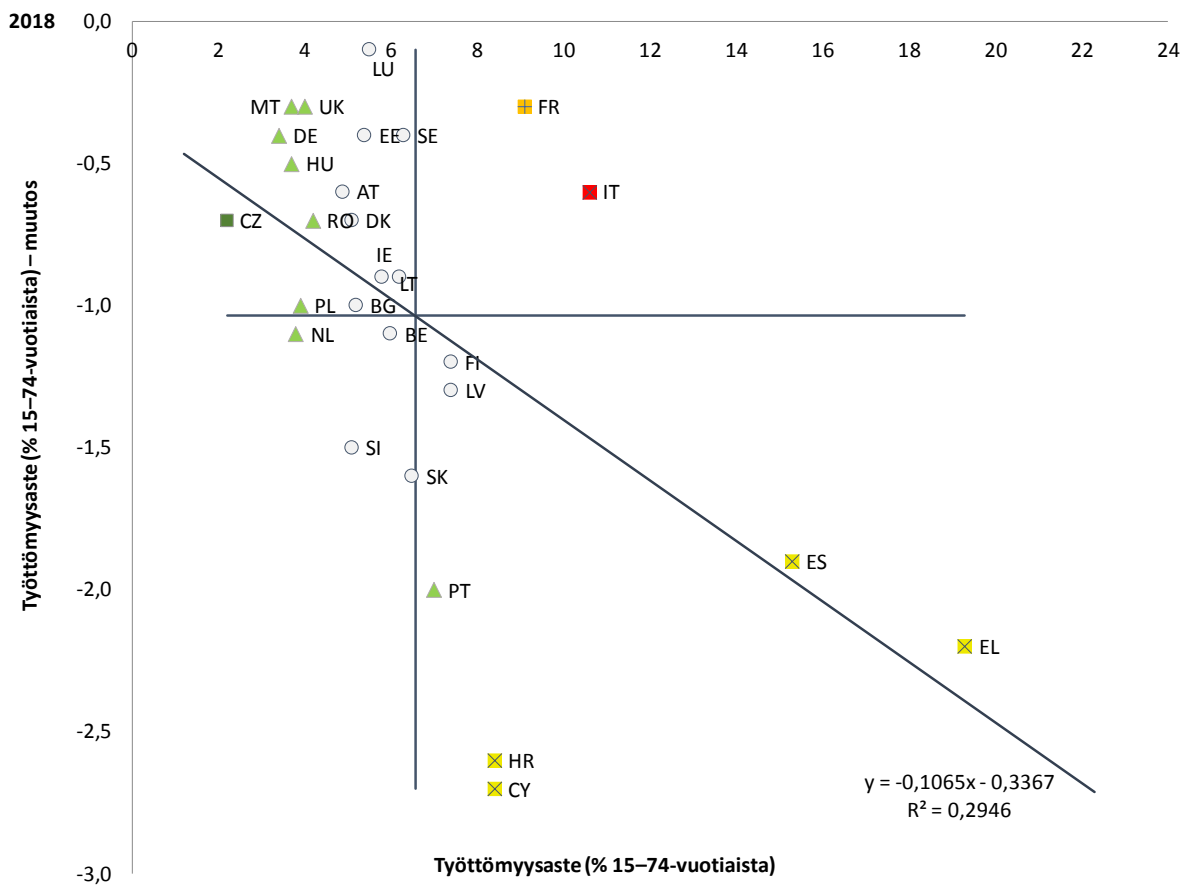
³² Euroopan komissio (2019). Employment and Social Developments in Europe. Annual review 2019. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto. Löytyy osoitteesta <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8219>

³³ Tarkasteltaessa sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun lukuja yhteisen menetelmän mukaisesti raportissa käytetään tasojen lähentymisen tai ”beetalähentymisen” käsitettä. Tällä tarkoitetaan tilannetta, jossa heikoiten suoriutuvien maiden indikaattorit kohenevat nopeammin kuin parhaiten suoriutuvien. Sitä voidaan arvioida tarkastelemalla regressiosuoran kaltevuutta sirontakuviossa, jossa esitetään tasot ja muutokset.

Ranska ja Italia, joissa pudotus oli hitaampaa, joskin vakaata. Yleisistä parannuksista huolimatta työttömyysasteiden erot ovat edelleen merkittäviä ja vaihtelevat Tšekin 2,1 prosentista ("parhaiten suoriutuva") Kreikan 19,2 prosenttiin (ks. kaavio 5, jossa tarkastellaan yhdessä tasoa ja muutoksia sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattoreiden sovitun arviointimenetelmän³⁴ mukaisesti). Myös alueelliset erot ovat sitkeitä (ks. liite 3), ja joillakin Kreikan, Italian ja Espanjan alueilla työttömyys on edelleen yli 20 prosenttia. Vuoteen 2018 mennessä työttömyys oli palannut kriisiä edeltäneille tasoille useimmissa jäsenvaltioissa (ks. kaavio 6). Huomionarvoisia poikkeuksia ovat Ranska, Italia ja Espanja. Vuonna 2018 yli puolet EU:n työttömistä oli keskittynyt näihin kolmeen maahan.

Kaavio 5: Työttömyystasot lähentyvät alempia tasoja

Työttömyysaste (15–74-vuotiaat) ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

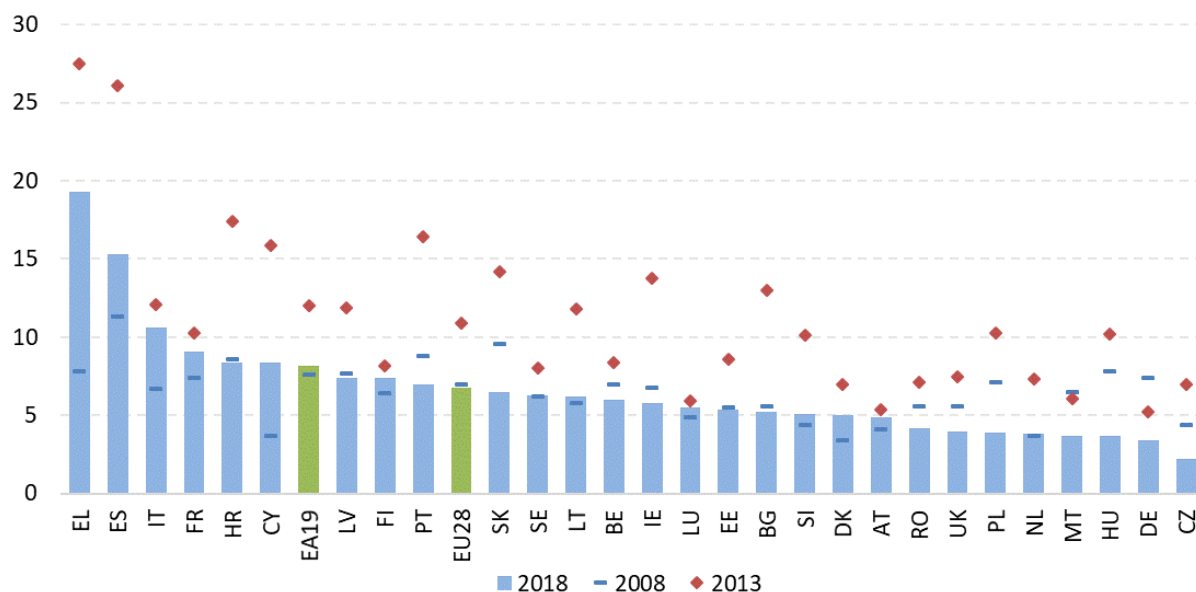

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus. Kausi: Vuoden 2018 tasot ja muutokset vuoteen 2017 nähden. Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

³⁴ Ks. tarkemmin luku 2 ja liite 3.

Kaavio 6: Työttömyys on vähentynyt viiden viime vuoden aikana kaikissa jäsenvaltioissa

Työttömyysaste (15–74-vuotiaat), monivuotinen vertailu

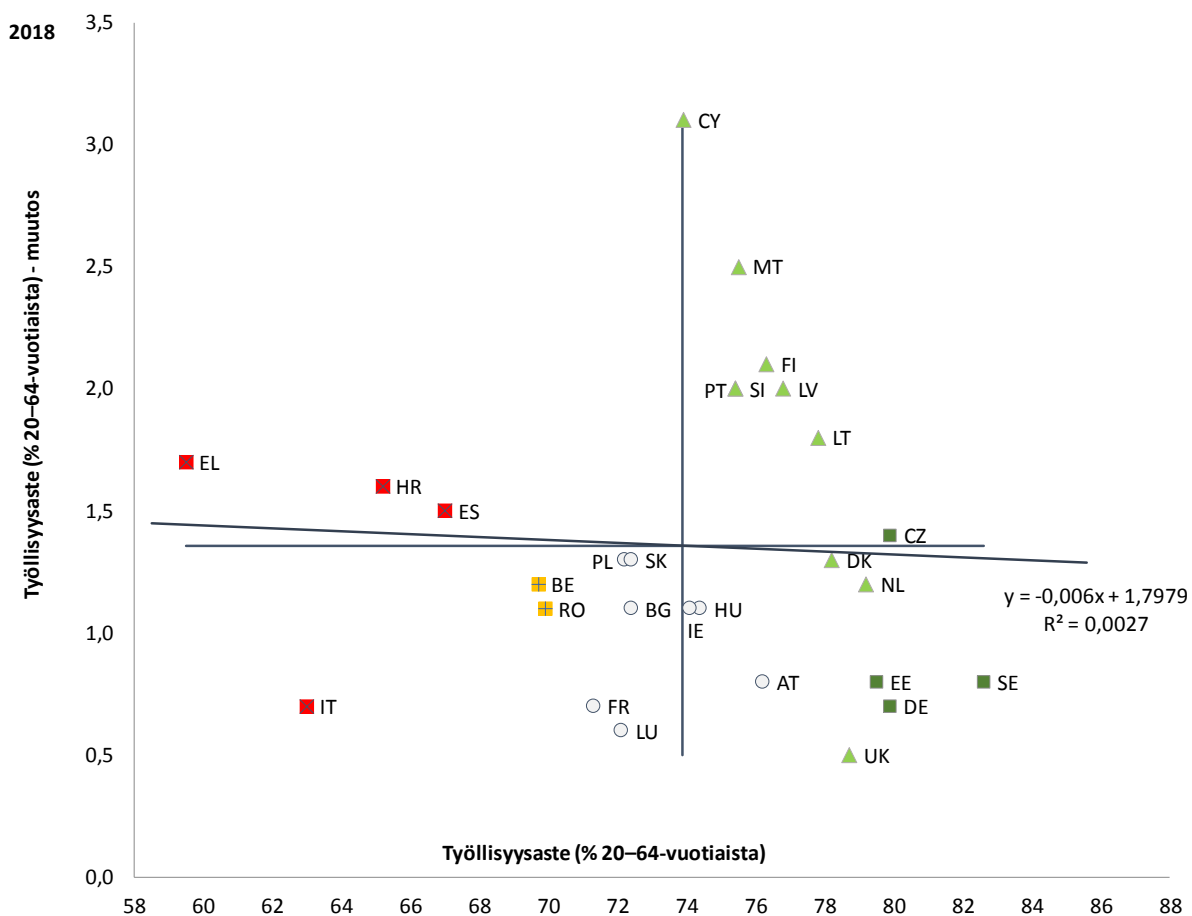

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Työllisyysaste kohosi edelleen ja saavutti uuden huipputasen useimmissa jäsenvaltioissa vuonna 2018. Kaikissa jäsenvaltioissa tapahtui kasvua vähintään 0,5 prosenttiyksikköä vuoteen 2017 verrattuna. Vuonna 2018 puolet jäsenvaltioista on jo saavuttanut Eurooppa 2020 -strategian mukaisen 75 prosentin tavoitteen (ja 13 on saavuttanut kansallisen työllisyystavoitteensa). Lähentyminen on kuitenkin edelleen varsin rajoittunutta (ks. kaavio 7). Työllisyyskasvu on keskimääräistä hitaampaa useissa maissa, joissa lähtötasot ovat alemmat, kuten Italiassa ja Ranskassa. Suurin kasvu taas nähtiin maissa, joissa lähtötaso oli suhteellisen korkea (Kypros, Slovenia, Malta, Suomi, Latvia). Työpaikkojen luominen oli kestävää myös monissa maissa, jotka ovat jo saavuttaneet 75 prosentin tavoitteen (Liettua, Tanska, Alankomaat, Tšekki). Tämän tuloksena erot työllisyysasteessa (20–64-vuotiaiden ikäryhmässä) olivat suuret, ja asteet vaihtelivat Ruotsin, Saksan, Tšekin ja Viron (”parhaiten suoriutuvat”) 80 prosentista Kreikan noin 60 prosenttiin (ks. kaaviot 7 ja 8). Joissakin jäsenvaltioissa työllisyysasteessa on merkittäviä alueellisia eroja (ks. liite 3).

Kaavio 7: Työllisyys kasvoi kaikissa jäsenvaltioissa, mutta lähentyminen oli edelleen vähäistä

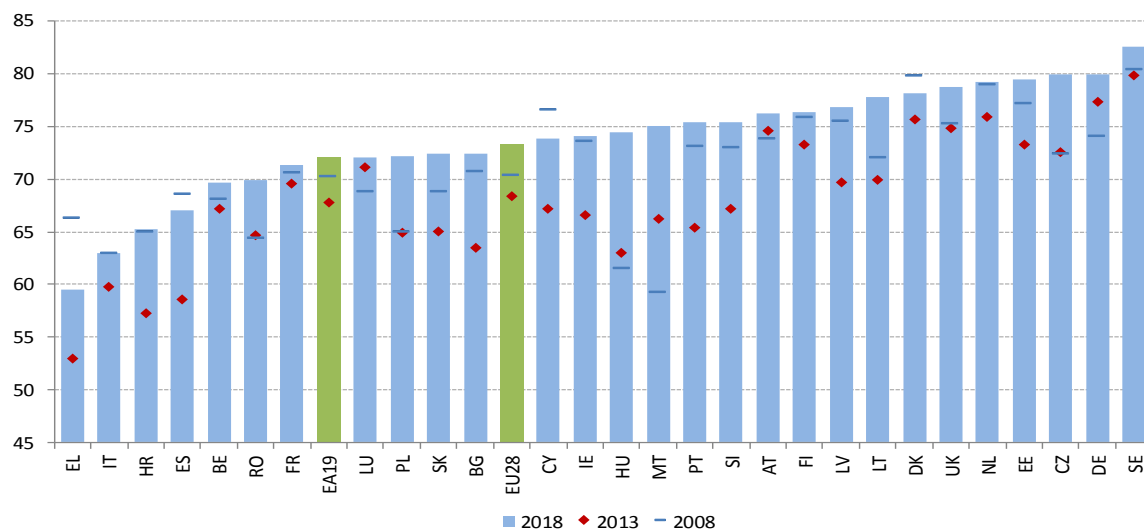
Työllisyysaste (20-64-vuotiaat) ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus. Kausi: Vuoden 2018 tasot ja muutokset vuoteen 2017 nähden. Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Kaavio 8: Työllisyysaste on historiallisesti korkeimmalla tasollaan lähes kaikissa jäsenvaltioissa

Työllisyysaste (20-64-vuotiaat), monivuotinen vertailu

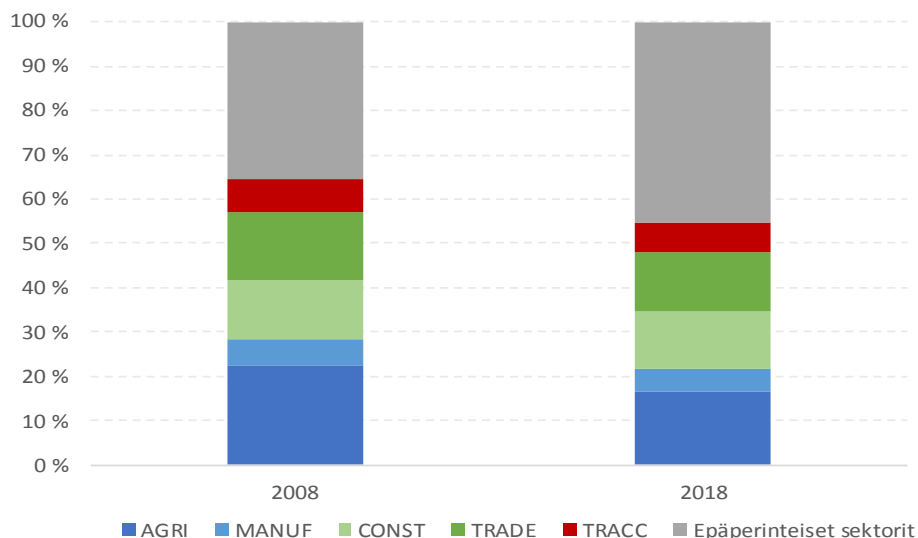
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Itsenäisten ammatinharjoittajien määrä pysyi suunnilleen ennallaan vuonna 2018, mutta itsenäisten ammatinharjoittajien osuus työllisyydestä supistui edelleen keskipitkällä aikavälillä. Pitkällä aikavälillä itsenäisten ammatinharjoittajien kokonaismäärä on ollut kohtalaisen vakaa vuodesta 2008 lähtien, mutta itsenäisten ammatinharjoittajien osuus kokonaistyöllisyydestä on ollut hitaassa laskussa (14,3 prosenttia vuonna 2008 ja 13,5 prosenttia vuonna 2018³⁵). Itsenäisen ammatinharjoittamisen rakenne on kuitenkin siirtynyt jatkuvasti perinteisestä toiminnasta kohti korkeamman lisäarvon sektoreita. Muutos on erityisen näkyvä elinkeinonharjoittajien osalta (itsenäiset ammatinharjoittajat ilman työntekijöitä), joiden osuus itsenäisistä ammatinharjoittajista on yli 70 prosenttia. Tällaisten elinkeinonharjoittajien määrä on vuodesta 2008 lähtien vähentynyt 25 prosenttia maataloudessa, 14 prosenttia kaupan alalla ja 5 prosenttia kuljetusalalla. Samalla kaudella tämä määrä lisääntyi yli 30 prosenttia tieto- ja viestintätekniikan, asiantuntijatoiminnan sekä tieteellisen ja teknisen toiminnan alalla ja 40 prosenttia terveys- ja sosiaalipalvelujen alalla. Epäperinteisillä aloilla toimivien elinkeinonharjoittajien osuus kohosi 36 prosentista (2008) 45 prosenttiin (2018), mutta jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja. Kasvu oli nopeampaa nopeasti kasvavissa talouksissa kuten Virossa, Latviassa ja Liettuassa mutta hitaampaa maissa, joissa itsenäinen ammatinharjoittaminen epäperinteisillä aloilla on jo yleistä (esim. Tanskassa, Saksassa ja Italiassa). Itsenäisen ammatinharjoittamisen alakohtaisen jakautumisen muutos EU:ssa näkyy kaaviossa 9.

Siirtyminen korkeamman lisäarvon sektoreille näkyy myös itsenäisten ammatinharjoittajien keskimääräisen koulutustason kohoamisessa. Korkeasti koulutettujen (korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden) osuus itsenäisistä ammatinharjoittajista kohosi 36,1 prosenttiin vuonna 2018 (35,2 % vuonna 2017 ja 26,6 % vuonna 2008). Kasvu oli nopeampaa kuin palkattujen työntekijöiden keskuudessa, jossa korkeasti koulutettujen osuus oli 35,3 prosenttia vuonna 2018 (27,2 % vuonna 2008). Suuntaus oli erityisen näkyvä itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivien naisten keskuudessa: korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus oli 44,5 prosenttia vuonna 2018 (30,8 % vuonna 2008). Tämä viittaa siihen, että investoinnit taitoihin ja inhimilliseen pääomaan ovat yhä tärkeämpiä teknologian ja työelämän muuttuessa nopeasti. Näihin suuntauksiin liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia käsitellään tarkemmin jaksossa 3.3.

³⁵ Eurostat, työvoimatutkimuksen tiedot, 15–64-vuotiaat.

Kaavio 9: Itsenäinen ammatinharjoittaminen siirtyy palvelualoille ja epäperinteisille aloille
Elinkeinonharjoittajien osuus sektoreittain

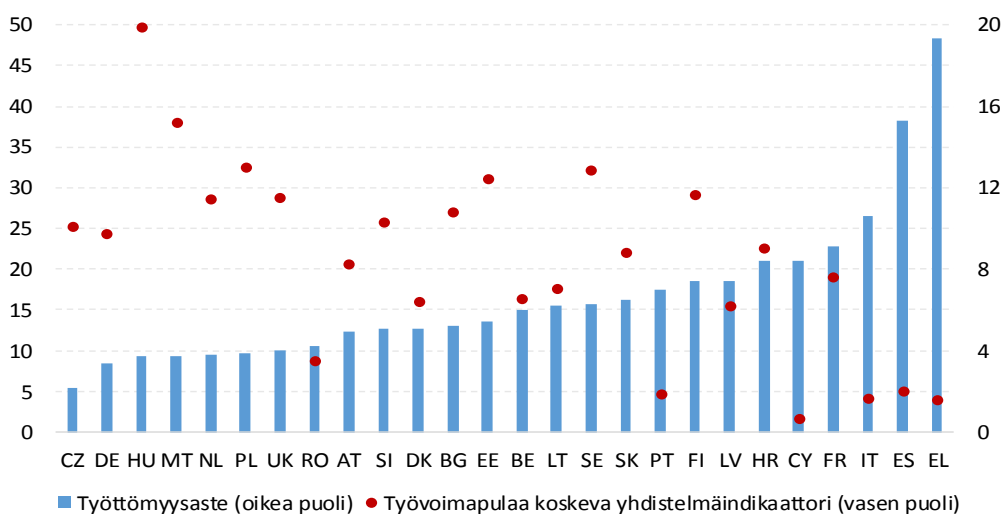

Lähde: Eurostat AGRI: Maa-, metsä- ja kalatalous (NACE A). MANUF: Valmistusteollisuus (NACE C). CONST: Rakentaminen (NACE F). TRADE: Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus (NACE G). TRACC: Kuljetus ja varastointi; majoitus- ja ravitsemistoiminta (NACE H ja I). Epäperinteiset sektorit: kaikki muu NACE-toiminta, enimmäkseen palvelut.

Työmarkkinoiden kiristyessä useimmissa jäsenvaltioissa esiintyy työvoimapulaa. Viime vuosina yhä suurempi osa työnantajista on pitänyt työvoimapulaa tuotantoa rajoittavana tekijänä. Tämä osuus on kasvanut vuosien 2013 ja 2018 välillä 7,5 prosentista 21,8 prosenttiin keskimäärin EU:ssa (ks. myös luku 1). Rajoite on selvempi jäsenvaltioissa, joissa työttömyysaste on historiallisen alhaisella tasolla, kuten Unkarissa, Maltalla ja Puolassa (ks. kaavio 10). Työvoimapulaa pidetään vähemmän haitallisena tuotannolle maissa, joissa työttömyysaste on korkein (Kreikassa, Espanjassa ja Italiassa). Samoin maissa, joissa työmarkkinoilla on käyttämätöntä kapasiteettia (esim. Kreikassa, Espanjassa ja Kyproksella), suuri osuus työntekijöistä vaikuttaa olevan ylipäteviä työhönsä, mutta tämä on yleensä harvinaisempaa maissa, joissa työttömyysaste on alhainen (ks. kaavio 11). Tämä viittaa siihen, että koulutustason parantaminen ja investoiminen taitoihin – sen lisäksi että se edistää kasvua pitkällä aikavälillä – voi olla toimiva väline työllisyyden edistämisessä lyhyellä aikavälillä etenkin maissa, joissa työmarkkinaolot ovat jo kireät.

Kaavio 10: Työmarkkinapula pahenee kun työttömyys vähenee

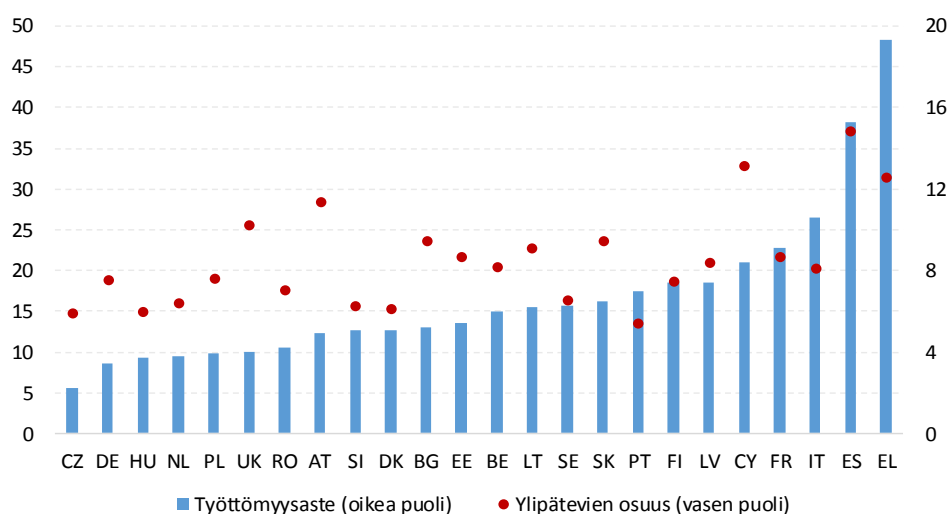
Työvoimapulaa koskeva yhdistelmäindikaattori (vasen) ja työttömyysaste (oikea) – 2018

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus ja yritys- ja kuluttajakysely. Yhdistelmäindikaattori sisältää kaikki sektorit (ks. LMWD 2019).

Kaavio 11: Ylipätevyyttä on enemmän maissa, joissa työttömyys on korkealla tasolla

Ylipätevien osuus (vasen) ja työttömyysaste (oikea) – 2018

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus. Ylipätevien osuus tarkoittaa niiden 20–64-vuotiaiden osuutta, joilla on korkea-asteen tutkinto ja jotka työskentelevät ISCO-tasojen 4–9 ammateissa.

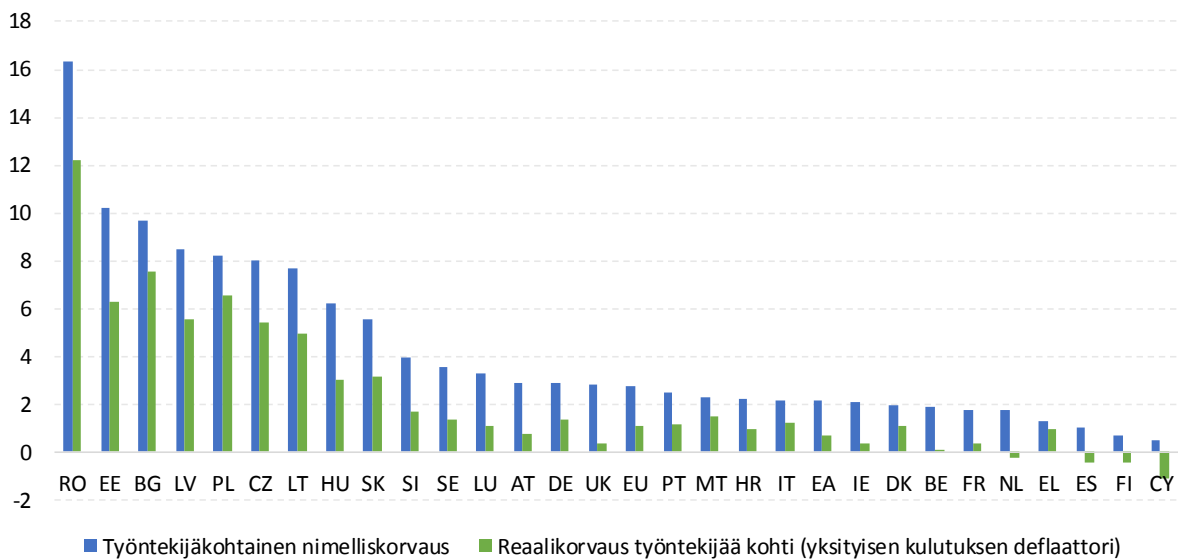
Nimellispalkkojen kasvu vauhdittui hieman useissa jäsenvaltioissa mutta oli yleisesti maltillista. Työntekijäkohtainen nimelliskorvaus kasvoi kaikissa jäsenvaltioissa vuonna 2018 ensimmäistä kertaa vuoden 2008 jälkeen. Kasvu vuonna 2018 vaihteli Kyproksen 0,5

prosentista Romanian 16,3 prosenttiin³⁶ (kaavio 12). Vuonna 2018 nimellispalkan kasvu oli suhteellisesti nopeampaa useimmissa Keski- ja Itä-Euroopan jäsenvaltioissa. Nimellispalkat kasvoivat nopeasti (yli 7 prosenttia) Romaniassa, Tšekissä, Virossa, Latviassa, Liettuassa ja Puolassa. Nimellispalkkojen kasvu oli sitä vastoin vähäisempää (eli noin tai alle 2 prosenttia) Etelä-Euroopan maissa, joissa työttömyysasteet ovat suhteellisesti korkeammat.

Vuonna 2018 reaali-palkkojen kasvu oli positiivista useimmissa jäsenvaltioissa. Keskimääräinen kasvu oli kohtuullista, EU:ssa 1,1 prosenttia ja euroalueella 0,7 prosenttia. Reaali-palkkojen kasvu oli erityisen nopeaa Romaniassa, jonka jälkeen tulivat Bulgaria, Puola, Viro, Latvia ja Tšekki (kaikki yli 5 prosenttia). Tämä lisää työntekijöiden ostovoimaa ja edistää elinolojen ylöspäin suuntautuvaa lähentymistä. Asteikon toisessa päässä Kyproksella, Espanjassa, Suomessa ja Alankomaissa reaali-palkat putosivat. Reaali-palkkojen kehitys oli lähellä nollaa Belgiassa, Ranskassa, Irlannissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Matalan reaali-palkkakasvun maiden ryhmä on heterogeeninen, ja siihen kuuluu maita, joissa työttömyysaste on korkea tai suhteellisen korkea (esimerkiksi Espanja, Ranska ja Kypros), ja maita, joissa työttömyysaste on matala (esimerkiksi Alankomaat, Yhdistynyt kuningaskunta ja Itävalta).

Kaavio 12: Palkkakasvu pysyi maltillisena Keski- ja Itä-Eurooppaa lukuun ottamatta

Nimellis- ja reaali-palkan kehitys – 2018 (vuotuinen muutos, %).

Lähde: Euroopan komissio, AMECO-tietokanta.

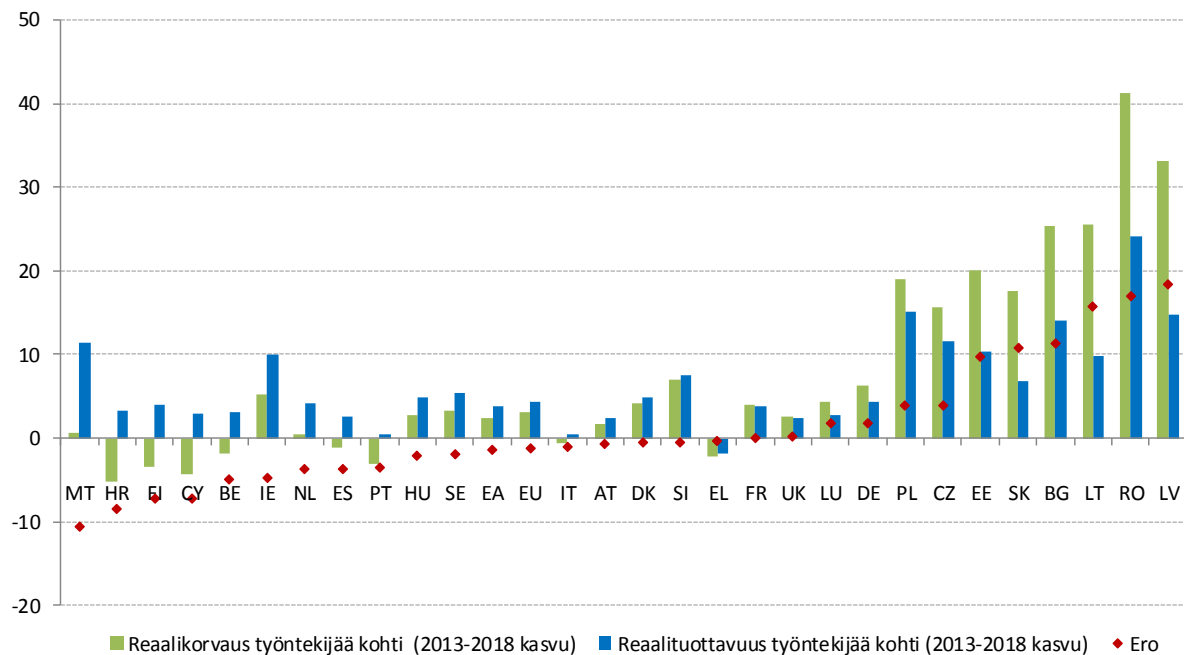
Vuonna 2018 reaali-palkka kasvoi tuottavuutta nopeammin useimmissa jäsenvaltioissa, etenkin Keski- ja Itä-Euroopassa. Samanlainen suuntaus on odotettavissa vuonna 2019. Keskipitkällä aikavälillä (2013–2018) reaali-tuottavuus ja reaali-palkat kasvoivat molemmat hitaasti, ja reaali-palkkojen kasvu laahasi perässä, etenkin elpymisen alkuvuosina. Samalla kaudella EU:n työvoiman reaali-tuottavuus työntekijää kohti kasvoi 4,4 prosenttia, mikä oli hieman enemmän kuin reaali-palkkojen kasvu (+3,1 %), kuten kaaviosta 13 käy ilmi. Pitkittyneen maltillisen kasvun seurauksena palkat olivat vuonna 2018 edelleen alle vuoden 2013 tason kahdeksassa jäsenvaltiossa (Italiassa, Espanjassa, Kyproksella, Kreikassa,

³⁶ Osa Romanian merkittävästä kasvusta selittyy sillä, että sosiaaliturvamaksut siirtyivät työnantajilta työntekijöille, mitä puolestaan kompensoitiin bruttopalkkojen korotuksella.

Suomessa, Kroatiaassa, Portugalissa ja Belgiassa). Joissakin maissa, varsinkin Baltian maissa, Romaniassa, Bulgariassa ja Slovakiassa, palkkakasvu oli nopeampaa kuin tuottavuuden kasvu. Tämä on johdonmukaista alhaisten työttömyysasteiden ja kehittyvän työvoimapulan ja osaamisvajeen kanssa ja edistää lähentymisprosessia. Samalla sillä saattaa olla negatiivisia vaikutuksia kustannusten kilpailukykyyn, jos epäsuhtainen kehitys tuottavuuden kanssa jatkuu.

Kaavio 13: Reaalipalkat kasvoivat viiden viime vuoden aikana hieman vähemmän kuin tuottavuus

Reaalipalkan ja reaalituottavuuden kehitys (muutos prosentteina, 2013–2018)

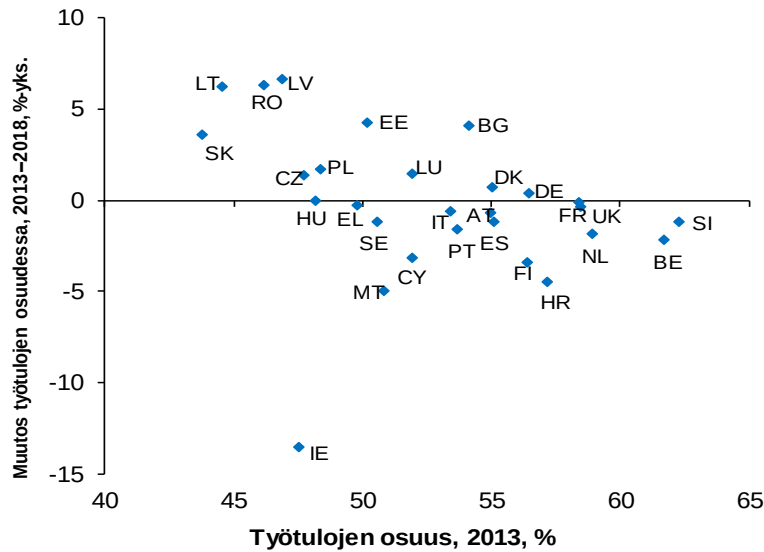

Lähde: Eurostat, Euroopan komission AMECO-tietokanta (reaalikorvaus työntekijää kohti, BKT-deflaattorilla mukautettuna; työvoiman reaalituottavuus henkeä kohti). Maat on asetettu järjestykseen reaalipalkan ja reaalituottavuuden kasvun välisen eron perusteella (eli kaavion vasemmalla puolella reaalituottavuuden kehitys on ollut nopeampaa kuin reaalipalkkojen kehitys). Irlantia koskevat tiedot ovat vuosilta 2015–2018.

Viiden viime vuoden aikana työtulojen osuus on hieman pienentynyt EU:ssa, mutta nähtävissä on yleinen lähentymis-suuntaus. Vuoteen 2013 verrattuna työtulojen osuus pieneni 0,4 prosenttiyksikköä EU:ssa ja 0,7 prosenttiyksikköä euroalueella. Se kuitenkin kasvoi useimmissa Keski- ja Itä-Euroopan jäsenvaltioissa, joissa sen taso oli suhteellisen alhainen (esimerkiksi Latviassa, Liettuaassa, Romaniassa ja Slovakiassa). Samalla työtulojen osuus on pienentynyt esimerkiksi Belgiassa ja Sloveniassa, joissa sen taso oli suhteellisen korkea. Suurimmista EU-maista työtulojen osuus pieneni hieman Ranskassa, Espanjassa, Italiassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja kasvoi hieman Saksassa ja Puolassa (ks. kaavio 14).

Kaavio 14: Viiden viime vuoden aikana työtulojen osuudessa on nähtävissä jonkinasteista lähentymistä

Muutos työtulojen osuudessa 2013–2018

Lähde: Euroopan komission AMECO-tietokanta; Mukautettu työtulojen osuus; koko kansantalous; prosentteina nimellisestä BKT:stä. Irlannissa työtulojen osuus pieneni 9,4 prosenttiyksikköä vuonna 2015 vuoteen 2014 verrattuna tilastotarkistusten vuoksi.

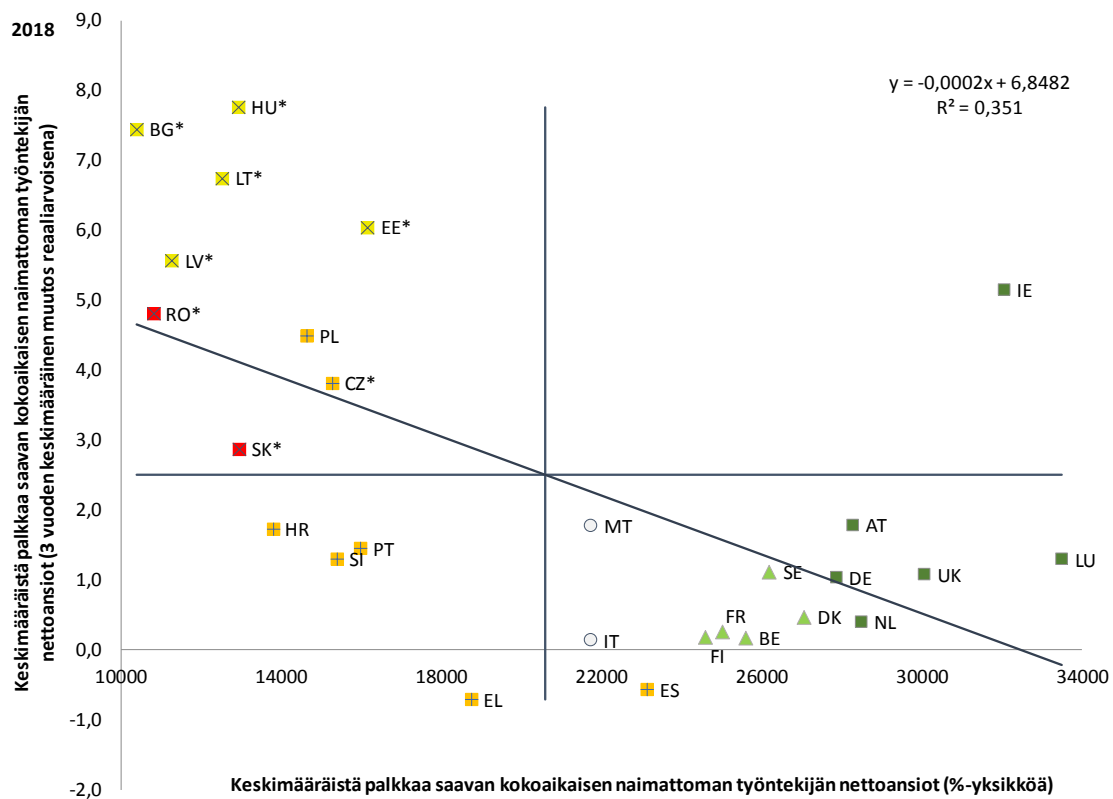
Nettoansiot kasvoivat edelleen nopeammin Keski- ja Itä-Euroopassa, mikä edisti ansiotulotasojen lähentymistä. Suuntaus noudattelee Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteita, joissa asetetaan elintason ylöspäin suuntautuva lähentyminen yhdeksi päätavoitteeksi. Samaan aikaan maissa, joissa nettoansioiden kasvu on ollut keskimääräistä suurempaa, myös yksikkötyökustannusten kasvu³⁷ on ollut nopeampaa, ja näiden vaikutuksia kilpailukykyyn on seurattava. Etelä- ja Länsi-Euroopan suuntaukset eroavat toisistaan: ansiotulot pysyivät vakaina tai pienenivät Espanjassa, Kreikassa ja Italiassa suhteellisen alhaisista absoluuttisista tasoista huolimatta (mutta johdonmukaisesti korkeampien työttömyysasteiden kanssa), kun taas kehitys oli dynaamisempaa maissa, joissa lähtötaso oli korkeampi. Suuntaus näkyy selvästi maiden u:n muotoisesta jakautumisesta kaaviossa 15, jossa käytetään vertailukohtana lapsetonta ja naimatonta palkansaajaa, joka saa keskimääräistä palkkaa, kolmen vuoden aikana (2015–2018)³⁸. Asteikon alemmassa päässä Bulgaria, Liettua ja Unkari on luokiteltu ryhmään ”heikot mutta paranemassa”, kun taas Latvia, Romania ja Slovakia, joissa nettoansiot ovat kasvaneet hitaammin, luokitellaan ryhmään ”kriittisessä tilanteessa olevat”. ”Parhaiten suoriutuvien” joukossa nettoansiot (ostovoimastandardina) ovat yli 30 000 euroa Luxemburgissa, Irlannissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Näissä jäsenvaltioissa nettoansiot ovat kasvaneet nopeammin kuin muissa vastaavissa maissa.

³⁷ Bulgaria, Tšekki, Viro, Unkari, Liettua, Latvia, Romania ja Slovakia otetaan esiin varoitusmekanismia koskevassa vuoden 2019 kertomuksessa maina, joissa nimelliset yksikkötyökustannukset ylittivät makrotalouden epätasapainoa koskevassa menettelyssä asetetun rajan (ks. kaavio 15).

³⁸ Nettoansiotasoa mitataan ostovoimastandardina, jotta voidaan tehdä merkityksellisiä vertailuja jäsenvaltioiden välillä. Muutoksia mitataan kansallisessa valuutassa reaaliarvoisina. Tätä indikaattoria olisi tulkittava yhdessä muiden indikaattoreiden kanssa, kuten työssäkäyvien köyhyysriskiaste, palkkajakauman viidennen ja ensimmäisen kymmenyksen välinen suhde (D5/D1) sekä muut asiaankuuluvat työllisyyskehityksen/sosiaalisen suojelun kehityksen seurantavälineet ja yhteisen arviointikehityksen indikaattorit.

Kaavio 15: Nettoansiot ovat kasvaneet nopeasti Keski- ja Itä-Euroopassa, mikä tukee ylöspäin suuntautuvaa lähentymistä

Nettoansiot ja muutos edellisestä vuodesta – kolmen vuoden keskiarvo (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

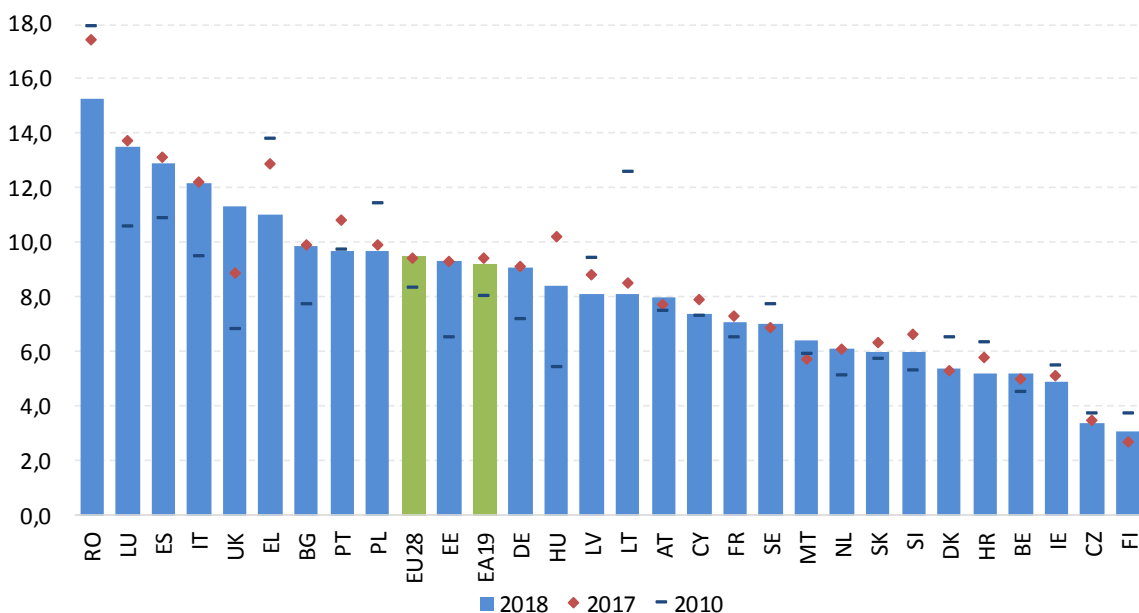
Lähde: Vero- ja etuustietokanta (omat laskelmat). Kausi: vuoden 2018 tasot (3 vuoden keskiarvo) ja keskimääräiset vuotuiset muutokset 2015–2018. Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Jäsenvaltioissa, jotka on merkitty asteriskilla, nimelliset yksikkötyökustannukset ylittivät makrotalouden epätasapainoa koskevassa menettelyssä asetetun rajan. Makrotalouden epätasapainoa koskevan menettelyn tulostaulun indikaattori on nimellisten yksikkötyökustannusten prosentuaalinen muutos kolmen vuoden aikana. Raja on 9 prosenttia euroalueen maissa ja 12 prosenttia muissa maissa. Kyproksen tietoja ei ole saatavilla.

Palkkaerot ovat pysyneet suhteellisen vakaina keskipitkällä aikavälillä. Palkkojen kasvulla, etenkin palkka-asteikon alapäässä, on merkittävä asema kysynnän ylläpitämisessä sekä tuloerojen ja työssäkäyvien köyhyysriskin vähentämisessä. Bruttoansioiden hajonta, jota mitataan viidennen ja ensimmäisen kymmenyksen välisellä suhteella (D5/D1), vaihteli vuonna 2017 Ruotsin 1,33:sta Irlannin 2,02:een (OECD:n tietojen perusteella). Palkanmuodostuksesta vastaavilla instituutioilla voi olla vaikutusta palkkahajontaan. Erityisesti vahva työehtosopimusten neuvotteluprosessi liitetään yleensä pienempiin tuloeroihin (Euroopan komissio, 2018³⁹). Työehtosopimusneuvottelujen kattavuus vaihtelee suuresti Euroopassa eri kansallisten perinteiden ja instituutioiden mukaan. Vuonna 2016 jonkin muotoisen työehtosopimuksen piiriin kuuluvien työntekijöiden osuus vaihteli Itävallan 98 prosentista Liettuan 7,1 prosenttiin (OECD:n laskelmien mukaan).

39 Euroopan komissio (2018). Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2018. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

Palkkakehityksellä on vaikutusta myös työssäkäyvien köyhyysriskiin, joka on edelleen useimmissa jäsenvaltioissa kaikkien aikojen korkeimmalla tasolla. Sellaisten henkilöiden osuus, jotka ovat työssä mutta joiden ekvivalentit kotitalouden käytettävissä olevat tulot ovat alle köyhyysriskirajan, kohosi vuosien 2010 ja 2016 välillä 8,3 prosentista 9,6 prosenttiin. Tämän jälkeen se on pysynyt kohtuullisen vakaana ja oli keskimäärin 9,5 prosenttia vuonna 2018. Korkein taso oli Romaniassa (15,3 %), jonka jälkeen tulivat Luxemburg, Espanja, Italia, Yhdistynyt kuningaskunta ja Kreikka (kaikki yli 11 %). Asteikon toisessa päässä työssäkäyvien köyhyysriskiaste on alle 4 prosenttia Suomessa ja Tšekissä. Nopeinta lasku vuoteen 2017 verrattuna oli Romanissa, Kreikassa ja Unkarissa (noin 2 prosenttiyksikköä). Työssäkäyvien köyhyysriski liittyy voimakkaasti työsopimuksen tyyppiin: vuonna 2018 määräaikaisista työntekijöistä 16,2 prosenttia oli köyhyysriskissä, kun vakituisten työntekijöiden osalta osuus oli 6,1 prosenttia.

Kaavio 16: Työssäkäyvien köyhyys pysytteli vuoden 2010 tasojen yläpuolella useimmissa jäsenvaltioissa
Työssäkäyvien köyhyysriskiaste, monivuotinen vertailu

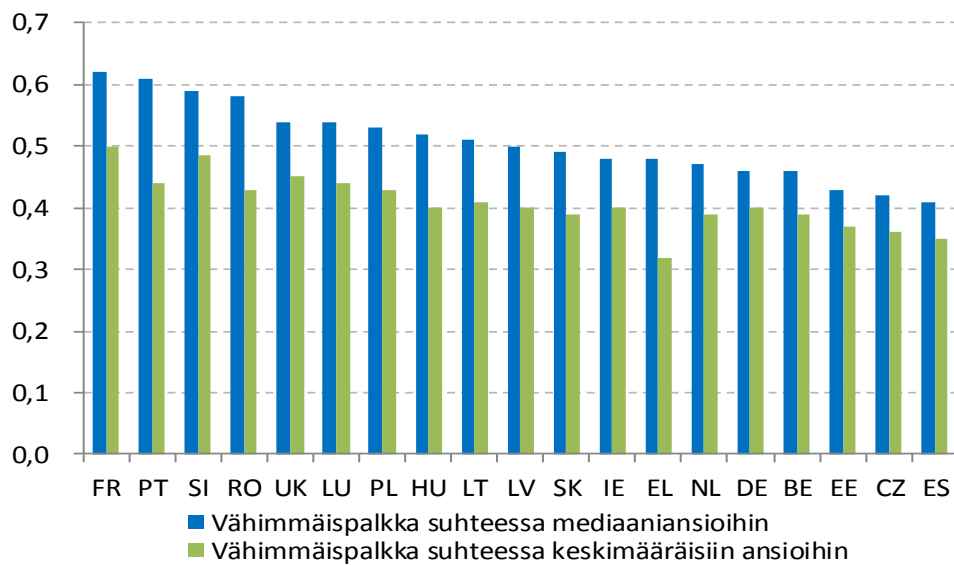
Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC)

Useimmissa jäsenvaltioissa vähimmäispalkalla asetetaan alaraja palkkajakaumalle. Tämä tehdään yleensä kansallisella lakisääteisellä vähimmäispalkalla (Itävaltaa, Kyprosta, Tanskaa, Suomea, Italiaa ja Ruotsia lukuun ottamatta). Riittävällä vähimmäispalkalla – joko lakisääteisellä tai alakohtaisilla työehtosopimuksilla neuvotellulla – on useita tarkoituksia: se vähentää palkkaeroja, toimii työnteon kannustimena, voi auttaa vähentämään työssäkäyvien köyhyyttä ja tukee kokonaiskysyntää lisäämällä sellaisten matalapalkkaisten perheiden tuloja, jotka ovat halukkaita kuluttamaan. Läpinäkyvät ja ennustettavissa olevat vähimmäispalkat edistävät myös liiketoimintaympäristöä, joka tukee investointeja ja työpaikkojen luomista ja jossa vältetään epätervettä kilpailua. Samalla vähimmäispalkalla lisätään matalapalkkaisten työntekijöiden palkkakustannuksia ja saatetaan näin vaikuttaa joidenkin ryhmien työllistymismahdollisuuksiin talouden rakenteesta ja makrotaloudellisesta tilanteesta riippuen. Useimmissa maissa työmarkkinaosapuolet osallistuvat vähimmäispalkan muodostamiseen, jotta kaikki nämä tekijät voitaisiin ottaa huomioon. Joissakin maissa prosessiin osallistuu myös asiantuntijaryhmiä. Näin on esimerkiksi kaikissa maissa, joissa lakisääteinen vähimmäispalkka on otettu käyttöön hiljattain (Saksa, Irlanti ja Yhdistynyt kuningaskunta).

Kaaviossa 17 esitetään vähimmäispalkka prosentteina mediaanipalkasta ja keskimääräisestä palkasta⁴⁰ EU:ssa vuonna 2018. Korkeimmat vähimmäispalkat suhteessa mediaanipalkkaan ovat Ranskassa, Portugalissa, Sloveniassa ja Romaniassa ja alimmat Espanjassa, Tšekissä ja Virossa. Koska vähimmäispalkan mahdollinen vaikutus sekä työllisyyteen että elinoloihin on suurempi, jos sen piiriin kuuluu suuri osuus työvoimasta, myös tämä indikaattori olisi otettava huomioon. Vuonna 2016 enintään vähimmäispalkan verran ansaitsevien osuus oli 7,2 prosenttia mediaanijäsenvaltiossa (ks. kaavio 18), ja jäsenvaltioiden välillä oli suuria eroja (osuus oli noin 2 prosenttia Tšekissä ja Maltalla ja yli 12 prosenttia Puolassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa).

Kaavio 17: Vähimmäispalkat Euroopassa vaihtelevat kolmanneksesta puoleen keskimääräisestä palkasta

Vähimmäispalkka suhteessa kokoaikaisten työntekijöiden mediaaniansioihin ja keskimääräisiin ansioihin (2018)

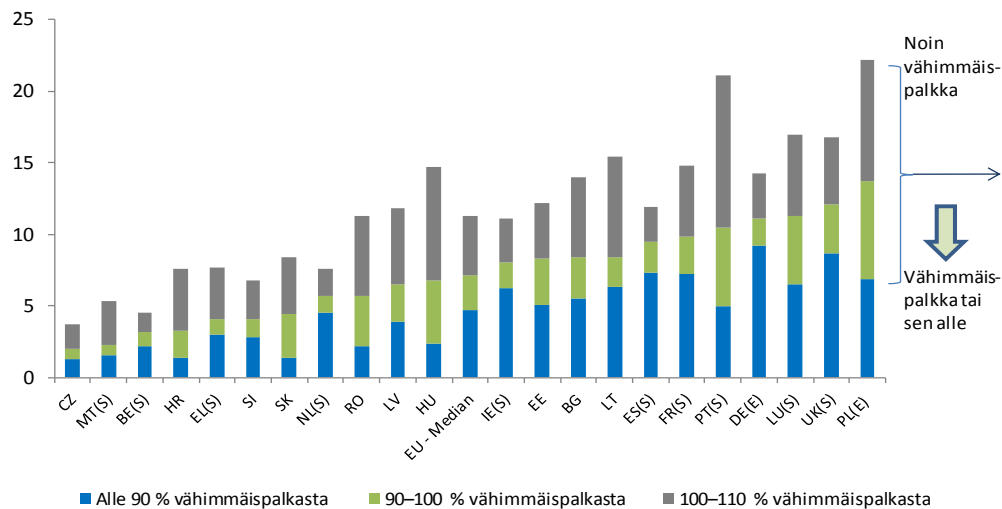

Lähde: OECD. Huomautukset: Itävallassa, Kyproksella, Tanskassa, Suomessa, Italiassa ja Ruotsissa ei ole lakisääteistä kansallista vähimmäispalkkaa. OECD:llä ei ole Bulgariaa, Kroatiaa ja Maltaa koskevia tietoja.

⁴⁰ Kansainvälistä vertailua varten vähimmäispalkan absoluuttinen taso ei ole kovinkaan hyödyllinen, koska siinä ei oteta huomioon maiden välisiä eroja työvoiman tuottavuudessa ja hinnoissa.

Kaavio 18: Vähimmäispalkkaa saavien työntekijöiden osuus vaihtelee suuresti jäsenvaltioiden välillä.

Kansallisesta vähimmäispalkasta tietyn osuuden ansaitsevien työntekijöiden osuus

Lähde: Eurofound, Minimum wages in 2019: Annual review.

Keski- ja Itä-Euroopassa palkkoihin kohdistuvat kasvavat paineet ovat vaikuttaneet kaikkiin palkanmuodostuksen tasoihin, myös vähimmäispalkkaan.^{41 42} Vähimmäispalkka kohosi lähes kaikissa EU-maissa vuonna 2019. Keskimäärin korotukset olivat suurimpia Keski- ja Itä-Euroopassa, joissa on koettu työvoimapulaa viime vuosina. Suurimmat nimelliskorotukset olivat kuitenkin Espanjassa (22,3 %) ja Kreikassa (10,9 %), joskin jälkimmäisessä vähimmäispalkka on edelleen selvästi pienempi kuin ennen kriisiä. Naiset ovat merkittävästi yliedustettuina vähimmäispalkan saajissa lähes kaikissa EU-maissa, lukuun ottamatta Viroa ja Bulgariaa, joissa sukupuolten välillä on suhteellisen hyvä tasapaino. Vuonna 2017 naisten yliedustus vähimmäispalkan saajissa oli suurinta Maltalla, Alankomaissa, Tšekissä, Slovakiassa, Kroatiassa ja Belgiassa.⁴³

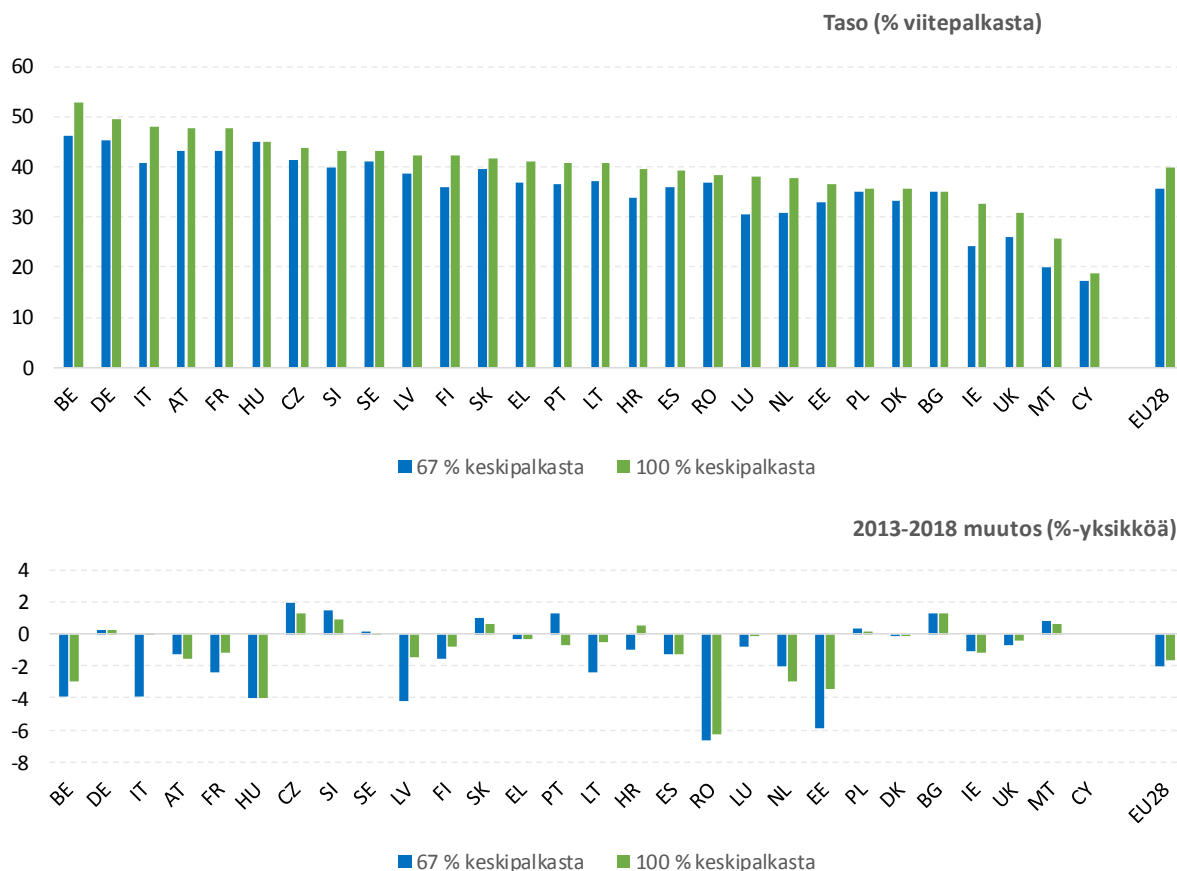
⁴¹ Eurofound (2019) Annual review of working life 2018, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

⁴² Eurofound (2019) Minimum wages in 2019: Annual review, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

⁴³ Eurofoundin laskelmat Eurostatin SILC-tietojen perusteella.

Kaavio 19: Verokiila on yleisesti pienentynyt, etenkin matalapalkkaisten parissa

Työn verokiila, taso vuonna 2018 ja muutos 2013/2018

Lähde: Vero- ja etuustietokanta, Euroopan komissio/OECD. Huomautus: Tiedot koskevat naimattomia ja lapsettomia tulonsaajia. Tiedot päivitetty 17. kesäkuuta 2019. EU28:aa koskeva luku on painottoman keskiarvo.

Työhön kohdistuvan verorasitteen suuntaus on edelleen yleisesti asteittain aleneva. Vuonna 2018 keskimääräistä palkkaa saavien naimattomien työntekijöiden verokiilan pieneneminen oli merkittävästi Romaniassa (-4,7 prosenttiyksikköä), Virossa (-2,5 prosenttiyksikköä) ja Unkarissa (-1,1 prosenttiyksikköä). Verokiila kasvoi yli puolessa EU:n jäsenvaltioista mutta yleensä vain hyvin vähän – suurinta kasvu oli Bulgariassa (0,6 prosenttiyksikköä) ja Maltalla (0,4 prosenttiyksikköä). Maiden väliset erot pysyivät kaiken kaikkiaan suurina (ks. kaavio 19). Verokiila vaihteli alle 30 prosentista (Kypros ja Malta) lähes 50 prosenttiin (Belgia, Saksa, Italia, Ranska ja Itävalta). Samanlaista hajontaa on havaittavissa matalapalkkaisten työntekijöiden osalta (keskipalkasta enintään 67 % ansaitsevat), joskin veroasteen progressiivisuuden osalta esiin tulee maakohtaisia eroja. Verokiilan pitkän aikavälin aleneva suuntaus on erityisen näkyvä pienituloisten osalta. Vuosien 2013 ja 2018 välillä painottoman keskimääräinen verokiila pieneni EU:ssa keskimäärin 1,7 prosenttiyksikköä (ja 2,0 prosenttiyksikköä matalapalkkaisten työntekijöiden osalta). Merkittävästi pieneneminen oli molemmissa tuloryhmissä Romaniassa, Unkarissa, Virossa ja Belgiassa. Pienituloisten työntekijöiden ryhmässä todettiin merkittävää pienenemistä Italiassa ja Ranskassa sekä Liettuaissa ja Latviassa. Kahden jälkimmäisen maan osalta muutoksessa tulee esiin progressiivisen henkilökohtaisen tuloveron käyttöönotto. Pitkällä aikavälillä voidaan todeta verokantojen jonkinasteista lähentymistä, joskin verokiila kasvoi joissakin maissa, joissa se oli suhteellisen suuri (esim. Saksassa, Sloveniassa ja

Tšekissä), ja pieneni joissakin maissa, joissa se oli suhteellisen pieni (esim. Irlannissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa).⁴⁴ Euroryhmä sopi syyskuussa 2015, että euroalueen jäsenvaltioiden vertailuarvona työhön kohdistuvan verorasituksen osalta käytetään BKT-painotettua keskiarvoa. Tarkoituksena on saada lisää tietoa ja tukea uudistuksia työhön kohdistuvan verotuksen alalla. Tämän mukaisesti euroryhmä tarkastelee työn verokiilaa keskimääräistä palkkaa saavan naimattoman työntekijän ja matalapalkkaisen naimattoman työntekijän osalta.⁴⁵

3.1.2 Poliittiset toimet

Työmarkkinaolojen kohentuessa työllisyystukia ollaan supistamassa. Monissa jäsenvaltioissa on kuitenkin edelleen käytössä taloudellisia tukia, joilla edistetään tiettyjen ryhmien työmarkkinoille integroitumista. Esimerkiksi Belgiassa nuorten työntekijöiden (alle 21-vuotiaiden) työnantajat voivat tietyn edellytyksin alentaa nuorten työntekijöiden bruttopalkkaa, ja erotus korvataan valtion työntekijöille maksamalla palkkiolla. Flanderin alueella (Belgiassa) valtio vahvisti ikääntyneisiin työntekijöihin, heikosti koulutettuihin nuoriin ja toimintarajoitteisiin kohdennettuja toimenpiteitä. Ranskassa yrityksille annettuja kokeellisia tukia kaikkein köyhimpien kaupunkialueiden asukkaiden palkkaamiseen ollaan asteittain laajentamassa, myös syrjäisimmille alueille. Saksassa *Teilhabechancengesetz*-ohjelman puitteissa valtio maksaa pitkäaikaistyöttömän palkasta 75 prosenttia ensimmäisenä vuotena ja 50 prosenttia toisena vuotena. Kyproksella vastavalmistuneiden harjoitteluohjelman puitteissa tuoreille lakimiehille, arkkitehdeille tai insinööreille annetaan kuukausittaista koulutustukea 650 euroa. Kannustimia myönnetään myös toimintarajoitteisten työllistymiseen. Portugalissa osana toimintaohjelmaa, jolla torjutaan epävarmoja työsuhteita ja edistetään työehtosopimusneuvotteluja, annetaan tukea yrityksille, jotka palkkaavat samanaikaisesti nuoren työttömän (tai ensimmäistä työpaikkaansa hakevan nuoren) ja ikääntyneen pitkäaikaistyöttömän pysyvään työsuhteeseen. Tukeen sisältyy osittainen tai täysi vapautus sosiaaliturvamaksuista. Tukea voidaan myös maksaa, jos nuorten tai pitkäaikaistyöttömien ammatillinen harjoittelu muunnetaan pysyväksi työsopimukseksi (vuonna 2019 tehtiin muutoksia hakuprosessin järjeistämiseksi). Romaniassa työnantajat, jotka palkkaavat vastavalmistuneita pysyvällä työsopimuksella, saavat kustakin työntekijästä kuukaudessa 2 250 leuta (noin 475 euroa) 12 kuukauden ajalta (18 kuukautta toimintarajoitteisten vastavalmistuneiden osalta). Sama määrä myönnetään myös yli 45-vuotiaiden työttömien, työttömien yksinhuoltajien, pitkäaikaistyöttömien tai NEET-nuorten palkkaamiseen. Sama määrä voidaan myöntää (työttömyysvakuutusbudjetista) työnantajille, jotka tekevät oppisopimus- tai harjoittelusopimuksen. Ruotsissa keskustellaan uudesta toimenpiteestä, joka on suunnattu maahan hiljattain saapuneille ja pitkäaikaistyöttömille ja jonka puitteissa valtio tukisi hieman yli puolta palkkakustannuksista. Lisätietoja erityisryhmille kohdennetuista toimenpiteistä löytyy jaksosta 3.2.

Joissakin jäsenvaltioissa tuetaan työllisyyttä ja tuloja pienentämällä verokiilaa. Poliittisiin toimenpiteisiin voi toisinaan sisältyä myös muutoksia sosiaaliturvamaksuihin.

⁴⁴ Lisätietoja hiljattaisista suuntauksista ja niiden kohdistumisesta eri tuloryhmiin löytyy julkaisusta ”Tax Policies in the European Union – 2019 Survey”, Euroopan komissio, verotuksen pääosasto.

⁴⁵ Matalapalkkaisella tarkoitetaan henkilöä, joka ansaitsee 50 prosenttia keskimääräisestä palkasta (euroryhmä) ja 67 prosenttia keskimääräisestä palkasta (työllisyyskomitean ja sosiaalisen suojelun komitean sopima yhteinen arviointikehys). Molemmat indikaattorit ovat hyväksyttäviä, mutta vuoden 2020 työllisyysraportissa käytetään jälkimmäistä.

Espanjassa hyväksyttiin vuonna 2018 useita verohuojennuksia, esimerkiksi äitiys- ja isyysavustusten täysi verovapaus, varhaiskasvatuksen kustannusten vähennys sekä huollettavana olevan kumppanin kanssa elävien veronmaksajien vähennykset. Ranskassa aiempi *CICE* (työllisyyttä ja kilpailukykyä koskeva verohyvytys) muutettiin sosiaaliturvamaksujen suoraksi 6 prosenttiyksikön vähennykseksi palkoista, jotka ovat enintään 2,5 kertaa vähimmäispalkan suuruisia. Lisäksi mataliin palkkoihin sovelletaan 3,9 prosenttiyksikön vähennystä työnantajan sosiaaliturvamaksuista. Italiassa otettiin käyttöön 15 prosentin kiinteä vero pienille yrityksille, asiantuntijoille ja käsityöläisille, joiden tulot ovat enintään 65 000 euroa. Liettuassa progressiivisen henkilökohtaisen tuloveron käyttöönottoa koskevan suuren uudistuksen puitteissa pieni- ja keskituloisten verokiilaa pienennetään kolmen vuoden aikana. Myös työhön kohdistuvaa verotusta ollaan yksinkertaistamassa vapauttamalla matalapalkkaiset sosiaaliturvamaksuista, myös pääeläkejärjestelmän osalta. Tähän yhdistetään yleisten sosiaaliturvamaksujen korotus. Unkarissa työnantajan sosiaaliturvamaksut leikattiin 19,5 prosentista 17,5 prosenttiin vuonna 2019. Eläkkeensaajien työtulosta ei myöskään tarvitse maksaa maksuja, ja tavoitteena on edistää heidän osallistumistaan työmarkkinoille. Puolassa hyväksyttiin alle 26-vuotiaiden verohuojennukset. Maltalla osana työnteon kannattavuuden parantamista koskevaa aloitetta vuoden 2019 budjetissa vahvistettiin 40–68 euron suuruinen maksu kaikille työntekijöille, joiden ansiot ovat alle 60 000 euroa. Itsenäisten ammatinharjoittajien vähimmäismaksua korotettiin 1,9 prosenttia vuonna 2019. Korotuksella rahoitetaan suojan paraneminen sekä kattavuuden että keston osalta. Sloveniassa lomaetus vapautettiin tuloveroista ja sosiaaliturvamaksuista keskimääräiseen palkkaan asti.

Useissa jäsenvaltioissa ollaan toteuttamassa toimia palkanmuodostus- ja työehtosopimusneuvottelupuitteiden lujittamiseksi ja avoimuuden parantamiseksi. Kreikassa palautettiin työehtosopimusten jatkamisen periaate ja suotuisuusperiaate (eli mahdollisuus poiketa sopimuksista vain työntekijän eduksi). Tämän tuloksena tähän mennessä on jatkettu 15 työehtosopimusta, jotka kattavat yli 220 000 työntekijää. Kroatiassa keskustellaan lainsäädännöstä, jolla voitaisiin yhdenmukaistaa paremmin palkanmuodostusta valtionhallinnossa ottamalla käyttöön yhteiset palkkataulukot ja työn vaativuuteen liittyvät kertoimet. Uusi lainsäädäntö kattaisi myös virkamiesten työsuhteiden sellaiset alat, joista neuvotellaan tällä hetkellä työehtosopimusneuvotteluissa. Tämä edellyttää uuden tulosarviointijärjestelmän täytäntöönpanoa. Latviassa muutettiin työlakia niin, että helpotetaan alakohtaisten kahdenvälisen sopimusten tekemistä antamalla mahdollisuus poiketa tietyin edellytyksin 100 prosentin ylityökorvauksista. Liettuassa lakiluonnoksella pyritään selkeyttämään työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun ja työehtosopimusneuvottelujen oikeudellista ympäristöä valtakunnallisella, alakohtaisella tai hallinnollisella tasolla. Työmarkkinaosapuolten taloudellisten valmiuksien vahvistamiseksi veronmaksajilla on mahdollisuus antaa 1 prosentti henkilökohtaisesta tuloverostaan ammattiliitoille. Slovakiassa työlain muutoksen seurauksena työntekijät saavat nyt jakaa julkisesti palkkatietonsa, joita ei voida salata sopimuksella.

Vähimmäispalkat kohosivat vuonna 2019 lähes kaikissa jäsenvaltioissa, joissa on lakisääteinen kansallinen vähimmäispalkka. Katsaus vuonna 2019 tapahtuneisiin päivityksiin löytyy taulukosta 2. Esimerkiksi Virossa bruttovähimmäispalkka nousi 540 euroon tammikuussa 2019 (500 euroa vuonna 2018). Työmarkkinaosapuolet sopivat, että vuoteen 2022 asti vähimmäispalkan korotukset lasketaan vuosittain työvoiman tuottavuuden ja talouskasvun perusteella. Kreikassa korotettiin lakisääteistä vähimmäispalkkaa 10,9 prosenttia ja poistettiin alle 25-vuotiaille maksettava vähimmäispalkan alittava palkka. Tämä on ensimmäinen korotus vuoden 2012 jälkeen. Espanjassa lakisääteinen vähimmäispalkka

nostettiin enintään 12 600 euroon vuodessa poliittisella sopimuksella (ilman työmarkkinaosapuolia). Hallitus ilmoitti samalla julkisen sektorin palkkojen vähintään 2,25 prosentin korotuksesta vuonna 2019, ja niitä korotetaan vielä enintään 0,5 prosenttiyksikköä BKT:n kasvusta riippuen. Kroatiassa vähimmäisbruttopalkka kohosi 3 440 kunasta 3 750 kunaan (noin 460 eurosta 505 euroon), mikä on suurin korotus vuoden 2008 jälkeen. Liettuassa vähimmäispalkka korotettiin 400 eurosta 430 euroon kuukaudessa, mutta henkilökohtaisen tuloverouudistuksen tuloksena palkka on 555 euroa. Slovakiassa vähimmäispalkka kohosi 480 eurosta 520 euroon. Latviassa kansallista vähimmäispalkkaa ei korotettu, mutta rakennus- ja opetussektorin vähimmäispalkkoja päivitettiin ylöspäin. Puolassa hallitus ilmoitti vähimmäispalkan merkittävistä korotuksista, joiden seurauksena vähimmäispalkka lähes kaksinkertaistuu nimellisarvoltaan seuraavien viiden vuoden aikana (vuosien 2019 ja 2024 välillä 2 250 zlotysta 4 000 zlotyyn eli noin 525 eurosta 930 euroon). Italiassa ja Kyproksella keskustellaan ehdotuksista, joilla otettaisiin käyttöön lakisääteinen vähimmäispalkka. Italiassa lakiluonnoksessa ehdotetaan 9 euron tuntikohtaisen vähimmäisbruttopalkan käyttöönottoa. Kyproksella hallitus ilmoitti aikeestaan ottaa käyttöön kiinteä vähimmäispalkka, kunhan taloudessa päästään täystyöllisyyteen ja työttömyysaste on 5 prosenttia. Ennusteiden mukaan tämä on odotettavissa 2020–2021.

Taulukko 2: Kuukausittaisen vähimmäispalkan päivitykset vuonna 2019 (euroa)

Maa	2018	2019	Nimellinen korotus	Todellinen korotus
Belgia	1 562,59	1 593,76	2,0 %	0,2 %
Bulgaria	260,76	286,33	9,8 %	7,4 %
Kroatia	462,10	505,90	9,5 %	8,4 %
Tšekki	477,78	518,97	8,6 %	7,2 %
Viro	500,00	540,00	8,0 %	5,0 %
Ranska	1 498,47	1 521,22	1,5 %	0,1 %
Saksa	1 497,79	1 557,09	4,0 %	2,2 %
Kreikka	683,76	758,33	10,9 %	10,4 %
Unkari	444,69	464,20	4,4 %	5,0 %
Irlanti	1 613,95	1 656,20	2,6 %	1,8 %
Latvia	430,00	430,00	0,0 %	-2,9 %
Liettua	400,00	555,00 (430,00)	7,5 %	5,0 %
Luxemburg	1 998,59	2 071,10	3,6 %	2,0 %
Malta	747,54	761,97	1,9 %	0,9 %
Alankomaat	1 578,00	1 615,80	2,4 %	0,4 %
Puola	502,75	523,09	4,1 %	6,4 %
Portugali	676,67	700,00	3,5 %	2,8 %
Romania	407,86	446,02	9,4 %	6,0 %
Slovakia	480,00	520,00	8,3 %	6,0 %
Slovenia	842,79	886,63	5,2 %	3,9 %
Espanja	858,55	1 050,00	22,3 %	21,1 %
Yhdistynyt kuningaskunta	1 638,36	1 746,73	4,9 %	2,4 %

Lähde: Eurofoundin laskelmat. Kokoajaisten aikuisten työntekijöiden bruttokuukausipalkkoja koskevat yhdenmukaistetut luvut (euroina). Euroiksi muunnettuna todelliset muutokset Unkarin ja Puolan

vähimmäispalkoissa ovat suuremmat kuin nimelliset muutokset Unkarin forintin ja Puolan zlotyn devaluaation vuoksi.

3.2. Suuntaviiva 6: Työvoiman tarjonnan parantaminen sekä työhön pääsyn, taitojen ja osaamisen parantaminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 6 täytäntöönpanoa. Siinä kehoitetaan jäsenvaltioita luomaan edellytykset, joilla edistetään työvoiman tarjontaa, taitoja ja osaamista. Siinä esitetään koulutustasoa koskevat indikaattorit sekä tulokset ja vaikutukset työvoiman taitojen kehittämiseen ja työllistettävyyteen. Tämän jälkeen tarkastellaan työmarkkinatuloksia eri ryhmissä, jotka ovat aliedustettuina työmarkkinoilla (esim. nuoret, ikääntyneet, naiset, maahanmuuttajataustaiset ja toimintarajoitteiset). Jaksossa 3.2.2 raportoidaan jäsenvaltioiden poliittisista toimenpiteistä näillä aloilla ja näihin ryhmiin kohdennetuista toimenpiteistä.

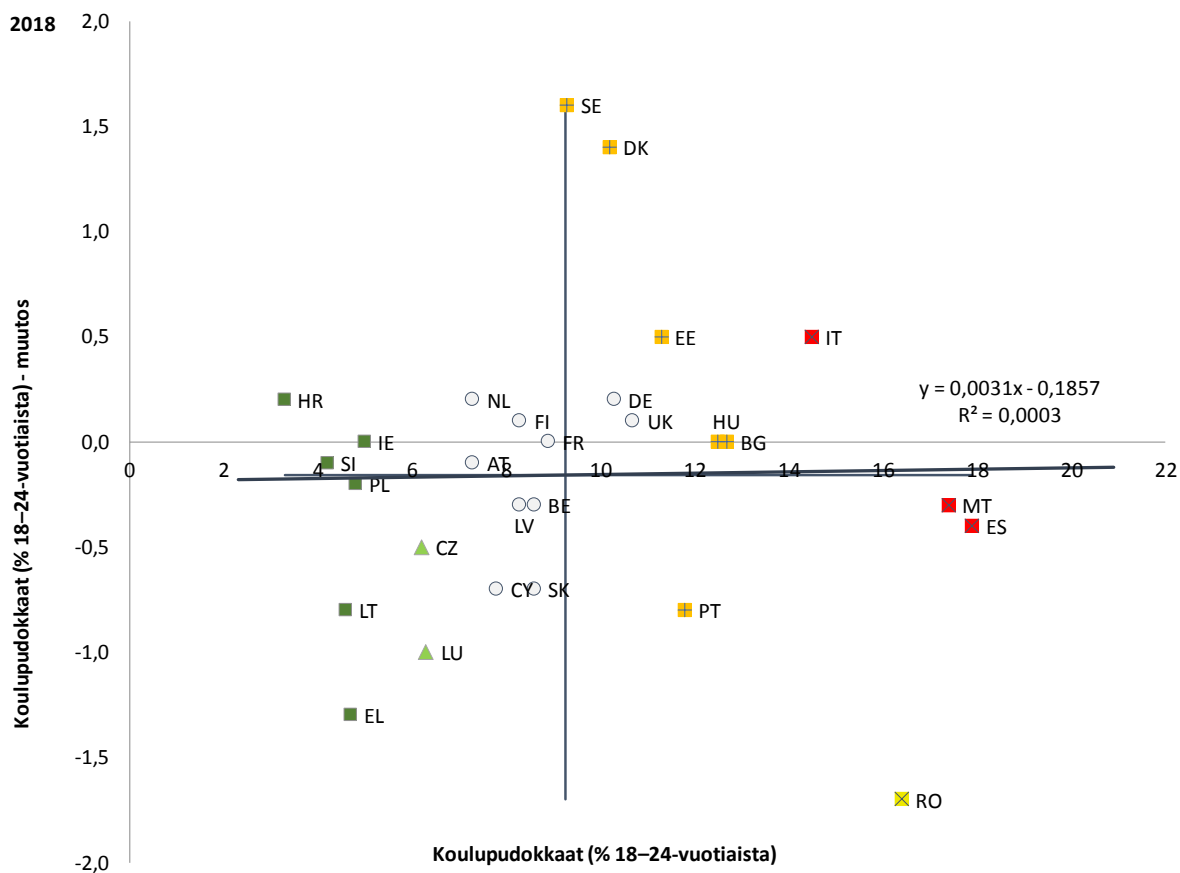
3.2.1 Keskeiset indikaattorit

Pitkään jatkuneen keskeytymättömän edistyksen jälkeen koulupudokkaiden⁴⁶ osuus on pysynyt samalla tasolla kahden viime vuoden ajan. Koulupudokkaiden osuuden alentaminen on osa Eurooppa 2020 -strategian koulutukseen liittyviä yleistavoitteita. Jäsenvaltiot sopivat alentavansa EU:n keskimääräisen koulupudokkuusasteen alle 10 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä. Lähtötasona vuonna 2008 oli 14,7 prosenttia. Osuus laski jatkuvasti vuoteen 2016 asti, jolloin se oli 10,7 prosenttia. Sen jälkeen ei ole saavutettu merkittävämpää edistystä, ja indikaattori pysyi 10,6 prosentissa sekä vuonna 2017 että 2018. Tilanne on pysynyt lähes muuttumattomana noin puolessa jäsenvaltioista; vuotuinen vaihtelu on ollut +0,2 ja -0,2 prosenttiyksikön välillä (ks. kaavio 20). Suuria parannuksia todettiin kuitenkin Romaniassa (-1,7 prosenttiyksikköä), Kreikassa (-1,3 prosenttiyksikköä) ja Luxemburgissa (-1 prosenttiyksikkö), mutta koulupudokkaiden osuus kasvoi Ruotsissa (1,6 prosenttiyksikköä) ja Tanskassa 1,4 prosenttiyksikköä). Kun tarkastellaan (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun luokituksen mukaan) ”kriittisiksi” luokiteltujen jäsenvaltioiden eli Maltan, Espanjan ja Italian kehitystä, voidaan nähdä kaksi erilaista kuvaa. Kahdessa ensin mainitussa maassa oli positiivinen suuntaus vuosina 2017 ja 2018, jolloin niiden koulupudokkaiden osuus pieneni -0,3 ja -0,4 prosenttiyksikköä, mutta Italian koulupudokkaiden osuus on kasvanut (+0,5 prosenttiyksikköä) ja on nyt 14,5 prosenttia. Vuonna 2018 koulupudokkaiden osuus oli alle 10 prosenttia 17 jäsenvaltiossa. Osuus oli EU:n tavoitetta paljon suurempi (ja ylitti kansalliset tavoitteet) edelleen Espanjassa (17,9 %), Maltalla (17,4 %) ja Romaniassa (16,4 %) mutta enintään 5 prosenttia Irlannissa, Puolassa, Kreikassa, Liettuaassa, Sloveniassa ja Kroatiassa. Kymmenen vuoden aikana koulupudokkaiden osuus pieneni eniten Portugalissa, Espanjassa, Kreikassa, Irlannissa ja Maltalla mutta kasvoi merkittävästi Slovakiassa ja Ruotsissa, joskin se on näissä kahdessa maassa edelleen alle Eurooppa 2020 -strategian tavoitteen (kaavio 21). Joissakin jäsenvaltioissa koulupudokkuusasteessa on merkittäviä alueellisia eroja (ks. liite 3).

⁴⁶ Koulupudokkaiden osuudella tarkoitetaan niiden 18–24-vuotiaiden osuutta, joilla on enintään alemman keskiasteen koulutus eikä muuta yleissivistävää tai ammatillista koulutusta.

Kaavio 20: Koulupudokkaiden osuus vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioittain

Koulupudokkaat (% 18–24-vuotiaista) ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

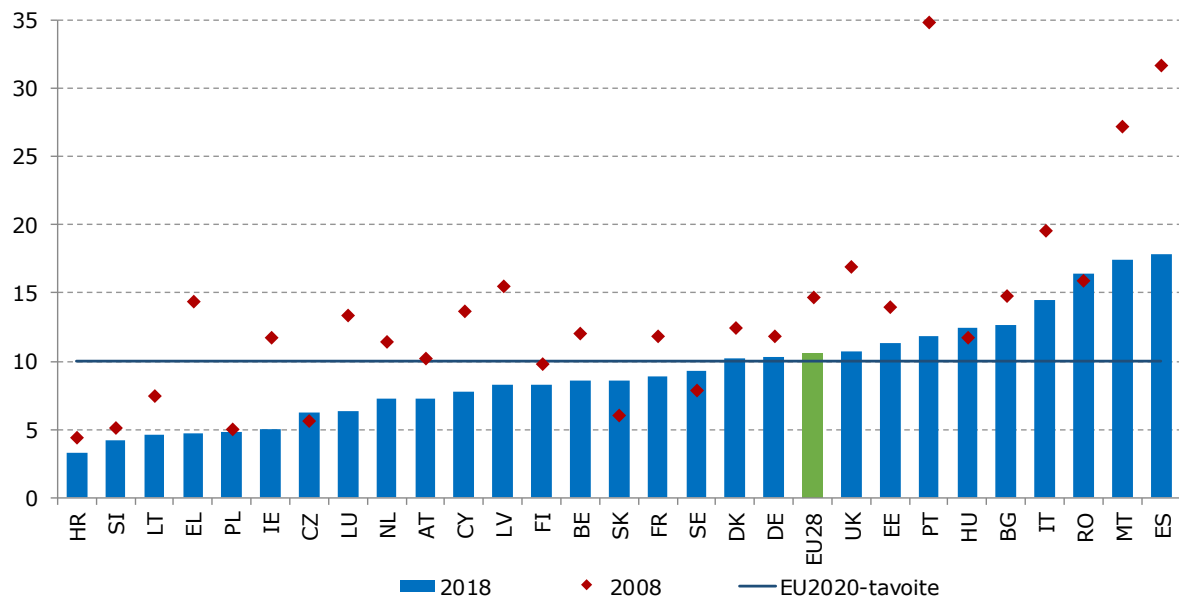
Lähde: Eurostat. Kausi: Vuoden 2018 tasot ja muutokset vuoteen 2017 nähden. Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Katkoksia aikasarjassa Belgian, Tanskan, Irlannin ja Maltan osalta.

Koulupudokkaiden osuus vaihtelee merkittävästi väestöryhmittäin. Naiset lopettavat koulunkäynnin kesken keskimäärin harvemmin kuin miehet (8,9 % ja 12,2 %). Tämä sukupuolten välinen 3,3 prosenttiyksikön ero on pysynyt suunnilleen samana viime vuosikymmenen aikana (pientynyt vain 0,7 prosenttiyksikköä vuodesta 2008). Koulupudokkuuteen vaikuttaa merkittävästi syntymämaa: koulupudokkaita on syntyperäisistä vähemmän kuin toisessa EU-maassa syntyneistä (9,5 % ja 19,2 %), ja ero on vieläkin suurempi, kun tarkastellaan EU:n ulkopuolella syntyneitä (20,7 %). Viimeksi mainitun ryhmän osalta ero on kuitenkin supistunut 8,9 prosenttiyksikköä vuodesta 2008.

Koulupudokkuus haittaa talouskasvua ja työllistymistä. Nuoret, jotka lopettavat koulunkäynnin kesken, eivät saa riittäviä tietoja, taitoja ja pätevyyttä, ja heillä on todennäköisesti vakavia ja pysyviä ongelmia työmarkkinoilla. Vuonna 2018 koulupudokkaista 53,8 prosenttia oli joko työttöminä tai työmarkkinoiden ulkopuolella. Näin ollen heillä on myös suurempi köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen riski.

Kaavio 21: Merkittävästä edistyksestä huolimatta Eurooppa 2020 -strategian koulupudokkuustavoitetta ei ole vielä saavutettu

Koulupudokkaat, 2009–2018, ja Eurooppa 2020 -strategian tavoite (%)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, online-datakoodi: [edat_lfse_14].

Huomautus: Kaikki maat: katkos vuoden 2014 aikasarjassa (siirtyminen ISCED 1997:stä ISCED 2011:een); ISCED-luokituksen muuttumisella ei ole vaikutusta tämän indikaattorin vertailukelpoisuuteen ajallisesti kaikissa jäsenvaltioissa Viroa lukuun ottamatta.

Enemmän kuin yhdellä viidestä oppilaasta ei ole ikäisiltään vaadittavia vähimmäistason perustaitoja, mikä korostaa kiireellistä tarvetta parantaa koulutusjärjestelmiä. OECD:n vuonna 2018 toteutetun PISA-tutkimuksen mukaan EU:n tulokset ovat heikenneet kaikilla aloilla vuoden 2015 jälkeen.⁴⁷ Vuonna 2018 EU:n koululaisista 21,7 prosenttia suoriutui heikosti⁴⁸ lukemisessa, 22,4 prosenttia matematiikassa ja 21,6 prosenttia luonnontieteissä. Jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin hätkähdyttäviä eroja. Virossa, Irlannissa, Suomessa ja Puolassa lukemisessa heikosti suoriutuvia oli alle 15 prosenttia, mutta Bulgariassa, Kyproksella, Romaniassa, Maltalla, Slovakiassa ja Kreikassa lukemisen perustaitojen tason alle jäi yli 30 prosenttia oppilaista. Oppimistuloksiin vaikuttavat edelleen voimakkaasti oppilaiden sosioekonominen asema ja maahanmuuttajatausta, mikä viittaa siihen, että koulutus ei toimi riittävästi sosiaalisen liikkuvuuden voimana. Oppilaat, joilla on alempi sosioekonominen asema tai maahanmuuttajatausta, ovat yliedustettuina heikosti suoriutuneiden ryhmässä ja kamppailevat saavuttaakseen perustason taidot kaikilla kolmella alalla. Alimpaan sosioekonomiseen neljännekseen kuuluvat oppilaat saavuttavat kaikissa jäsenvaltioissa vähimmäistason lukutaidossa vähemmän todennäköisesti kuin ylimpään sosioekonomiseen neljännekseen kuuluvat oppilaat. Näiden kahden ryhmän väliset erot ovat suurimmat Bulgariassa, Romaniassa, Unkarissa, Slovakiassa ja Luxemburgissa, kun taas oppilaiden tausta vaikuttaa vähemmän tuloksiin Virossa, Suomessa ja Irlannissa.

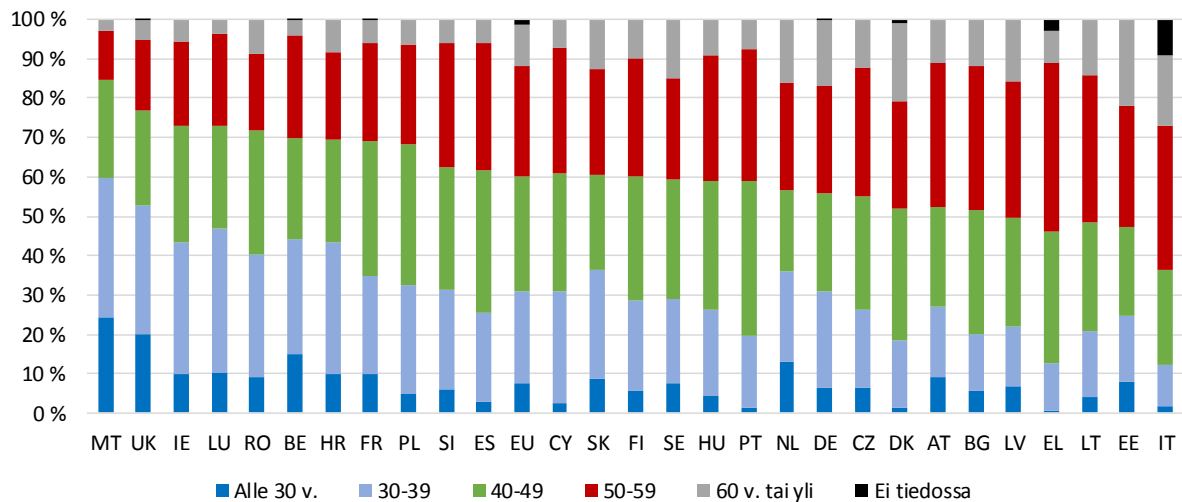
⁴⁷ OECD:n kansainvälisessä oppimistulosten arviointiohjelmassa (PISA) tutkitaan 15-vuotiaiden perustaitoja kolmen vuoden välein.

⁴⁸ PISA-tutkimuksessa määritellään ”heikosti suoriutuviksi” ne 15-vuotiaat, joiden perustaidot jäävät alle sellaisen perustason, jota edellytetään, jotta voi osallistua modernin yhteiskunnan toimintaan (eli taso 2).

Romanien koulutukseen osallistuminen on edelleen haaste useista syistä, joita ovat esimerkiksi koulujen eriytyminen, epäosallistava opetus sekä vakavan köyhyyden tai asumiseen liittyvän eriytymisen aiheuttamat esteet. Osallistumisasteiden nostamiseen ja koulunkäynnin keskeytymisen vähentämiseen liittyvistä pyrkimyksistä huolimatta vähemmän kuin yksi viidestä romanilapsesta siirtyy korkeammalle koulutustasolle. Romanian poissaolo- ja koulupudokkuusasteet ovat 70 prosenttia ja näin ollen merkittävästi korkeammat kuin muiden oppilasryhmien ja ylittävät merkittävästi Eurooppa 2020 -strategian 10 prosentin tavoitteen.⁴⁹

Kaavio 22: Jäsenvaltioiden opettajakunta ikääntyy

Ylemmän perusasteen (ISCED 2-3) opettajat ikäryhmittäin, 2017

Lähde: Eurostat, Unescon, OECD:n ja Eurostatin (UOE) tilastot, online-datakoodi: [educ_uoe_perp01]. Vähintään 50-vuotiaiden opettajien osuus, järjestyksessä alimmasta korkeimpaan osuuteen. Irlannin tiedot koskevat vain keskiasteen opettajia. Tanskan tiedot koskevat vain ylemmän perusasteen opettajia.

Useissa jäsenvaltioissa ei ole riittävästi päteviä opettajia ja opettajakunta on ikääntymässä. Vuonna 2017 EU:ssa kaikilla koulutustasoilla oli noin 8,8 miljoonaa opettajaa ja akateemista henkilöstöä. OECD:n vuoden 2018 kansainvälinen opetusta ja oppimista koskevan TALIS-tutkimuksen⁵⁰ mukaan 34 prosenttia ylemmän perusasteen opettajista työskentelee kouluissa, joissa oppilaista vähintään 10 prosentilla on erityistarpeita, 19 prosenttia kouluissa, joissa oppilaista vähintään 30 prosenttia tulee sosioekonomisesti heikossa asemassa olevista perheistä, ja 32 prosenttia kouluissa, joissa oppilaista vähintään 1 prosentti on pakolaisia. Rehtoreista 23,5 prosenttia kuitenkin raportoi koulussaan olevan puutetta opettajista, jotka ovat päteviä opettamaan monikulttuurisessa tai -kielisessä ympäristössä, ja 37,8 prosenttia raportoi erityisopettajien puutteesta. Monissa jäsenvaltioissa on lisäksi suuria haasteita, jotka liittyvät pätevien opettajien saatavuuteen kaikissa oppiaineissa sekä opettajakunnan ikääntymiseen. Alemman perusasteen opettajista keskimäärin 32,8 prosenttia ja ylemmän perusasteen opettajista 39 prosenttia oli vähintään 50-vuotiaita. Tarkasteltaessa erityisesti keskiastetta opettajien ikääntyminen vaikuttaa eniten

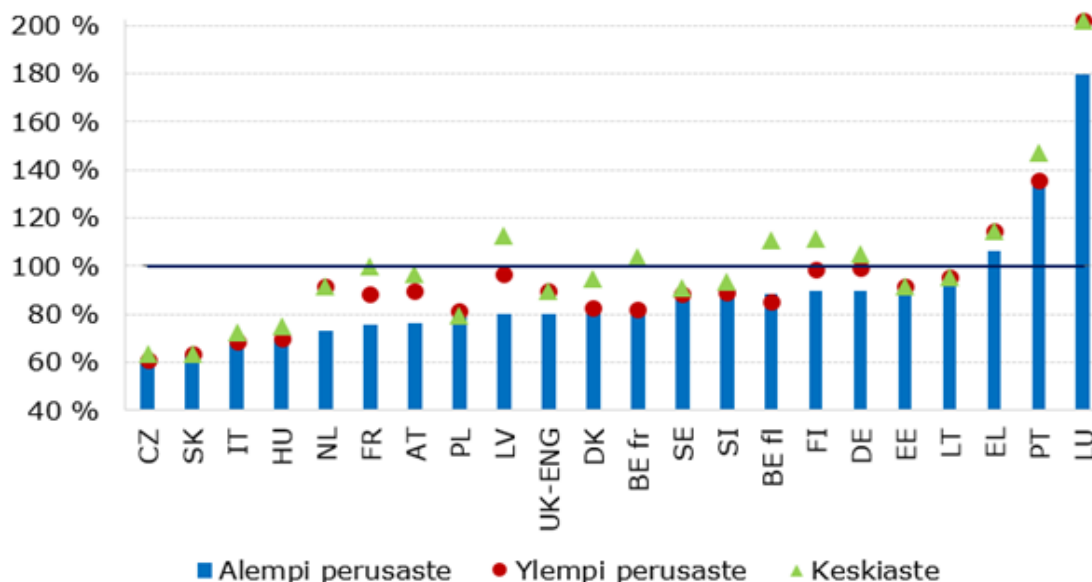
⁴⁹ FRA EU MIDIS II -kysely (2016).

⁵⁰ OECD (2018), Teaching and Learning International Survey (TALIS) <http://www.oecd.org/education/talis/>

Italiassa, Kreikassa, Virossa, Liettuaissa ja Latviassa, joiden on korvattava noin puolet opettajakunnastaan seuraavien kymmenen vuoden aikana (ks. kaavio 22).

Kaavio 23: Opettajat ansaitsevat usein vähemmän kuin korkea-asteen tutkinnon suorittaneet työntekijät keskimäärin

Opettajien palkat, suhteessa korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden työntekijöiden keskimääräisiin ansioihin, 2016*

Lähde: OECD (2018), Education at a Glance 2018. * Viitevuosi 2015 Tšekin ja Suomen osalta; 2014 Ranskan, Italian, Liettuan ja Alankomaiden osalta. Tietoja ei saatavilla seuraavista maista: BE, BG, CY, IE, ES, MT, HR ja RO.

Opettajan ammatti ei ole aina erityisen houkutteleva. Opettajat ansaitsevat usein huomattavasti vähemmän kuin korkea-asteen tutkinnon suorittaneet työntekijät keskimäärin (kaavio 23). Erityisesti Tšekissä, Slovakiassa, Italiassa ja Unkarissa opettajat kaikilla koulutustasoilla ansaitsevat keskimäärin alle 80 prosenttia muiden korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden työntekijöiden ansioista. Ainoastaan Luxemburgissa, Portugalissa ja Kreikassa opettajien palkat kaikilla koulutustasoilla ylittävät muiden korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden työntekijöiden palkat, kun taas Latviassa, Suomessa ja Saksassa näin on vain keskiasteen koulutuksessa. Merkittävä osuus opetusalan työntekijöistä kokee työolonsa haastaviksi. Kuudenteen Euroopan työolotutkimukseen^{51 52} perustuvan luokituksen mukaan yksi viidestä opetusalan työntekijästä (19 %) kuuluu työnlaaturyhmään ”paineen alla” ja 4 prosenttia on ryhmässä ”huono laatu”. Opettajan ammatti ei myöskään vaikuta houkuttelevan miehiä. Opettajat Euroopassa ovat enimmäkseen naisia: esiasteen opettajista naisia on 95,7 prosenttia, alemman perusasteen opettajista 85,5 prosenttia ja ylemmän perusasteen opettajista 64,7 prosenttia. Opettajan uran alkuvaiheessa toteutettavilla perehdytys- ja mentorointiohjelmilla sekä jatkuvalla ammatillisella täydennyskoulutuksella voitaisiin parantaa opettajan ammatin houkuttelevuutta. Vuoden 2018 OECD:n TALIS-tutkimuksen mukaan yli 92 prosenttia opettajista osallistuu säännöllisesti täydennyskoulutukseen, mutta he

⁵¹ Eurofound (2017), Social dialogue developments in the education sector in Europe, EurWORK topical update, 9. tammikuuta 2017. Perustuu kuudennesta Euroopan työolotutkimuksesta saatuihin tietoihin.

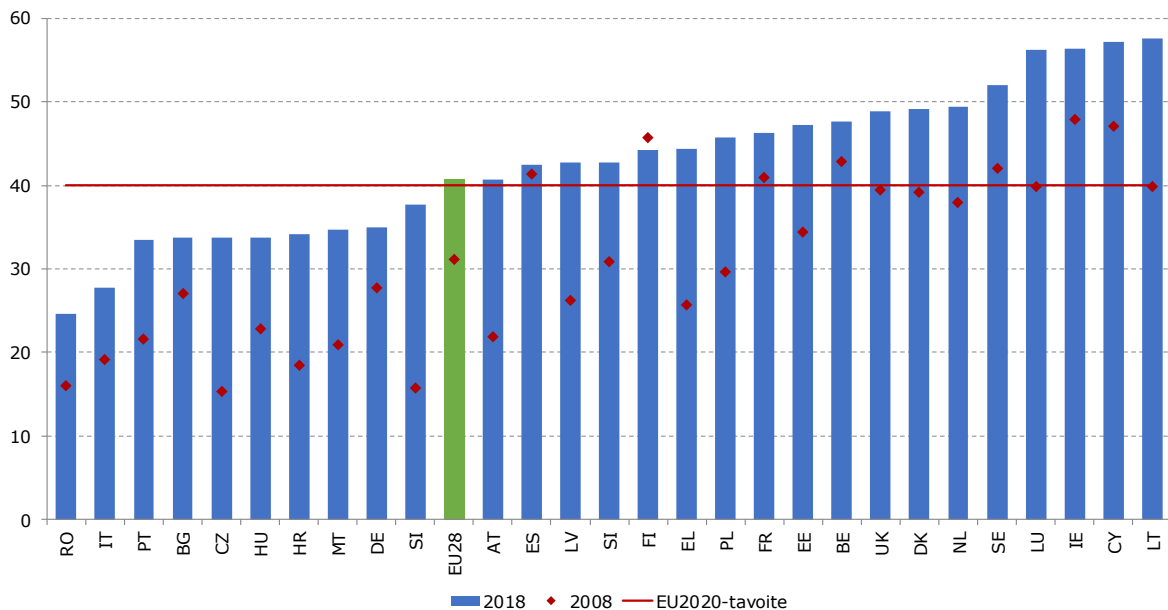
⁵² Eurofound (2016), Sixth European Working Conditions Survey – Overview report, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

myös raportoivat, että aktiivista osallistumista tällaiseen toimintaan haittaavat aikatauluvaikeudet, kannustimien puute, koulutuksen kustannukset tai tarjonnan ja tarpeiden epätasapaino.

EU:ssa kokonaisuutena on saavutettu korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden 40 prosentin yleistavoite kaksi vuotta etujassa. Vuonna 2018 korkea-asteen tai vastaavan tutkinnon suorittaneiden 30–34-vuotiaiden osuus oli 40,7 prosenttia (kaavio 24). Tilanne on kohentunut kaikissa jäsenvaltioissa viime vuosikymmenen aikana, mutta kymmenessä jäsenvaltiossa korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus oli vuonna 2018 silti edelleen alle Eurooppa 2020 -strategian tavoitteen. Alimmat korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuudet olivat Romaniassa (24,6 %) ja Italiassa (27,8 %), mutta näissä jäsenvaltioissa edistymisaste on ollut 53 ja 45 prosenttia vuodesta 2008, kun EU:n tasolla edistymisaste on ollut 31 prosenttia samalla kaudella. Slovakiassa ja Tšekissä korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus on yli kaksinkertaistunut vuodesta 2008. Lisäksi Ruotsissa, Luxemburgissa, Irlannissa, Kyproksella ja Liettuassa yli 50 prosenttia 30–34-vuotiaista on suorittanut korkea-asteen tutkinnon. Tämä on rohkaisevaa, koska korkea-asteen tutkinnon hiljattain suorittaneiden nuorten työllisyysaste on yleensä merkittävästi korkeampi kuin alemman tutkinnon suorittaneilla saman ikäisillä. EU:ssa oli vuonna 2018 kuitenkin edelleen keskimäärin merkittäviä eroja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden miesten (35,7 %) ja naisten (45,8 %) osuudessa, ja ero on kasvanut jatkuvasti viime vuosikymmenen aikana. Tilanteen kohentumisesta huolimatta syntymämaalla oli edelleen vuonna 2018 vaikutusta korkea-asteen tutkinnon suorittamiseen, ja EU:n ulkopuolella syntyneiden osuus oli noin 5 prosenttiyksikköä alempi (35,8 %) kuin EU:ssa syntyneiden.

Kaavio 24: Eurooppa 2020 -strategian korkea-asteen koulutusta koskeva tavoite on saavutettu, joskin jäsenvaltioiden välillä on sitkeitä eroja

Korkea-asteen tutkinnon suorittaminen, 2008, 2018 ja EU2020-tavoite (%)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, online-datakoodi: [edat_ifse_03]. Indikaattorit kattavat 30–34-vuotiaan väestön osuuden, joka on suorittanut korkea-asteen tutkinnon (ISCED 5–8). Katkos aikasarjassa vuonna 2014 uuden ISCED-luokituksen käyttöönoton vuoksi; Luxemburgin vuoden 2017 tiedot ovat epäluotettavia pienen otoskoon vuoksi.

Investointitarpeet yleissivistävään ja ammatilliseen koulutukseen ovat merkittävät, mutta koulutusmenot ovat pysyneet vakaina viime vuosina. Laadukkaan varhaiskasvatuksen tarjoaminen kaikille lapsille, koulujen kunnostus, jotta niistä tulee soveltuvia uutta pedagogiikkaa ja digitaaliteknologiaa varten, ja parhaiden opettajien houkuttelemineen riittävällä palkalla ja täydennyskoulutusmahdollisuuksilla vaativat asianmukaisia investointeja koulutusjärjestelmiin. Kasvavista investointitarpeista huolimatta koulutusmenot ovat pysyneet vakaina tai jopa laskeneet viime vuosikymmenen aikana. Vuonna 2017 yleissivistävään ja ammatilliseen koulutukseen osoitettiin EU:ssa keskimäärin 4,6 prosenttia BKT:stä. Osuus on laskenut vuodesta 2009, jolloin se oli 5,2 prosenttia. Lisäksi jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja. Ruotsissa, Tanskassa ja Belgiassa käytetään yli 6 prosenttia BKT:stä koulutukseen mutta Romaniassa alle 3 prosenttia BKT:stä. Lisäksi Irlannissa, Bulgariassa, Slovakiassa, Kreikassa, Italiassa ja Espanjassa menot ovat 3–4 prosenttia BKT:stä. Koulutusmenojen osuus kaikista julkisista menoista EU:ssa vuonna 2017 oli 10,2 prosenttia. Tämä luku on pysynyt vakaana vuodesta 2012 pudottuaan lähes puoli prosenttiyksikköä kriisiä edeltäneeltä huipputasolta (10,6 prosenttia vuonna 2008). Vasta kun tarkastellaan koulutusmenojen vuotuisia muutoksia, EU:n tasolla havaitaan lievästi positiivinen suuntaus (+0,5 prosenttia vuosien 2016 ja 2017 välillä). Kun otetaan huomioon, että koulutusinfrastruktuureihin kohdistuvan investointivajeen katsotaan olevan noin 500 miljardia euroa vuoteen 2040 mennessä⁵³, koulutusmenojen pysyminen samana on merkittävä ongelma. Koulutusinfrastruktuureihin ja -palveluihin liittyvien investointitarpeiden

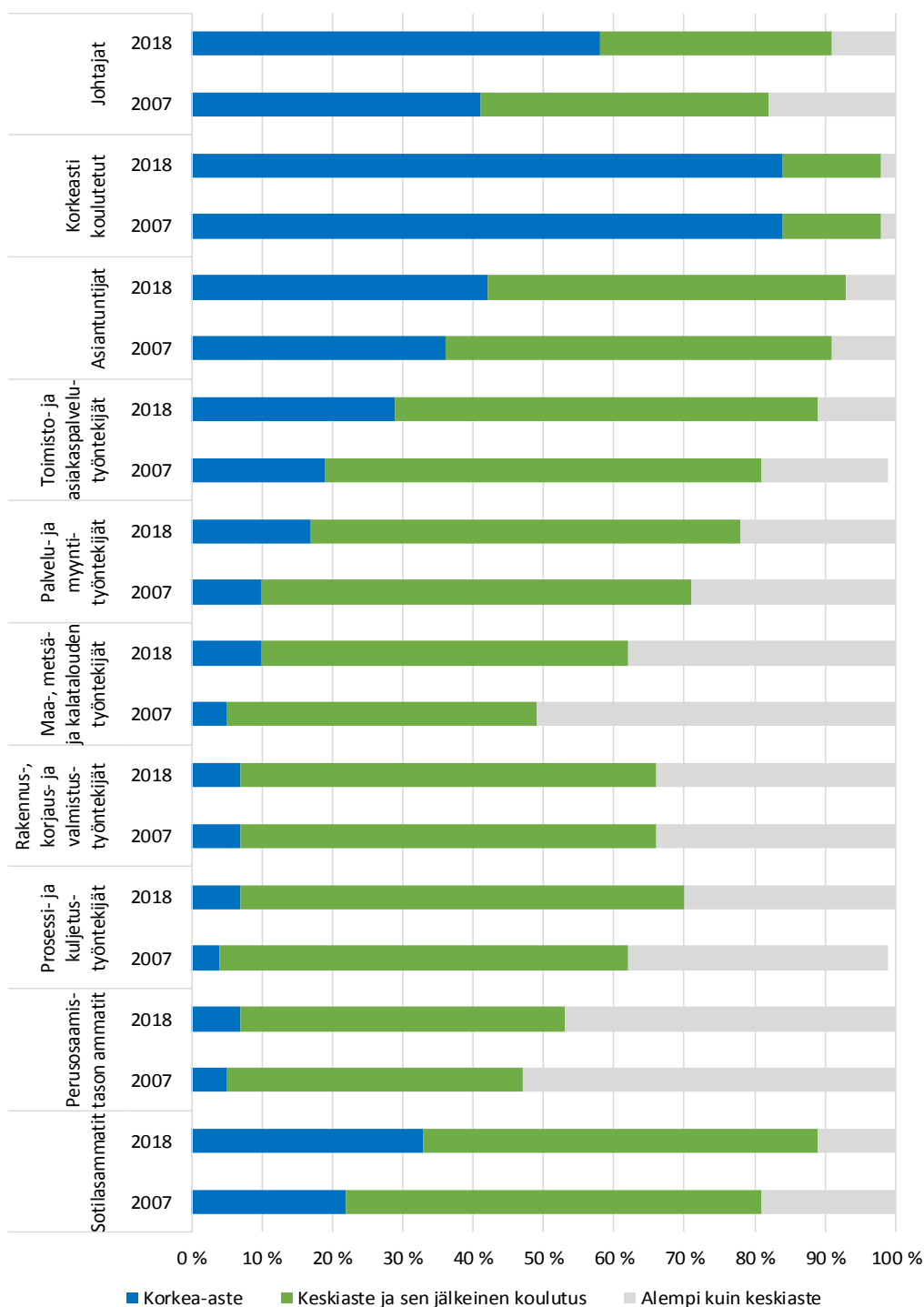
⁵³ Euroopan investointipankki (2018), EU Financing Policy in the Social Infrastructure Sectors. Implications for the EIB's sector and lending policy. Final report (https://institute.eib.org/wp-content/uploads/2018/11/EIB_Final-report.pdf).

kartoittamisesta jäsenvaltioiden tasolla, kansalliset erityispiirteet huomioon ottaen, saattaa olla apua älykkäiden ja eteenpäin suuntautuvien investointistrategioiden suunnittelussa.

Keskitason osaamistason työntekijöiden osuus kokonaistyöllisyydestä on edelleen suurin, mutta näiden työpaikkojen osuus työllisyydestä on supistumassa. Keskitasoisesti koulutetut pitävät hallussaan suurinta osaa työpaikoista kaikissa ammattiryhmissä, lukuun ottamatta johtajia, asiantuntijoita ja perusosaamistason ammatteja (kaavio 25). Keskitason ammattien osuus työllisyydestä on kuitenkin laskussa osana pitkän aikavälin suuntausta työmarkkinoiden ammatillisessa kokoonpanossa. Vuosien 2002 ja 2018 välillä keskitason työpaikkojen osuus pieneni EU:ssa keskimäärin noin 13 prosenttiyksikköä ja samalla matalan osaamistason työpaikkojen osuus kasvoi 5 prosenttiyksikköä ja korkean osaamistason työpaikkojen 7 prosenttiyksikköä (Euroopan komissio, LMWD, 2019). Taitojen kysynnän muutosten lisäksi taitojen parantuminen muuttaa taitojen tarjontaa. Erityisesti korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus kasvoi merkittävästi työllisten aikuisten keskuudessa, ja tällaisen tutkinnon suorittaneiden aikuisten lukumäärä kasvoi lähes 23 miljoonalla (melkein 41 prosentin lisäys). Tämän seurauksena kaiken tason työpaikoissa selkeänä suuntauksena on palkata korkeasti koulutettua työvoimaa, ja matalan koulutustason työntekijöitä palkataan vähemmän avoimiin työpaikkoihin, ei pelkästään korkean osaamistason ammatteihin vaan myös keskitason ja (etenkin) matalan osaamistason ammatteihin (Euroopan komissio, ESDE, 2018). Nopeasti muuttuva työvoiman kysyntä monimutkaisempien taitojen osalta edistää taitotarpeiden epäsuhtaa monissa jäsenvaltioissa (Euroopan komissio, LMWD, 2019).

Kaavio 25: Keskitasoisesti koulutetut pitävät hallussaan suurinta osaa työpaikoista

Työvoiman kokoonpano ja ammatittaidon tarjonta ja kysyntä, EU28, 2007 ja 2018

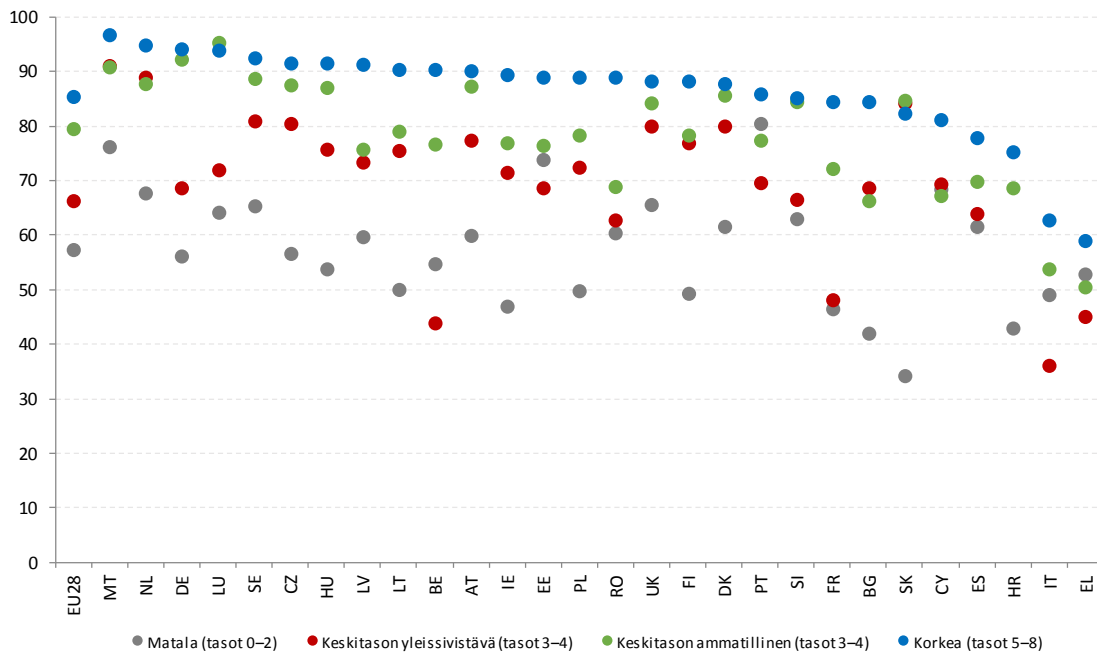
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, online-datakoodi: [\[lfsa_egised\]](#).

Korkea-asteen tutkinto ja ammatillinen keskitason tutkinto korreloivat korkeampien työllisyysasteiden kanssa. Matalan koulutustason aikuiset ovat usein heikommassa asemassa työmarkkinoilla verrattuna niihin, jotka ovat kouluttautuneet pidemmälle. EU:ssa matalan koulutustason aikuisten ja matalaa koulutustasoa edellyttävien työpaikkojen suhde on keskimäärin 3:1 (yhteinen työllisyysraportti 2019). Toisin sanoen matalan koulutustason aikuisia on kolme kertaa niin paljon kuin työpaikkoja, jotka edellyttävät vain matalaa koulutustasoa. Tämä saattaa johtaa matalan koulutustason työntekijöiden heikompaan

kiinnittymiseen työmarkkinoille, suurempaan epävarmojen työsuhteiden esiintymiseen ja riskiin ajautua kokonaan ulos työmarkkinoilta. Sellaisista 20–34-vuotiaista, joilla on matala koulutustaso (eikä mitään yleissivistäviä tai ammatillisia lisäopintoja), keskimäärin vain 57 prosentilla oli työpaikka vuonna 2018. Samalla keskiasteen yleissivistävän tutkinnon hiljattain suorittaneiden työllisyysaste oli 66,3 prosenttia, keskiasteen ammatillisen tutkinnon hiljattain suorittaneiden 79,5 prosenttia ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden 85,5 prosenttia. Koulutuserot työllisyysasteessa ovat merkittävästi erilaiset eri jäsenvaltioissa, ja ne ovat yleensä suuremmat, kun verrataan matalan koulutustason ja keskiasteen tutkinnon suorittaneita (ks. kaavio 26). Noin puolessa jäsenvaltioista matalan koulutustason henkilöiden työllisyystaso on yli 20 prosenttiyksikköä alempi kuin keskiasteen tutkinnon suorittaneiden.

Kaavio 26: Korkea-asteen tutkinnon tai keskiasteen ammatillisen tutkinnon suorittaneilla nuorilla on paremmat työmarkkinanäkymät

Hiljattain tutkinnon suorittaneiden 20–34-vuotiaiden työllisyysaste, koulutustason mukaan, 2018 (%)

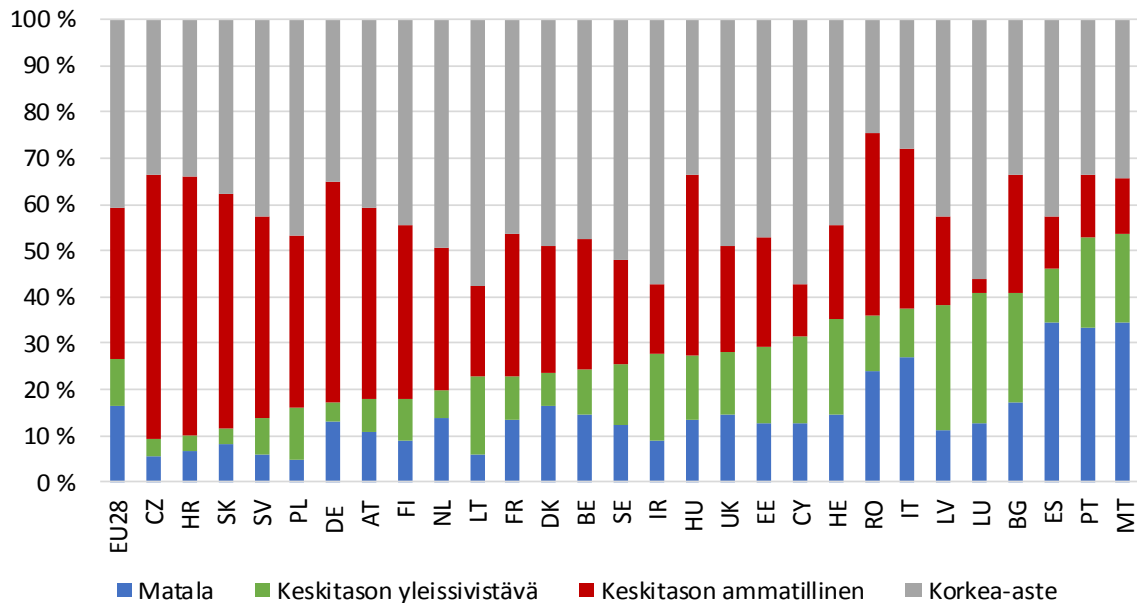

Lähde: Eurostat (työvoimatutkimus, 2018, online-datakoodi: [\[edat_lfse_24\]](#)). Huomautukset: Matalasti koulutettujen työllisyysastetta koskevat tiedot sisältävät kaikki 20–34-vuotiaat nuoret aikuiset, jotka eivät osallistu yleissivistävään tai ammatilliseen koulutukseen, riippumatta siitä, miten kauan sitten he saivat koulutuksensa päätökseen. Keski- ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneita koskevat tiedot sisältävät vain henkilöt, jotka ovat suorittaneet tutkinnon 1–3 vuotta ennen kyselyä. Tiedoissa eivät ole mukana vielä yleissivistävässä tai ammatillisessa koulutuksessa olevat.

Yli neljänneksellä nuorista aikuisista ei ole työmarkkinoiden kannalta merkityksellistä tutkintoa. Kuten edellä osoitettiin, korkea-asteen tutkinnon tai keskiasteen ammatillisen tutkinnon suorittaminen korreloi paremman työllisyysasteen kanssa. 30–34-vuotiaiden ikäryhmään kuuluvista (johon mennessä suurin osa nuorista on suorittanut yleissivistävän ja ammatillisen pohjakoulutuksensa) 10,3 prosenttia on suorittanut yleissivistävän keskiasteen tutkinnon ja 16,4 prosenttia keskiasteen tutkintoa alemman tutkinnon (eli heillä on matala koulutustaso). Näiden lukujen mukaan yli neljännes EU:n nuorista ei suorita tutkintoa, joka olisi suoraan merkityksellinen työmarkkinoiden kannalta. Maiden välillä on kuitenkin merkittäviä eroja: esimerkiksi Tšekissä ja Kroatiassa osuus on alle 10 prosenttia, kun taas Maltalla ja Portugalissa se on yli 50 prosenttia (kaavio 27).

Kaavio 27: Yli neljänneksellä nuorista aikuisista ei ole työmarkkinoiden kannalta merkityksellistä tutkintoa

30–34-vuotiaiden nuorten aikuisten koulutustaso ja -tyyppi, 2018

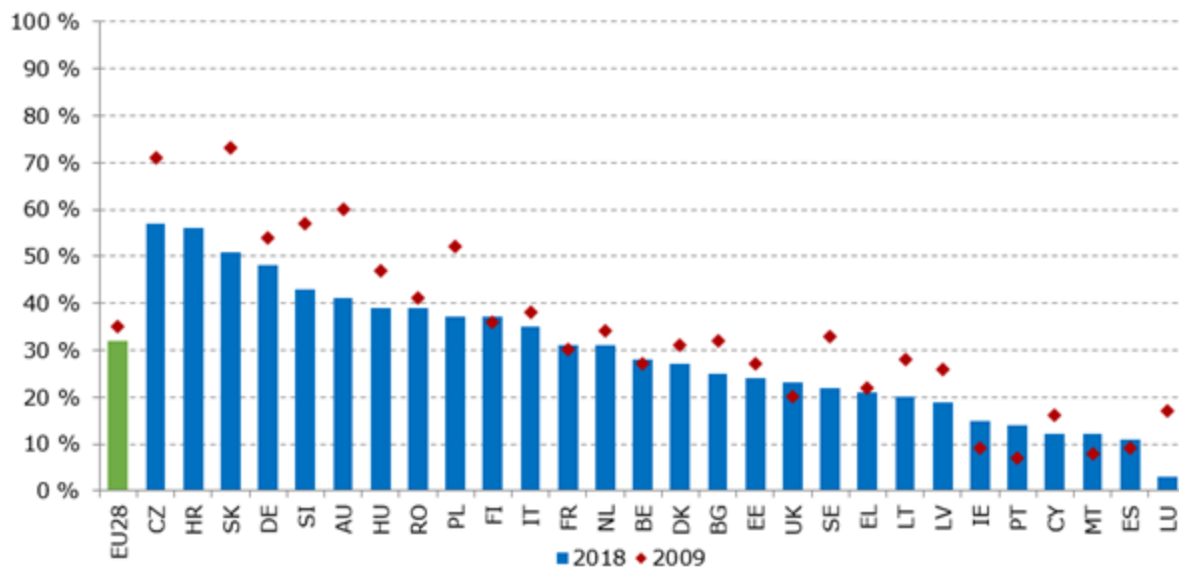
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, online-datakoodi: [[edat_lfs_9914](#)]).

Keskitasoisella ammatillisella koulutuksella on merkittävä potentiaali mukauttaa taitojen tarjonta työmarkkinoiden muutosten mukaiseksi, mutta tämän tyyppisen tutkinnon suorittavien nuorten aikuisten osuus on laskussa. Ammatillisen koulutuksen väylän seuraaminen avaa hyvät työllistyvyysnäköymät työmarkkinoilla: ammatillisen tutkinnon suorittaneista 80 prosenttia löytää ensimmäisen pitkäaikaisen työpaikkansa kuuden kuukauden kuluessa opintojen päättymisestä.⁵⁴ Keskitason ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osuus 30–34-vuotiaista on kuitenkin ollut laskussa EU:ssa: vuonna 2009 osuus oli 35 prosenttia ja vuonna 2018 32,4 prosenttia. Tämä on tulosta eri tekijöistä, yhtäältä koulupudokkaiden osuuden pienenemisestä ja toisaalta korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuuden kasvamisesta. Monissa jäsenvaltioissa työpaikat ja urat, joihin ammatillinen koulutus johtaa, eivät ole kovin houkuttelevia, mikä johtuu osaksi ammatilliseen koulutukseen laajasti liittyvistä vääristä mielikuvista mutta osaksi myös puutteista ammatillisen koulutuksen ohjelmien laadussa ja työmarkkinarelevanssissa.

⁵⁴ CEDEFOP, 2012, From Education to working life. Labour market outcomes of vocational education and training. https://www.cedefop.europa.eu/files/3063_en.pdf

Kaavio 28: Keskitason ammatillisen tutkinnon suorittaneiden nuorten aikuisten osuus on laskussa

Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden 30–34-vuotiaiden nuorten aikuisten lukumäärä ja osuus koko 30–34-vuotiaiden ikäryhmästä, 2009–2018

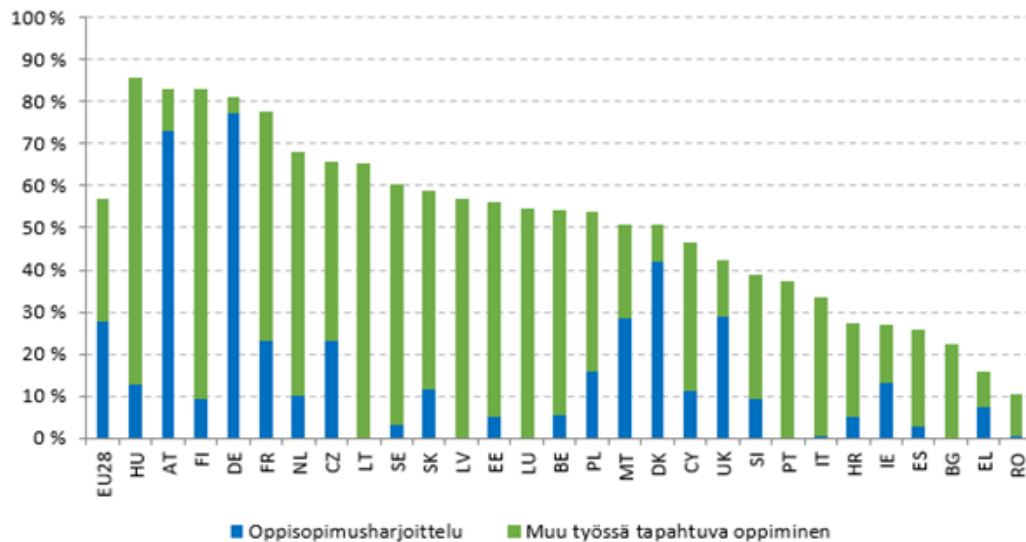
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, online-datakoodi: [\[edat_lfs_9914\]](#). Huomautukset: Vuotta 2009 koskevat tiedot perustuvat työvoimatutkimuksen lisäkysymyksiin nuorista työmarkkinoilla. Ammatillista koulutusta koskevat määritelmät vuonna 2009 ja 2018 eivät ehkä ole täysin vertailukelpoisia, mutta molemmat lähteet kattavat vain keskiasteen ammatillisen koulutuksen (eli keskiasteen koulutuksen ja keskiasteen jälkeisen koulutuksen, joka ei ole korkea-asteen koulutusta). Vuoden 2009 tiedot saatiin Eurostatista työllisyyden pääosastoa varten tehdystä erityisestä tietojen poiminnasta.

Oppisopimusharjoittelu ja muu työssä tapahtuva oppiminen helpottavat huomattavasti nuorten siirtymistä työmarkkinoille. Vuonna 2016 EU:ssa nuorista, jotka eivät osallistuneet työssä tapahtuvaan oppimiseen, vain 63,2 prosenttia oli työssä verrattuna 69,1 prosenttiin niistä, joiden opintoihin kuului pakollisena harjoittelu, ja 83,7 prosenttiin niistä, jotka osallistuivat oppisopimuskoulutukseen. Kuitenkin vain 56,7 prosenttia ammatillisen tutkinnon suorittaneista nuorista aikuisista ilmoitti osallistuneensa työssä tapahtuvaan oppimiseen vuonna 2016. Näistä 27,8 prosenttia osallistui oppisopimuskoulutukseksi katsottavan ohjelmaan ja 28,9 prosenttia muun tyyppiseen työssä tapahtuvaan oppimiseen. Tämä näyttö viittaa siihen, että työssä tapahtuvan oppimisen ja siten ammatillisen koulutuksen laadun ja työmarkkinarelevanssin vahvistamiseksi ammatillisen koulutuksen tarjontaan voitaisiin sisällyttää kiinteitä peruselementtejä ja joustavia elementtejä, jotta voidaan tarjota työkohtaista osaamista ja työmarkkinoilla tarvittavia avaintaitoja. Tähän voitaisiin päästä oppimistuloksiin perustuvalla lähestymistavalla sekä käytännön ja työssä tapahtuvalla koulutuksella.⁵⁵

⁵⁵ Ammatillisen koulutuksen neuvota-antavan komitean lausunto ammatillisen koulutuksen tulevaisuudesta, 2019.

Kaavio 29: Vain noin puolet ammatillisista opiskelijoista osallistuu työssä tapahtuvaan oppimiseen

Keskitason ammatillisen tutkinnon suorittaneiden nuorten (15–34-vuotiaiden) osallistuminen työssä tapahtuvaan oppimiseen, 2016

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimuksen nuoria työmarkkinoilla koskevat lisäkysymykset, 2016, online-datakoodi [[lfsa_16feduc](#)] Huomautus: Keskitason ammatillinen koulutus sisältää keskiasteen koulutuksen ja keskiasteen jälkeisen koulutuksen, joka ei ole korkea-asteen koulutusta.

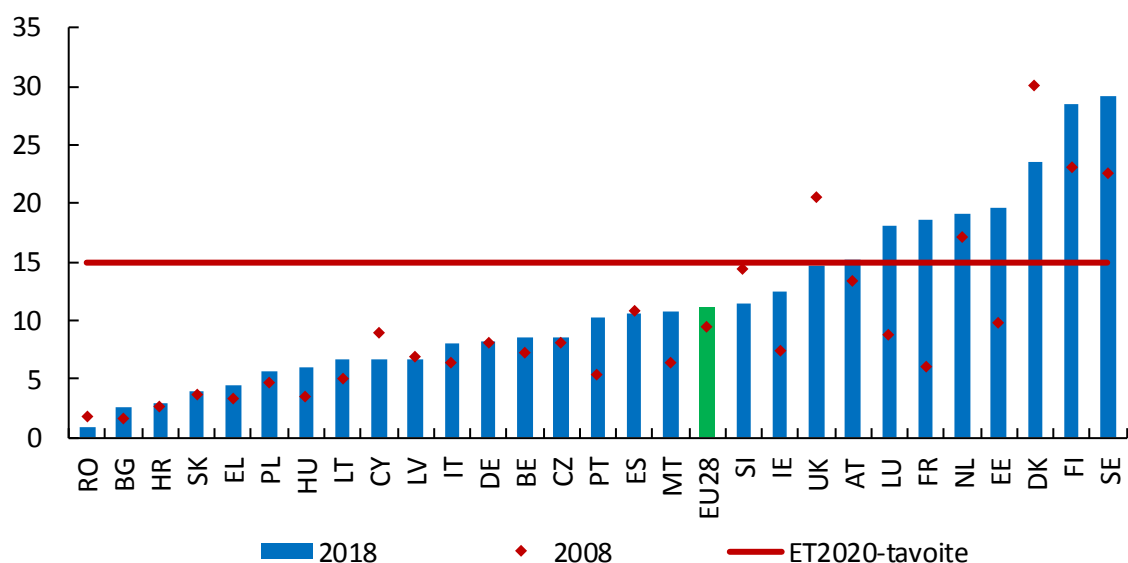
Koulutukseen pääsyä parantaville ja aikuisten oppimista kannustaville toimille on vielä runsaasti sijaa.⁵⁶ Neuvosto asetti koulutusstrategian 2020 osana tavoitteen, jonka mukaan vähintään 15 prosenttia aikuisista (25–64-vuotiaista) on osallistunut johonkin koulutukseen neljän kyselyä edeltäneen viikon aikana. EU:ssa edettiin vain vähän tämän indikaattorin osalta vuosien 2008 ja 2018 välillä: aikuiskoulutukseen osallistuminen lisääntyi vain 1,7 prosenttiyksikköä (9,4 prosentista 11,1 prosenttiin), mikä jää alle koulutusstrategiassa 2020 asetetun tavoitteen (kaavio 30). Nämä luvut saattavat haitata merkittävästi aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimien vaikuttavuutta (ks. myös jakso 3.3). Alhaisimmat aikuiskoulutusosuudet ovat Romaniassa, Bulgariassa, Kroatiaassa, Slovakiaassa, Kreikassa ja Puolassa (alle 5 prosenttia aikuisväestöstä) ja korkeimmat Ruotsissa, Suomessa ja Tanskassa (yli 20 prosenttia). Tilanne heikkeni yhdeksässä jäsenvaltiossa (muun muassa Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja vähemmässä määrin Sloveniassa ja Tanskassa) viime vuosikymmenen aikana, kun taas merkittäväntä kohentumista nähtiin Ranskassa, Ruotsissa, Virossa,

⁵⁶ Työllisyyden pääosasto työskenteli yhdessä jäsenvaltioiden kanssa (ja kuuli koulutuksen pääosastoa) kehittääkseen aikuisten taitoja ja aikuiskoulutusjärjestelmiä koskevat kattavat vertailuanalyytipuitteet EU:ssa maiden välisen vertailun perusteella. Puitteet perustuvat kolmivaiheiseen lähestymistapaan, jonka työllisyyskomitea ja sosiaalisen suojelun komitea hyväksyivät vuoden 2018 lopussa. Ensimmäisessä vaiheessa keskustellaan aikuisten taitoihin ja koulutukseen liittyvistä yleisistä haasteista ja yksilöidään joukko korkean tason tulosindikaattoreita (työllisyysaste, tuottavuus ja ammattitaidon tarjonnan ja kysynnän kohtaamattomuus). Toisessa vaiheessa yksilöidään joukko tulosindikaattoreita, muun muassa sellaisten aikuisten osuus, joilla on keskitason tai korkean tason taidot, osallistuminen aikuiskoulutukseen, digitaaltaidot ja sellaisten työpaikkojen osuus, joissa vaaditaan keskitason ja korkean tason taitoja. Kolmannessa vaiheessa noudatetaan temaattista lähestymistapaa ja yksilöidään keskeiset toimintapoliittiset välineet, jotka ovat tehokkaita aikuisten taitojen ja aikuiskoulutusjärjestelmien tuloksen parantamiseksi: i) koulutusmahdollisuuksia koskevan ohjauksen tarjoaminen, ii) aloitteet, joilla pyritään sitouttamaan heikommassa asemassa olevat ryhmät (esim. työttömät ja heikosti koulutetut) koulutukseen, sekä iii) toimenpiteet, joilla tuetaan/kannustetaan yrityksiä kouluttamaan henkilöstöään. Edellä mainituille eri aloille liittyvät indikaattorit esitetään tässä jaksossa.

Luxemburgissa, Irlannissa ja Portugalissa (indikaattori parani yli 5 prosenttiyksikköä). Yhteisen tutkimuskeskuksen hiljattaisen tutkimuksen mukaan koulutukseen liittyviä verkkoinnovaatioita, kuten verkossa avoimia massakursseja (MOOC), käytetään yhä yleisemmin elinikäisen oppimisen välineenä ihmisten täydennys- ja uudelleen koulutuksessa.⁵⁷ Maailmanlaajuisilta MOOC-tarjoajilta saadut tiedot osoittavat, että vuonna 2018 rekisteröityi 20 miljoonaa uutta oppijaa vähintään yhdelle verkkokurssille ja oppijoiden kokonaismäärä ylitti 100 miljoonaa. Työntekijät pitävät MOOC-kursseja hyödyllisinä välineenä työmarkkinoilla tarvittavien taitojen hankkimiseen ja alansa osaamisen ylläpitämiseen. Kaikilla ei kuitenkaan ole digitaaltaitoja, joita tarvitaan MOOC-kursseille osallistumiseen. MOOC-opiskelijat ovatkin yleensä hyvin koulutettuja ja heillä on jo hyvät digitaaltaidot.⁵⁸

Kaavio 30: Aikuisten osallistuminen koulutukseen on vähäistä ja vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioiden välillä

Koulutukseen osallistuvien aikuisten (25–64-vuotiaiden) osuus, 2008 ja 2018

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, 2018, online-datakoodi: [trng_lfs_01].

Digitaaltaitojen taso kohoaa hitaasti ja maiden välillä on edelleen valtavia eroja. Vuonna 2017 EU:ssa keskimäärin 57 prosentilla 16-74-vuotiaista oli vähintään digitaaliset perustaidot (1 prosenttiyksikkö enemmän kuin vuonna 2016). Heikot digitaaltaidot saattavat vaikuttaa tuottavuuteen ja kasvupotentiaaliin mutta myös sosiaaliseen syrjäytymiseen merkittävän väestönosan osalta, kun otetaan huomioon palvelujen hankkimisen muuttuvat tavat ja teknologian vaikutus työelämään. Taso on erityisen alhainen Bulgariassa, Romaniassa ja Kroatiassa ("kriittinen tilanne"). Kuudessa muussa maassa (Kreikassa, Puolassa, Portugalissa, Latviassa, Irlannissa ja Unkarissa, jotka ovat "seurattavia") taso on korkeampi (noin 50 %) mutta edelleen alhainen keskiarvoon verrattuna. Parhaiten suoriutuvia ovat Luxemburg, Alankomaat, Ruotsi ja Suomi, joissa taso on yli 75 prosenttia. Puutteellisten

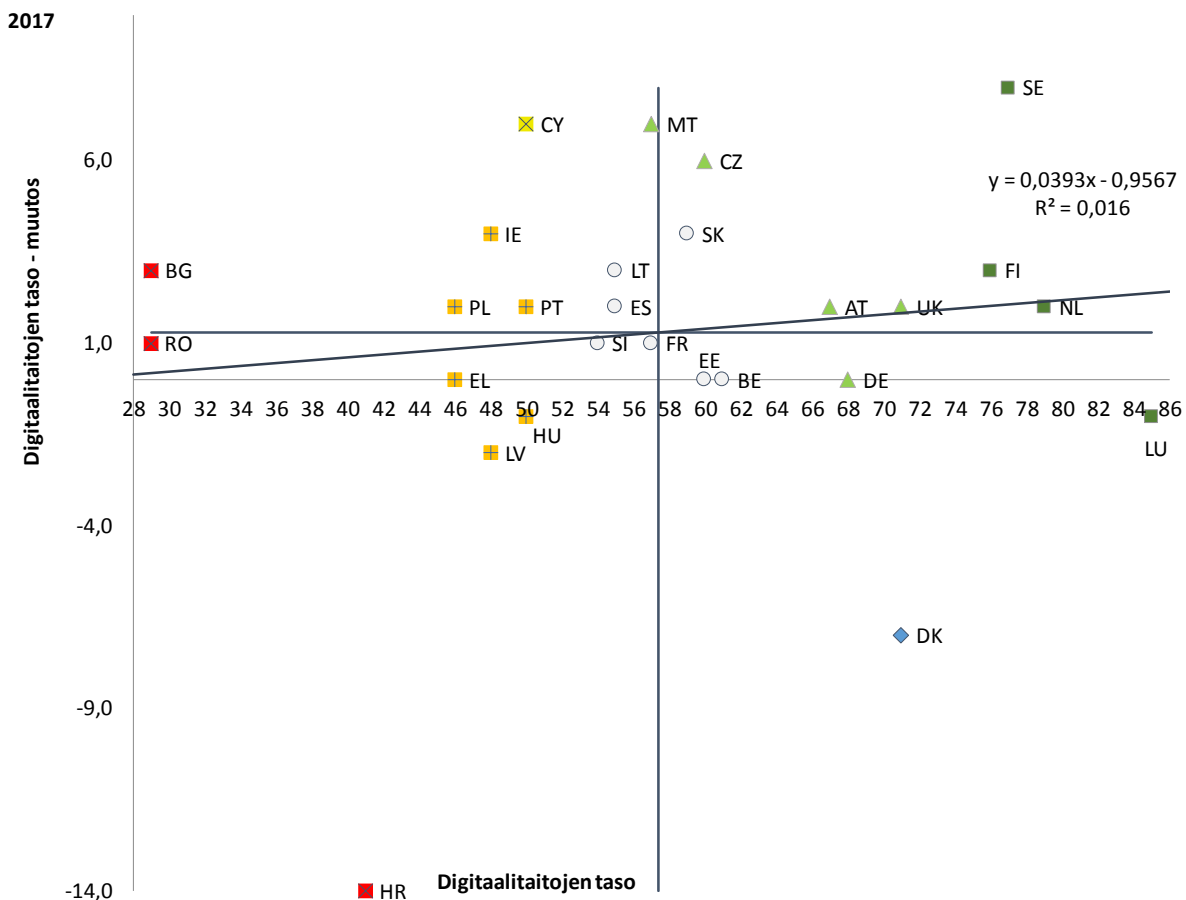
⁵⁷ Gonzalez Vazquez, I., Milasi, S., Carretero Gomez, S., Napierala, J., Robledo Bottcher, N., Jonkers, K. and Goenaga Beldarrain, X. et al. (2019). The changing nature of work and skills in the digital age. Euroopan unionin julkaisu- ja tiedotustoimisto, Luxembourg.

⁵⁸ Castaño-Muñoz, J., Kreijns, K., Kalz, M., and Punie, Y., Does digital competence and occupational setting influence MOOC participation? Evidence from cross-course survey. Journal of Computing in Higher Education, 29(1), 2017, s. 28–46.

digitaalisten perustaitojen lisäksi noin puolella EU:n väestöstä ei ole kohtuullista taitotasoa internetin käytössä ja vain noin yhdellä viidestä on edistyneet taidot.⁵⁹ Internetin käyttäjiä on 70 prosenttia väestöstä kolmessa maassa (Suomessa, Ruotsissa ja Luxemburgissa). Neljänneksessä jäsenvaltioista (Puolassa, Portugalissa, Kyproksella, Kreikassa, Italiassa, Romaniassa ja Bulgariassa) internetinkäyttötaitoisen väestön osuus on alle 40 prosenttia. Kolmasosa ihmisistä, jotka osaavat käyttää internetiä, eivät käsittele aktiivisesti mitään sisältöä eli eivät käytä esimerkiksi perustason tekstinkäsittelyä.

Kaavio 31: Jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja digitaalisten perustaitojen alalla

Osuus väestöstä, jolla on vähintään perustason digitaaliset taidot, ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat. Kausi: Vuoden 2017 tasot ja muutokset vuoteen 2016 nähden. Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Italiaa koskevia tietoja ei ole saatavilla.

Suuri osa työntekijöistä ei vaikuta olevan valmiita vastaamaan digitaalitaitojen kasvavaan kysyntään.⁶⁰ Yhteisen tutkimuskeskuksen hiljattaisen tutkimuksen mukaan noin yksi seitsemästä työnantajasta (15 %) EU:ssa katsoo, että osalla työntekijöistä ei ole riittäviä

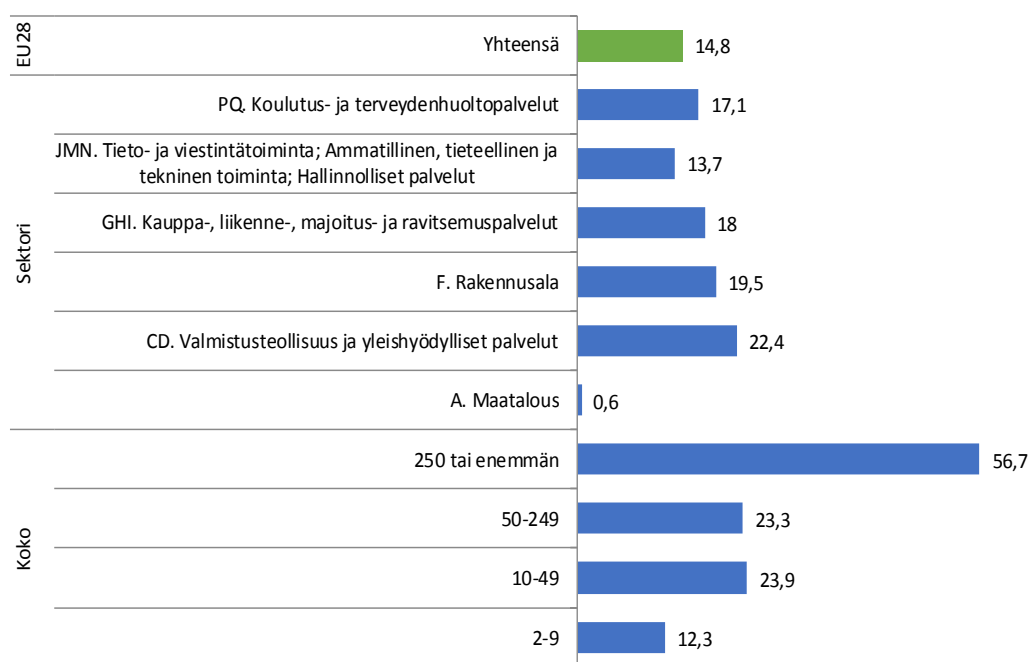
⁵⁹ The Digital Economy and Society Index 2019, Euroopan komissio.

⁶⁰ Gonzalez Vazquez, I., Milasi, S., Carretero Gomez, S., Napierala, J., Robledo Bottcher, N., Jonkers, K. and Goenaga Beldarrain, X. et al. (2019). The changing nature of work and skills in the digital age. Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxembourg.

taitoja sellaisiin työtehtäviin, joissa käytetään digitaaliteknologiaa, minkä vuoksi työnantajat raportoivat työvoiman digitaaltaitojen puutteesta. Tämä on ongelmallista, kun otetaan huomioon lisääntyvä digitalisoituminen eri elämän- ja työaloilla ja useiden työtehtävien odotettu automatisointi. Noin 90 prosentissa ammateista vaaditaan tällä hetkellä digitaaltaitoja. Digitaaltaidot voivat kompensoida korkeamman asteen virallisen tutkinnon puutetta, kun taas päinvastainen tilanne ei päde, ja digitaalisen lukutaidon puute voi heikentää voimakkaasti palkanäkymiä. Suuremmat työnantajat raportoivat digitaaltaitojen puutteesta todennäköisemmin kuin pienemmät työnantajat (ks. kaavio 32). Samalla suuremmilla työnantajilla on todennäköisemmin paremmat taloudelliset resurssit investoida uuteen digitaaliteknologiaan kuin pienemmällä työnantajilla, mikä näkyy suoraan sellaisten työntekijöiden suurempana kysyntänä, joilla on digitaaltaidot.

Kaavio 32: Digitaaltaitojen kasvava kysyntä on epäsuhdassa työntekijöiden digitaaltaitojen tarjonnan kanssa

Työpaikkojen raportoima digitaaltaitojen puute toimialan ja koon mukaan, EU28 (% työpaikoista)

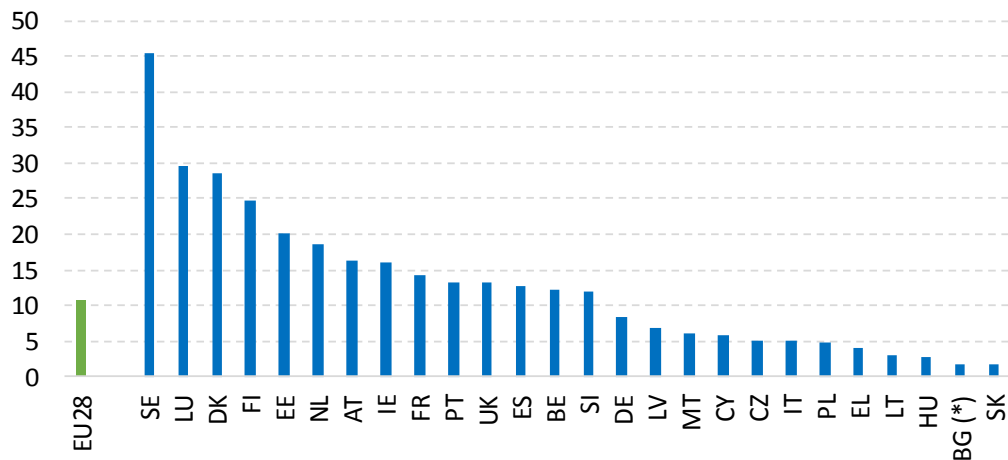
Lähde: Euroopan komissio, JRC, 2019.

Huomautus: Vastaukset seuraavaan pyyntöön: ”Ilmoittakaa paras arvionne sellaisten työntekijöiden lukumäärästä tai osuudesta, jotka suorittavat tällaisia tehtäviä, ja ilmoittakaa, kuinka moni heistä on täysin pätevä tehtävien suorittamiseen. Pätevällä työntekijällä tarkoitetaan sellaista työntekijää, joka kykenee tekemään työn/suorittamaan tehtävän vaaditulla tasolla.” Hyväksytyjen vastausten lukumäärä: 4 569; N = 5 634 045.

Lähde: European Digital Skills Survey (weighted values), extracted from Curtarelli et al. (2017)

Kaavio 33: Työttömät aikuiset osallistuvat muita harvemmin koulutukseen, ja jäsenvaltioiden välillä on edelleen suuria eroja

Koulutukseen osallistuvien työttömien aikuisten (25–64-vuotiaiden) osuus (kaikista työttömistä aikuisista), 2018

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, 2018, online-datakoodi: [\[trng_lfse_02\]](#). Huomautus: Kroatiaa ja Romaniaa koskevia tietoja ei ole saatavilla. Bulgariaa koskevat tiedot ovat vuodelta 2017.

Heikommassa asemassa olevien henkilöiden sitouttamiseen tarkoitettut koulutustoimenpiteet ovat erityisen merkityksellisiä. Ne voivat olla eri muotoisia, esimerkiksi virallinen tai epävirallinen ammatillinen koulutus tai perustaitojen kehittämisohjelmat.⁶¹ Matalan osaamistason ja työttömillä aikuisilla on erityisiä haasteita koulutuksen saamisessa. Työvoimatutkimuksen tietojen mukaan vuonna 2018 sellaisten työttömien aikuisten osuus, jotka osallistuivat johonkin koulutustoimeen kyselyä edeltävien neljän viikon aikana (kaikista työttömistä aikuisista), vaihteli Slovakian 1,5 prosentista Ruotsin yli 45 prosenttiin (EU:n keskiarvo 10,7 %) (kaavio 33). Slovakian lisäksi myös Bulgariassa, Unkarissa, Liettuaissa, Kreikassa, Puolassa, Italiassa, Tšekissä, Kyproksella, Maltalla, Latviassa ja Saksassa työttömistä aikuisista alle 10 prosenttia osallistui koulutukseen. Toisaalta Luxemburgissa, Tanskassa, Suomessa ja Virossa osuus oli noin tai yli 20 prosenttia. Tarkasteltaessa sellaisten matalan koulutustason⁶² aikuisten osuutta, jotka osallistuivat johonkin koulutustoimeen kyselyä edeltävien neljän viikon aikana (kaikista heikosti koulutetuista aikuisista), jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja (kaavio 34). Kyproksella, Kreikassa ja Kroatiassa alle 1 prosentti matalan osaamistason aikuisista osallistui koulutukseen, kun Ruotsissa, Suomessa ja Tanskassa osuus oli yli 10 prosenttia (EU:n keskiarvo 4,3 %). EU:n ulkopuolella syntyneet 25–64-vuotiaat osallistuivat vuonna 2018 keskimäärin hieman todennäköisemmin (12,0 %) koulutukseen (edeltävien neljän viikon aikana) kuin syntyperäiset (11,1 %). Tilanne kuitenkin vaihtelee jäsenvaltioiden välillä. Esimerkiksi Ranskassa, Italiassa, Kreikassa ja Itävallassa syntyperäiset osallistuvat aikuiskoulutukseen merkittävästi todennäköisemmin kuin EU:n ulkopuolella syntyneet.⁶³ Lisäksi asiaan keskittynyt aikuiskoulutustutkimus (2016) osoitti eri suuntausta:

⁶¹ Ks. esimerkiksi ESRI (2012) ”Literacy, Numeracy and Activation among the Unemployed”; Shaw, N., Armistead, C. (2002) ‘Evaluation of the Union Learning Fund Year 4’, London: Department for Education and Skills; Casey, H. et al (2006) ‘You wouldn’t expect a maths teacher to teach plastering: Embedding literacy, language and numeracy in post-16 vocational programmes – the impact on learning and achievement’, NRDC.

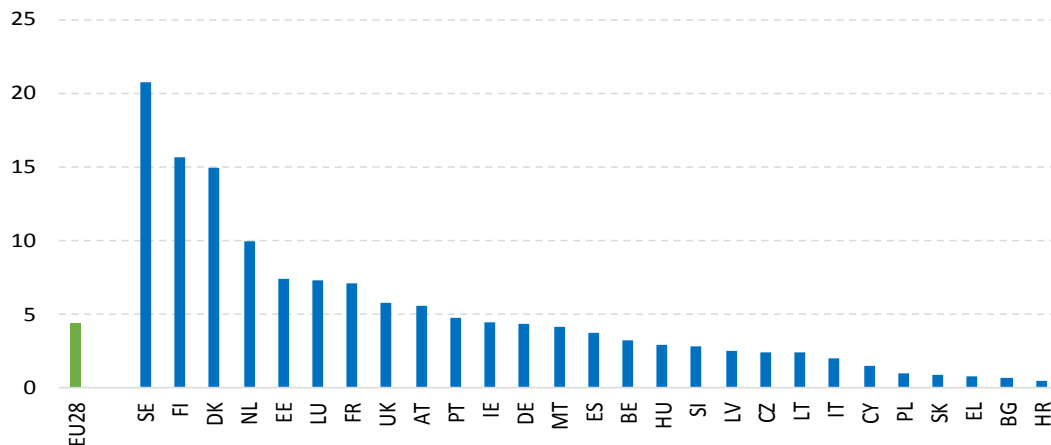
⁶² Matalalla koulutustasolla tarkoitetaan tässä enintään ylemmän perusasteen koulutusta (ISCED:n tasot 0–2).

⁶³ Eurostat, online-datakoodi: [\[trng_lfs_13\]](#).

maahanmuuttaja-aikuiset osallistuivat hieman epätodennäköisemmin viralliseen ja epäviralliseen koulutukseen (42 % EU:n tasolla verrattuna syntyperäisten aikuisten 45 %:iin).⁶⁴ Maahanmuuttajilla asiaan liittyy useammin se, että oppimismahdollisuuksista ei ole saatavilla tietoja ja opastusta, koska EU:ssa vain noin neljännes ulkomailla syntyneistä saa tällaista tukea (syntyperäisistä tukea saa kolmannes).

Kaavio 34: Jäsenvaltioiden välisistä eroista riippumatta matalan koulutustason aikuisilla on haasteita koulutustoimiin osallistumisessa

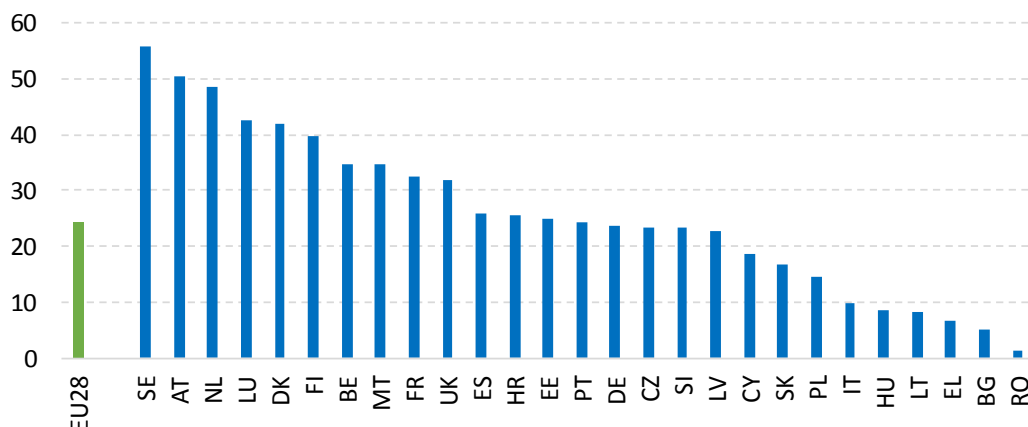
Koulutukseen osallistuvien matalan osaamistason aikuisten (25–64-vuotiaiden) osuus (kaikista matalan osaamistason aikuisista), 2018

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, 2018, online-datakoodi: [\[trng_lfse_03\]](#). Huomautus: Romaniaa koskevia tietoja ei ole saatavilla.

Kaavio 35: Julkisia neuvontapalveluja on saatavilla useimmissa jäsenvaltioissa, mutta niiden kattavuus vaihtelee merkittävästi

Aikuiskoulutusmahdollisuuksiin liittyvää neuvontaa saavien aikuisten osuus, 2016

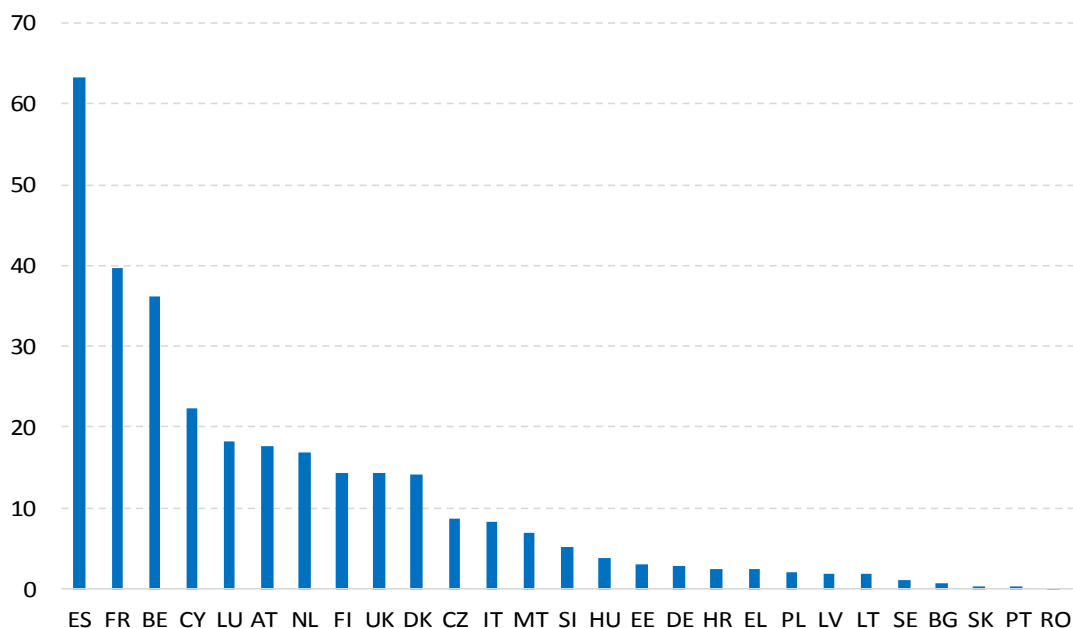
Lähde: Eurostat, aikuiskoulutusta koskeva kysely, 2016, erityinen tietojen poiminta työllisyyden pääosastoa varten. Huomautus: Irlantia koskevia tietoja ei ole saatavilla.

⁶⁴ OECD-EU 2018, *Settling In 2018, Indicators of immigrant integration*, indicator “[Participation in adult education and training among the foreign- and native-born](#)”. Indikaattori koskee kaikkia ulkomailla syntyneitä (eikä erityisesti EU:n ulkopuolella syntyneitä).

Koulutusmahdollisuuksia koskevan ohjauksen antamisella voidaan tehokkaasti kannustaa yksilöllistä koulutuskysyntää ja osallistumista koulutukseen. Aikuisten taitoja ja oppimista koskevassa vertailuanalyysissä on yksilöity koulutusmahdollisuuksia koskevan neuvonnan antaminen keskeiseksi toimintapoliittiseksi välineeksi, jolla voidaan kannustaa aikuisten osallistumista koulutukseen. Koulutusta koskevien neuvontapalvelujen saatavuuteen liittyvien, aikuiskoulutustutkimuksesta⁶⁵ saatujen tuoreimpien tietojen (vuodelta 2016) mukaan neuvontaa saaneiden 25–64-vuotiaiden aikuisten osuuden ja koulutukseen osallistuvien aikuisten osuuden välillä on vahva positiivinen suhde.⁶⁶ Julkiset neuvontapalvelut ovat yleinen toimintapoliittinen väline useimmissa jäsenvaltioissa, mutta niiden kattavuus vaihtelee merkittävästi maiden välillä. Kuten kaaviosta 35 käy ilmi, sellaisten aikuisten osuus, jotka saivat vuonna 2016 laitoksilta tai organisaatioilta maksuttomia tietoja ja neuvoja koulutusmahdollisuuksista edeltävien 12 kuukauden aikana, vaihteli Romanian 1,5 prosentista Ruotsin lähes 56 prosenttiin (EU:n keskiarvo 24,3 %). Useimmissa maissa vain hyvin vähäinen osa yrityksistä (ja tuolloinkin kyseessä ovat enimmäkseen suuret yritykset) saa mitään julkisia kannustimia työntekijöilleen tarjottavaa koulutusta varten (ks. kaavio 36). Ainoat poikkeukset ovat Espanja, Ranska ja Belgia, joissa vähintään kolmasosa kaikista yrityksistä saa tällaisia kannustimia (ks. myös yhteinen työllisyysraportti 2019).

Kaavio 36: Useimmissa maissa vain hyvin pieni osa yrityksistä saa mitään julkisia kannustimia työntekijöilleen tarjottavaa koulutusta varten

Yrityksille tarjottu taloudellinen tuki koulutusta varten, 2015 (%)

Lähde: Eurostat, täydennyskoulutusta koskeva kysely, 2015, erityinen tietojen poiminta työllisyyden pääosastoa varten. Huomautus: Tiedot osoittavat sellaisten yritysten osuuden, joissa on vähintään 10 työntekijää ja jotka ovat ilmoittaneet saaneensa julkista tukea koulutuksen tarjoamiseen viitevuonna (2015). Irlantia koskevia tietoja ei ole saatavilla.

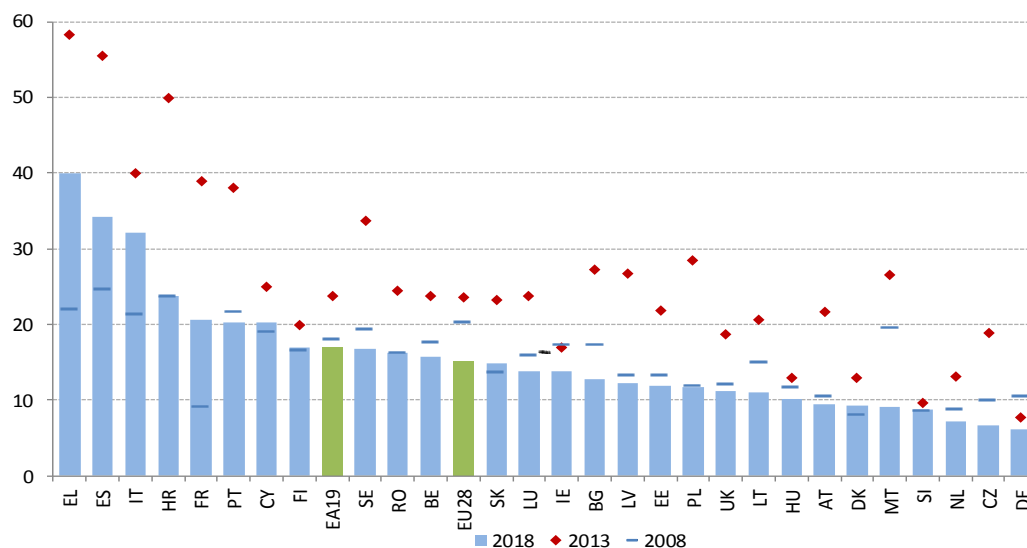
⁶⁵ Tiedot kattavat eri palvelut (kuten tietojen tarjoaminen, arviointi, uranhallintataidot, uraohjaus- ja neuvonta), joilla avustetaan oppijoita ja/tai mahdollisia oppijoita tekemään koulutusmahdollisuuksiin liittyviä valintoja.

⁶⁶ Euroopan komissio (2015), An in-depth analysis of adult learning policies and their effectiveness in Europe.

Nuorten työmarkkinatilanne kohenee edelleen makrotalouden ympäristön vahvistumisen myötä. EU:n nuorisotyöttömyysaste laski vuoden 2013 huipputasolta 23,8 prosentista 15,2 prosenttiin vuonna 2018. Tämä on 0,7 prosenttiyksikköä alempi kuin vuonna 2008 ennen kriisiä, mutta se on silti edelleen kaksinkertainen yleiseen työttömyysasteeseen nähden (6,8 prosenttia vuonna 2018). Nuorisotyöttömyysasteiden hajonta on suurta (ks. kaavio 37), joskin se on pienentynyt ajan myötä, ja nuorisotyöttömyys on edelleen yli 30 prosenttia joissakin jäsenvaltioissa (Italiassa, Espanjassa ja Kreikassa). Asteikon toisessa päässä Bulgariassa, Latviassa, Puolassa, Itävallassa, Maltalla ja Tšekissä, jotka alittivat selvästi EU:n keskiarvon vuonna 2018, on saavutettu merkittävää vähennystä. Nuorten miesten ja naisten työttömyysasteiden tasot ja suuntaukset ovat samankaltaiset (14,5 % naisilla ja 15,7 % miehillä vuonna 2018). Ero on hieman naisten hyväksi, ja se on pysynyt suunnilleen vakiona viimeiset kahdeksan vuotta (sukupuolten välinen ero kääntyy päinvastaiseksi vanhemmissa ikäryhmissä). Työllisyyden elpyminen ei aina johda laadukkaiden työpaikkojen syntymiseen nuorille, sillä vuonna 2018 12,8 prosenttia 15–24-vuotiaista työntekijöistä työskenteli vastentahtoisesti määräaikaaisessa työsuhteessa (25–64-vuotiaiden työntekijöiden parissa osuus on 6,8 prosenttia). Espanjassa, Portugalissa, Kroatiassa ja Italiassa osuus on enemmän kuin yksi kolmesta.

Kaavio 37: Nuorisotyöttömyysasteiden hajonta on suurta, joskin se on pienentynyt ajan myötä

Nuorisotyöttömyysaste (15–24-vuotiaat), monivuotinen vertailu

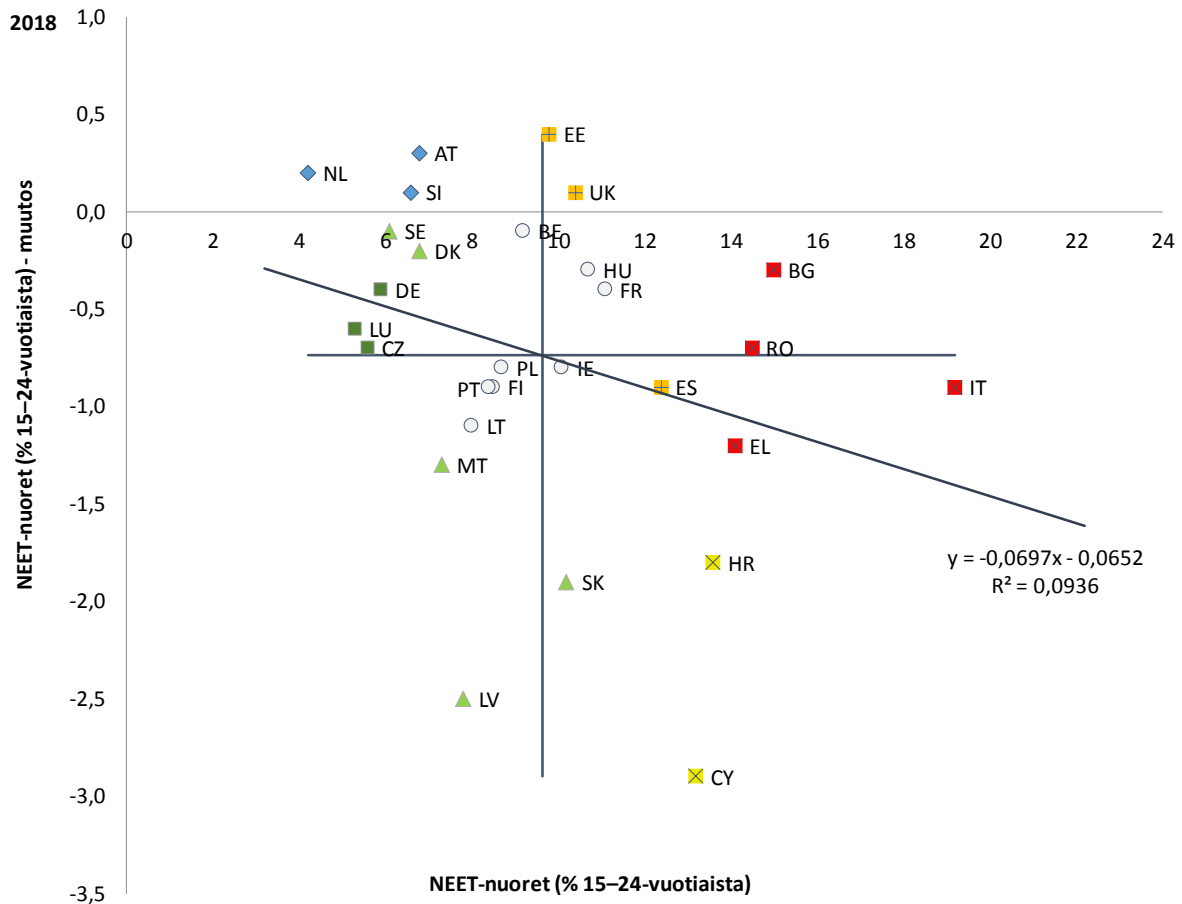
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, online-datakoodi: [une_rt_a].

Työssäkäyvien ja työnhakijoiden lisäksi merkittävä osa 15–24-vuotiaista on edelleen työelämän ulkopuolella. Vuonna 2018 EU:ssa oli yhteensä 5,5 miljoonaa 15–24-vuotiaista työelämän tai koulutuksen ulkopuolella (nk. NEET-nuoret). Tämä on 10,4 prosenttia kyseisestä ikäryhmästä, mikä on alempi kuin vuoden 2012 huipputaso 13,2 prosenttia ja alle vuoden 2008 tason (10,9 %) mutta edelleen mittava. Vähentäminen johtui enimmäkseen siitä, että työttömät NEET-nuoret siirtyivät työelämään. NEET-aste on edelleen yli 14 prosenttia useissa maissa (Italiassa, Bulgariassa, Romaniassa ja Kreikassa, jotka kaikki ovat ”kriittisessä tilanteessa”) (ks. kaavio 38). NEET-aste kohosi Itävallassa, Alankomaissa ja Sloveniassa, joskin se on edelleen erittäin alhainen. Huolestuttavampaa on, että aste on kohonnut Virossa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa (”seurattava”). Myönteisempää sen sijaan on korkeiden lähtötasojen maissa (”heikot mutta paranemassa”) Kyproksella ja Kroatiassa todettu

merkittävä väheneminen. Lähentymistä on tapahtunut vain rajoitetusti, kuten hienoisesti negatiivinen regressiosuoran kaltevuus osoittaa.

Kaavio 38: NEET-asteet ovat edelleen korkeita useissa maissa

NEET-aste (15–24-vuotiaat) ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat. Kausi: Vuoden 2018 tasot ja muutokset vuoteen 2017 nähden. Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Nuorisotyöttömyyden vähentymisen seurauksena suurin osa NEET-nuorista on edelleen työelämän ulkopuolella, mutta jäsenvaltioiden ja väestöryhmien välillä on merkittäviä eroja. Vuonna 2018 EU:ssa 6,1 prosenttia 15–24-vuotiaista oli tässä tilanteessa. Työelämän ulkopuolella olevien NEET-nuorten osuus on erityisen suuri Italiassa, Bulgariassa ja Romaniassa ja työttömyys on yleisempää Espanjassa, Kroatiassa ja Kreikassa (ks. kaavio 39). NEET-nuorten osalta pääasialliseksi riskitekijäksi on yksilöity pelkkä alhainen koulutustaso.⁶⁷ Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien naisten parissa työelämän ulkopuolella oleminen on yleisempää kuin työttömyys, kun taas miesten osalta molemmat asteet ovat lähes samat.

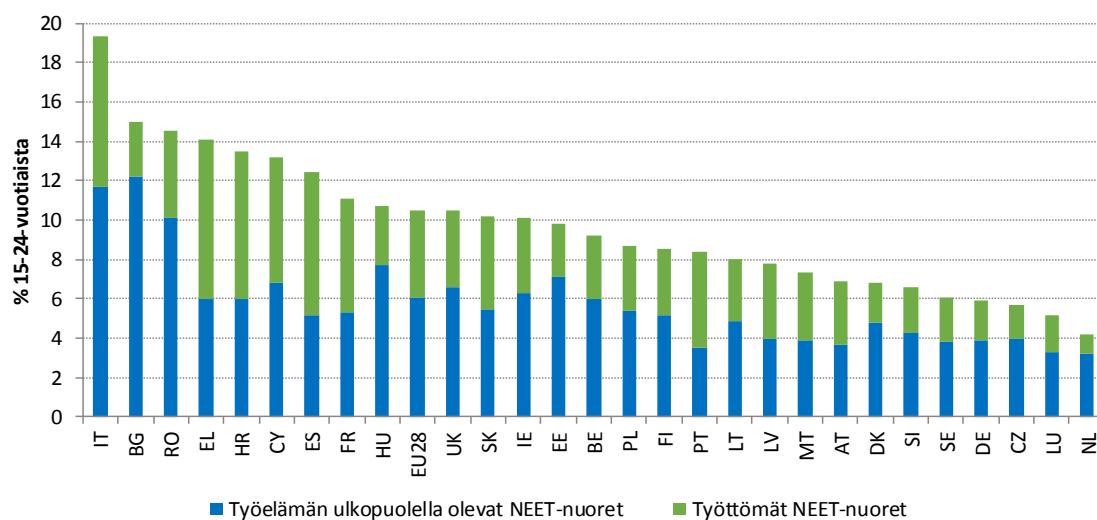
Maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat muita todennäköisemmin työelämän ja koulutuksen ulkopuolella. EU:n ulkopuolella syntyneiden nuorten (18–24-vuotiaiden) NEET-aste oli 20,6 prosenttia verrattuna syntyperäisten nuorten 13,1 prosenttiin vuonna

⁶⁷ Eurofound (2016), ”Exploring the Diversity of NEETs”. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

2018.⁶⁸ Ero oli yli 10 prosenttiyksikköä useissa jäsenvaltioissa, esimerkiksi Kreikassa, Maltalla, Sloveniassa, Saksassa, Italiassa ja Espanjassa. Lisäksi nuorten maahanmuuttajajanaisten tilanne on keskimäärin vieläkin heikompi (NEET-aste 23,8 prosenttia eli 10,3 prosenttiyksikköä korkeampi kuin syntyperäisillä saman ikäisillä naisilla). EU:n ulkopuolella syntyneiden lisäksi vaikutus kohdistuu myös maahanmuuttajataustaisiin syntyperäisiin nuoriin: useimmissa EU:n jäsenvaltioissa he olivat todennäköisemmin työelämän ja koulutuksen ulkopuolella kuin nuoret, joilla on syntyperäiset vanhemmat. Ero oli erityisen suuri (aste yli 8 prosenttiyksikköä korkeampi) Sloveniassa, Ranskassa, Belgiassa, Tšekissä ja Luxemburgissa⁶⁹. Erityisen riskialttiita ovat nuoret, joilla on maahanmuuttajatausta ja matala koulutustaso.

Kaavio 39: Suurin osa NEET-nuorista on työelämän ulkopuolella, mutta jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja

NEET-nuorten (15–24-vuotiaat) profiili EU:n jäsenvaltioissa 2018 (%)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, online-datakoodi: [edat_lfse_20].

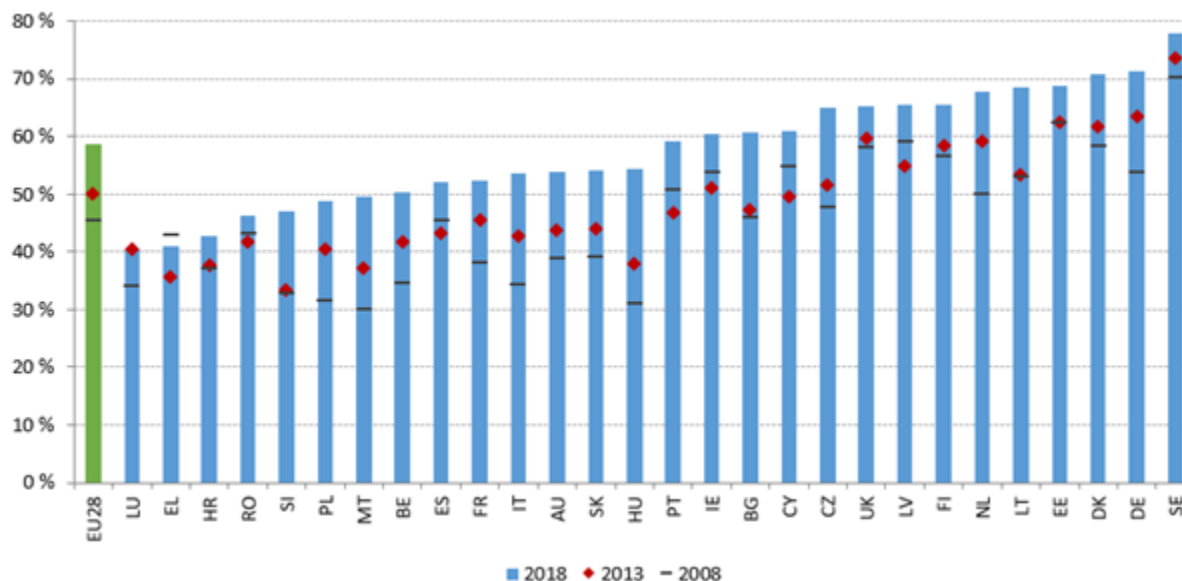
Ikääntyneiden työntekijöiden (55–64-vuotiaiden) osuus kokonaistyöllisyyden kasvusta oli merkittävä vuosien 2008 ja 2018 välillä. Työssäkäyvien määrä tässä ikäryhmässä lisääntyi 12,3 miljoonalla. Lisääntyminen kuvastaa osaksi ikääntyneen väestönosan lisääntymistä 7,4 miljoonalla mutta johtuu enimmäkseen työmarkkinoille osallistumisen lisääntymisestä, sillä 55–64-vuotiaiden työllisyysaste kohosi 13,3 prosenttiyksikköä ja oli 58,7 prosenttia vuonna 2018. Viime vuosikymmenen aikana ikääntyneiden työntekijöiden määrä lisääntyi eniten Saksassa (+3,3 miljoonaa eli +63 %), jonka jälkeen tulevat Italia, Ranska, Puola ja Yhdistynyt kuningaskunta. Työllisyysaste kohosi erityisen nopeasti Unkarissa (+23,3 prosenttiyksikköä) sekä Italiassa, Maltalla, Alankomaissa, Saksassa, Tšekissä ja Puolassa, joissa kaikissa kasvua oli yli 17 prosenttiyksikköä. Työmarkkinoille osallistuminen lisääntyi myös kaikkein vanhimpien työntekijöiden parissa: 65–74-vuotiaiden työllisten määrä on lisääntynyt lähes 1,5 miljoonaa vuodesta 2008. Vaikutusta on ollut sekä väestö- että työllisyysasteella, mutta jälkimmäisen vaikutus on ollut suurempi.

⁶⁸ Eurostat, [edat_lfse_28]

⁶⁹ OECD-EU 2018, Settling In 2018, Indicators of immigrant integration, Kaavio 7.19. NEET-asteet

Kaavio 40: Ikääntyneiden työntekijöiden osuus kokonaistyöllisyyden kasvusta oli merkittävä vuosien 2008 ja 2018 välillä

Työllisyysaste, 55–64-vuotiaat, monivuotinen vertailu, %

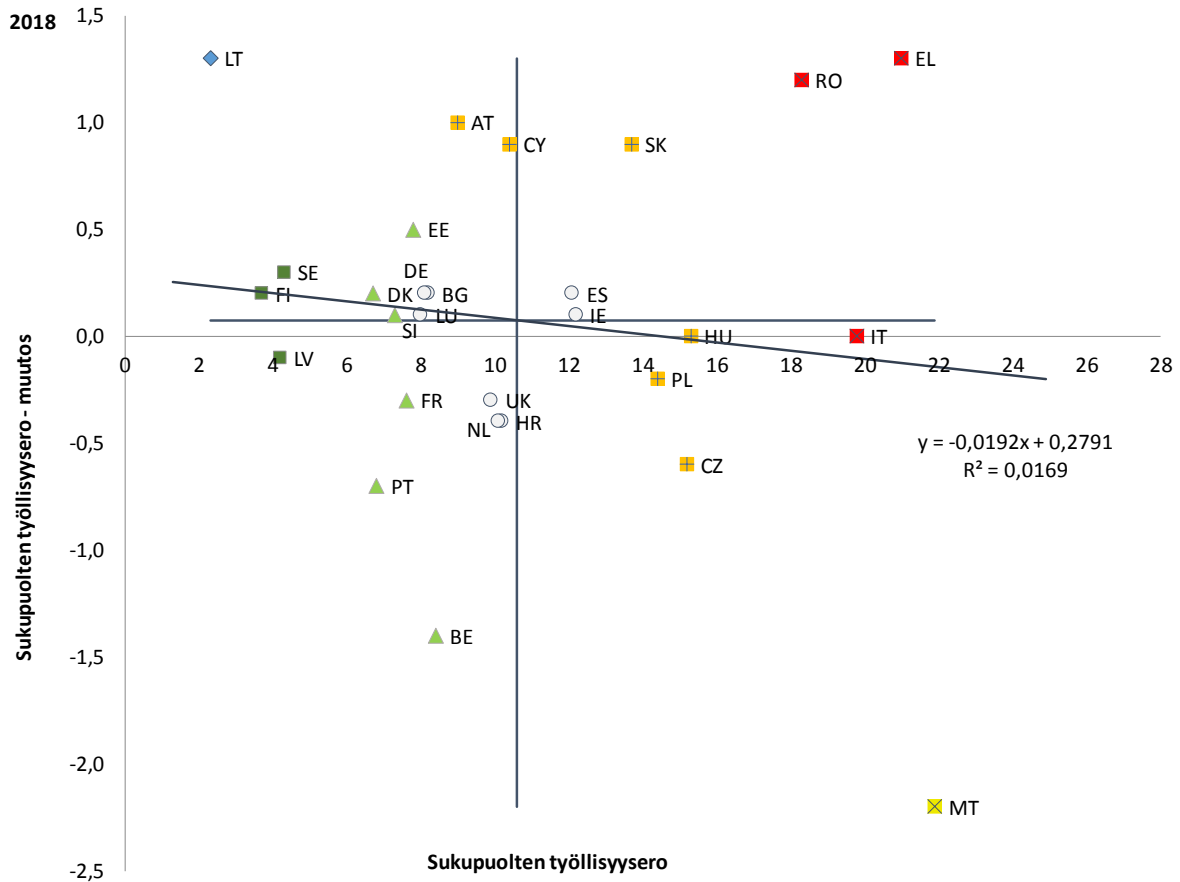

Lähde: Eurostat, 2018, 2013, 2008, online-datakoodi: [lfsa_pganws].

Vuonna 2018 naisten työllisyysaste jatkoi vakaata nousuaan, vaikkakin sukupuolten työllisyyseron kiinni kurominen on hidastunut. Vuoteen 2017 verrattuna naisten (20–64-vuotiaiden) työllisyysaste kohosi 0,9 prosenttiyksikköä ja oli 67,4 prosenttia. Se kohosi kaikissa jäsenvaltioissa. Yli 2 prosenttiyksikön kasvu kirjattiin Kyproksella, Portugalissa, Suomessa ja Sloveniassa (alenevassa järjestyksessä). Tilanne koheni myös Italiassa (53,1 %), Kreikassa (49 %), Kroatiassa (60,1 %) ja Romaniassa (60,6 %), mutta niissä naisten työllisyysaste on edelleen alhainen. Parhaita suoriutujia ovat jälleen Ruotsi, Liettua, Saksa ja Viro, joissa naisten työllisyysaste on yli 75 prosenttia. Kaikissa jäsenvaltioissa miesten työllisyysaste on suurempi kuin naisten. Vuonna 2018 EU:n keskimääräinen sukupuolten työllisyysero oli 11,6 prosenttiyksikköä, mikä on lähes sama kuin vuonna 2013 (11,7 prosenttiyksikköä). Kokoaikavastaavina työntekijöinä mitattuna sukupuolten työllisyysero on merkittävästi suurempi (18 prosenttiyksikköä), mikä kuvastaa sitä, että osa-aikatyö on yleisempää naisten parissa (ks. jäljempänä). Pienimmät sukupuolten työllisyyserot ovat Liettuaissa (2,3 prosenttiyksikköä), Suomessa (3,7 prosenttiyksikköä), Latviassa (4,2 prosenttiyksikköä) ja Ruotsissa (4,3 prosenttiyksikköä). Asteikon toisessa ääripäässä ovat Malta (21,9 prosenttiyksikköä), Kreikka (21 prosenttiyksikköä), Italia (19 prosenttiyksikköä) ja Romania (18,3 prosenttiyksikköä). Kaikki jälkimmäiset maat ovat ”kriittisessä tilanteessa” Maltaa lukuun ottamatta, jossa tilanne on ”heikko mutta paranemassa” sen ansiosta, että ero kaventui viime vuonna jyrkästi (2,2 prosenttiyksikköä). Kaaviosta 41 käy ilmi, että tässä indikaattorissa ei ole tapahtunut lähentymistä, koska useissa jäsenvaltioissa, joissa sukupuolten työllisyysero oli suuri tai lähellä keskiarvoa, tilanne heikkeni vuonna 2018.

Kaavio 41: Sukupuolten työllisysero on edelleen suuri ja jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja

Sukupuolten työllisysero ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus. Kausi: Vuoden 2018 tasot ja muutokset vuoteen 2017 nähden. Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Alle puolet (46,6 %) 20–64-vuotiaista naisista EU:ssa työskenteli kokoaikaisesti vuonna 2018, kun miesten vastaava osuus oli 71,5 prosenttia. Tämä suuri sukupuolten välinen ero on ilmeinen myös osa-aikatyöntekijöiden osuudessa. Työssäkäyvistä naisista 30,8 prosenttia työskenteli osa-aikaisesti, kun miesten vastaava osuus oli 8 prosenttia vuonna 2018. Vastentahtoisesti osa-aikatyötä teki 22,1 prosenttia naisista ja 33,4 prosenttia miehistä. Useimmissa Itä-Euroopan jäsenvaltioissa osa-aikaisesti työskentelevien naisten osuus on perinteisesti alle 10 prosenttia (Bulgariassa, Kroatiassa, Latviassa, Liettuaissa, Unkarissa, Puolassa, Romaniassa ja Slovakiassa). Sitä vastoin Alankomaissa se oli 73,8 prosenttia (joskin osuus oli laskussa kolmatta perättäistä vuotta), Itävallassa 47,6 prosenttia ja Saksassa 46,7 prosenttia. Keskimääräistä korkeammat naisten työllisyysasteet jäsenvaltioissa, joissa erityisen suuri osuus naisista työskentelee osa-aikaisesti (esim. Alankomaissa, Itävallassa ja Saksassa), korostavat työ- ja perhe-elämää tasapainottavan joustavan politiikan positiivista vaikutusta vanhempien ja omaishoitajien työmarkkinoille kiinnittymiseen. Pieniä sukupuolten välisiä eroja ja korkeita työllisyysasteita esiintyy myös jäsenvaltioissa, joissa naiset eivät työskentele niin yleisesti osa-aikatyössä (Liettua, Latvia, Viro ja Suomi). Tämä viittaisi siihen, että taustalla saattavat vaikuttaa lisäesteet, esimerkiksi riittämätön lastenhoitopalvelujen tarjonta, kulttuurilliset odotukset sekä puutteelliset kannustimet, kuten joustava työaika ja työpaikka tai palkka- ja verorakenne. Lisäksi osa-aikatyöntekijöiden työolot ovat epäedullisempia: esimerkiksi työnantajan maksamaan koulutukseen liittyvät erot

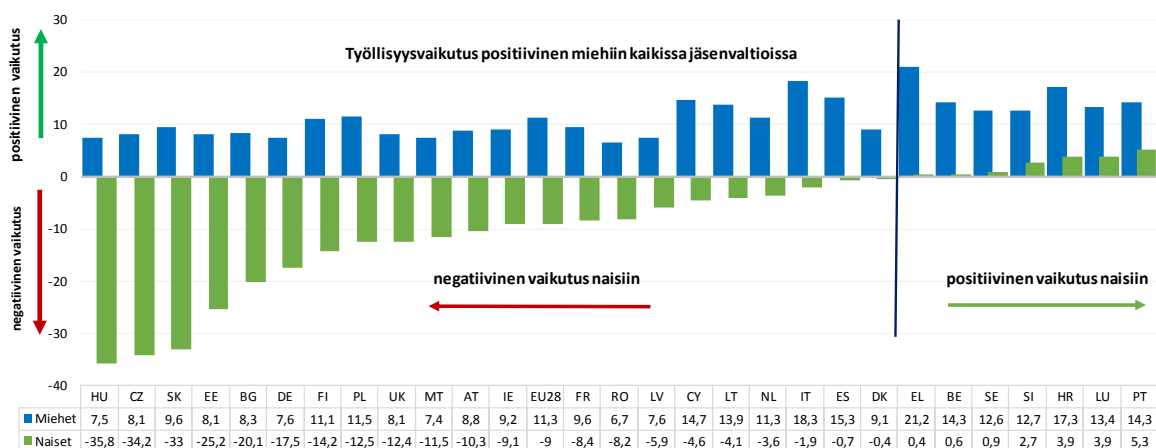
osa-aikaisten ja kokoaikaisten työntekijöiden välillä ovat merkittävästi kasvaneet vuosien 2005 ja 2015 välillä (ks. Eurofoundin tutkimus⁷⁰). Osa-aikaiset työntekijät raportoivat myös heikommasta sosiaalisesta ympäristöstä työssä (Eurofound, 2018).

Sukupuolten työllisysero kasvaa ikääntyneiden työntekijöiden parissa ja on 13 prosenttiyksikköä 55–64-vuotiaiden ikäryhmässä. Tämä johtuu siitä, että hoivavelvollisuudet ovat suureksi osaksi naisten vastuulla, sekä varhaiseläkemalleista ja osittain naisten alhaisesta koulutustasosta tässä ikäryhmässä. Niiden naisten (55–64-vuotiaiden) osuus, jotka olivat työmarkkinoiden ulkopuolella perhe- tai hoivavelvollisuuksien vuoksi, oli 7,5 prosenttia EU:ssa vuonna 2018, kun saman ikäryhmän miehillä osuus oli vain 1 prosentti. Matalan osaamistason (ISCED 0–2) ikääntyneiden naisten työllisyysaste on 36,5 prosenttia (verrattuna miesten 53 prosenttiin), ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden ikääntyneiden naisten työllisyysaste on 69,3 prosenttia. Yleisesti ottaen 20–64-vuotiailla naisilla on korkeampi koulutusaste kuin miehillä ja harvemmat naiset ovat heikommin koulutettuja kuin miehet, mutta vanhemmassa ikäryhmässä tilanne on päinvastainen. Lisäksi ikääntyneistä naisista 31,3 prosentilla on matala koulutustaso ja ikääntyneistä miehistä 27,5 prosentilla. Kaikki tämä johtaa alempiin tuntiansioihin ja yleisesti alempiin sosiaaliturvamaksuihin.

Työllisyyserot ovat suuremmat sellaisten naisten osalta, joilla on hoivavelvollisuuksia. Vanhemmuus on merkittävä tekijä, joka estää naisten täysimittaista osallistumista työmarkkinoille. Kaikissa jäsenvaltioissa sukupuolten työllisysero laajenee merkittävästi, kun vanhemmuus otetaan huomioon. Vuonna 2018 sellaisten naisten (20–49-vuotiaiden) työllisyysaste, joilla on alle 6-vuotias lapsi, oli 9 prosenttiyksikköä alempi kuin lapsettomien naisten. Vanhemmuuden negatiivinen vaikutus on erityisen suuri Tšekissä, Unkarissa ja Slovakiassa (yli 13 prosenttiyksikköä). Vanhemmuudella on sitä vastoin positiivinen vaikutus (11,3 prosenttiyksikköä EU:n tasolla) miesten työllisyysasteeseen.

Kaavio 42: Vanhemmuudella (alle 6-vuotias lapsi) on erilainen vaikutus miesten ja naisten työllisyyteen

Vanhemmuuden vaikutus miesten ja naisten työllisyyteen (20–49-vuotiaat), vuonna 2018, työllisyysasteiden ero (prosenttiyksikköä)

Lähde: Eurostat. Huomautus: Vanhemmuuden vaikutus työllisyyteen on sellaisten äitien ja isien, joilla on vähintään yksi alle 6-vuotias lapsi, työllisyysasteen ero (prosenttiyksikköinä).

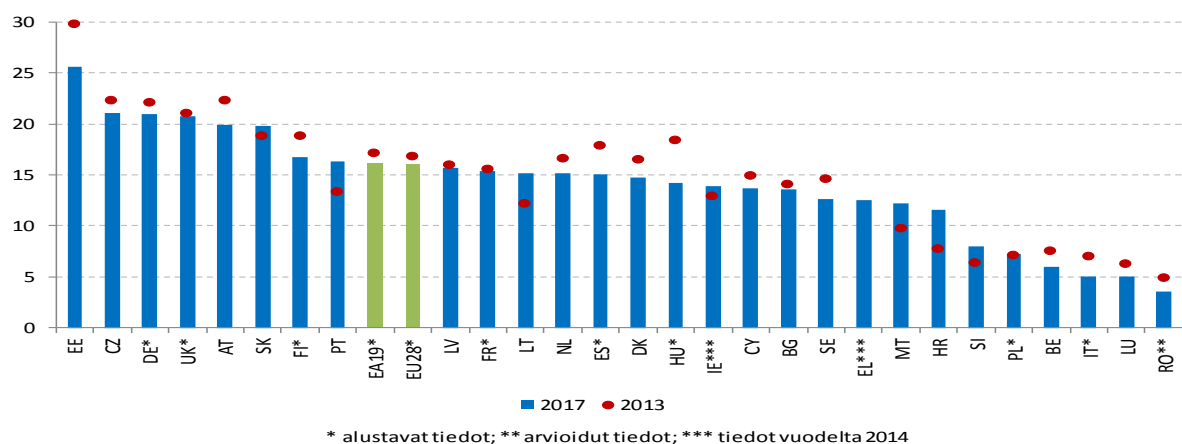
⁷⁰ Eurofound (2019), European Working Conditions Survey 2015

Naisten alemman työllisyysasteen lisäksi sukupuolten välillä on merkittävä palkkaero. Sukupuolten tasoittamaton palkkaero pysyi vakaasti 16 prosentissa⁷¹ vuonna 2017, ja se pieneni vain hieman vuoteen 2013 verrattuna (16,8 %). Ero säilyi siitakin huolimatta, että naisten ja miesten koulutustason ero on laajenemassa EU:ssa naisten hyväksi: 30–34-vuotiaista naisista korkea-asteen tutkinnon oli suorittanut 45,8 prosenttia, mikä on 10 prosenttiyksikköä enemmän kuin miehillä (35,7 %) vuonna 2017. Yksi pääsystä sukupuolten palkkaerojen sitkeälle esiintymiselle on, että naiset ovat yliedustettuina vähimmäispalkkaa saavien⁷² joukossa sekä yleensä matalapalkka-aloilla ja -ammateissa. Lisäksi hoivavelvoitteet todennäköisesti rajoittavat heidän ammatillisia valintojaan useammin kuin miesten. Palkkaeroja esiintyy senkin jälkeen, kun on poistettu esimerkiksi erilaiseen kokemukseen, koulutustasoon ja työsopimustyyppiin liittyvät tekijät.

Sukupuolten väliset tasoittamattomat palkkaerot vaihtelevat huimasti maiden välillä. Palkkaero on yli 20 prosenttia Virossa, Tšekissä, Saksassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa mutta noin 5 prosenttia Romaniassa, Italiassa ja Luxemburgissa. Vuodesta 2013 lähtien tilanne on kohentunut merkittävästi Virossa, Unkarissa ja Espanjassa, kun taas Portugalissa, Liettuassa ja Kroatiassa sukupuolten palkkaero kasvoi yli 2 prosenttiyksikköä. Sukupuolten palkkaero näkyy usein eläke-erona miesten hyväksi; se oli keskimäärin 35,7 prosenttia 65–79-vuotiailla eläkkeensaajilla vuonna 2017 (vähentynyt 1 prosenttiyksikön vuoteen 2016 verrattuna). Sukupuolten eläke-ero oli suurin Maltalla, Alankomaissa, Luxemburgissa, Itävallassa ja Kyproksella (yli 40 %) ja pienin (alle 10 %) Virossa, Tanskassa ja Slovakiassa (tarkempia tietoja luvussa 3.4).

Kaavio 43: Sukupuolten väliset palkkaerot ovat edelleen merkittävät

Tasoittamattomat sukupuolten väliset palkkaerot vuonna 2013 ja 2017

Lähde: Eurostat, online-datakoodi: [SDG_05_20]. Huomautus: Sukupuolten välinen tasoittamaton palkkaero mitataan mies- ja naispuolisten palkansaajien keskimääräisen bruttotuntipalkan erona, ja se ilmaistaan prosentteina miespuolisten palkansaajien keskimääräisestä bruttotuntipalkasta.

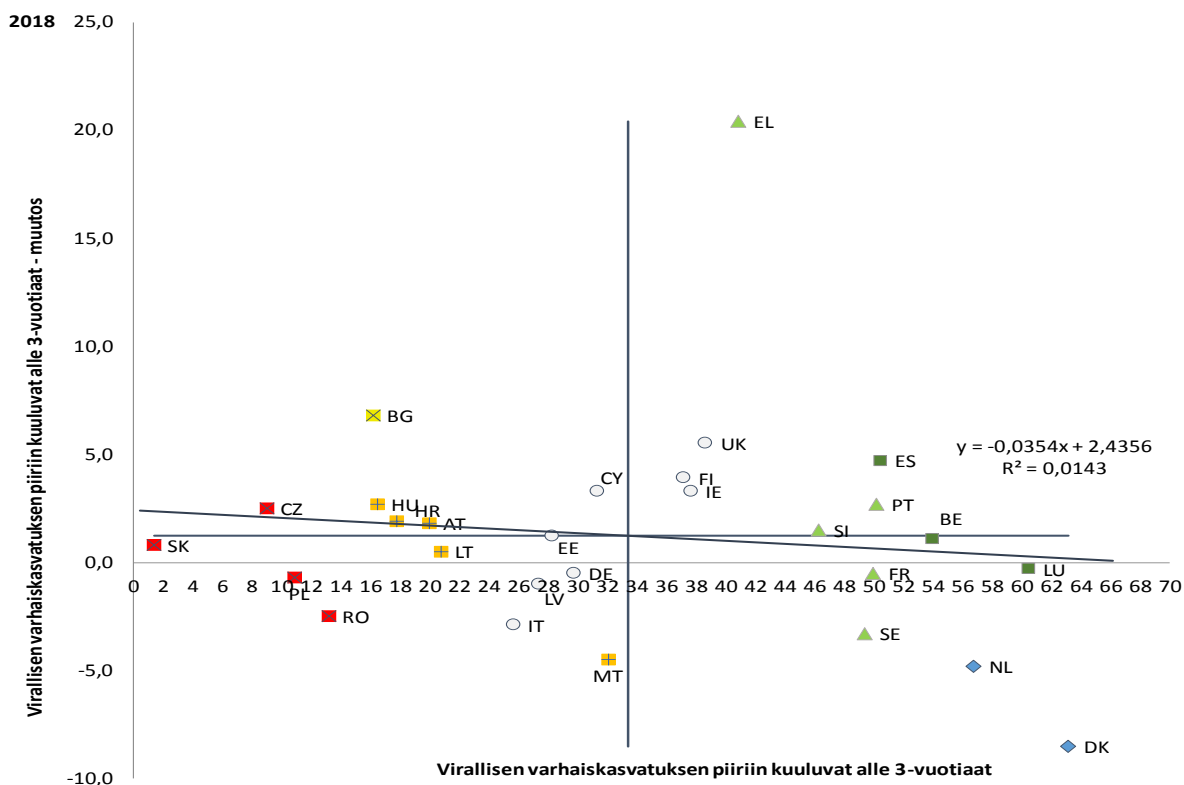
⁷¹ Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun viiteindikaattori on tasoittamaton sukupuolten palkkaero (jota siis ei ole tasoitettu yksilöllisten ominaisuuksien perusteella, jotka saattavat selittää osan tuloeroista), jonka pitäisi antaa yleinen kuva palkkaan liittyvistä sukupuolten välisistä eriarvoisuuksista. Tutkimuksen mukaan suurin osa sukupuolten palkkaeroista esiintyy edelleen, vaikka erot koulutustasossa, ammatinvalinnassa, työajoissa ja muissa havaittavissa olevissa tekijöissä otettaisiin huomioon (esim. http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/gender_pay_gap/2016_factors_gpg_en.pdf).

⁷² Eurofound (2019) Minimum wages in 2019: Annual review, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxembourg, s. 32.

Laadukkaiden ja kohtuuhintaisten lastenhoito- ja pitkäaikaishoitopalvelujen puutteellinen saatavuus on usein esteenä naisten työllisyydelle. Sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun lastenhoitoa koskeva pääindikaattori osoittaa, että alle 3-vuotiaista lapsista 35,1 prosenttia oli virallisten lastenhoitopalvelujen piirissä EU:n tasolla vuonna 2018. Osuus ylittää näin ollen tälle ikäryhmälle asetetun, lastenhoitoon osallistumista koskevan Barcelonan tavoitteen (33 %). Maiden välillä on kuitenkin sitkeitä eroja, ja noin puolet jäsenvaltioista ei ole vielä saavuttanut Barcelonan tavoitetta. Alle 3-vuotiaiden lasten osallistumisaste viralliseen varhaiskasvatukseen on yli 60 prosenttia Tanskassa ja Luxemburgissa, noin tai alle 10 prosenttia Puolassa ja Tšekissä ja erittäin alhainen Slovakiassa (1,4 %) (kaavio 44). Näissä jäsenvaltioissa virallisten lastenhoitojärjestelyjen puute liittyy myös naisten heikkoon työmarkkinatulokseen, ja useimmissa niissä vanhemmuuden negatiivinen vaikutus työllisyysasteeseen ylittää EU:n keskiarvon.

Kaavio 44: Jäsenvaltioiden välillä on sitkeitä eroja lastenhoitopalvelujen käytössä

Virallisen varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat alle 3-vuotiaat ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (EU-SILC). Kausi: Vuoden 2018 tasot ja muutokset vuoteen 2016 nähden. Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Jäsenvaltioiden välillä on edelleen merkittäviä eroja, jotka liittyvät varhaiskasvatuksen laatuun, saatavuuteen ja kohtuuhintaisuuteen. Monissa jäsenvaltioissa ei ole vieläkaan saatavilla varsinkaan alle 3-vuotiaille korkealaatuista varhaiskasvatusta, jolla on selkeä kasvatussisältö, josta huolehtivat pätevät työntekijät. Lapsen ensimmäisinä vuosina ei myöskään ole yleisesti saatavilla maksuttomia varhaiskasvatuspalveluja. Tanska, Saksa, Viro, Slovenia, Suomi ja Ruotsi ovat ainoat EU-maat, joissa taataan julkisesti rahoitettujen varhaiskasvatuspalvelujen saatavuus kaikille 6–18-kuukauden ikäisille lapsille. Saatavuus

paranee iän myös, ja lähes puolet jäsenvaltioista kykenee tarjoamaan varhaiskasvatuspaikan yli 3-vuotiaille. Köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskissä olevien lasten osallistumisaste on paljon alempi kuin sellaisista perheistä tulevien lasten, jotka eivät ole heikommassa asemassa. Vuonna 2016 ero oli vähintään 3-vuotiaiden ryhmässä 11 prosenttiyksikköä ja 0–2-vuotiaiden ryhmässä lähes 15 prosenttiyksikköä. Lastenhoitopalvelujen käytössä on eroja myös väestön alaryhmien välillä. EU:ssa maahanmuuttajakotitalouksista tulevista kaikista (2–5-vuotiaista) lapsista 77 prosenttia osallistuu jonkin tyyppiseen varhaiskasvatukseen, kun syntyperäisten kotitalouksien osalta osuus on 81 prosenttia.⁷³ Erot ovat paljon suurempia Kroatiassa, Ranskassa, Sloveniassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa, joissa maahanmuuttajien lapset osallistuvat varhaiskasvatukseen vähintään 10 prosenttiyksikköä vähemmän. Tämä on ongelmallista, koska maahanmuuttajien lapset muodostavat ryhmän, jolle olisi keskimääräistä enemmän etua virallisten lastenhoito- ja esikoulupalvelujen käyttämisestä (maahanmuuttajavanhempien 15-vuotiaiden lasten PISA-tuloksiin perustuvan analyysin mukaan).

Taloudelliset pidäkkeet estävät naisten työskentelyä tai työskentelyn lisäämistä. Tähän on useita syitä. Naiset ovat esimerkiksi usein niitä kumppaneita, jotka eivät ole työssä tai jotka ovat kotitalouden toisena tulonsaajana, ja heihin kohdistuu taloudellisia työmarkkinapidäkkeitä etenkin, jos asiaan vielä liittyy lasten⁷⁴ tai muiden perheenjäsenten hoitovelvollisuuksia. Lisäksi jos tuloveroa kannetaan kotitalouden tulosta eikä yksilöllisestä tulosta, se voi toimia pidäkkeenä toiselle tulonsaajalle. Myös kalliit hoitopalvelut pahentavat kannustinloukkuja, etenkin toisen tulonsaajan ja pienitulosten perheiden osalta. Myös muut vero- ja etuusjärjestelmien ominaisuudet voivat toimia esteenä työvoiman tarjonnalle, esimerkiksi perhe-, puoliso- ja siirrettävät vähennykset. Vuonna 2017 suurimmat toisen tulonsaajan kannustinloukut olivat Tanskassa, Saksassa, Belgiassa ja Ranskassa. Matalapalkkaloukku oli suuri Belgiassa, Saksassa, Italiassa ja Alankomaissa.⁷⁵

Joistakin parannuksista huolimatta EU:n ulkopuolella syntyneisiin kohdistuu edelleen haasteita työmarkkinoilla. Tämä pätee nykytilanteessakin, jossa EU:n ulkopuolella syntyneiden osuus työikäisestä väestöstä (20–64-vuotiaista) on kasvanut 6,6 prosentista (2014) 9,4 prosenttiin (2018). Vuonna 2018 työikäisistä (20–64-vuotiaista) EU:n ulkopuolella syntyneistä 64,5 prosenttia oli töissä, mikä on 3,2 prosenttiyksikköä enemmän kuin kaksi vuotta aiemmin (2016). Työllisyysaste on kuitenkin 9,4 prosenttiyksikköä alempi kuin syntyperäisten työllisyysaste (73,8 prosenttia). Joissakin jäsenvaltioissa (Ruotsissa, Alankomaissa, Belgiassa, Suomessa, Tanskassa, Saksassa ja Ranskassa) ero oli yli 15 prosenttiyksikköä vuonna 2018. Tilanne on vieläkin heikompi EU:n ulkopuolella syntyneiden naisten osalta, joiden työllisyysaste vuonna 2018 oli 55,3 prosenttia, 13,3 prosenttiyksikköä alempi kuin syntyperäisten naisten (68,6 %). Ero EU:n ulkopuolella syntyneiden ja syntyperäisten miesten välillä oli sekä pienempi (4,8 prosenttiyksikköä vuonna 2018) että supistumassa nopeammin viime vuosina. Viime vuosien vähäinen parannus johtuu etenkin alaryhmän ”hiljattain saapuneet” (EU:n ulkopuolella syntyneet, jotka ovat olleet asukkaita

⁷³ OECD-EU 2018, Settling In 2018, Indicators of immigrant integration, indicator ”7.3. Early childhood education and care”.

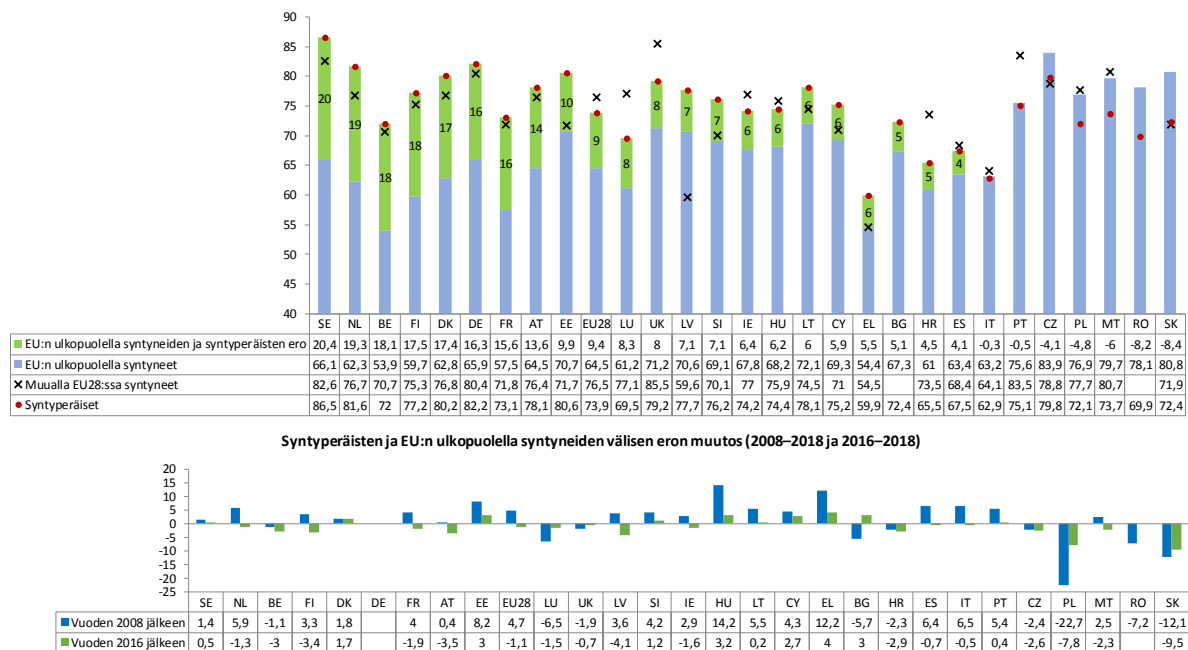
⁷⁴ <https://www.eurofound.europa.eu/publications/article/2009/impact-of-parenthood-on-careers-of-young-men-and-women>

⁷⁵ Kotitalouden toisen tulonsaajan kannustinloukulla mitataan sosiaaliturvan piiristä työhön siirtyvän pariskunnan toisen jäsenen työtuloon kohdistuvaa efektiivistä marginaaliveroastetta. Matalapalkkaloukku lasketaan lapsettomalle pariskunnalle, jossa toisen tulonsaajan tulot ovat 33–67 prosenttia keskipalkasta ja pääasiallinen tulonsaaja ansaitsee 100 prosenttia keskipalkasta (Euroopan komission vero- ja etuustietokanta).

alle 5 vuotta) korkeammasta työllisyysasteesta. Työllisyysaste on alempi kuin pitkän aikaa maassa asuneilla, mutta se on kohonnut 3,1 prosenttiyksikköä vuodessa (vuosien 2017 ja 2018 välillä 46,4 prosentista 49,5 prosenttiin), mikä johtuu nopeista parannuksista (yli 5 prosenttiyksikön kasvu) Belgiassa, Itävallassa, Saksassa ja Ranskassa.⁷⁶ Syntyperäisten ja EU:n ulkopuolella syntyneiden työllisyysasteen ero on kasvanut vuosien 2008 ja 2018 välillä useimmissa jäsenvaltioissa (20:ssä 28:sta) erityisesti laman ja työmarkkinoihin kohdistuvien seurausten vuoksi, mutta se on kaventunut hiljattain (vuodesta 2016 lähtien) 17 jäsenvaltiossa. Tämä koskee erityisesti niitä maita, joissa on eniten kolmansista maista tulleita maahanmuuttajia (ks. kaavio 45).

Kaavio 45: EU:n ulkopuolella syntyneillä on edelleen työllistymiseen liittyviä haasteita

Työllisyysaste syntymämaan mukaan, 20–64-vuotiaat, vuosi 2018 ja muutos vuodesta 2008 ja 2016

Lähde: Eurostat [lfsa_ergacob]. Huomautus: Saksan osalta eron muutokselle ei arvoa, koska EU:n ulkopuolella syntyneiden työllisyysasteesta ei ole vuotta 2017 edeltäviä tietoja.

Useat tekijät vaikuttavat EU:n ulkopuolella syntyneiden työllisyysasteeseen. Maahanmuuttajien alempaa työllisyysastetta selittää osittain heikosti koulutettujen suurempi osuus 25–64-vuotiaiden EU:n ulkopuolella syntyneiden (35,7 %) kuin syntyperäisten (20,3 %) ryhmässä.⁷⁷ Nekään maahanmuuttajat, joiden koulutustaso on korkea, eivät kuitenkaan pääse samalle tasolle kuin syntyperäiset (mikä näkyy suurena työllisyyseron ja suurempana ylipätevien osuutena), ja maahanmuuttajien osaamisen ja pätevyyden alihyödyntäminen on merkittävää. Tätä vahvistavat Euroopan työolotutkimuksen tiedot, jotka osoittavat, että ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajatyöntekijät päätyvät todennäköisemmin matalaa osaamistasoa edellyttäviin ammatteihin, vaikka heillä olisi korkea-asteen koulutus. Muun muassa kielivaikeudet ja ammattitaidon ja todistusten tunnustamisen puute ovat todennäköisiä syitä sille, että inhimillinen pääoma ja ammatit eivät kohtaa.⁷⁸

⁷⁶ Eurostat, [lfsa_ergacob]

⁷⁷ Eurostat, [edat_lfs_9912]

⁷⁸ Eurofound (2019) How your birthplace affects your workplace, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

EU:n ulkopuolella syntyneiden lisäksi työllistymishaasteita on myös syntyperäisillä, joilla on EU:n ulkopuolella syntyneet vanhemmat. Vuonna 2017 (viimeisin vuosi, jolta tiedot ovat saatavilla) tällaisten 15–34-vuotiaiden työllisyysaste oli 68,5 prosenttia, mikä on 5,7 prosenttiyksikköä alempi kuin niiden, joiden vanhemmat ovat syntyperäisiä. Ero oli noin tai yli 15 prosenttiyksikköä Itävallassa, Kreikassa, Ranskassa, Espanjassa, Suomessa, Tanskassa, Belgiassa, Alankomaissa ja Italiassa.⁷⁹ Viime vuosikymmenen aikana tilanne heikkeni eniten maahanmuuttajataustaisten lasten osalta maissa, jotka kärsivät pahiten talouden taantumasta, kuten Kreikassa ja Italiassa, ja myös Ranskassa ja Alankomaissa. Sitä vastoin Ruotsissa, Tšekissä ja Belgiassa maahanmuuttajataustaisten 15–34-vuotiaiden työllisyysaste on kohonnut merkittävästi.

Toimintarajoitteisten matala työllisyysaste ja työvoimaosuus osoittavat, että heidän osaamistaan ei hyödynnetä. Vuonna 2017 EU:ssa toimintarajoitteisten työllisyysaste oli 50,6 prosenttia verrattuna toimintakykyisten 74,8 prosenttiin.⁸⁰ Työllisyysaste on kuitenkin kohonnut hieman vuoteen 2016 verrattuna (48,1 %). Ero vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioiden välillä⁸¹ Italian 13,7 prosenttiyksiköstä Irlannin 42,1 prosenttiyksikköön. Lisäksi EU:n toimintarajoitteisista vain 61 prosenttia kuuluu aktiiviväestöön verrattuna toimintakykyisten 82,3 prosenttiin. Tämä vaikuttaisi osoittavan, että toimintarajoitteisilla on merkittäviä esteitä työmarkkinoille pääsyssä.⁸² Maissa, joissa työvoimaosuudet ovat samankaltaiset toimintakykyisten osalta, saattaa olla hyvin erilaiset työvoimaosuudet toimintarajoitteisten osalta. Sukupuolen mukaan tarkasteltuna toimintarajoitteisten naisten työllisyysaste (48,3 %) oli vain hieman alempi kuin toimintarajoitteisten miesten (53,3 %). Merkittävä seikka on myös työn laatu: vuonna 2018 työssäkäyvien köyhyysriski kohdistui keskimäärin EU:ssa todennäköisemmin toimintarajoitteisiin (11 %) kuin toimintakykyisiin (9,1 %).⁸³ Eurofoundin⁸⁴ tutkimuksessa vahvistetaan työllisyyden ratkaiseva merkitys ensisijaisena osallisuutta edistävänä tekijänä. Siinä todetaan, että se, missä määrin toimintarajoitteiset tuntevat jäävänsä yhteiskunnan ulkopuolelle, vaihtelee merkittävästi sen mukaan, ovatko he työssä vai eivät Ne, joilla on työpaikka, ilmoittavat paljon harvemmin kokevansa ulkopuolisuutta yhteiskunnassa kuin pitkäaikaistyöttömät vastaajat tai ne, jotka eivät kykene työskentelemään toimintarajoitteensa vuoksi.

Toimintarajoitteisten ryhmässä koulupudokkaita on paljon ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneita vähän, mikä vaikuttaa kielteisesti heidän työllisyyteensä. Vuonna 2017⁸⁵ EU:ssa toimintarajoitteisten (18–24-vuotiaiden) koulupudokkuus oli 19,6 prosenttia verrattuna toimintakykyisten 9,5 prosenttiin (eli ero on 10,1 prosenttiyksikköä). Ero oli pienin Sloveniassa (1,8 prosenttiyksikköä) ja suhteellisen suuri Tšekissä (25,5 prosenttiyksikköä), Romaniassa (23,5 prosenttiyksikköä), Bulgariassa (21,9 prosenttiyksikköä) ja Saksassa (21,1

⁷⁹ OECD-EU 2018, *Settling In 2018, Indicators of immigrant integration*, [kaavio 7.21. Employment rates, by migrant background](#)

⁸⁰ Tiedot vuoden 2017 EU-SILC-tilastoista; analyysin suorittanut Academic Network of European Disability Experts (ANED).

⁸¹ Myös toimintarajoitteisuuden esiintyvyydessä on merkittäviä eroja jäsenvaltioiden välillä.

⁸² Ks. edellinen alaviite.

⁸³ EU-SILC (2018) Työssäkäyvien köyhyysriskiaste [hlth_dpe050]

⁸⁴ Eurofound (2018), *Quality of life. Social and employment situation of people with disabilities*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef18023en.pdf

⁸⁵ Tiedot vuoden 2017 EU-SILC-tilastoista; analyysin suorittanut Academic Network of European Disability Experts (ANED).

prosenttiyksikköä). Toimintarajoitteisista 32,4 prosenttia suoritti korkea-asteen tai vastaavan tutkinnon verrattuna toimintakykyisten 42,5 prosenttiin (eli ero on 10,2 prosenttiyksikköä).

3.2.2 Poliittiset toimet

Opiskelijoiden tarpeisiin räätälöidyt yhdenmetyt lähestymistavat ovat tehokkaimpia koulupudokkuuden vähentämisessä. Monissa jäsenvaltioissa on otettu käyttöön alaa koskevia toimenpiteitä syyskuun 2018 jälkeen. Esimerkiksi *Luxemburgissa* valtio perusti *koulusovittelupalvelun* koulupudokkuuden torjuntaan tarjoamalla kohdennettua tukea oppilaille, joilla on erityinen riski koulunkäynnin keskeyttämiseen. Espanjassa *koulutuksen edistämiseen ja tukemiseen tarkoitettu ohjaus- ja vahvistusohjelma* auttaa Espanjan alueita vähentämään koulupudokkaiden määrää etenkin tukemalla riskialttiilla alueilla sijaitsevia koulutuskeskuksia sekä alemmista sosioekonomisista ryhmistä tulevia opiskelijoita ja vahvistamalla opetushenkilökunnan valmiuksia ottaa huomioon oppilasryhmien heterogeenisyys luokkahuoneissa. Bulgariassa *Support for success* -hanke, jonka rahoitukseen Euroopan sosiaalirahasto osallistuu, on kohdennettu 1 500 kouluun ja 120 000 opiskelijaan, joilla on puutteita tiedoissa tai jotka ovat vaarassa keskeyttää koulunkäynnin, ja siitä annetaan ammatinvalinnanohjausta 5.–7.-luokkalaisille.

Hyvien opettajien houkuttelevuus tarjoamalla riittävä palkka ja tukemalla täydennyskoulutusta on keskeisen tärkeää, jotta saadaan korkealaatuisia tuloksia ja osallistava koulutus. Useissa jäsenvaltioissa on otettu hiljattain käyttöön politiikkaa, jolla tähdätään opettajan ammatin houkuttelevuuden lisäämiseen ja opettajien työolojen kohentamiseen. Esimerkiksi Bulgariassa *koulutusjärjestelmän nykyaikaistamista koskevilla kansallisilla ohjelmilla* pyritään motivoimaan opettajia, ottamaan käyttöön innovatiivisia opetusmenetelmiä, organisoimaan oppimisprosessia ja varhaista ammatinvalinnanohjausta sekä avaamaan kouluja muihin laitoksiin päin. Slovakiassa ollaan asteittain korottamassa opettajien palkkoja, ja *opetushenkilökuntaa ja virkamiehiä koskevalla uudella säädöksellä* vahvistetaan palkan ja opetustuloksen välistä yhteyttä muuttamalla todistusten myöntämisprosessia ja ammatillisen kehittymisen prosessia. Ruotsissa on hiljattain myönnetty lisärahoitusta opettajien avustajien palkkaamiseen, jotta voitaisiin vähentää opettajien hallinnollisia tehtäviä ja vapauttaa enemmän aikaa opettamiseen. Liettuassa laadittiin vuonna 2018 pilottiväline, joka antaa lyhyen ja keskipitkän aikavälin ennusteita opettajien kysynnästä. Tarkoituksena on varmistaa, että ammattiin saadaan jatkuvasti uusia lahjakkaita hakijoita, ja hallita samalla opettajakunnan kokonaismäärää. *Opettajankoulutusta koskevalla asetuksella* asetetaan lisäksi laatuvaatimukset virallista koulutusta koskeville ohjelmille ja uudelle perehdytysohjelmalle, joka kattaa ensimmäisen kouluvuoden. Siinä täsmennetään myös mahdollisuudet opettajien täydennyskoulutukseen ja ammattitaidon ylläpitämiseen ja vahvistetaan kolmea uutta kansallista opettajankoulutuskeskusta koskevat kriteerit.

Korkea-asteen koulutuksen laadun ja relevanssin parantaminen on keskeistä, jotta voidaan torjua tulevaa taitotarpeiden epäsuhtaa, edistää huippuosaamista taitojen kehittämisen tarjoamisessa ja varmistaa onnistunut siirtyminen työmarkkinoille. Vuonna 2017 annetussa EU:n uutta korkeakoulutussuunnitelmaa koskevassa komission tiedonannossa⁸⁶ korostetaan, että on tärkeää toteuttaa toimenpiteitä, joilla laajennetaan mahdollisuuksia hankkia korkeakoulutus, lisätään tutkinnon suorittaneiden osuutta, varustetaan opiskelijat työelämän kannalta merkityksellillä tiedoilla ja taidoilla ja

⁸⁶ COM(2017) 247 final.

tehostetaan korkeakoulutuksen rahoitusjärjestelmää. Monet jäsenvaltiot ottavat nämä seikat huomioon poliittisissa päätöksissään. Esimerkiksi Irlannin *Springboard* + -aloitteessa käsitellään taitojen parantamista korkea-asteen koulutuksessa. Sen puitteissa tarjotaan syventävien aineopintojen ja maisteriopintojen tasolla ilmaisia kursseja, jotka johtavat tutkintoon aloilla, joilla on työllistymismahdollisuuksia. Tanskassa pyritään tekemään korkea-asteen koulutuksesta joustavampaa ja tiivistämään sen yhteyksiä työmarkkinoihin. 25 oppiaineessa on otettu käyttöön yksivuotiset kokoaikaiset ammattiin tähtäävät maisteriopinnot, opintojen ja työskentelyn yhdistämiseen on paremmat mahdollisuudet kaksivuotisessa osa-aikaisissa maisterinopinnoissa ja tukikelpoisuuskautta maisteritasolla voidaan pidentää kolme vuotta valmistumisen jälkeen työharjoittelun mahdollistamiseksi. Italiassa pyritään uudentyyppisellä ei-akateemisella korkea-asteen tutkinnolla (*lauree professionalizzanti*) kouluttamaan erikoistuneita asiantuntijoita insinööritieteiden alalle sekä rakennus-, ympäristö-, energia- ja liikennealalle tiiviissä yhteistyössä ammattialan järjestöjen kanssa.

Koulutukseen liittyvän eriarvoisuuden torjuminen on keskeistä, jotta voidaan antaa kaikille opiskelijoille mahdollisuus olla aktiivinen osallistuja talouden ja yhteiskunnan toiminnassa ja integroida paremmin yleisopetukseen oppilaat, joilla on maahanmuuttajatausta tai erityistarpeita. Monissa EU-maissa kouluissa toistetaan usein olemassa olevia sosioekonomisia malleja sen sijaan, että edistettäisiin tasapuolisempaa oppimismahdollisuuksien ja -tulosten jakautumista. Ilman pedagogisten lähestymistapojen suurta muutosta koulutusjärjestelmistä ei voi tulla aitoja välineitä sosiaaliseen integroitumiseen, vaan ne vain vahvistavat edelleen syrjäytymistä. Joissakin jäsenvaltioissa pyritään rikkomaan tämä noidankehä. Tšekissä hyväksyttiin *osallistavaa koulutusta koskeva toimintasuunnitelma II vuosiksi 2019–2020*. Sillä on tarkoitus panna täytäntöön erottelun torjumista koskevia toimenpiteitä kouluissa, joiden oppilaista yli 50 prosenttia on romaneja, ja ottaa käyttöön kiusaamisen vastaisia toimia. Ruotsissa *luku-kirjoitus-laskemistakuulla* varmistetaan, että kaikki oppilaat, jotka tarvitsevat esikoulussa ja alakoulussa tukitoimenpiteitä, saavat niitä varhaisessa vaiheessa ruotsissa, toisena kielenä opiskeltavassa ruotsissa ja matematiikassa. Kroatiassa tammikuussa 2019 hyväksytty *korkea-asteen koulutuksen sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamista koskeva kansallinen suunnitelma 2019–2021* on kohdennettu opiskelijoihin, joilla on haasteita päästä korkea-asteen koulutukseen tai jotka ovat vaarassa keskeyttää opintonsa. Sillä pyritään parantamaan pääsyä opintoihin, niissä pysymistä ja tutkinnon suorittamista sekä työllisyysasteita.

Romanien koulutukseen osallistumista koskevien lainsäädäntömuutosten tosiasiallinen täytäntöönpano on edelleen tärkeää. Koulutuksen alalla toteutetaan eniten poliittisia toimia. Positiivisilla erityistoimilla on autettu lisäämään romanien osallistumista koulutukseen, mutta on tärkeää, ettei niille romaneille, jotka pääsisivät koulutukseen tavanomaisia väyliä pitkin, osoiteta erityispaikkoja. Erottelun torjumista koskevia aktiivisia toimenpiteitä tarvitaan, jotta estettäisiin koulujen ja luokkien eriytyminen, ja niihin olisi liitettävä taloudellista ja ammatillista lisätukea, jolla edistetään romanilasten integroitumista tavallisiin kouluihin. Tällä hetkellä Bulgariassa romanikoululaisiin sovellettavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi koulutusasioiden sovittelijat, stipendit, opetussuunnitelman ulkopuolinen toiminta, bulgariankielen lisätunnit ja ilmaiset kuljetukset joissakin kunnissa. Bulgarian opetusministeriö on vuodesta 2018 lähtien myöntänyt lisärahoitusta kouluille⁸⁷, jotka toimivat heikossa asemassa olevien lasten kanssa ja/tai maaseutualueilla. Käyttöön on otettu laitosten

⁸⁷ Lisärahoitus on osoitettu alemman ja ylemmän perusasteen opiskelijoille.

välinen mekanismi oppivelvollisuusikäisten lasten kouluun rekisteröimiseksi. Unkarissa muutettiin vuonna 2017 yhdenvertaista kohtelua ja julkista koulutusta koskevia säädöksiä, ja tämän tuloksena vuonna 2018 koulupiireihin on perustettu eriytymisen torjunnasta vastaavia virkoja ja työryhmiä. Opiskelija-aineksessa on kuitenkin edelleen merkittäviä eroja valtion ja kirkon koulujen välillä.

Koulutuksen eriytymisen tehokasta torjuntaa rajoittavat kuitenkin erilaiset säännöt, vapaudet, itsemääräämisoikeus, koulupiirien koko sekä koulun vapaa valinta. Romanian koulujärjestelmän parantamiseksi on toteutettu useita ohjelmia, hankkeita ja toimenpiteitä, mutta romanioiskelijoilla on edelleen lukuisia ongelmia, ja maaseutu- ja kaupunkialueiden välillä on merkittäviä eroja. Kansallinen opetusministeriö antoi vuonna 2016 puitemääräyksen, jolla kielletään erottelu yliopistoja edeltävissä kouluissa, mutta suunnitelman täytäntöönpano on edelleen kesken vuonna 2019. Slovakiassa, jossa on edelleen romanilapsia epäsuhtainen osuus erityiskouluissa tai psyykkisesti vammaisille tarkoitetuilla luokilla, hyväksyttiin helmikuussa 2017 *romanien integroimista koskeva toimintasuunnitelma*, jonka täytäntöönpano on käynnissä, mutta tulokset eivät ole vielä nähtävissä. Lisäksi Slovakiassa hyväksyttiin kansallinen koulutuksen kehittämistä koskeva kymmenvuotissuunnitelma, jolla pyritään käsittelemään myös opetuksen osallisuuteen ja laatuun liittyviä näkökohtia, myös romanilasten osalta. Suunnitelmissa on ottaa käyttöön pakollinen esiopetus 5-vuotiaista lähtien ja poistaa nollaluokka, jota ovat käyneet lähinnä romanilapset, ja tällä saattaa olla joitakin positiivisia vaikutuksia, mutta aktiivisia erottelun torjuntaa koskevia toimenpiteitä ei edelleenkään ole.

Jäsenvaltioissa on keskityttävä taitojen kehittämiseen, jotta tutkinnoista saadaa merkityksellisempiä muuttuvan yhteiskunnan ja työmarkkinoiden kannalta. Tutkintojen suunnittelusta ja niiden tason määrittämisestä oppimistulosten mukaan on tullut normaali lähestymistapa kaikkialla unionissa. Kaikissa jäsenvaltioissa on kansallinen tutkintojen viitekehys ja lähes kaikki (27) ovat suhteuttaneet sen eurooppalaiseen tutkintojen viitekehukseen. Lisäksi 20 jäsenvaltiossa (Belgia, Tšekki, Tanska, Saksa, Viro, Kreikka, Suomi, Ranska, Irlanti, Italia, Latvia, Liettua, Luxemburg, Unkari, Malta, Alankomaat, Itävalta, Portugali, Slovenia ja Yhdistynyt kuningaskunta) eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten taso ilmoitetaan niiden kansallisessa viitekehyksessä, mikä parantaa selkeyttä ja vertailukelpoisuutta. Keskittyminen oppimistuloksiin helpottaa lisäksi virallisten tutkintojen linkittämistä virallisten ohjelmien ulkopuolella hankittujen taitojen validointiin sekä taitojen tunnustamisen uusiin innovatiivisiin muotoihin, kuten suppeisiin mikrotutkintoihin, joilla saattaa olla merkittävä vaikutus tutkinnon suorittaneiden työllistyvyyteen.

Vuonna 2012 annetun neuvoston suosituksen⁸⁸ mukaisesti jäsenvaltiot tarjoavat yhä enemmän mahdollisuuksia validoida taidot, jotka on hankittu virallisen koulutuksen ulkopuolella. Epävirallisen ja arkioppimisen validointia Euroopassa koskeva vuoden 2018 kartoitus osoittaa, että lähes kaikissa jäsenvaltioissa on käytössä validointijärjestelyt, joskin niiden kattavuus on eri asteinen. Validoinnin kautta on mahdollista saada tunnustettua kaikki kansalliseen viitekehukseen sisältyvät tutkinnot 12 maassa (Suomessa, Ranskassa, Irlannissa, Italiassa, Latviassa, Liettuaissa, Luxemburgissa, Alankomaissa, Puolassa, Romanissa, Ruotsissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa) tai merkittävä osa viitekehukseen sisältyvistä tutkinnoista (Itävallassa, Belgiassa, Bulgariassa, Tanskassa, Saksassa, Maltalla, Portugalissa, Sloveniassa ja Espanjassa). Useimmissa jäsenvaltioissa validoinnin kautta voidaan myöntää pääsy virallisiin ohjelmiin ja antaa vapautus osasta niitä. Järjestelyt eivät ole vielä käytössä

⁸⁸ Neuvoston suositus, annettu 20. joulukuuta 2012, epävirallisen ja arkioppimisen validoinnista.

Kroatiassa, jossa kansallista validointikehystä ollaan laatimassa koordinoitusti kansallisen tutkintojen viitekehyksen kanssa, eivätkä Slovakiassa, jossa jonkinasteinen validointi on mahdollista vain erittäin erityisiin työmarkkinatarkoituksiin. Kaikissa maissa on yleistä, että validoinnilla on yhteys kansalliseen tutkintojen viitekehykseen ja viralliseen koulutukseen, validointimahdollisuuksia tarjotaan myös työmarkkinatoimien yhteydessä ja niiden toteuttamisesta huolehtivat usein julkiset työvoimapalvelut. Jälkimmäinen malli on käytössä 13 maassa (Belgiassa, Kroatiassa, Kyproksella, Tšekissä, Tanskassa, Irlannissa, Italiassa, Maltalla, Alankomaissa, Puolassa, Slovakiassa, Ruotsissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa). Kaikilla työttömillä on käytössään ammattitaidon profilointi tai taitojen arviointi 13 jäsenvaltiossa (Itävallassa, Belgiassa, Suomessa ja Italiassa kolmen kuukauden sisällä työttömyyden alkamisesta, Kroatiassa ja Tšekissä kuuden kuukauden sisällä ja Kreikassa, Irlannissa, Latviassa, Luxemburgissa, Maltalla, Alankomaissa ja Puolassa muissa määräajoissa).

Jäsenvaltiot ovat perustamassa tehokkaita elinikäisen oppimisen neuvontapalveluja. Jäsenvaltioissa ollaan yhä tietoisempia siitä, että työntekijöitä olisi autettava opiskelemaan koko uransa ajan, perehdyttävän koulutuksen ja ensimmäisessä työpaikassa saadun koulutuksen jälkeenkin. Käytössä on useita innovatiivisia käytäntöjä, joissa julkisilla työvoimapalveluilla ja työmarkkinaosapuolilla on yhä tärkeämpi rooli. Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Tanskassa ammattiliittojen edustajat ovat mukana työpaikkojen neuvontatoimissa. Yrityksillä on tärkeä asema uran keskivaiheen taitojen arvioinnissa. Tämä on jo yleinen käytäntö Ranskassa, ja sitä testataan myös muissa maissa. Italian alueilla on käytössä aktiivinen työllisyysverkosto, jossa ovat kumppaneina julkiset työvoimapalvelut ja yksityiset toimijat. Verkoston avulla pyritään saamaan työttömät ja heikosti koulutetut työmarkkinoille. Alankomaissa oppimiseen ja työhön keskittyvät toimipisteet tuovat yhteen paikallis- ja aluetason toimijoita ja antavat neuvontaa heikosti koulutuille aikuisille, NEET-nuorille ja työssäkäyville, tarjoavat linkin validointiprosessiin sekä tarjoavat seurantapalveluja.

Yhä useammat jäsenvaltiot ymmärtävät, että taitoihin liittyvät haasteet edellyttävät koko hallinnon kattavaa strategiaa, jolla edistetään aikuisten oppimista. Vuonna 2016 neuvosto hyväksyi osana uutta osaamisohjelmaa taitojen parantamista koskevan suosituksen, jolla pyritään helpottamaan reagoimista taitovajeisiin, eriarvoisuuteen ja uusiin työmarkkinatarpeisiin aikuisväestön parissa. Taitojen parantamista koskevan suosituksen kautta poliittiset päättäjät suunnittelevat ja panevat täytäntöön politiikkaa, joka on erityisesti räätälöity heikosti koulutettujen aikuisten tarpeisiin. Useissa jäsenvaltioissa (Espanjassa, Italiassa, Portugalissa, Sloveniassa, Belgiassa Flanderin alueella ja hiljattain Latviassa ja Puolassa) on hahmoteltu kansallisia osaamisstrategioita, joita komissio tukee yhteistyössä OECD:n kanssa. Lisäksi useissa jäsenvaltioissa, esimerkiksi Itävallassa, Alankomaissa ja Slovakiassa, on rahoitettu osaamisstrategioita omista varoista. Ranskassa vuoden 2018 ammatillisen koulutuksen uudistuksessa perustettiin uusi elin (France Competences) varmistamaan kattava lähestymistapa taitotarpeisiin, koulutuksen laatuun ja kustannuksiin.

Työssä tapahtuvan oppimisen ja oppisopimuskoulutuksen järjestelmillä varmistetaan koulutuksen ja työelämän tiiviit yhteydet: jäsenvaltioiden tasolla on hyväksytty useita ammatilliseen koulutukseen liittyviä uudistuksia vuoden 2018 puolivälin jälkeen. Komissio tekee yhdessä jäsenvaltioiden kanssa yhteistyötä ammatillisen koulutuksen

nykyaikaistamiseksi vuonna 2015 Riian päätelmissä⁸⁹ määriteltyjen poliittisten prioriteettien mukaisesti. Lisäksi komissio on kannustanut ja tukenut jäsenvaltioita *nuorisotyöllisyysaloitteen*⁹⁰ ja *eurooppalaisen oppisopimusyhteenliittymän*⁹¹ kautta niiden pyrkiessä parantamaan työssä tapahtuvan oppimisen laatua, tarjontaa ja houkuttelevuutta, millä parannetaan ammatillisen koulutuksen työmarkkinarelevanssia jäsenvaltioissa. Esimerkiksi Bulgariassa on tavoitteena toukokuussa 2019 käynnistetyn pilottihankkeen kautta laajentaa harjoittelu- ja opiskelujaksoja yhdistelevää koulutusta, jotta parannettaisiin ammatillisen koulutuksen laatua ja tiivistettäisiin sen yhteyttä työmarkkinoiden tarpeisiin. Virossa hyväksyttiin joulukuussa 2018 ammatillista koulutusta koskevan lain muutos, jonka tarkoituksena on tehdä opiskelusta joustavampaa. Samalla testataan myös innovatiivisia opiskelumuotoja yhteistyössä paikallishallinnon kanssa ja otetaan käyttöön tuloksiin perustuva rahoitus. Ranskassa ollaan ottamassa käyttöön vuoden 2019 aikana rinnakkain oppisopimuskoulutuksen uudistuksen kanssa koulussa tapahtuvan ammatillisen koulutuksen asteittaista uudistusta. Siihen liittyen avataan uusia alakohtaisia oppilaitoksia (*Campus des Metiers et Qualifications*) ja oppilaat voivat valita erikoistumisväyliä. Myös ammatillista ohjausta annetaan. Kroatiassa perustettiin vuonna 2018 alueellisten osaamiskeskusten kansallinen verkosto ammatillisen koulutuksen alalle. Sen tavoitteena on nimetä huippuosaamispaikkoja, jotka tarjoavat säännöllisiä ammattikoulutusohjelmia ja muita virallisen ja epävirallisen koulutuksen muotoja. Malta suunnittelee ottavansa käyttöön työssä tapahtuvaa oppimista koskevat laadunvarmistuspuitteet, jotka perustuvat korkealaatuista oppisopimuskoulutusta koskeviin 20 pääperiaatteeeseen. Puolassa koulutuslainsäädännön muutoksilla pyritään parantamaan yhteistyötä ammatillisen koulutuksen järjestelmän ja työnantajien välillä, muuttamaan ammattitutkintojärjestelmää ja luomaan analyttinen väline, jolla voidaan ennustaa kansallisia ja alueellisia työmarkkinatarpeita.

Jäsenvaltiot myöntävät aikuiskoulutusjärjestelmiinsä kohdistuvat haasteet ja toteuttivat useita aloitteita vuoden 2018 jälkipuoliskolla ja vuonna 2019. Työmarkkinoiden kiihtyvät muutokset, korkeamman tason taitojen kysyntä ja digitaalitekniikoiden tunkeutuminen kaikille elämäntiloille lisäävät tarvetta parantaa ihmisten taitoja kiireellisesti, jotta varmistetaan heidän työllistyvyytensä. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa tunnustetaan oikeus elinikäiseen oppimiseen tapana hankkia tarvittavat taidot, jotta ihmiset voivat osallistua täysimittaisesti yhteiskunnalliseen elämään ja selviytyä onnistuneesti työelämän murroksista. Tähän liittyen Flanderin alueella (Belgiassa) parannettiin työntekijöiden kannustimia osallistua elinikäiseen oppimiseen: syyskuusta 2019 lähtien kaikilla yksityisen sektorin työntekijöillä on ollut oikeus pitää 125 tuntia palkallista lomaa vuodessa tätä varten. Vallonian alueella (Belgiassa) tarjotaan uusi 350 euron taloudellinen kannustin työnhakijoille kouluttautumisesta ammatteihin, joissa työntekijöistä on pulaa (Incentive+). Kroatiassa hiljattain hyväksytyllä aikuiskoulutuslailla pitäisi syyskuusta 2019 lähtien puuttua olemassa olevan aikuiskoulutusjärjestelmän puutteisiin ja linjata se Kroatian tutkintojen viitekehyksen mukaiseksi. Latviassa on lisätty koulutustukea yrityksissä työskenteleville henkilöille. Tätä varten on osoitettu 18 miljoonaa euroa Euroopan aluekehitysrahaston rahoitusta. Portugalissa

⁸⁹ Vuoden 2015 Riian päätelmissä määriteltiin viisi tavoitetta vuoteen 2020 asti: 1) työssä tapahtuvan oppimisen edistäminen, 2) ammatillisen koulutuksen laadunvarmistusmenetelmien kehittäminen ja tieto- ja palautejärjestelmien luominen, 3) ammatillisen koulutuksen saatavuuden parantaminen ja kaikille varmistettavat tutkinnot, 4) avaintaitojen vahvistaminen ja 5) ammatillisen koulutuksen opettajien, kouluttajien ja ohjaajien ammatillinen kehittäminen. Löytyy osoitteesta <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7915&furtherPubs=yes>

⁹⁰ Ks. <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=1829>

⁹¹ Ks. http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/alliance_en.htm

hyväksyttiin helmikuussa 2019 toimenpide, jolla puututaan henkilöresurssien erityistarpeeseen julkishallinnossa. Tarkoituksena on luoda elinikäisen oppimisen malli, joka tarjoaa julkishallinnon työntekijöille mahdollisuuden koulutus- ja ammattisertifiointiin. Irlannissa hyväksytyn uuden *Skills to Advance* -ohjelman tarkoituksena on tukea heikommassa asemassa olevia ryhmiä, myös heikommin koulutettuja. Uudella toimenpiteellä voidaan antaa kohdennettua tukea Irlannin työvoiman heikommassa asemassa oleville ryhmille, etenkin niille, joilla on matala osaamistaso ja jotka tarvitsevat enemmän mahdollisuuksia uralla etenemiseen. Sillä myös tuetaan ihmisiä pysymään työssä ja välttämään siirrot tai hyödyntämään uusia työmahdollisuuksia.

Etusijalla on edelleen nuorisotyöttömyyden vähentäminen ja nuorten tukeminen koulutuksesta työmarkkinoille siirtymisessä. Vuodesta 2014 lähtien joka vuosi yli 5 miljoonaa nuorta rekisteröityy nuorisotakuun piiriin ja 3,5 miljoonaa ottaa vastaan työtarjouksen tai jatkaa opiskelua, harjoittelua tai oppisopimuskoulutusta. Monissa jäsenvaltioissa järjestelmään vuoden aikana rekisteröityneiden NEET-nuorten arvioitu osuus on kuitenkin edelleen alle 50 prosenttia. Vähäinen kattavuus monessa maassa liittyy todennäköisesti NEET-populaation muuttuvaan koostumukseen (pienempi osuus työttömiä NEET-nuoria) ja NEET-nuorten kokonaismäärän vähenemiseen (ks. tarkemmin 3.2.1 luku). Nuorten työmarkkinatilanteen kohennuttua merkittävästi nuorisotakuun toteuttamisen taustalla olevista poliittisista toimista tulee paremmin kohdennettuja.

Jäsenvaltiot ovat tehostamassa tiedotustoimia, tekemässä palveluista helpommin saatavia nuorille ja varmistamassa, että tukea tarvitsevat tunnistetaan paremmin. Espanjassa *nuorisotyöllisyyden toimintasuunnitelmalla 2019–2021* lisätään nuorten työnhakijoiden ja pitkäaikaistyöttömien neuvojien lukumäärää 3 000 uudella työntekijällä. Kyproksella toteutettavalla hankkeella pyritään saavuttamaan 4 000 työmarkkinoiden ulkopuolella olevaa NEET-nuorta ja tarjoamaan heille aktivointitukea neuvonnan ja tarpeisiin räätälöidyn koulutuksen avulla. Kyproksella toteutetaan myös viestintäkampanja, jolla houkutellaan nuoria julkisiin työvoimapalveluihin, jotta he voivat rekisteröityä nuorisotakuun piiriin. Kampanjalla pyritään saamaan mukaan nuorten sidosryhmiä, joilla on valmiudet saavuttaa eri taustoista tulevia NEET-nuoria (köyhyys, toimintarajoitteisuus, alhainen koulutustaso tai etniseen vähemmistöön kuuluvat ja maahanmuuttajat).

Käyttöön on otettu myös uusia toimenpiteitä, jotta voitaisiin tukea paremmin nuoria, jotka ovat monin tavoin epäedullisessa asemassa. Irlannissa YESS-järjestelmästä (Youth Employment Support Scheme) tarjotaan työharjoittelupaikkoja nuorille työnhakijoille, jotka ovat pitkäaikaistyöttömiä tai joilla on esteitä työnsaannissa. Osallistujat oppivat työhön liittyviä ja sosiaalisia perustaitoja tukea antavassa ympäristössä työharjoittelussa. Ranskassa yrityksille suunnatulla vapaaehtoisella järjestelmällä halutaan sitouttaa vähintään 10 000 yritystä antamaan nuorille harjoittelu- tai oppisopimuspaiikka tai työpaikka. Tavoitteena on kehittää julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä puuttumalla nuorten korkeisiin työttömyysasteisiin kaikkein köyhimmillä kaupunkialueilla. Portugalissa hyväksyttiin ammatilliseen harjoitteluun liittyviä toimenpiteitä, joiden kautta voidaan myöhemmin palkata vakituisen työsuhteeseen nuoria ja pitkäaikaistyöttömiä suorilla palkkatuilla. Vuonna 2019 toimenpiteisiin tehtiin muutoksia, joilla parannetaan niiden toimivuutta ja tehokkuutta, järjeistetään hakemuksiin liittyvää arviointiprosessia ja varmistetaan, että julkisten työvoimapalvelujen vastausaika on kohtuullinen.

Laatikko 2. Euroopan sosiaalirahaston (ESR) täysimääräinen hyödyntäminen

Euroopan sosiaalirahasto on yksi keskeisistä EU:n välineistä, joilla tuetaan puuttumista maakohtaisissa suosituksissa yksilöityihin haasteisiin. Sen kautta edistetään kestäviä ja korkealaatuisia työpaikkoja, edistetään sosiaalista osallisuutta, investoidaan yleissivistävään ja ammatilliseen koulutukseen ja vahvistetaan institutionaalisten valmiuksien parantamista. Siitä ja nuorisotyöllisyysaloitteesta, josta tuetaan työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria, investoidaan yhteensä lähes 93 miljardia euroa inhimilliseen pääomaan ja autetaan ihmisiä Euroopassa kehittämään taitojaan ja turvaamaan tulevaisuutensa.

ESR:n ja nuorisotyöllisyysaloitteen tuesta on saanut etua yli 26 miljoonaa osallistujaa vuosien 2014 ja 2018 lopun välillä, muun muassa lähes 4 miljoonaa pitkäaikaistyötöntä (15 %). Näiden toimien keskeisiä kohderyhmiä ovat alle 25-vuotiaat (43 % kaikista osallistujista) ja sellaiset, joilla on vain perus- ja alemman keskiasteen koulutus (48 % kaikista osallistujista). Toteutuksessa näkyi voimakasta kasvua vuosina 2017–2018, ja sen pitäisi jatkua vakaana ohjelmakauden päättymiseen asti. Vuoden 2018 loppuun mennessä 26 miljoonasta osallistujasta

→ 2,7 miljoonaa oli löytänyt työpaikan

→ 3,6 miljoonaa oli suorittanut jonkin tutkinnon

→ 1,4 miljoonaa oli yleissivistävässä tai ammatillisessa koulutuksessa EU:n tukemien toimien ansiosta.

Lisäksi vuoden 2018 loppuun mennessä 2,7 miljoonaa nuorta oli saanut etua nuorisotyöllisyysaloitteesta tuetuista toimenpiteistä, ja näistä yli miljoonalle tarjottiin työpaikka tai he suorittivat tutkinnon tai jatkoivat koulutustaan.

Euroopan parlamentissa ja neuvostossa käydään parhaillaan neuvotteluja Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan sosiaalirahasto plussasta (ESR+) vuosiksi 2021–2027. Ehdotuksen perusteella ESR+ tarjoaa mahdollisuuden keskittää tukea – Euroopan rakennerahastojen laajemmissa puitteissa – haasteisiin, jotka on yksilöity talouspolitiikan EU-ohjausjaksossa. Tätä varten vuoden 2019 maakohtaisissa raporteissa (ja etenkin niiden uudessa liitteessä D) yksilöidään prioriteettialoja jäsenvaltioissa tehtäviä julkisia ja yksityisiä investointeja varten. Ne voivat toimia perustana rakennerahastojen tulevaa ohjelmasuunnittelua varten.

Lisäksi jäsenvaltioissa on toteutettu toimia, joilla lisätään kohdennettuja kannustimia työmarkkinoilla heikommassa asemassa olevien ryhmien palkkaamiseksi. Romaniassa on otettu käyttöön lisäkannustimia, jotta työnantajat palkkaisivat haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä. Muutos tarkoittaa sitä, että työnantajat, jotka palkkaavat vakituiseen työsuhteeseen yli 45-vuotiaita työttömiä, työttömiä yksinhuoltajia, pitkäaikaistyöttömiä tai NEET-nuoria, saavat 2 250 leuta (noin 475 euroa) kuukaudessa kustakin näihin ryhmiin kuuluvista työllistetyistä 12 kuukauden ajalta. Työsuhteen on kestettävä vähintään 18 kuukautta. Myös Ruotsissa on hyväksytty toimenpiteitä, jotka on kohdennettu uusiin työmarkkinoille tulijoihin. Vuonna 2020 otetaan käyttöön vähennykset, joiden ansiosta työnantajamaksut poistetaan kahtena ensimmäisenä vuotena, kun palkataan työntekijöitä, jotka työllistyvät ensimmäistä kertaa. Alle 18-vuotiaiden osalta työnantajamaksuja alennettiin elokuussa 2019 ja ne poistetaan kokonaan vuonna 2020. Sloveniassa on poistettu aktiivisuuslisä rahamääräisiä sosiaaliavustuksia koskevasta lainsäädännöstä. Tavoitteena on vauhdittaa sosiaaliavustuksen saajien aktivointia ja varmistaa yksilöiden parempi sosiaaliturva. Muutoksella pyritään myös tarjoamaan kattavaa apua tuensaajille, jotka ovat sosiaalisesti haavoittuvia.

Useissa jäsenvaltioissa jatketaan toimia, joilla edistetään ikääntyneiden työmarkkinoille osallistumista ja varmistetaan samalla riittävät eläkkeet niille, jotka eivät kykene työskentelemään pidempään. Ikääntyvässä yhteiskunnassa eläkkeiden riittävyyden ylläpitämiseksi ja parantamiseksi on keskeisen tärkeää työskennellä pidempään. Eläke- (ja vero)politiikalla voidaan tarjota oikeanlaisia kannustimia, jotta ihmiset pysyisivät työelämässä pidempään. Tällaisiin kannustimiin voi sisältyä eläkkeisiin liittyvien implisiittisten

verojen/etuuksien tasapainottaminen, bonukset eläkeikää myöhemmästä eläköitymisestä ja sanktiot varhaisemmasta eläköitymisestä sekä mahdollisuus yhdistää eläke ja työssäkäynti. Eläkkeiden riittävyyttä koskevassa vuoden 2018 raportissa (Euroopan komissio, 2019) todetaan, että tällainen politiikka on tärkeämpi tekijä kuin uran varhaisemmissa vaiheissa toteutettu politiikka, jolla pyritään eläkeiän nostamiseen. Tähän liittyen Flanderin alueella (Belgiassa) on toteutettu kohdennettuja toimenpiteitä ikääntyneiden työntekijöiden työllistyvyyden parantamiseksi etenkin korottamalla ikääntyneen työntekijän työllistämiseen liittyvää enimmäistukea, poistamalla työnantajamaksut kahdelta vuodelta, jos työnantaja palkkaa työttömän yli 55-vuotiaan, ja korottamalla kohdennettujen toimenpiteiden soveltamisen palkkakatto.

Saksassa on toteutettu toimia ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien aktivoimiseksi viiden vuoden työpaikkatuella, jolla vähennetään työvoimakustannuksia. Edellytyksenä on, että pitkäaikaistyötön on saanut *Hartz IV* -työttömyysetuutta vähintään kuutena vuotena edeltävistä seitsemästä vuodesta. Osana toimintaohjelmaa, jolla torjutaan epävarmoja työsuhteita ja edistetään työehtosopimusneuvotteluja ja joka sisältyy asiakirjaan *Resolução do Conselho de Ministros n.º 72/2018, de 6 de Junho*, Portugalissa on toteutettu tukitoimenpiteitä yrityksille, jotka palkkaavat samanaikaisesti nuoren työttömän (tai ensimmäistä työpaikkaansa hakevan nuoren) ja vanhemman (yli 45-vuotiaan) pitkäaikaistyöttömän pysyvään työsuhteeseen. Tukea myönnetään yleisesti vain vakituisiin työsopimuksiin. Tukeen sisältyy myös osittainen tai täysi vapautus työnantajan sosiaaliturvamaksuista. Uran loppuvaiheen politiikkaan, jolla pyritään kannustamaan pidempää työelämää, olisi liitettävä kuitenkin toimenpiteitä, joilla varmistetaan riittävät eläkkeet niille, jotka eivät kykene työskentelemään pidempään. Tätä varten Itävallassa uudistettiin ikääntyneiden työntekijöiden osa-aikatyötä koskevaa järjestelmää (*Altersteilzeit*). Jotta työntekijät saataisiin pidettyä pidempään työelämässä, Itävallassa korotettiin järjestelmään pääsyyn vaadittua ikää kahdessa vaiheessa. Miesten pääsyikä korotettiin 58:sta 59:ään (vuonna 2019) ja 60:een (2020). Naisten pääsyikä korotettiin 53:sta 54:ään (vuonna 2019) ja 55:een (2020). Italiassa on alennettu eläkeikää tietyissä ikääntyneiden työntekijöiden ryhmissä, kun iän ja eläkemaksujen yhteenlaskettu määrä on 100 vuotta (vähimmäisvaatimus: vähintään 62 vuoden ikä ja vähintään 38 vuotta eläkemaksuja). Espanjassa on mukautettu pitkäaikaistyöttömien avustusta ikääntyneiden työntekijöiden osalta. Aiempaan järjestelmään verrattuna i) pitkäaikaistyöttömät ovat avustuskelpoisia 52 vuoden iästä aiemman 55 vuoden sijaan, ii) avustuksen enimmäiskesto on pidennetty siihen asti, että työntekijä saavuttaa lakisääteisen eläkeiän (65), iii) valtion eläkejärjestelmään maksaman osuuden laskentaperusta kohoa 53 prosenttia (vuoden 2018 tasolta 859 eurosta/kk 1 313 euroon/kk vuonna 2019) ja iv) tarveharkinnassa otetaan huomioon yksilöllinen tulotaso eikä kotitalouden tulotasoa.

Korkealaatuiseen varhaiskasvatukseen osallistuminen on menestyksellisen elinikäisen oppimisen, henkilökohtaisen kehityksen ja paremman työllistyvyyden perusta myöhemmin elämässä. Laadukkaista varhaiskasvatusjärjestelmistä 22. toukokuuta 2019 annetussa neuvoston suosituksessa peräänkuulutetaan saavutettavia, kohtuuhintaisia ja osallistavia varhaiskasvatuspalveluja ja varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmien kehittämistä, jotta tuettaisiin lasten hyvinvointiin ja oppimiseen liittyviä tarpeita. Ranskassa päätettiin viime vuonna taata vähitellen yleinen lastenhoitopalvelujen saatavuus 0–3-vuotiaille ja tarjota luontoisetuuksia ja hoitokulumaksu yksinhuoltajille. Ruotsissa esikoululuokka on pakollinen osa koulua syksystä 2018 lähtien, ja Ruotsin viranomaiset ovat hyväksyneet uuden opetussuunnitelman, jossa on vahvistettu keskittymistä oppimiseen, etenkin lukemiseen ja digitaalitaitoihin. Slovakiassa laajennettiin ilmaiset lastentarhapaikat kaikille sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevista perheistä tuleville lapsille (iästä

riippumatta) syyskuusta 2018 lähtien ja alennettiin pakollinen kouluikä viiteen (syyskuusta 2020 lähtien).

Jäsenvaltioissa jatketaan toimia lastenhoitopalvelujen alalla naisten työllisyyden esteiden poistamiseksi. Irlannissa hyväksyttiin syyskuussa 2018 lasten varhaiskasvatusjärjestelmä, jossa myönnettiin kaikille lapsille, joiden ikä on 2 vuodesta 8 kuukaudesta pakolliseen kouluikään, oikeus saada kaksi vuotta tuettuja esikoulupalveluja kolme tuntia päivässä. *Lastenhoidon tukea koskeva säädös (2018)* on keskeinen tekijä kohtuuhintaisen lastenhoitojärjestelmän kehittämisessä. Siinä omaksutaan uusi lähestymistapa kohtuuhintaisten ja laadukkaiden lastenhoitopalvelujen tukemiseen. Sillä annetaan kohtuuhintaiselle lastenhoitojärjestelmälle lakisääteinen perusta ja korvataan neljä eilakisääteistä kohdennettua lastenhoitojärjestelmää. Italiassa korotettiin tammikuussa 2019 vuotuista päiväkotimaksujen tukea 1 000 eurosta 1 500 euroon ja alle 3-vuotiaiden vakavasta kroonisesta sairaudesta kärsivien lasten kotihoidontukea. Romaniassa investoidaan ESR-varoja tukemaan sijaisvanhempien verkoston vahvistamista. Suomessa tuli syyskuussa 2018 voimaan uusi *varhaiskasvatuslaki*. Uudistuksella päivitetään Suomen varhaiskasvatusjärjestelmä yhteiskunnallisen ja työmarkkinakehityksen mukaiseksi nostamalla henkilöstön koulutustasoa, luomalla korkea-asteen tutkinnon suorittaneille kannustimia varhaiskasvatusalalla työskentelyyn ja keskittymällä moniammatillisiin tiimeihin. Lasten hyvinvointiin kiinnitetään lisähuomiota ja lasten edun ensisijaisuutta korostetaan.

Erityisen hyödyllinen keino edistää naisten työllisyyttä lasten saamisen jälkeen voi olla palkallisen loman tasapuolinen jakaminen naisten ja miesten kesken. Viime vuosina monissa jäsenvaltioissa on parannettu perhevapaoikeuksia ja edistetty etenkin isyysvapaan käyttöä.⁹² Vuoden 2018 alussa Tšekissä muutettiin sosiaalitukia koskevaa lakia vanhempainrahan joustavuuden lisäämiseksi siten, että vanhemmat voivat valita kuukausittaisen summan ja maksupäivän (enintään neljä vuotta). Kokonaissumma on enintään 220 000 korunaa (noin 8 617 euroa). Etuus ei ole riippuvainen rekisteröitymisestä virallisten lastenhoitopalvelujen piiriin. Tšekissä muutettiin *sairausvakuutuslakia* ja otettiin käyttöön viikon mittainen vanhempainvapaa ja isyysavustus isille. Tämä on askel oikeaan suuntaan, mutta se on edelleen kaukana työ- ja perhe-elämän tasapainoa koskevan direktiivin tavoitteista. Direktiivillä tarjotaan kahden viikon palkallinen isyysvapaa ja isille kaksi kuukautta vanhempainvapaata, jota ei voida siirtää. Espanjassa maaliskuussa 2019 hyväksytyllä lainsäädäntömuutoksella korvataan äitiys-/isyysvapaa vanhempainvapaalla, joka on 16 viikkoa molemmille vanhemmille. Lakia ryhdytään soveltamaan asteittain. Muulla vanhemmalla kuin biologisella äidillä on oikeus 8 viikon vapaaseen vuonna 2019 (5 vk vuonna 2018), 12 viikkoon vuonna 2020 ja lopulta 16 viikkoon vuonna 2021. Samaan lakiin sisältyvillä muilla toimenpiteillä on myös tarkoitus vahvistaa sukupuolten tasa-arvoa: i) velvollisuus neuvotella tasa-arvosuunnitelmista on laajennettu koskemaan yli 50 työntekijän yrityksiä (aiemmin 250 työntekijän yritykset) ja ii) samapalkkaisuutta koskevaa asetusta on muutettu niin, että siinä määritellään, milloin työn katsotaan olevan saman arvoista, ja asetetaan työnantajalle velvoite pitää kirjaa miesten ja naisten keskimääräisistä palkoista; kun keskimääräisten palkkojen ero ylittää 25 prosenttia sukupuolten välillä, syy on perusteltava, ja iii) vapautus sosiaaliturvamaksuista omaishoitajille.

⁹² Eurofound (2019), Parental and paternity leave – Uptake by fathers, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

Irlannissa vanhemmat voivat 1. syyskuuta 2019 lähtien saada 22 viikkoa palkatonta vanhempainvapaata kustakin vastasyntyneestä. Vapaa on pidettävä ennen lapsen 12-vuotispäivää. Ennen 1. syyskuuta 2019 vanhempainvapaa oli 18 viikkoa ja se oli pidettävä ennen lapsen 8-vuotispäivää. Uutta alalla on myös palkallinen *vanhempainvapaajärjestelmä*, jonka ansiosta vanhemmat voivat pitää kaksi viikkoa palkallista vapaata lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana. Uusi järjestelmä on ollut käytössä marraskuusta 2019 lähtien. Alankomaissa hyväksyttiin vuonna 2019 laki, jolla pidennetään isyysvapaa 2 päivästä 5 päivään ja mahdollistetaan vielä 5 viikkoa vapaata heinäkuusta 2020. Vapaa on pidettävä 6 kuukauden sisällä lapsen syntymästä. Lisäksi adoptio- ja sijaisperhevapaita pidennettiin 4 viikosta 6 viikkoon. Portugalissa otettiin joulukuussa 2018 käyttöön neljä toimintaloikkaa, joilla edistetään parempaa tasapainoa työ-, yksityis- ja perhe-elämän välillä edellytyksenä toimivaan naisten ja miesten tasa-arvoon ja täyteen kansalaisuuteen, jotta pystyttäisiin tekemään vapaita valintoja kaikilla elämänalueilla Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin perusteella. Ensimmäisen lohkon muodostaa yhteensovittamissopimus. Siihen sisältyy toimenpiteitä, joilla aktivoidaan työnantajia kehittämään yhteensovittamista edistäviä käytäntöjä ja levittämään niitä. Toinen lohko, *julkishallinnon yhteensovittaminen*, edustaa keskus- ja paikallistason julkishallinnon sitoumusta edistää yhteensovittamista. Kolmas lohko sisältää keinoja, palveluja ja kannustimia yhteensovittamista varten sekä välineitä yhteensovittamisen helpottamiseksi hoito-, koulutus-, kuljetus- ja terveysalalla. Neljännellä lohkokalla (*yhteensovittamista koskeva tietämys*) lisätään toimenpiteitä, jotka johtavat tiedon tuottamiseen ja levittämiseen, millä voidaan tukea uusien toimien kehittämistä. Itävallan työmarkkinaosapuolten sopimuksen ansiosta 24 kuukautta vanhempainvapaata otetaan huomioon laskettaessa työsuhteen pituuteen perustuvia oikeuksia, kuten automaattinen palkankorotus, vuotuinen lomaoikeus, irtisanomiskausi tai sairauslomakorvaus, vähittäiskaupan kaltaisilla aloilla, joilla on paljon naistyöntekijöitä.

Vain muutamassa jäsenvaltiossa otettiin käyttöön muita syrjinnän vastaisia toimenpiteitä, joilla edistetään naisten osallistumista työmarkkinoille. Ranskassa hyväksyttiin elokuussa 2018 laki, johon sisältyy toimenpiteitä sukupuolisen väkivallan torjumiseksi työpaikoilla ja joka kattaa viisi alaa: 1) työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun edistäminen, 2) tarkastajien kouluttaminen, 3) tiedotuskampanjat, 4) tuki uhreille yritysten sisällä ja 5) välineet seuraamusten määräämiseksi syrjivistä käytännöistä, kuten syrjinnän vastainen ryhmä (BADI). Portugalissa on pyritty *kansallisella tasa-arvo- ja syrjimättömyysstrategialla 2018–2030* määrittelemään täsmälliset strategiset tavoitteet sukupuoleen perustuvan syrjinnän torjumiselle ja naisten ja miesten tasa-arvolle. Niihin on sisällytettävä naisten ja miesten tasa-arvon kansallinen toimintasuunnitelma, naisiin kohdistuvan ja kotiväkivallan ehkäisyä ja torjuntaa koskeva kansallinen toimintasuunnitelma ja sukupuoliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuoliominaisuuksiin perustuvan syrjinnän torjumista koskeva kansallinen toimintaohjelma. *Tasa-arvoa työmarkkinoilla ja yrityksissä koskevan suunnitelman* alalla strategiassa vahvistetaan ammattien sukupuolisen eriytymisen torjumista, samapalkkaisuuden edistämistä ja työ-, perhe- ja yksityiselämän yhteensovittamista sekä edistetään vuoropuhelua työmarkkinaosapuolten kanssa. Ensimmäistä kertaa on luonnosteltu erityinen suunnitelma sukupuoliseen suuntautumiseen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuoliominaisuuksiin perustuvan syrjinnän torjumiseksi. Toimenpiteitä on määritetty prioriteettitoiminta-aloilla, kuten tiedotus-, koulutus- ja alakohtainen politiikka.

Muutamassa jäsenvaltiossa toteutettiin toimia sukupuolten palkkaeroihin puuttumiseksi. Useimmat uudet aloitteet liittyivät ainakin osittain palkan läpinäkyvyyttä koskeviin toimenpiteisiin, joita Euroopan komissio suositteli vuonna 2014 (2014/124/EU).

Saksassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa käynnistettiin sukupuolten palkkaeroihin liittyvä raportointi vuonna 2018, ja Yhdistyneen kuningaskunnan parlamentaarisessa raportissa suositeltiin raportointivaatimusten laajentamista.⁹³ ⁹⁴ Irlannissa hyväksyttiin vuonna 2019 *sukupuolten palkkaeroja koskevaan tiedotukseen liittyvä laki*, jolla velvoitetaan yritykset julkaisemaan tietoja sukupuolten palkkaeroista.⁹⁵ Ranskassa otettiin syyskuussa 2018 käyttöön *samapalkkaisuusindeksi*, joka perustuu viiteen eri tasa-arvoindikaattoriin. Yritysten on tehtävä samapalkkaisuusvertailun tulokset läpinäkyviksi, työsuojelutarkastuksia lisätään ja tiedotuskampanjalla torjutaan sukupuoleen perustuvia stereotypioita rekrytoinnissa. Samapalkkaisuusindeksi on pakollinen yrityksille, joilla on yli 50 työntekijää. Yrityksillä, jotka ylittävät tämän 50 työntekijän rajan, on kolmivuotinen siirtymäkausi ennen kuin niihin ruvetaan soveltamaan velvoitetta. Vähintään 1 000 työntekijän yritysten on julkaistava tasa-arvotulokset 1. maaliskuuta 2019 mennessä, 251–999 työntekijän yritysten 1. syyskuuta 2019 mennessä ja 50–250 työntekijän yritysten 1. maaliskuuta 2020 mennessä.

Myös Portugalissa annettiin lainsäädäntöä sukupuolten palkkaeroihin puuttumiseksi. Toimenpiteisiin sisältyy vuosiraportti naisten ja miesten palkkaeroista ja yritys-, ammatti- ja tutkintotasokohtainen arviointi (ensimmäisten kahden vuoden aikana yli 250 työntekijän yritykset, minkä jälkeen se laajennetaan yli 50 työntekijän yrityksiin). Suunnitteilla on työsuojeluviranomaisten erityistoimia ja työnantajiin kohdistuvia seuraamuksia syrjivän kohtelun tapauksissa. Vertikaalisen eriytymisen torjumiseksi *työolojen tasa-arvoisuutta, samapalkkaisuutta, vanhemmuuden tukemista sekä ammatillisen toiminnan ja perhe- ja yksityiselämän yhteensovittamista* koskevalla suunnitelmalla pyritään edistämään naisten ja miesten tasapuolista osallistumista päätöksentekoon. Lainsäädännössä vahvistetaan sukupuolten vähimmäisosuudet julkisten yritysten johtokunnissa vuodesta 2018 eteenpäin (33,3 %) ja pörssiyritysten johtokunnissa (20 % ja vuodesta 2020 eteenpäin 33,3 %). Toimilla pyritään lisäksi edistämään naisten ja miesten tasapuolista osallistumista julkishallinnon päätöksentekoon, nimittämään julkisten elinten virkoihin ihmiset lakisääteisesti vaaditun pätevyyden, taitojen, kokemuksen ja koulutuksen perusteella ja noudattamaan sukupuolten vähimmäisedustusta seuraavasti: 40 prosenttia viroista julkisissa elimissä olisi varattava kumpaakin sukupuolta varten.

Kolmansien maiden kansalaisten työmarkkinoille integroitumisen tukemisen alalla on toteutettu useissa jäsenvaltioissa toimia, joihin usein liittyy kielikoulutus. Useissa jäsenvaltioissa (etenkin Kreikassa, Ranskassa, Alankomaissa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Luxemburgissa) on tehty kattavia muutoksia uusien tai tarkistettujen toimentasuunnitelmien/strategioiden muotoon, jotta voitaisiin tehostaa pitkän aikavälin integroitumiseen liittyviä toimia ja vakiinnuttaa kaikkien asiaan liittyvien sidosryhmien toimia. Lisäksi useissa jäsenvaltioissa laajennettiin integrointitoimenpiteiden tarjontaa ja muutamassa lisättiin samalla pakollista osallistumista eri kielikursseille ja integrointikoulutukseen. Kolmansien maiden kansalaisille tarjottavaa kielikoulutusta parannettiin erityisesti Belgiassa (Vallonian ja Flanderin alueella ja saksankielisessä yhteisössä), Suomessa, Ranskassa, Maltalla ja Saksassa (työhön liittyvä kielikoulutus). Ruotsissa kansallisia työvoimapalveluja koskevilla uusilla lainsäädäntöpuitteilla vahvistettiin hiljattain saapuneiden maahanmuuttajien väylää työllistymiseen. Ruotsissa uudistettiin myös tuetun työn järjestelmää ja otettiin heinäkuussa 2019 käyttöön uusi tukitoimenpide, ns.

⁹³ Eurofound (2019), Slow start for gender pay transparency in Germany, Eurofound blog, 4. helmikuuta 2019.

⁹⁴ Eurofound (2018), United Kingdom: Latest working life developments Q3 2018, Claire Evans.

⁹⁵ Eurofound (2019), Ireland: Latest working life developments Q2 2019, Farrelly, R.

”johdantotyöpaikat”, ja annettiin lisärahoitusta *paikallisiin työpaikkareitteihin* (käytössä vuodesta 2017), joihin yleensä sisältyy työmarkkinakoulutusta, kielikoulutusta (maahanmuuttajille) ja harjoittelua. Joulukuussa 2018 Suomessa myönnettiin rahoitusta viidelle kunnalle *maahanmuuttajien osaamiskeskuksia* varten. Niiden puitteissa kunnat ja työmarkkina- ja oppilaitokset ohjaavat asiakkaita koulutukseen ja työmarkkinoille joustavasti. Alankomaissa tarkistettiin kotouttamiseen sovellettavaa lähestymistapaa muun muassa kiinnittämällä enemmän huomiota työmarkkinoille integroitumiseen. Alankomaissa käynnistettiin vuonna 2019 kahdeksan kokeilutoimea niiden välineiden tehostamiseksi, joilla edistetään maahanmuuttajataustaisten Alankomaiden kansalaisten työmarkkinoille osallistumista ja työmarkkina-asemaa. Näihin toimiin sisältyy yhdistettyä oppimista ja työskentelyä, intensiivistä valmennusta heikommassa asemassa oleville ryhmille, ammatillisten opiskelijoiden työhön suuntautumisen tukemista sekä kulttuurisen monimuotoisuuden mittaamista yrityksissä. Espanjassa suurin osa työllistyvyyttä parantavista toimenpiteistä pantiin täytäntöön osana *työllisyyttä edistävää aktivointistrategiaa 2017–2020*, ja maahanmuutosta vastaava ministeriö tarjosi taloudellista tukea maahanmuuttajien yhteiskuntaan ja työmarkkinoille integroimista varten. Ranskassa kotouttamispolitiikan uudistus hyväksyttiin kesäkuussa 2018, ja sitä on pantu täytäntöön vuodesta 2019 lähtien. Siihen sisältyy uusi osa, jossa käsitellään ammatillista integroitumista ja taitojen arviointia osana integrointia koskevaa *CIR-sopimusta*, täydentävää kielikoulutusta CIR:n jälkeen tarvittaessa ja julkisten työvoimapalvelujen järjestelmällisempää hyödyntämistä.

Suoraan kolmansien maiden kansalaisia koskevien toimenpiteiden lisäksi jäsenvaltioissa on toteutettu myös toimenpiteitä, joilla tarjotaan resursseja ja välineitä julkisille työvoimapalveluille, paikallisviranomaisille tai työnantajille integroitumisen tukemiseksi. Ranskassa käynnistettiin jäsenelty yhteistyö maahanmuutto-, koulutus- ja työllisyysviranomaisten kesken. Yhdistyneessä kuningaskunnassa annettiin lisärahoitusta Jobcentre Plus -keskuksille, jotta voitaisiin tukea useampia ihmisiä eriytyneistä yhteisöistä työelämään. Latviassa laadittiin työpaikalle integroitumista koskeva opas, johon kerättiin hyviä käytäntöjä tulokkaiden työpaikalle integroitumisesta ja monimuotoisuuden hallinnasta. Viro tarjosi tukea korkeasti koulutetuille International House of Estonia -keskuksen kautta. Se antaa neuvoja paikallisille työnantajille ulkomaalaisten asiantuntijoiden palkkaamisesta sekä kansainvälisille tulokkaille ja heidän puolisoilleen (elämä Virossa, kieliohjelmat ja uraneuvonta).

Jäsenvaltioissa toteutettiin toimenpiteitä kolmansien maiden kansalaisten ja maahanmuuttajataustaisten lasten koulutustason parantamiseksi. Suomessa, Virossa ja Belgiassa pyritään erityisesti lisäämään kolmansien maiden kansalaisten lasten osallistumista varhaiskasvatukseen, ja niissä muutettiin politiikkaa tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Suomessa käynnistettiin syksyllä 2018 pilottihanke, jolla tarjotaan ilmaista osa-aikaista varhaiskasvatusta viisivuotiaille. Flanderin alueella (Belgiassa) hyväksyttiin strategia, jolla pyritään lisäämään esiopetukseen osallistuvien lasten (2,5–5-vuotiaiden) määrää ja erityishuomiota kiinnitetään lapsiin, joilla on maahanmuuttajatausta. Belgiassa (liittovaltion tasolla) alennettiin kouluvelvollisuusikä 6 vuodesta 5 vuoteen. Ranskassa säädettiin kaksinkertaisesta määrästä työpajoja ulkomaalaisten oppilaiden vanhemmille, jotta vahvistettaisiin heidän integroitumistaan, ja ranskankielen ohjelmista opiskelijoille, jotka haluavat opiskella Ranskassa. Liettuassa otettiin käyttöön uusi politiikka, jonka mukaisesti jokaiseen kouluun, jossa on maahanmuuttajataustaisia oppilaita, palkataan kouluavustaja. Espanjassa hyväksyttiin uusi ohjelma, jolla tuetaan alueita vähentämään koulupudokkaiden määrää. Sillä tuetaan koulutuskeskuksia ja opiskelijoita, jotka tulevat heikommista sosioekonomisista ympäristöistä ja taustoista (maahanmuuttajat, romanit,

erityisopetustarpeet), ja vahvistetaan opetushenkilökunnan valmiuksia käsitellä opiskelijoiden monimuotoisuutta luokkahuoneissa. Luxemburgissa perustettiin sovittelupalvelu, jossa toimii sovittelija, joka vastaa maahanmuuttajataustaisten lasten koulutukseen ja yleisesti erityistarpeisiin ja koulupudokkuuteen liittyvistä seikoista.

Jäsenvaltioissa on myös toteutettu uudistuksia, joilla pyritään tunnustamaan ja/tai validoimaan kolmansien maiden kansalaisten pätevyys tai taidot. Saksassa esimerkiksi helpotettiin kesäkuussa 2019 hyväksytyllä ammattitaitoisia maahanmuuttajia koskevalla uudella lailla (*Fachkräftezuwanderungsgesetz*) kolmansissa maissa hankitun ammattipätevyyden tunnustamista. Kreikka tukee kesäkuusta 2018 lähtien kolmen vuoden ajan (Euroopan neuvoston) eurooppalaista pakolaisten pätevyyspassia, jonka tarkoituksena on tarjota menetelmä sellaisten pakolaisten pätevyyden arviointiin, jotka ovat suorittaneet kokonaan tai osittain vähintään keskiasteen opintoja (mukaan luettuna tutkinnot, joista on puutteelliset tai puuttuvat asiakirjat). Suomessa julkaistiin opas, jonka tarkoituksena on helpottaa ulkomaalaisten opettajien pätevyyden tunnustamista. Flanderin alueella (Belgiassa) hyväksyttiin säädös hankittujen taitojen tunnustamisesta, jotta ihmiset saisivat esimerkiksi työkokemuksen, vapaaehtoistyön ja harjoittelun kautta hankittuja taitojaan vastaavan pätevyyden tunnustettua.

Joissakin jäsenvaltioissa toteutettiin toimenpiteitä kolmansista maista tulevien työperäisten maahanmuuttajien, etenkin korkean osaamistason ja työvoimapulasta kärsiviin ammatteihin tulevien työntekijöiden, maahanpääsyn helpottamiseksi. Belgiassa yksinkertaistettiin menettelyä yhdistämällä työ- ja oleskelulupaa koskevat menettelyt. Flanderin alueella laajennettiin luetteloa ammateista, joissa on pulaa työntekijöistä, ja palkkarajaa alennettiin alle 30-vuotiaiden korkeasti koulutettujen ja sairaanhoitajien osalta. Maltalla, Itävallassa, Portugalissa, Slovakiassa ja Liettuassa yksinkertaistettiin kolmansista maista tulevien työntekijöiden työ- tai oleskeluluvan hakemusprosessia, ja Saksassa hyväksyttiin laajempi uudistus, jolla helpotetaan kolmansista maista tulevien ammattitaitoisten työntekijöiden maahanmuuttoa esimerkiksi muuttamalla viisumimenettelyjä, tunnustamalla ulkomaalaisten pätevydet ja lisäämällä tukea kielenoppimiseen. Ranskassa kannustetaan korkeasti koulutettujen ulkomaalaisten maahanmuuttoa yksinkertaistetuilla menettelyillä ja heitä koskevilla maahantulotoimilla ja laajennetaan monivuotista oleskelulupaa ("Talent passport"). Jäsenvaltioissa kohdennettiin lainsäädäntötoimia ja poliittisia muutoksia myös ulkomaalaisiin yrittäjiin ja sijoittajiin avaamalla uusia väyliä heidän houkuttelemisekseen tai parantamalla maahantulon ja oleskelun seurantaa. Esimerkiksi Suomessa ja Portugalissa otettiin käyttöön uusi start up -viisumiohjelma yrittäjille.

Useat hiljattaiset jäsenvaltioiden toimet on kohdennettu erityisesti pakolaisiin ja/tai turvapaikanhakijoihin. Esimerkiksi Saksassa kesäkuussa 2019 hyväksytyllä uudella lailla (*ulkomaiden kansalaisten työllisyysäädös*) helpotetaan turvapaikanhakijoiden eri ryhmien pääsyä integroitumiskursseille ja ammattikohtaisille saksan kursseille ja koulutustuen saamista. Sillä myös uudistetaan etuuksien saantia, jotta motivoitaisiin turvapaikanhakijoita koulutukseen ja annettaisiin pakolaisille mahdollisuus tehdä vapaaehtoistyötä.⁹⁶ Tanskassa valtio ja työmarkkinaosapuolet sopivat *integroitumista koskevan peruskoulutusohjelman* (IGU) pidentämisestä 30. kesäkuuta 2022 asti (ohjelmassa yhdistetään kielikursseja, harjoittelua ja ammatillista koulutusta hiljattain saapuneille 18–39-vuotiaille

⁹⁶ Turvapaikanhakijoiden etuuksia koskevaa säädöstä uudistettiin: turvapaikanhakijoiden etuuksia ei enää lakkauteta 15 kuukauden jälkeen. Tällä pyritään estämään se, että pakolaiset jättävät koulutuksen kesken.

maahanmuuttajille ja pakolaisille). Ranskassa pakolaisten vastaanottamista ja integrointia koskevalla kansallisella strategialla pyritään tukemaan pakolaisten pääsyä koulutukseen ja työhön, ja sen puitteissa julkinen työvoimapalvelu (Pôle-Emploi) julkaisi syyskuussa 2018 eri kielille käännetyn kirjasen, jossa on hyödyllisiä neuvoja työnhakuun. Useissa jäsenvaltioissa on myös keskitetty toimia hiljattain saapuneiden maahanmuuttajajanaisten integroimiseen. Irlannin oikeus- ja tasa-arvoministeriö rahoitti vuonna 2019 seitsemää uutta hanketta, joilla tuetaan naispakolaisten integroitumista työmarkkinoille, ja Ruotsissa myönnettiin valtion lisärahoitusta asiaan liittyviin hankkeisiin, esimerkiksi aloitteeseen, jossa annetaan tietoja Ruotsin työmarkkinoista naispuolisille turvapaikanhakijoille.

Useat jäsenvaltiot ovat edistämässä toimintarajoitteisten työllistymistä. Flanderin alueella (Belgiassa) yksilöllisten ammattikoulutusohjelmien uudistuksella otettiin käyttöön uusi ohjelma, joka on kohdennettu toimintarajoitteisille työttömille ja pitkäaikaistyöttömille. Sen kesto voi olla 52 viikkoa ja se on maksuton työnantajille. Lisäksi ammattialojen välinen koulutus on maksutonta osallistujille, ja matka- ja lastenhoitokustannukset korvataan. Bulgariassa otettiin käyttöön pakolliset kiintiöt, jotka velvoittavat työnantajat palkkaamaan toimintarajoitteisia (1 toimintarajoitteinen työntekijä, jos työnantajalla on 50–99 työntekijää, ja 2 % keskimääräisestä henkilöstöstä, jos työnantajalla on vähintään 100 työntekijää). Käyttöön otettiin myös erityiset työntekijät, erityispalvelut työvoimatoimistoissa ja pilottikeskukset suojattuja työpaikkoja varten. Tšekissä otettiin käyttöön pitkäaikaishoidon etuus, jolla tarjotaan niille, joilla on sairausvakuutus, riittävä korvaus tulonmenetyksestä, jos he joutuvat keskeyttämään työnteon sukulaisen pitkäaikaishoidon takia. Kroatiaassa hyväksyttiin kiintiöt toimintarajoitteisten työllistämiseksi. Esimerkiksi työnantajien, joilla on vähintään 20 työntekijää, on työllistettävä toimintarajoitteisia 3 prosenttia työntekijöiden kokonaismäärästä. Jos työnantajat eivät noudata velvoitetta, niiden on maksettava sakkoa. Lisäksi toimintarajoitteisten koulutus-, kuntoutus- ja työllisyysinstituutti maksaa palkkatukia.

Tanskassa valtio on varannut 128,4 miljoonaa DKK (noin 17 miljoonaa euroa) vuosiksi 2019–2022 toimintarajoitteisten työllisyys- ja koulutusmahdollisuuksien vahvistamiseen osana vuonna 2019 tehtyä sopimusta (*Satspuljeaftale*). Suomessa pannaan täytäntöön työllistymisohjelma, jolla on tarkoitus parantaa pitkäaikaistyöttömien ja osatyökykyisten palvelutarpeiden yksilöllistä arviointia. Sillä lisättiin kuntoutusavustuksia, jotta edistettäisiin osatyökykyisten työllisyyttä, ja siitä myönnetään palkkatukia. Ranskassa hyväksyttiin *Liberté de choisir son Avenir Professionnel* -lain puitteissa useita toimenpiteitä, joissa keskityttiin seuraaviin: 1) työnantajan ilmoitusvelvollisuuksia yksinkertaistetaan, 2) liitännäisjärjestelmistä tehdään yleisempiä, 3) muutetaan velvoitetta, jonka mukaan henkilöstöstä 6 prosentin on oltava toimintarajoitteisia, 4) yrityksen on ilmoitettava toimista, joilla se edistää toimintarajoitteisten työllisyyttä, 5) toimintarajoitteisia koskevat työehtosopimukset on uusittava kolmen vuoden välein. Saksassa tuetaan viiden vuoden ajan yli 25-vuotiaiden pitkäaikaistyöttömien, myös vakavasti toimintarajoitteisten, työpaikkoja. Romaniassa työnantaja saa tukea 12 kuukauden ajalta palkatessaan vastavalmistuneita pysyvällä työsopimuksella ja 18 kuukauden ajalta palkatessaan toimintarajoitteisia vastavalmistuneita.

3.3. Suuntaviiva 7: Työmarkkinoiden toiminnan ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuuden parantaminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 7 täytäntöönpanoa. Suuntaviivassa kehoitetaan jäsenvaltioita parantamaan työmarkkinoiden toimintaa ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuutta. Tähän sisältyy joustavuuden ja työsuhteturvan tasapainottaminen työmarkkinapolitiikassa, työmarkkinoiden segmentoitumisen estäminen, pimeän työn torjuminen ja vakituisten työsuhteiden edistäminen, toimivan aktiivisen työmarkkinapolitiikan ja julkisten työvoimapalvelujen varmistaminen, sellaisten riittävien työttömyysetuuksien tarjoaminen, jotka eivät pidättele pikaista paluuta työelämään, sekä työntekijöiden ja oppijoiden liikkuvuuden edistäminen. Suuntaviivassa suositellaan jäsenvaltioiden varmistavan, että työmarkkinaosapuolet otetaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja riittävän ajoissa mukaan politiikan ja uudistusten suunnitteluun ja toteutukseen, muun muassa tukemalla työmarkkinaosapuolten valmiuksien parantamista. Siinä myös toivotaan jäsenvaltioiden ottavan huomioon kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kokemus ja käyttävän perustana kansallisia käytäntöjä. Luvussa esitellään ensin keskeiset indikaattorit ja keskeiset haasteet näillä aloilla. Samalla korostetaan etuja, joita liittyy työsuhteturvan tiukkuuden lieventämiseen ja tehokkaan ja hyvin koordinoitujen työmarkkina- ja sosiaalilaitosten ja -politiikan edistämiseen. Lopuksi jaksossa 3.3.2 raportoidaan jäsenvaltioiden toimenpiteistä näillä aloilla.

3.3.1 Keskeiset indikaattorit

Työllisyyden suuntaviivoilla ehkäistään työmarkkinoiden segmentoitumista, joka on edelleen ongelma useissa jäsenvaltioissa. Joissakin jäsenvaltioissa erot yksittäisten työntekijöiden työoloissa ovat edelleen merkittävät. Joillakin työntekijöillä on vakaat työurat ja hyvät etenemismahdollisuudet, kun taas toiset ovat loukussa huonolaatuisissa töissä, joissa koulutusmahdollisuudet ja sosiaalinen suojelu ovat heikommat ja työolot ja hyvinvointi yleisesti huonommat. Nämä erot eivät johdu yksinomaan tuottavuustasojen eroista.⁹⁷ Jos työmarkkinoiden segmentoituminen on syvään juurtunutta, se voi johtaa suurempaan eriarvoisuuteen, heikompaan sosiaaliseen koheesioon ja hitaampaan talouskasvuun, koska se liittyy vähäisempään kokonaiskysyntään sekä alempaan tuottavuuteen, inhimillisen pääoman kehittämiseen ja sosiaaliseen liikkuvuuteen. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin kahdella periaatteella tuetaan näihin haasteisiin puuttumista. Erityisesti periaatteella 5 (*”Varma ja sopeutuva työllisyys”*) ja periaatteella 7 (*”Tiedot työehdoista ja irtisanotuille annettava suojaja”*) pyritään varmistamaan työntekijöiden yhdenvertainen kohtelu työsuhteen tyypistä riippumatta. Samalla korostetaan tukea siirtymiselle vakituisiin työsuhteisiin.

Työmarkkinoiden segmentoituminen (mitattuna määräaikaisten työntekijöiden osuutena) vaikuttaa useisiin jäsenvaltioihin. EU:n tasolla (ks. kaavio 46) määräaikaisten työ sopimusten osuus kaikista työ sopimuksista on ollut keskimäärin 14 prosentin tietämissä viimeisten kymmenen vuoden aikana (ks. myös luku 1), joskin jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja. Niiden jäsenvaltioiden välinen ero, joissa on suurin ja pienin osuus määräaikaisia työ sopimuksia kaikista työ sopimuksista, on pysynyt suhteellisen vakaasti noin 26 prosenttiyksikössä vuodesta 2014. Korkeimmat tasot (yli 20 prosenttia) vuonna 2018 olivat edelleen Espanjassa, Puolassa, Portugalissa ja Alankomaissa, joskin ne olivat pysyneet

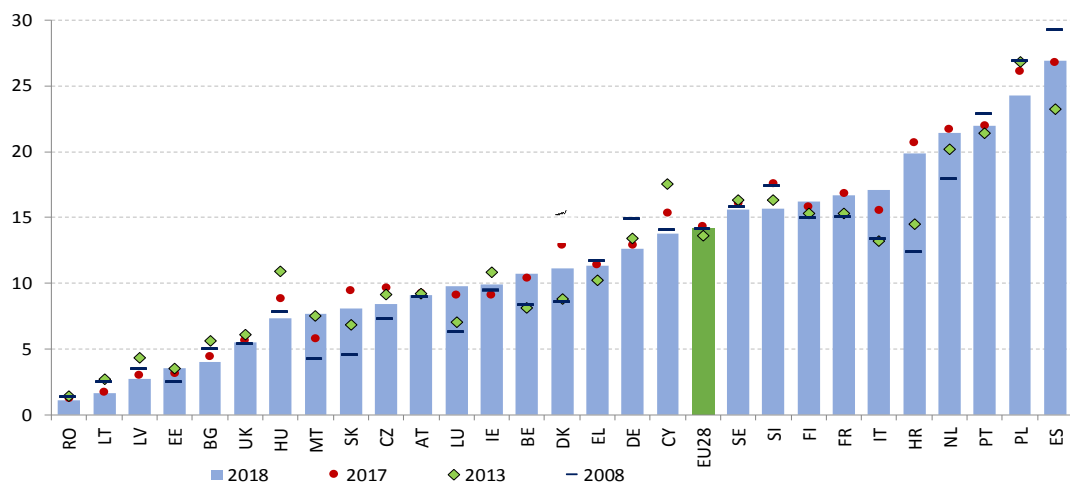
⁹⁷ Analyysi perustuu epätyypillistä työtä koskeviin Eurofoundin (2019) ja ILO:n (2016) tietoihin.

samoina kuin vuonna 2017 tai laskeneet hieman, ja viidessä jäsenvaltiossa (Kroatiassa, Italiassa, Ranskassa, Suomessa ja Sloveniassa) osuus oli 15–20 prosenttia. Osuudet olivat alimmat – eli alle 5 prosenttia vuonna 2018 – Romaniassa, Liettuaissa, Latviassa, Virossa, Bulgariassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Vuonna 2013 käynnistynyt talouden elpyminen aiheutti epätasaista kehitystä määräaikaisten työpaikkojen osuudessa jäsenvaltioissa. Joissakin maissa tapahtui vakaata kasvua vuosien 2013 ja 2018 välillä, varsinkin Italiassa (3,5 prosenttiyksikköä), Kroatiassa (3 prosenttiyksikköä), Espanjassa (2,9 prosenttiyksikköä) ja Tanskassa (2,5 prosenttiyksikköä). Toisissa taas työllisyyden vakaaseen kasvuun yhdistyi määräaikaisten työsopimusten osuuden kestävä pieneneminen. Tästä ovat esimerkkeinä Kypros (-5,2 prosenttiyksikköä), Puola (-4 prosenttiyksikköä) ja Unkari (-3,5 prosenttiyksikköä).

Määräaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijöiden osuus on suurempi naisten ja nuorten työntekijöiden keskuudessa. Vuonna 2018 EU:ssa 15–64-vuotiaista naispuolisista työntekijöistä 14,7 prosenttia oli määräaikaisessa työsuhteessa, kun miehillä vastaava osuus oli 13,6 prosenttia. Määräaikaisten naistyöntekijöiden osuudet ovat suurimmat Espanjassa (27,8 %), Puolassa (25,1 %), Alankomaissa (22,7 %), Portugalissa (22 %) ja Kroatiassa (20,5 %). Kaikissa näissä jäsenvaltioissa osuus on suurempi naisten kuin miesten parissa: 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä osuus oli 43,3 prosenttia vuonna 2018, 25–54-vuotiaiden 12,1 prosenttia ja 55–64-vuotiaiden 6,6 prosenttia.

Kaavio 46: Määräaikaiset työsuhteet ovat edelleen haasteena useissa jäsenvaltioissa

Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista 15–64-vuotiaista työntekijöistä

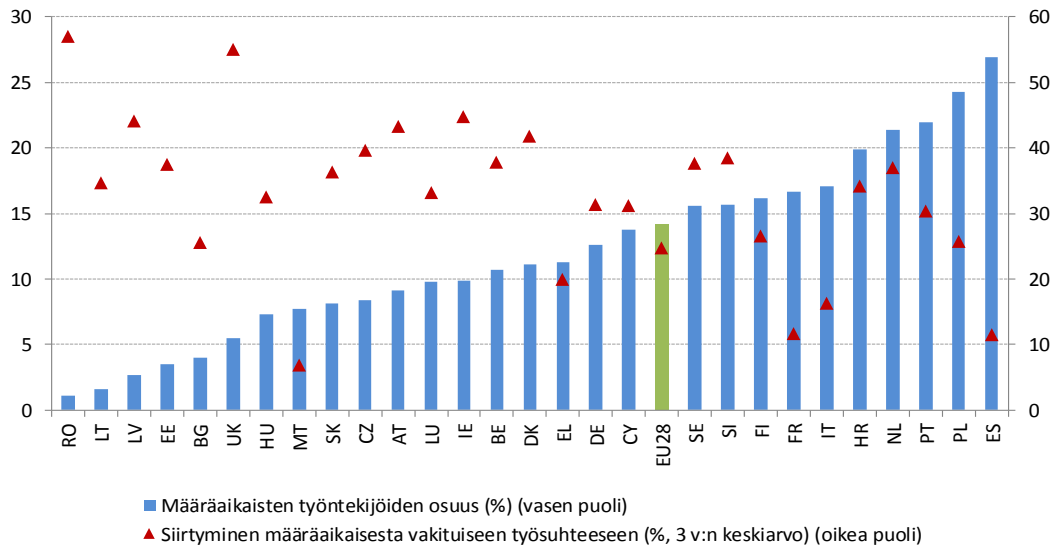
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Haasteena on varmistaa, että määräaikaiset sopimukset toimivat ponnahduslautana pysyvään työsuhteeseen ja että vältetään pyöröovi-ilmiö työttömyyden ja epävarmojen työsuhteiden välillä. Hyvin suunnitellulla työsuhteturvalainsäädännöllä olisi suojattava työntekijöitä niin, ettei haitata siirtymistä työpaikasta toiseen ja että talouselämä voi reagoida häiriöihin, jotka vaativat työvoiman uudelleenjakautumista eri aloille tai eri ammatteihin. Määräaikaisten työntekijöiden suuri osuus ja vähäinen siirtyminen määräaikaisista työsuhteista vakituisiin voi olla merkki huonosti suunnitellusta työsuhteturvalainsäädännöstä ja voi haitata hyvien työmarkkinatulosten saavuttamista. Kaaviossa 47 esitetään siirtyminen määräaikaisesta vakituiseen työsuhteeseen (laskettuna vuosien 2016–2018 keskiarvosta, jotta minimoidaan lyhyen aikavälin vaihteluiden vaikutus) verrattuna määräaikaisten työntekijöiden osuuteen kaikista 15–64-vuotiaista työntekijöistä. Neljässä maassa (Ranskassa, Italiassa, Puolassa ja Espanjassa) määräaikaisten työsuhteiden suuri osuus (yli EU:n

keskiarvon 14,2 %:n vuonna 2018) yhdistyy alhaiseen siirtymisasteeseen määräaikaista työsuhteista vakituisiin (alle 10 %). Toisissa taas, kuten Alankomaissa tai Portugalissa, määräaikaisen työn osuus on suuri mutta siirtyminen on yleisempää (yli 15 %).

Kaavio 47: Määräaikaiset sopimukset eivät useinkaan toimi ponnahduslautoina vakituisen työsuhteeseen

Määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista 15–64-vuotiaista työntekijöistä (2018) ja siirtyminen määräaikaisesta vakituisen työsuhteeseen, kolmen vuoden keskiarvo (2017)

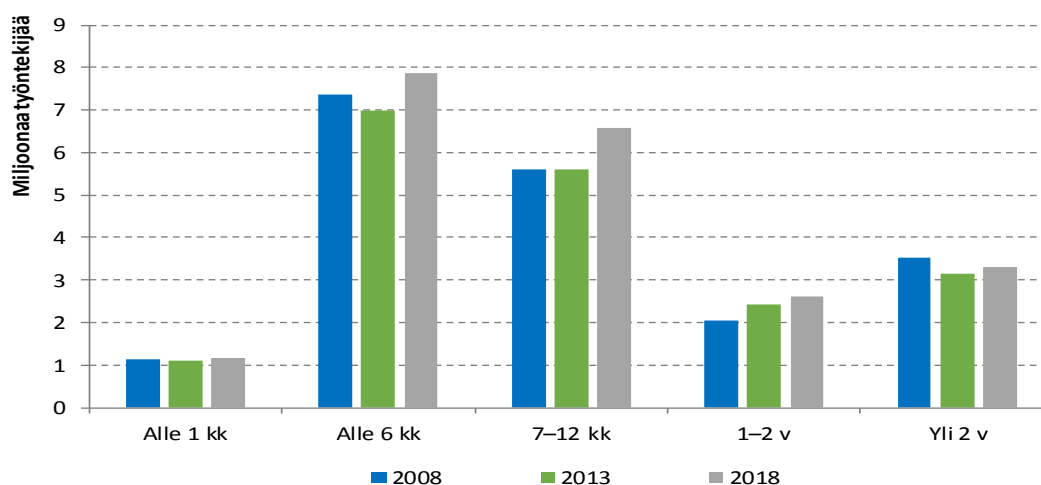
Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC).

Lyhytaikaisten työsopimusten laajamittainen käyttö EU:ssa rajoittaa valmiuksia puuttua näihin haasteisiin ja edistää työmarkkinoiden kestävä integroitumista. Vuonna 2018 määräaikaista työjärjestelyä oli 27,2 miljoonalla työntekijällä, mikä on noin 20 prosenttia kaikesta palkkatyöstä EU:ssa. Yli 8 miljoonalla näistä oli työsopimus, joka oli voimassa alle 6 kuukautta, ja 1,1 miljoonalla alle kuukauden. Vaikka enintään vuoden mittaiset lyhytaikaiset työsopimukset ovat yleistymässä (noin 10 prosentin lisäys vuosien 2008 ja 2018 välillä), pidemmät sopimukset (vähintään kaksi vuotta) – jotka todennäköisemmin johtavat vakituisen työsuhteeseen – ovat vähentyneet lähes 23 prosenttia samassa ajassa (jaksossa 3.3.2 käsitellään tarkemmin jäsenvaltioiden toteuttamia toimia; ks. tarkempi analyysi, Euroopan komissio, 2019⁹⁸).

⁹⁸ Gonzalez Vazquez, I., Milasi, S., Carretero Gomez, S., Napierala, J., Robledo Bottcher, N., Jonkers, K. and Goenaga Beldarrain, X. et al. (2019). *The changing nature of work and skills in the digital age*. Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxembourg.

Kaavio 48: Elpyminen on tuonut mukanaan yleisesti lyhyempikestoiset työsuhteet

Työntekijöiden (20–64-vuotiaiden) määrä työsuhteen keston mukaan, EU28 (2018)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus, yhteisön tulo- ja elinotilastot (SILC).

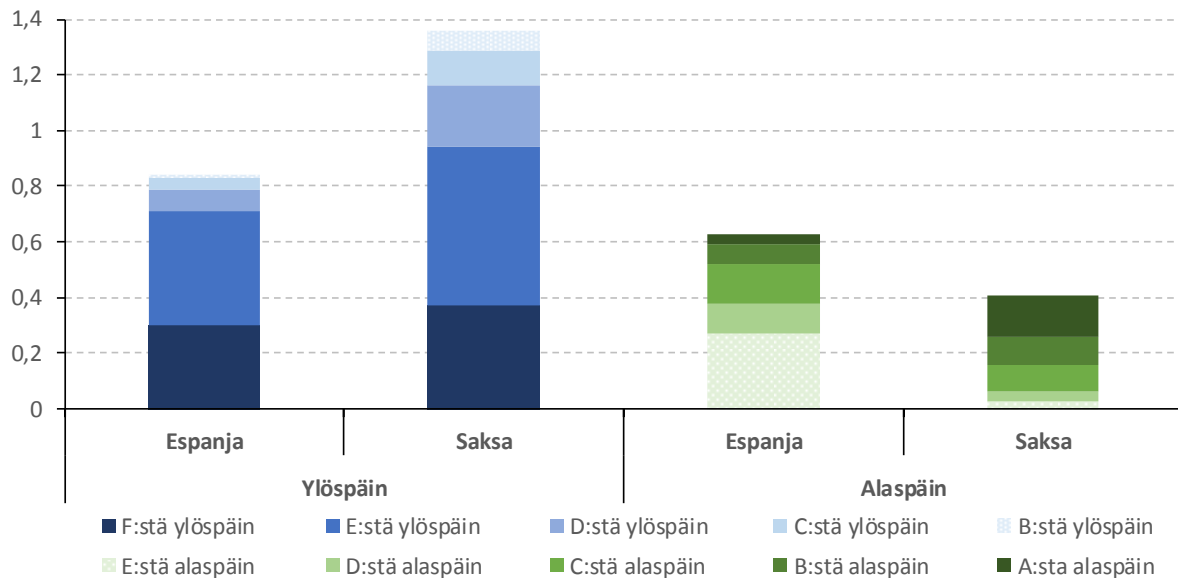
Määräaikaisten työsuhteiden korkealla esiintyvyydellä kaikilla työvoiman segmenteillä on voimakkaita vaikutuksia työn laatuun ja työsuhteturvaan. Eurofoundin raportti täydentää vuoden 2019 yhteisessä työllisyysraportissa esitettyä analyysiä työmarkkinoiden segmentoitumisesta seuraamalla yksittäisten työntekijöiden uraa ja tarkastelemalla, missä määrin heidän työolonsa muuttuvat ajan mittaan.⁹⁹ Analyysissä katetaan työntekijöiden ylös- ja alaspäin suuntautuvat siirtymät eri työmarkkina-asemien välillä. Nämä työmarkkina-asetat on järjestetty eri luokkiin (parhaasta heikoimpaan eli A–F); järjestys riippuu niihin liittyvistä työoloista. Riittävää näyttöä on saatavilla vain muutamasta jäsenvaltiosta. Vaikka näyttö on suppeaa, kahden maan (Saksan ja Espanjan) vertailusta saadaan hyödyllistä lisätietoa, jonka avulla voidaan ymmärtää, miten työmarkkinat ovat sopeutuneet kriisiin (ks. kaavio 49). Saksassa on suhteellisen paljon ylöspäin suuntautuvaa ja suhteellisen vähän alaspäin suuntautuvaa liikkuvuutta, mutta Espanjassa ylöspäin suuntautuva liikkuvuus on vähäisempää ja alaspäin suuntautuvan liikkuvuuden riski on suhteellisen suuri. Espanjan tapaus osoittaa, miten työmarkkinarakenteen huipulla olevat työntekijät ovat paremmin suojattuja alaspäin suuntautuvalta siirtymiseltä, kun taas heikoimmissa työoloissa olevilla työntekijöillä (joista monet ovat määräaikaisten työsuhteissa) on vain vähäinen mahdollisuus ylöspäin suuntautuvaan liikkuvuuteen työmarkkinaurallaan mutta heihin kohdistuu useammin työolojen heikkeneminen ja siirtyminen työttömyyteen. On tärkeää muistaa ongelmat, jotka liittyvät määräaikaisten työntekijöiden lakisääteisen sosiaaliturvan kattavuuteen (ks. jakso 3.4), koska monilla määräaikaisten työsuhteissa olevilla työntekijöillä Euroopassa on vaikeuksia saada ja kerryttää sosiaaliturvaoikeuksia, koska he eivät täytä maksukautta tai tuloarajia koskevia vähimmäisvaatimuksia.¹⁰⁰

⁹⁹ Eurofound (2019) *Labour market segmentation: Piloting new empirical and policy analyses*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg, ei vielä julkaistu.

¹⁰⁰ OECD (2019). *Employment Outlook 2019*.

Kaavio 49: Erot työmarkkinasiirtymissä riippuvat voimakkaasti työmarkkina-asemasta ja siihen liittyvistä työoloista

Keskimääräinen vuotuinen siirtyminen ylöspäin (vasen) ja alaspäin (oikein)

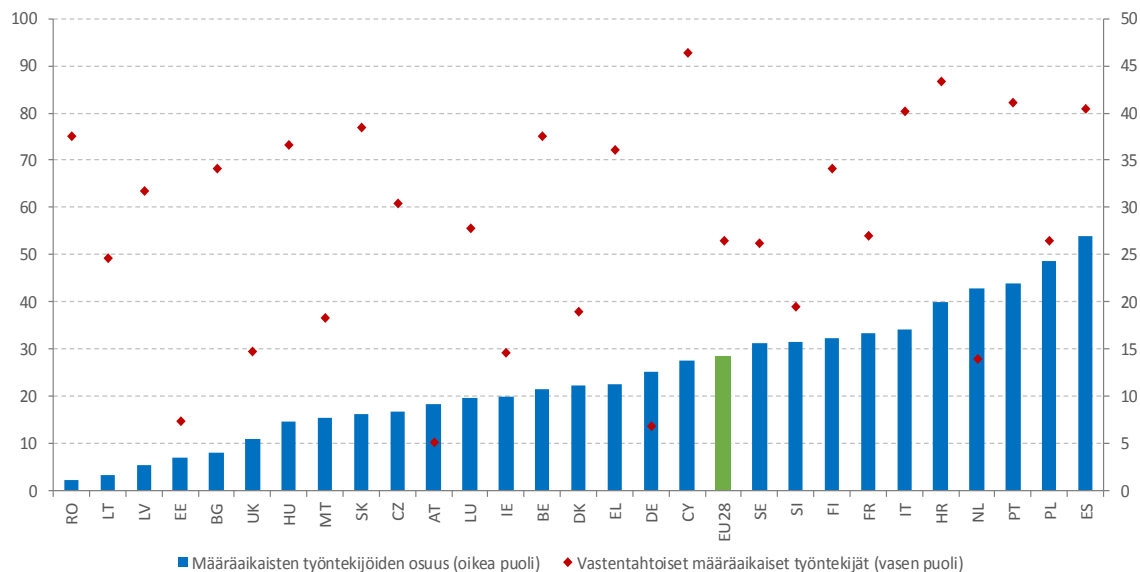
Huomautus: Siirtymisten osuudet on laskettu yhteen. Kunkin siirtymisen enimmäisarvo voi olla 1 (eli 100 %). Nämä työmarkkina-asetat on järjestetty niihin liittyvien työolojen perusteella (sopimusjärjestelyt, työaika, palkka ja ammattiryhmä), ja ne esitetään parhaasta (asema A: vakituinen työntekijä kokoajkaisessa työssä, suhteellisen hyvin palkattu ja korkeaa osaamistasoa vaativa ammattiasema) heikoimpaan (asema E: työntekijä, jolla heikoimmat työolot, asema F: työtön).

Lähde: MCVL (Espanja 2009–2016), GSOEP (Saksa 2009–2016).

EU:ssa merkittävä osa määräaikaista työntekijöistä on määräajkaisessa työsuhteessa, koska he eivät löydä vakituista työpaikkaa. Useissa jäsenvaltioissa määräajkaisessa työsuhteessa olemisen syynä on, että työntekijä ei löydä vakituista työpaikkaa. Tällainen tilanne (eli vastentahtoinen määräaikainen työsuhte) on yksi työmarkkinoiden segmentoitumisen pääindikaattoreista. Kaaviossa 50 analysoidaan määräaikaisten työntekijöiden ja vastentahtoisuuden osuutta. Esimerkiksi Kroatiassa, Portugalissa, Espanjassa ja Italiassa yli 80 prosenttia määräaikaista työntekijöistä (15–64-vuotiaista) ilmoitti olevansa tässä tilanteessa, koska he eivät olleet löytäneet vakituista työpaikkaa. Kyproksen tilanne vaatii seuranta: määräaikaisten työntekijöiden osuus on lähellä EU:n keskiarvoa, mutta heistä 92,8 prosenttia on tilanteessa vastentahtoisesti, kun EU28:n keskiarvo on 53 prosenttia. Vähiten vastentahtoisesti määräajkaisessa työsuhteessa olevia on Itävallassa, Saksassa ja Virossa (alle 15 %).

Kaavio 50: Määräaikaisessa työsuhteessa vastentahtoisesti olevien työntekijöiden osuus on edelleen merkittävä joissakin jäsenvaltioissa

Vastentahtoisien määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista määräaikaisista työntekijöistä ja määräaikaisten työntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä, 2018.

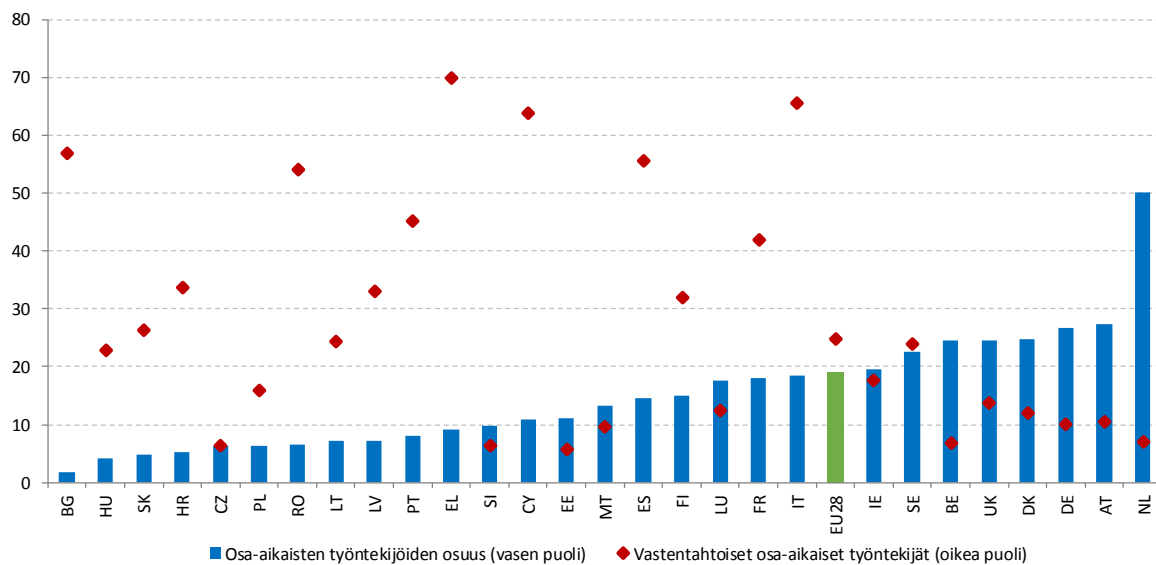

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Vastentahtoinen osa-aikatyö on edelleen ongelma useille työntekijöille, jotka etsivät koko-aikaista työtä. Vastentahtoisesti osa-aikatyötä tekevien työntekijöiden (15–64-vuotiaiden) osuus osoittaa, että vaikka monet työntekijät haluaisivat työskennellä koko-aikaisesti, tämä on vaikeaa. Osa-aikatyön suuri osuus yhdistettynä vastentahtoisien työntekijöiden merkittävään osuuteen saattaa osoittaa potentiaalista työvoiman alihyödyntämistä eli työmarkkinoiden käyttämättömän kapasiteetin asteen taloudessa. Vastentahtoisesta osa-aikatyöstä on vähentynyt 4,5 prosenttiyksikköä vuodesta 2013 eli 29,3 prosentista 24,8 prosenttiin (ks. myös luku 1). Kokonaismäärä alittaa kriisiä edeltävän tason, mutta tässä tilanteessa olevien 15–64-vuotiaiden työntekijöiden osuudessa on merkittäviä eroja jäsenvaltioiden välillä. Osuus on alle 10 prosenttia kuudessa jäsenvaltiossa mutta yli 60 prosenttia kolmessa. Esimerkiksi Kreikassa, Italiassa, Kyproksella, Bulgariassa ja Espanjassa yhdistyvät vastentahtoisesta osa-aikatyön ja määräaikaisen työn suuret osuudet, mikä saa aikaan haasteita työsuhteen jatkuvuuden ja työn laadun suhteen (ks. kaaviot 50 ja 51).

Kaavio 51: Vastentahtoisen osa-aikatyön suuri osuus on myös merkki työvoiman alihyödyntämisestä

Vastentahtoisten osa-aikatyöntekijöiden osuus kaikista osa-aikatyöntekijöistä ja osa-aikatyöntekijöiden osuus kaikista työntekijöistä, 2018.

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

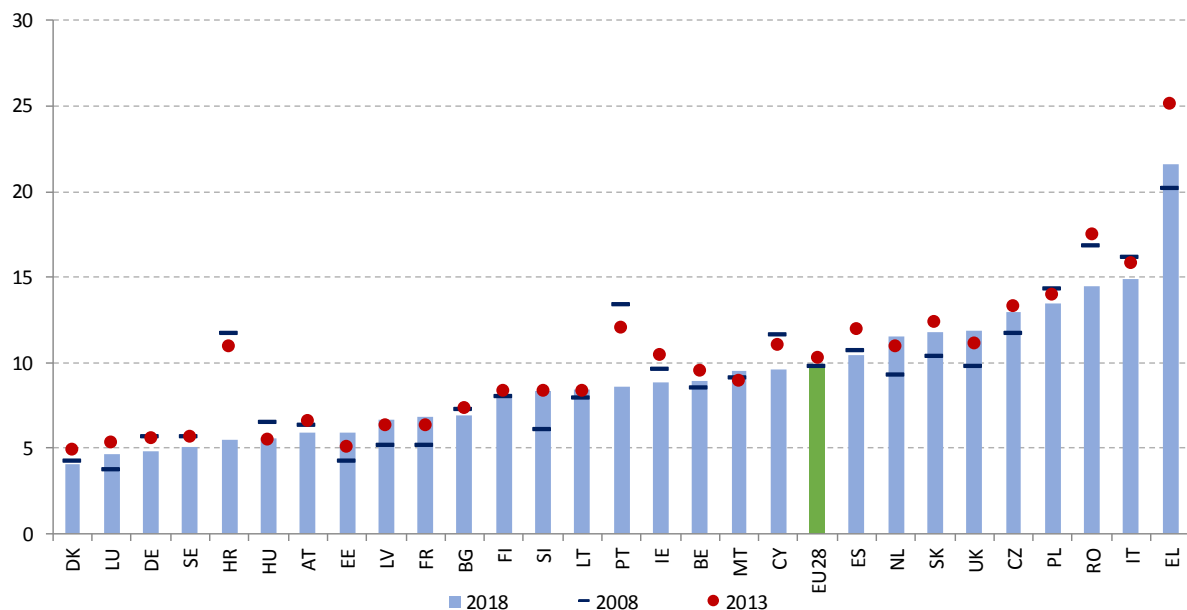
Itsenäisen ammatinharjoittamisen laaja käyttö joissakin jäsenvaltioissa voi edistää työmarkkinoiden segmentoitumista. Itsenäisten ammatinharjoittajien (20–64-vuotiaiden) osuus kaikista työntekijöistä on ollut suhteellisen vakaa viime vuosikymmenen aikana EU28:ssa. Suuntaus on ollut hienoisessa laskussa ja jäsenvaltioiden ja alojen välillä on edelleen merkittäviä eroja (ks. jakso 3.1). Itsenäinen ammatinharjoittaminen on yleensä vapaaehtoista ja se on positiivinen merkki yrittäjyyshengestä, mutta siihen saattaa myös kätkeytyä palkkatyön kaltaisia työsuhteita. Tällaisissa tilanteissa työntekijöitä, joilla pitäisi olla oikeus palkansaajan oikeuksiin ja suojaan, saatetaan väärin perustein pitää itsenäisinä ammatinharjoittajina, kun heidän työnantajansa haluaa kiertää työehtosopimuksia, työlainsäädäntöä (esim. vähimmäispalkkoja ja työaikoja koskeva lainsäädäntö), veroja tai työaikavalvontaa (nk. näennäisyrittäjyys). Itsenäisten ammatinharjoittajien taloudellisen ja organisatorisen riippuvuuden astetta ei voida mitata jäsenvaltioiden välisillä vertailukelpoisilla Eurostatin tilastoilla.¹⁰¹ Vuonna 2018 sellaisten itsenäisten ammatinharjoittajien osuus, joilla ei ole työntekijöitä (elinkeinonharjoittajat), oli 9,8 prosenttia kaikista työntekijöistä EU:ssa. Vuonna 2018 suurimmat osuudet olivat Kreikassa (21,6 %), Italiassa (14,9 %) ja Romaniassa (14,5 %), ja niiden jälkeen tulevat Puola, Tšekki, Yhdistynyt kuningaskunta, Slovakia ja Alankomaat (13,5–11 %) (ks. kaavio 52). Alemmassa päässä Tanskan, Luxemburgin, Saksan, Ruotsin ja Kroatian osuudet olivat noin tai alle 5 prosenttia. Vuodesta 2008 lähtien elinkeinonharjoittajien osuus on pysynyt EU:ssa keskimäärin vakaana, mutta joissakin maissa todettiin merkittävää kasvua vuosien 2008 ja 2018 välillä. Tällaisia maita ovat erityisesti Alankomaat, Suomi ja Yhdistynyt kuningaskunta, joissa kasvu oli noin 2 prosenttiyksikköä. Osuus sitä vastoin pieneni merkittävästi Kroatia-

¹⁰¹ Itsenäistä ammatinharjoittamista koskevilla Eurostatin lisäkysymyksillä (osana vuoden 2017 työvoimatutkimusta) pyrittiin mittaamaan itsenäisten ammatinharjoittajien taloudellisen ja organisatorisen riippuvuuden astetta määritettynä asiakkaiden lukumäärän ja yhdeltä asiakkaalta saatavien tulojen prosenttiosuuden perusteella ottaen huomioon myös päätösvalta työtuntien suhteen. Lisätietoja: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Self-employment_statistics

(6,3 prosenttiyksikköä), Portugalissa (4,9 prosenttiyksikköä) ja Romaniassa (2,4 prosenttiyksikköä). Sellaisten itsenäisten ammatinharjoittajien osuus, joilla ei ole työntekijöitä, myös vaihtelee merkittävästi ikäryhmien välillä. Tämä osuus on vain 6,5 prosenttia EU:n kokonaistyöllisyydestä 25–29-vuotiaiden ryhmässä mutta kohoaa 12,2 prosenttiin 50–64-vuotiaiden ja 32,3 prosenttiin 65–74-vuotiaiden ryhmässä.¹⁰² Epätyypillisten työsopimusjärjestelyjen (kuten nollatuntisopimusten ja ”minityöpaikkojen”) kehitys ja alustatalouden kasvu voivat lisätä nuorten ikäluokkien osuutta itsenäisten ammatinharjoittajien kokonaismäärässä, kun sosiaaliturvajärjestelmät eivät ole useinkaan täysin mukautuneita ottamaan huomioon tätä uutta kehitystä (ILO, 2017).

Kaavio 52: Elinkeinonharjoittajien lukumäärä on suuri joissakin jäsenvaltioissa, ja sitä on seurattava tarkemmin, jotta ehkäistään näennäisyrittäjyystilanteet

Itsenäiset ammatinharjoittajat (ilman työntekijöitä) osuutena kokonaistyöllisyydestä.

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus – omat laskelmat.

Alustatalouden vaikutus on vielä vähäinen, mutta se vaihtelee merkittävästi maiden välillä, myös jos tarkastellaan työstä ja tulosta riippuvuutta. Euroopan komission COLLEEM-verkkokyselyssä tutkitaan verkkoalustojen käyttöä internetiä usein käyttävien 16–74-vuotiaiden parissa 16 jäsenvaltiossa.¹⁰³ Vuonna 2018 noin 11 prosenttia työikäisestä väestöstä kyselyn kohteena olevissa maissa oli tarjonnut palveluja verkkoalustojen kautta vähintään kerran, mikä on 1,5 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2017. Useimmat alustatyöntekijät tarjosivat palveluja satunnaisesti (2,4 %) tai marginaalisesti (3,1 %), 4,1 prosenttia työikäisestä väestöstä tarjosi palveluja alustojen kautta toisena työnään. Päätyönään alustatyötä tekevien työntekijöiden osuus on edelleen pieni (1,4 prosenttia työikäisestä

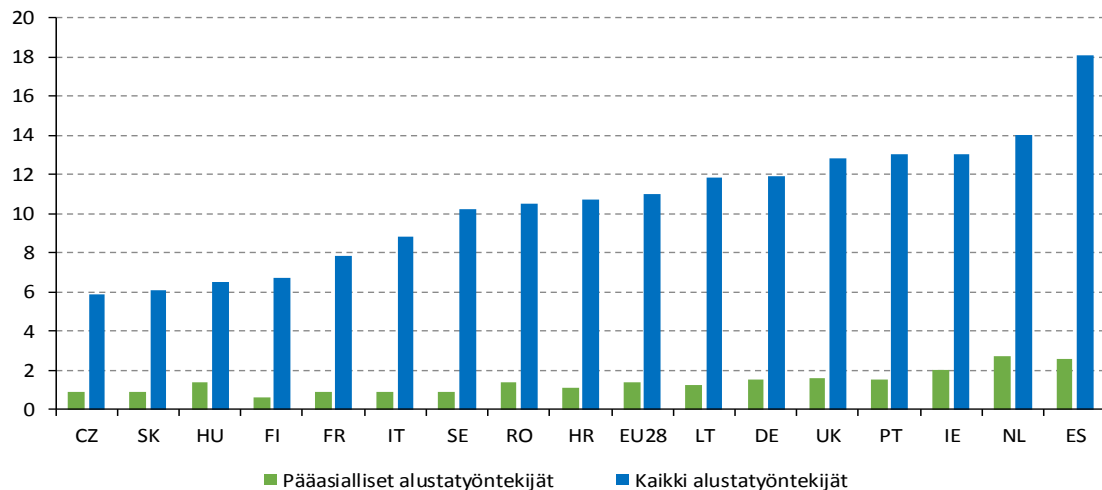
¹⁰² Vuoden 2019 yhteisessä työllisyysraportissa analysoidaan tarkemmin, miten laajasti itsenäiseen ammatinharjoittamiseen saattaa kätkeytyä palkkatyön omainen suhde. Analyysi perustuu Eurofoundin tietoihin.

¹⁰³ Urzi Brancati, C., Pesole, A. and Fernández-Macías, E. *New evidence on platform workers in Europe. Results from the second COLLEEM survey*. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto (ei vielä julkaistu). COLLEEM II -kyselyllä jatketaan ja laajennetaan aiempaa COLLEEM-kyselyä (Collaborative Economy and Employment). Se on digitaalisia alustoja koskeva verkkokysely, jonka on tilannut työllisyyden pääosasto ja jonka koordinoinnista vastaa Yhteinen tutkimuskeskus JRC. Se tehtiin EU:n 16 jäsenvaltiossa: CZ, DE, ES, FI, FR, HR, HU, IE, IT, LT, NL, PT, RO, SE, SK ja UK.

väestöstä). Kyselyyn osallistuneissa jäsenvaltioissa sellaisten työntekijöiden, jotka ovat joskus tarjonneet palveluja verkkoalustojen kautta, osuus kaikista työntekijöistä on suurin Espanjassa (18 %), Alankomaissa (14 %) ja Portugalissa (13 %). Muita maita, joissa alustatyötä tehdään keskiarvoa enemmän, ovat Irlanti, Yhdistynyt kuningaskunta ja Saksa. Osuudet ovat alhaisimmat Tšekissä (5,9 %), Slovakiassa (6,1 %), Unkarissa (6,5 %) ja Suomessa (6,7 %).¹⁰⁴ Päätyönään alustojen kautta toimivien työntekijöiden osuus on yli 2 prosenttia vain Espanjassa ja Alankomaissa.

Kaavio 53: Alustatyö on uusi ilmiö joissakin jäsenvaltioissa

Alustatyöntekijöiden osuus 16 EU-maassa, yhteensä ja alustatyön intensiteetin mukaan.

Lähde: Yhteisen tutkimuskeskuksen COLLEEM II -kysely. Brancati *et al.* (ei vielä julkaistu).

(*) Pääasialliset alustatyöntekijät: alustatyö pääasiallisena tai erittäin merkittävänä työpaikkana. Kaikki alustatyöntekijät: toiminut vähintään kerran alustatyöntekijänä edeltävänä vuonna.

Alustatyö sisältää laajan valikoiman toimia ja erilaisia työsuhdemuotoja, mikä on haasteellista hyvän työmarkkinatuloksen kannalta. Hiljattaisella Eurofoundin raportilla¹⁰⁵ täydennetään Yhteisen tutkimuskeskuksen COLLEEM II -kyselyn analyysiä ja siinä esitetään alustatyöntekijöiden luokitus. Luokitus perustuu viiteen tekijään: tehtävän suorittamiseksi vaadittu taitotaso, palvelun tarjoamisen tyyppi (verkossa v. paikan päällä), tehtävien laajuus, valitsija (kuka päättää tehtävän osoittamisesta: alusta, asiakas vai työntekijä) ja yhteensaattamisen muoto (tehtävän tarjoaminen v. kilpailu). Taulukossa 3 esitetään alustatyön yleisimmät tyypit (alustojen ja työntekijöiden osuutena kokonaismäärästä), jotka ovat toiminnassa Euroopassa vuodesta 2017 lähtien ja jotka on luokiteltu edellä esitettyjen kriteerien mukaisesti. Eurofoundin tekemässä analyysissä on kiinnostavia tuloksia tarvittavista taidoista. Esimerkiksi ”*paikan päällä suoritettava alustan määrittämä rutiinityö*” on yleistä (31,5 % alustoista ja 31,2 % työntekijöistä) mutta siihen vaaditaan yleensä alhainen taitotaso (joskin työntekijät ovat yleensä korkeasti koulutettuja). Muun tyyppiset alustatyöt vaativat keskitason tai korkean tason taitoja, kuten ”*kilpailuun perustuva tai asiakkaan määrittämä verkossa suoritettava asiantuntijatyö*”, ja ne perustuvat pääasiassa freelance-työhön.

¹⁰⁴ Sellaisten työntekijöiden, jotka ilmoittavat tarjonneensa palveluja alustojen kautta ainakin kerran työssään, osuus kaikista työntekijöistä.

¹⁰⁵ Eurofound (2018), *Employment and working conditions of selected types of platform work*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg, saatavilla: <http://eurofound.link/ef18001>

Taulukko 3: Työn luonne muuttuu alustatyön eri luokitusten myötä

Yleisimmät alustatyön tyypit EU:ssa (2017)

LABEL	PALVELUN LUOKITUS			ALUSTAN LUOKITUS		ALUSTOJEN OSUUS KAIKISTA ALUSTOISTA	TYÖNTEKIJÖIDEN OSUUS KAIKISTA TYÖNTEKIJÖISTÄ	ESIMERKKEJÄ
	Taitotaso	Palvelun tarjoamisen muoto	Tehtävien laajuus	Valitsija	Yhteensaattamisen muoto			
Paikan päällä suoritettava asiakkaan määrittämä rutiinityö	Matala	Paikan päällä	Suurempi	Asiakas	Tarjous	13,7 %	1,3 %	GoMore (kuljetus)
Paikan päällä suoritettava alustan määrittämä rutiinityö	Matala	Paikan päällä	Suurempi	Alusta	Tarjous	31,5 %	31,2 %	Uber (kuljetus)
Paikan päällä suoritettava asiakkaan määrittämä kohtuullista osaamista vaativa työ	Matala tai keskitaso	Paikan päällä	Suurempi	Asiakas	Tarjous	11,3 %	10,9 %	Oferia (kotitaloustyö)
Paikan päällä suoritettava työntekijän aloitteesta tapahtuva kohtuullista osaamista vaativa työ	Matala tai keskitaso	Paikan päällä	Suurempi	Työntekijä	Tarjous	4,2 %	5,5 %	ListMinut (kotitaloustyö)
Verkossa tapahtuva kohtuullista osaamista vaativa klikkaustyö	Matala tai keskitaso	Verkossa	Mikro	Alusta	Tarjous	0,6 %	5,3 %	CrowdFlower (asiantuntijapalvelut)
Paikan päällä suoritettava	Keskitasoinen	Paikan päällä	Suurempi	Asiakas	Tarjous	2,4 %	3,3 %	appJobber (kotitaloustyö)

asiakkaan määrittämää korkeaa osaamista vaativa työ								
Paikan päällä suoritettava alustan määrittämää korkeaa osaamista vaativa työ	Keskitasoinen	Paikan päällä	Suurempi	Alusta	Tarjous	1,2 %	4,2 %	Be My Eyes (asiantuntijapalvelut)
Verkossa suoritettava alustan määrittämää korkeaa osaamista vaativa työ	Keskitasoinen	Verkossa	Suurempi	Alusta	Tarjous	0,6 %	1,9 %	Clickworker (asiantuntijapalvelut)
Verkossa tapahtuva asiakkaan määrittämää asiantuntijatyö	Keskitaso tai korkea	Verkossa	Suurempi	Asiakas	Tarjous	5,4 %	30,3 %	Freelancer (asiantuntijapalvelut)
Verkossa suoritettava kilpailuun perustuva asiantuntijatyö	Korkea	Verkossa	Suurempi	Asiakas	Kilpailu	5,4 %	4,6 %	99designs (asiantuntijapalvelut)

Lähde: Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö (Eurofound) (2018).

Huomautus: Alustatyön luokituksessa käytetään viittä tekijää: 1) tehtävän suorittamiseksi vaadittu taitotaso (alhainen, keskitaso, korkea); 2) palvelun tarjoamisen muoto (paikan päällä (henkilökohtaisesti) vai verkossa); 3) tehtävien laajuus (mikrotehtävä vai suuret hankkeet); 4) valinnan tekijä (tehtävät osoitetaan alustan, asiakkaan vai työntekijän päätöksen perusteella); 5) työntekijän ja asiakkaan yhteensaattamisen muoto (tehtävän tarjoaminen vai kilpailu).

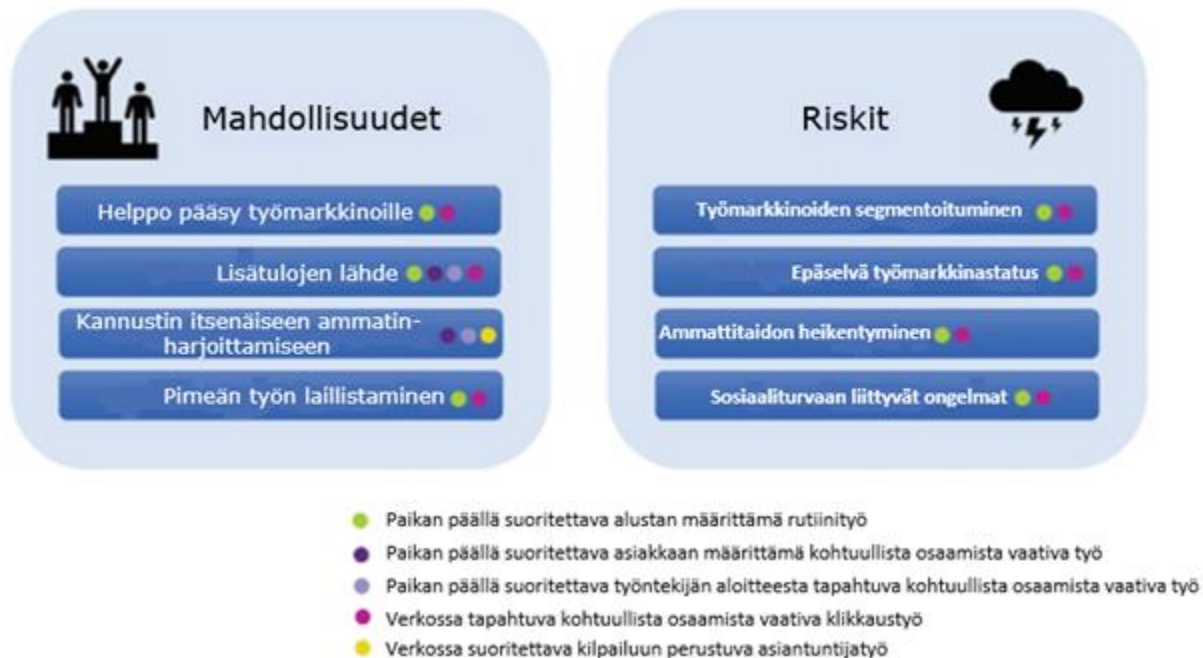
Työn laatuun liittyvät tekijät, kuten työsuhteen tyyppi, työolot ja ansiotulot, tulevat voimakkaasti esiin alustatalouden onnistunutta organisointia koskeissa vaatimuksissa. Käytännössä alustojen työehdot ja -olot määrittävät työntekijöiden työsuhteen ja työmarkkina-aseman. Alustatyöstä saatava korvaus perustuu usein suoritettuun tehtävään. Myös alustatyöntekijöiden työolot vaihtelevat samoin kuin suoritettujen tehtävien tyyppi, liiketoimintamalli ja alustan soveltamat mekanismit. Matalaa osaamistasoa edellyttävät tehtävät, jotka osoitetaan alustan ja sovellusten kautta algoritmien perusteella, tarjoavat mahdollisuuksia työmarkkinoille pääsyyn, mikä voi auttaa estämään pimeää työtä, mutta niihin liittyy myös huolta työntekijöiden työmarkkina-asemasta ja siihen liittyvästä sosiaaliturvasta.¹⁰⁶ Toisaalta korkeaa osaamistasoa edellyttävät tehtävät ja enemmän

¹⁰⁶ Euroopan komissio (2018). Employment and Social Developments in Europe. Annual review 2018. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

markkinoihin perustuvat liiketoimintamallit voivat kannustaa yrittäjyyttä ja kehittää monipuolisia taitoja. Niille on usein ominaista myös työajan suurempi joustavuus, mikä lisää työ- ja yksityiselämän tasapainotusmahdollisuuksia. Eurofound¹⁰⁷ esittää tiivistettynä jotakin eri tyyppisen alustatyön keskeisiä työmarkkinavaikutuksia (ks. taulukko 4).

Taulukko 4: Uudet työmuodot tuovat mukanaan uusia mahdollisuuksia ja haasteita

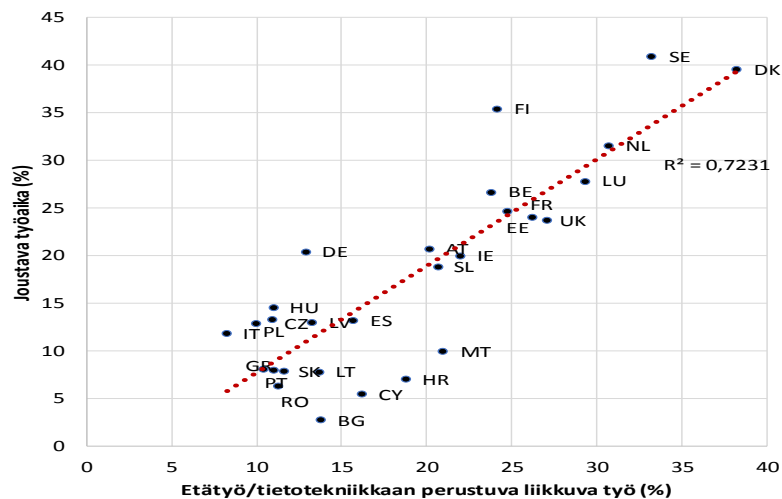
Erityyppisen alustatyön työmarkkinavaikutukset

Lähde: Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö (Eurofound) (2019).

Kaavio 54. Joustavan työajan ja etätö/tietotekniikkaan perustuvan liikkuvan työn korrelaatio jäsenvaltioiden tasolla (EU28), 2015

Joustava työaika ja etätö – tietotekniikkaan perustuva liikkuva työ

Lähde: Kuudes Euroopan työolotutkimus (2015)

¹⁰⁷ Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö (Eurofound) (2019). *Platform work: Maximising the potential while safeguarding standards?* Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

Digitalisaatio on helpottanut uusia työn organisointitapoja tarjoamalla enemmän joustavuutta sen suhteen, milloin ja missä työtehtävät suoritetaan. Näissä työmuodoissa työn organisointi perustuu vähemmässä määrin säännölliseen rytmiin ja tehtävät osoitetaan joustavammin. Tämä noudattelee yleisesti havaittua suuntausta, jossa työt perustuvat projekteihin, työ pirstoutuu ja perustuu kysyntään ja siitä maksetaan suorituksen perusteella. Tällainen työ ei välttämättä riipu säännöllisestä työajasta vaan tarvittaessa tehtävästä työstä (keikkatyöstä) tai työnantajan tai asiakkaan asettamista määräajoista tai tavoitteista.¹⁰⁸ Maakohtaisella tasolla tilastonäyttö osoittaa vahvan positiivisen korrelaation tietotekniikan käytön, tietotekniikkaan perustuvan liikkuvan työn ja työajan joustavan organisoinnin välillä (esim. joustavan työajan yleisyys). Tämä saattaa vahvistaa sitä, että suuntaus joustavampiin työjärjestelyihin on vakiintunut, joskin se on edelleen vähäistä joissakin jäsenvaltioissa. Kuten kaaviossa 54 näkyy, sekä joustava työaika että tietotekniikkaan perustuva liikkuva työ ovat yleisempiä Skandinavian maissa, Benelux-maissa, Ranskassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Virossa. Bulgariassa, Kyproksella, Kreikassa, Italiassa, Liettuassa, Portugalissa, Romaniassa ja Slovakiassa puolestaan tietotekniikkaan perustuva liikkuva työ ja joustavat työjärjestelyt ovat harvinaisempia. Tietotekniikkaan perustuvan liikkuvan työn esiintyvyys ei johdu kuitenkaan pelkästään tietotekniikan käytön yleisyydestä vaan myös teknologisen muutoksen, institutionaalisen ja sääntely-ympäristön sekä talouden, työmarkkinoiden ja yhteiskunnan kehityksen, kuten naisten kasvavan työmarkkinoille osallistumisen (Eurofound ja ILO, 2017), ja johtamistapojen välisestä vuorovaikutuksesta

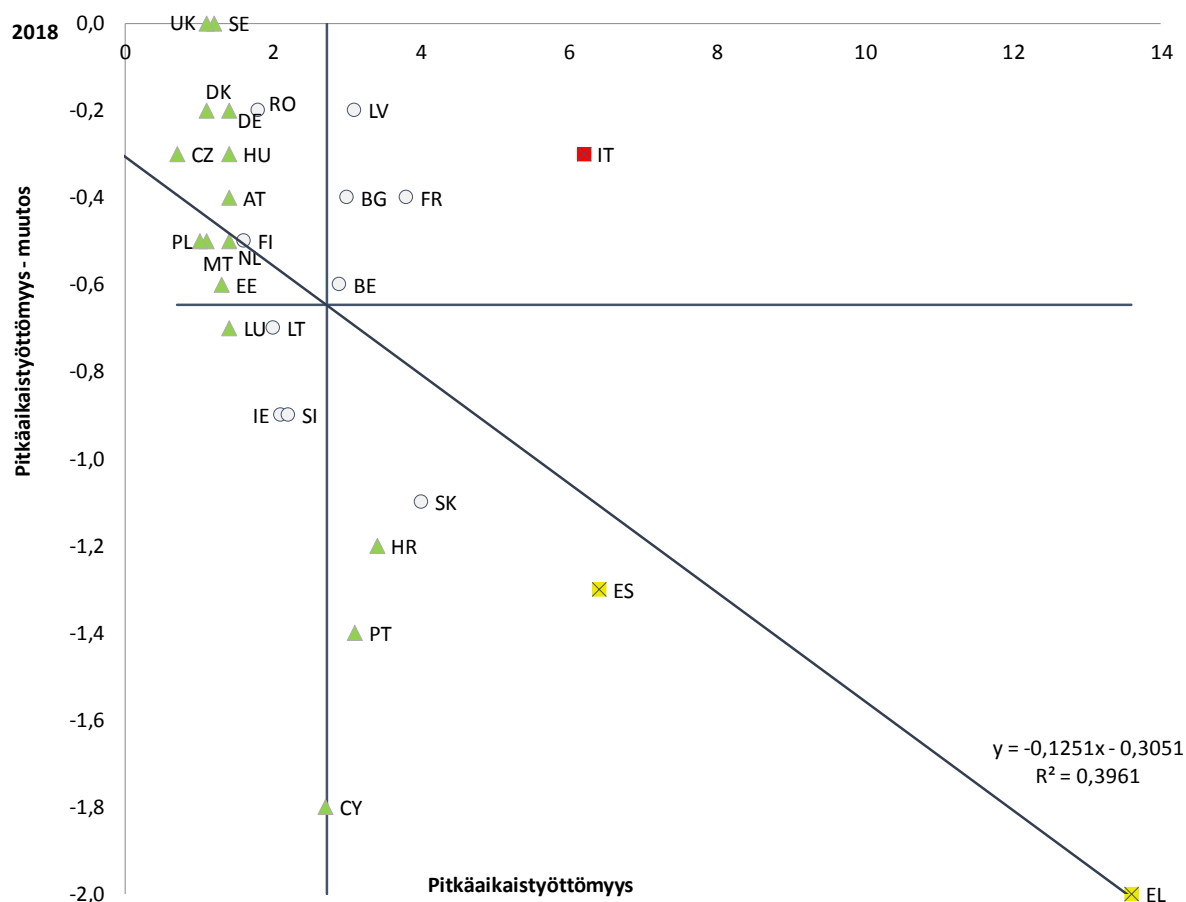
Aktiivisella työmarkkinapolitiikalla voidaan parantaa työnhakijoiden työllistymismahdollisuuksia ja parantaa työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamista työmarkkinoilla. Aktiivisella työmarkkinapolitiikalla voidaan siten edistää parempia työllisyystuloksia ja työmarkkinoiden parempaa toimintaa ja auttaa samalla vähentämään työttömyyttä ja etuusriippuvuutta (ks. jakso 3.4). Haasteena on varmistaa, että aktiivisella työmarkkinapolitiikalla saavutetaan sitä eniten tarvitsevat, siten että he palaavat mahdollisimman nopeasti työmarkkinoille ja löytävät heille parhaiten sopivan työn. Näyttö osoittaa, että työttömyysjakson keston pidentyessä työnhakijan yhteys työmarkkinoihin heikkenee. Se vähentää todennäköisyyttä palata työmarkkinoille ja lisää työelämän ulkopuolelle jäämisen riskiä. Sen vuoksi pitkäaikaistyöttömyyttä (eli kun työntekijä on ollut työttömänä yli vuoden) pidetään hyvänä osoituksena aktiivisen työmarkkinapolitiikan tehokkuudesta ja mittana maahan kohdistuvista haasteista työvoiman aktivoinnin suhteen.¹⁰⁹ Kaaviosta 55 käy ilmi pitkäaikaistyöttömyysaste (eli yli vuoden työttömänä olleiden ihmisten määrän suhde työväestöön) vuonna 2018 ja muutos vuoteen 2017 nähden.

¹⁰⁸ Eurofound (2019), *Telework and ICT-based mobile work: Flexible working in the digital age*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg, ei vielä julkaistu.

¹⁰⁹ Työllisyyskomitea pitää pitkäaikaistyöttömyysastetta sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattorina, jolla seurataan työllisyyteen annettavaa aktiivista tukea.

Kaavio 55: Pitkäaikaistyöttömyys on vähenemässä kaikkialla EU:ssa

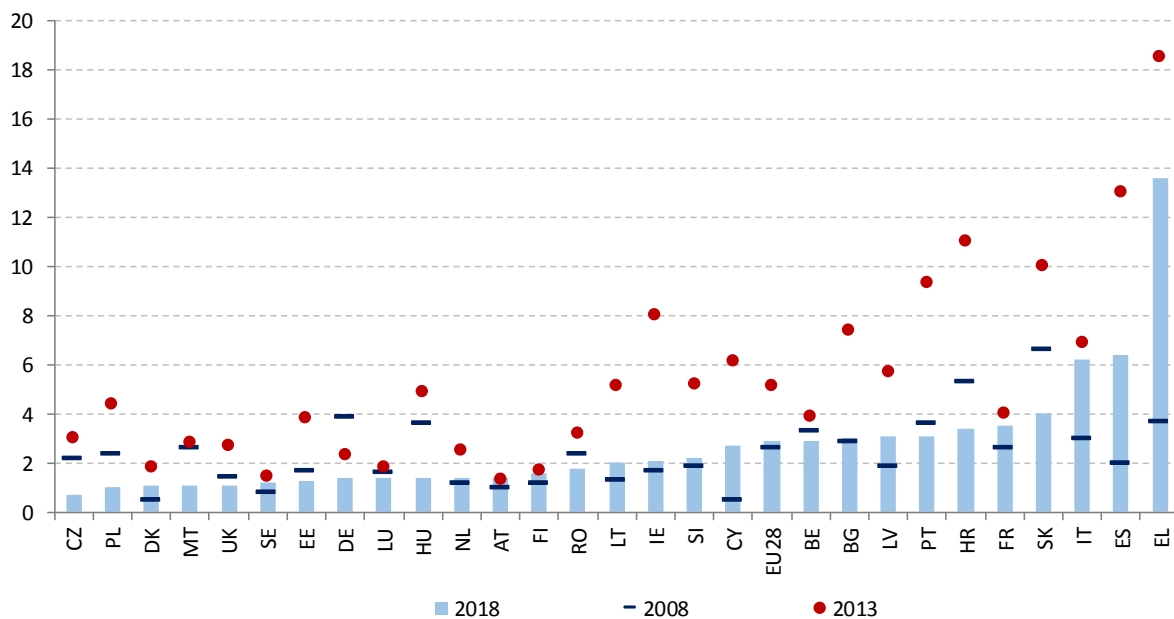
Pitkäaikaistyöttömyysaste (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus. Kausi: Vuoden 2018 tasot ja muutokset vuoteen 2017 nähden. Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Pitkäaikaistyöttömyys on vähentynyt lähes kaikissa jäsenvaltiossa työmarkkinoiden elpymisen myötä. Pitkäaikaistyöttömyysaste jatkoi laskuaan kaikissa jäsenvaltioissa vuonna 2018, mikä vahvistaa vuonna 2014 käynnistynyttä positiivista suuntausta. Yleisestä lähentymisestä (kuten regressiosuoran negatiivinen kaltevuus osoittaa) huolimatta jäsenvaltioiden välillä on kuitenkin edelleen merkittäviä eroja. Asteet vaihtelevat Tšekin 0,7 prosentista Kreikan 13,6 prosenttiin vuonna 2018. Kreikan tilanne on luokiteltu yhdessä Espanjan kanssa (6,6 % vuonna 2018) ”heikoksi mutta paranemassa”, koska niissä keskimääräistä korkeampi aste yhdistyy nopeaan vähenemiseen viime vuoden aikana. Italiassa on suhteellisen matala pitkäaikaistyöttömyysaste (6,2 %), mutta sen katsotaan olevan ”kriittisessä tilanteessa”, koska vuonna 2018 tapahtui vain vähän parannusta edeltävään vuoteen nähden. Kypros, Portugali ja Kroatia ovat ”keskiarvoa parempia” maita. Ne sisältyvät tähän ryhmään vuotuista muutosta koskevan tuloksensa ansiosta ja jatkavat vuonna 2017 tapahtunutta merkittävää parannusta. Ruotsissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa pitkäaikaistyöttömyysaste pysyi alhaisena ja vakaana vuonna 2018. Kuten liitteestä 3 käy ilmi, pitkäaikaistyöttömyysasteeseen liittyy suuria alueellisia eroja. Noin neljäsosassa jäsenvaltioita on ainakin yksi alue, jolla pitkäaikaistyöttömyysaste on yli 5 prosenttia.

Kaavio 56: Pitkäaikaistyöttömyys on laskussa mutta se on edelleen suurta joissakin Etelä- ja Itä-Euroopan maissa
Pitkäaikaistyöttömien osuus työvoimasta (%)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Puolessa jäsenvaltioista pitkäaikaistyöttömyysaste pysytteli kuitenkin korkeana ja ylitti kriisiä edeltäneen tason. Parannus kriisin huippuvuoteen 2013 nähden on ollut erityisen merkityksellistä (yli 3 prosenttiyksikköä) Bulgariassa, Kroatiassa, Kyproksella, Kreikassa, Unkarissa, Irlannissa, Portugalissa, Slovakiassa, Sloveniassa ja Espanjassa. Vuonna 2018 pitkäaikaistyöttömyysaste kohosi vain Itävallassa vuoteen 2013 verrattuna, mutta se on edelleen erittäin alhaisella tasolla. Noin puolessa jäsenvaltioista pitkäaikaistyöttömyysaste on kuitenkin edelleen korkeampi kuin vuonna 2008. Suurimmat erot ovat Kreikassa (+9,9 prosenttiyksikköä), Espanjassa (+4,4 prosenttiyksikköä) ja Italiassa (+3,2 prosenttiyksikköä). Muissa jäsenvaltioissa pitkäaikaistyöttömyysaste vuonna 2018 oli selvästi alle kriisiä edeltäneen tason, etenkin Saksassa, Unkarissa, Tšekissä, Puolassa ja Maltalla, joissa se oli alle puolet vuoden 2008 tasosta.

Pimeä työ altistaa työntekijät monenlaisille riskeille, kuten puutteelliset tai vaaralliset työolot ja sosiaaliturvan puute. Se myös haittaa tasapuolista kilpailua, heikentää investointinäkymiä ja henkilöresurssien kehittämistä ja vaarantaa julkisen rahoituksen, hyvinvointivaltion ja laajemman sosiaalisen koheesion. Lisäksi työntekijöiden ja taloudellisten oikeuksien noudattamatta jättäminen haastaa jäsenvaltioiden valmiudet varmistaa työ-, työmarkkina- ja eläkelainsäädännön täytäntöönpanon noudattaminen. Nämä haasteet vielä pahenevat, kun työvoima liikkuu sisämarkkinoilla ja työelämä muuttuu nopeasti. Pimeää työtä on vaikea arvioida, mutta Euroopan komission teettämässä tutkimuksessa esitetään, että pimeän työn osuus koko työvoimapanoksesta EU:n yksityissektorilla vuonna 2013 oli noin 9,3 prosenttia, joskin maiden välillä on suurta vaihtelua.¹¹⁰ Pimeän työn muuttaminen viralliseksi työksi on tärkeä poliittinen päämäärä, jolla

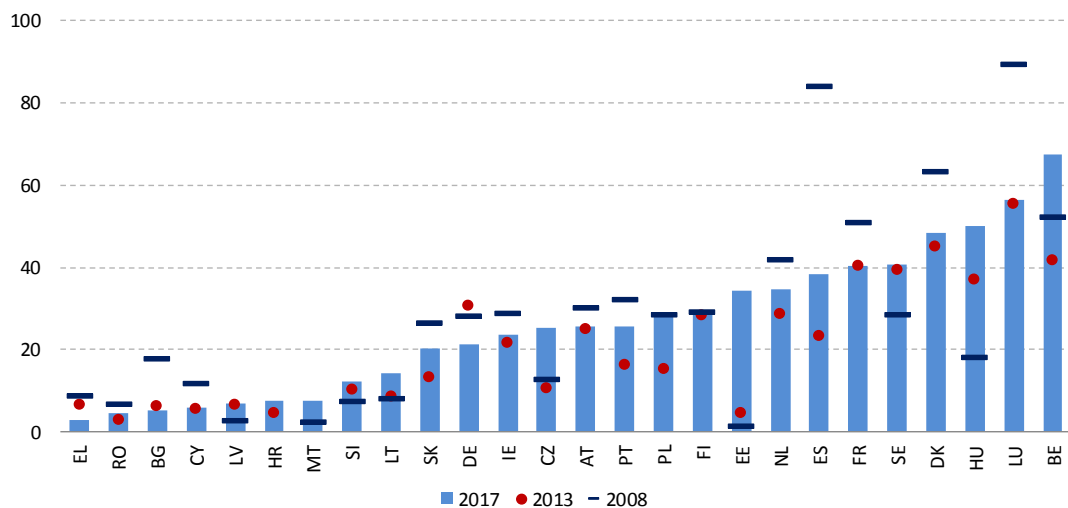
¹¹⁰ Williams, C.C., Horodnic, I.A., Bejakovic, P., Mikulic, D., Franic, J., Kedir, A. (2017) *An evaluation of the scale of undeclared work in the European Union and its structural determinants: estimates using the Labour Input Method (LIM)*. Tekijäorganisaatio: Euroopan komission työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto.

edistetään työllisyyden suuntaviivan 7 ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin tavoitteita sekä tavoitetta oikeudenmukaisemmista eurooppalaisista työmarkkinoista. Kyproksella pannaan täytäntöön tähän liittyvä toimintasuunnitelma huhtikuussa 2019 toteutetun vastavuoroista oppimista koskevan hankkeen pohjalta.

Aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan osallistumisessa on edelleen merkittäviä eroja jäsenvaltioiden välillä. Aktiivinen työmarkkinapolitiikka on keskeisessä asemassa pyrittäessä parantamaan työnhakijoiden työllistymisnäkymiä ja urakehitystä, kun työmarkkinat muuttuvat ja niillä vaaditaan uusia taitoja (ks. jakso 3.2). Kaavion 57 mukaan jäsenvaltioiden välillä on edelleen merkittäviä eroja, kun tarkastellaan osallistumista aktivointitoimiin.¹¹¹ Suhteellisen suuressa ryhmässä jäsenvaltioita (Bulgaria, Romania, Latvia, Viro, Kroatia, Slovenia ja Kypros) sekä investoinnit että osallistuminen aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan pysyttelevät merkittävästi EU:n keskiarvoa alempana, ja ero on kasvanut viime vuosina. Toisessa maaryhmässä osallistumisasteet ovat yli 40 prosenttia (Ranskassa, Unkarissa, Ruotsissa, Belgiassa ja Tanskassa) ja kaikissa niissä suuntaus oli positiivinen viime vuosina. Nämä erot viittaavat siihen, että aktiivisen työmarkkinapolitiikan kattavuuden ja laajentamisen suhteen ei ole tapahtumassa lähentymistä. Useimmissa maissa osallistumisasteet ovat pudonneet kriisin jälkeen (merkittävänä poikkeuksina Belgia, Unkari, Ruotsi, Tšekki ja Viro), mikä viittaisi siihen, että työnhakijoiden määrän lisääntymisestä ei ole seurannut aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimiin osallistumisen suhteellinen lisääntyminen. Aktiivisen työmarkkinapolitiikan vaikuttavuuteen vaikuttavat useat tekijät, mutta näytön mukaan tarvitaan kohdennetumpaa aktiivista työmarkkinapolitiikkaa, jotta voidaan puuttua niiden ihmisten työllistymisen esteisiin, jotka ovat kauimpana työmarkkinoista (ks. jakso 3.2).

Kaavio 57: Aktiivisen työvoimapolitiikan toimiin osallistumisessa on suuria eroja

Osallistuminen aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimiin (100:aa työhalukasta kohti)

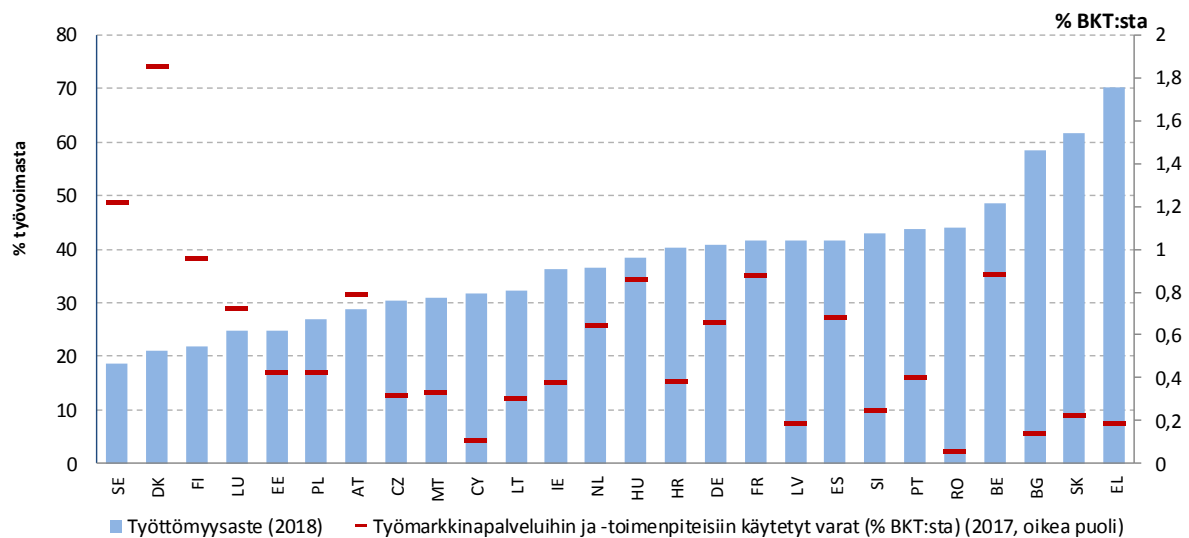

Lähde: Eurostat, työvoimapolitiikkatietokanta ja työvoimatutkimus.

¹¹¹ Tätä indikaattoria olisi kuitenkin tulkittava varovasti, koska se mittaa vain osallistumista työmarkkinapolitiikan toimiin (eikä niiden vaikuttavuutta), ja useissa maissa siihen liittyy tiedonkeruuprosessista johtuvia tilastojen luotettavuusongelmia.

Kaavio 58: Menot työmarkkinapalveluihin ja -toimenpiteisiin vaihtelevat merkittävästi jäsenvaltioiden välillä, eikä niillä ole suoraa yhteyttä työttömyystasoon

Työmarkkinapalveluihin ja -toimenpiteisiin käytetyt varat (2018) ja pitkäaikaistyöttömien osuus (2018)

Lähde: Eurostat, työvoimapolitiikkatietokanta ja työvoimatutkimus. Huomautus: Italian ja Yhdistyneen kuningaskunnan menoja koskevat tiedot puuttuvat.

Näytön mukaan investoinnit aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan vaikuttavat työmarkkinatuloksiin. Pitkäaikaistyöttömien osuus on karkea arvio aktiivisen työmarkkinapolitiikan vaikuttavuudesta. Pitkäaikaistyöttömyysaste liittyy myös jossakin määrin jäsenvaltion yleiseen työttömyys- ja kilpailukykytilanteeseen. Menot työmarkkinapalveluihin ja -toimenpiteisiin vaihtelevat merkittävästi jäsenvaltioiden välillä, ja niissä jäsenvaltioissa, joissa investoinnit ovat alhaisimmat, yleensä myös pitkäaikaistyöttömien osuudet ovat suuret. Jäsenvaltiot, joissa investoidaan vähiten aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan, ovat usein myös niitä, joissa merkittävä osa aktiivisen työmarkkinapolitiikan rahoituksesta on ESR:n yhteisrahoitusta ja joissa järjestelmän pitkän aikavälin kestävyys on näin ollen kyseenalainen.

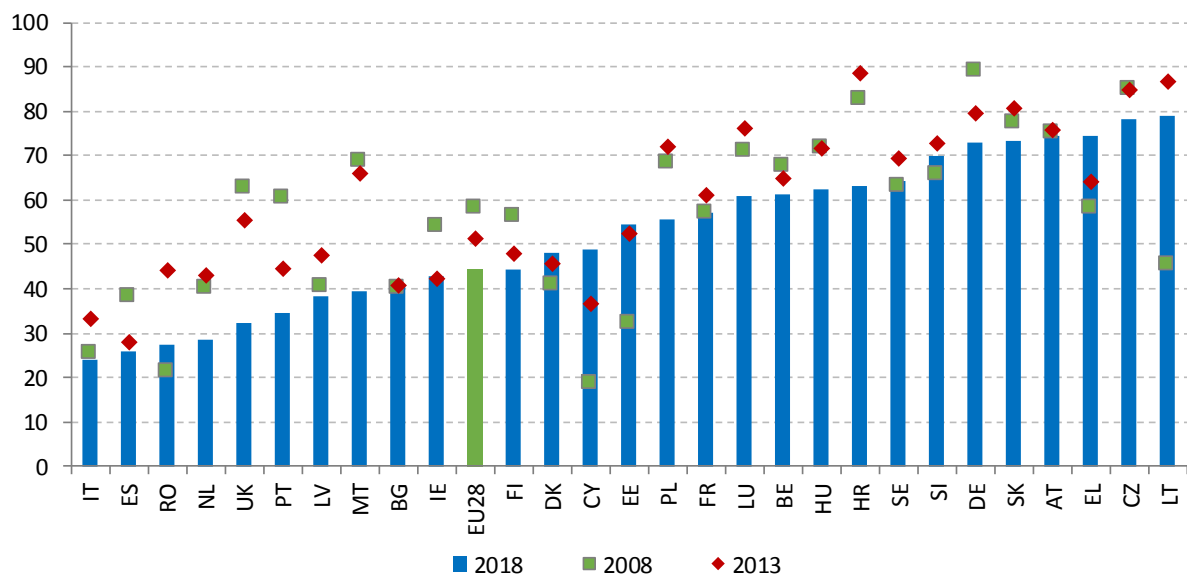
Julkiset työvoimapalvelut noudattavat uudistussuunnitelmaansa, jolla pyritään parantamaan valmiuksia ja nykyaikaistamaan ja vahvistamaan palvelujen tarjoamista keskeisillä aloilla. Rekisteröityneiden työnhakijoiden määrä on vähentynyt viime vuosina, mutta pitkäaikaistyöttömät, nuoret, heikosti koulutetut ja ikääntyneet työnhakijat ovat edelleen ylliedustettuina julkisten työvoimapalvelujen puoleen kääntyvien joukossa. Kroonisesti alityöllistettyjen tai työelämän ulkopuolella olevien integroiminen täysimittaisesti työmarkkinoille on nousemassa prioriteetiksi joissakin julkisissa työvoimapalveluissa, myös väestön nopean ikääntymisen vuoksi. Näin ollen resurssien jakaminen uudelleen ja palvelujen ja toimenpiteiden kohdentaminen tiettyihin ryhmiin on välttämätöntä, jotta voidaan vastata työnhakijoiden tarpeisiin ja maksimoida työmarkkinatulokset.

Julkisten työvoimapalvelujen rooli välittäjänä työmarkkinoilla vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioissa. Se riippuu muun muassa niiden valmiuksista sekä työnhakijoille ja työtä vaihtaville tarjottavan avun tyypistä ja laadusta. Julkiset työvoimapalvelut ovat yksin vastuussa aktiivisen työmarkkinapolitiikan toteuttamisesta tai jakavat tämän vastuun muiden laitosten kanssa. Kaaviosta 59 käy ilmi niiden työttömien osuus, jotka käyttävät julkisia työvoimapalveluja työhaussa. Jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja. Vuonna 2018

alimmat osuudet olivat Italiassa, Espanjassa, Romaniassa ja Alankomaissa (alle 30 %), ja niiden jälkeen tulevat Yhdistynyt kuningaskunta, Portugali ja Malta (30–40 %). Toisaalta esimerkiksi Liettuassa, Tšekissä, Kreikassa, Itävallassa, Slovakiassa, Saksassa ja Sloveniassa julkisia työvoimapalveluja käytetään yleisesti työnhaussa (yli 70 %). Julkisten työvoimapalvelujen käyttö on keskimäärin EU:ssa vähentynyt jatkuvasti kriisin alusta lähtien: vuosien 2008 ja 2018 välillä lasku on ollut noin 14 prosenttiyksikköä. Se on kuitenkin lisääntynyt huomattavasti muutamassa jäsenvaltiossa, kuten Kyproksella ja Liettuassa (yli 30 prosenttiyksikköä), Virossa (22 prosenttiyksikköä), Kreikassa (16 prosenttiyksikköä) ja Tanskassa, Romaniassa ja Sloveniassa (4,5–7,5 prosenttiyksikköä). Tämä johtuu usein rekisteröitymispakosta etuuksien tai koulutuksen saamiseksi (jaksossa 3.3.2 tarkempia tietoja jäsenvaltioiden tällä alalla toteuttamista uudistuksista). Julkisten työvoimapalvelujen käytössä on myös sukupuolten välisiä eroja. Kuudessa jäsenvaltiossa (Bulgariassa, Virossa, Kyproksella, Slovakiassa, Liettuassa ja Kroatiassa) julkisiin työvoimapalveluihin yhteyttä ottavista työnhakijoista suurempi osuus on naisia (vähintään 9 prosenttiyksikköä enemmän kuin miehet). Sitä vastoin Irlannissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa miespuolisten työnhakijoiden osuus on suurempi kuin naisten (noin 10 prosenttiyksikköä), ja Maltalla miesten ja naisten välinen ero on suurin, 23 prosenttiyksikköä.

Kaavio 59: Julkisten työvoimapalvelujen käyttö työnhaun apuna vaihtelee jäsenvaltioiden välillä

Niiden työttömien osuus, jotka käyttävät julkisia työvoimapalveluja työnhaussa

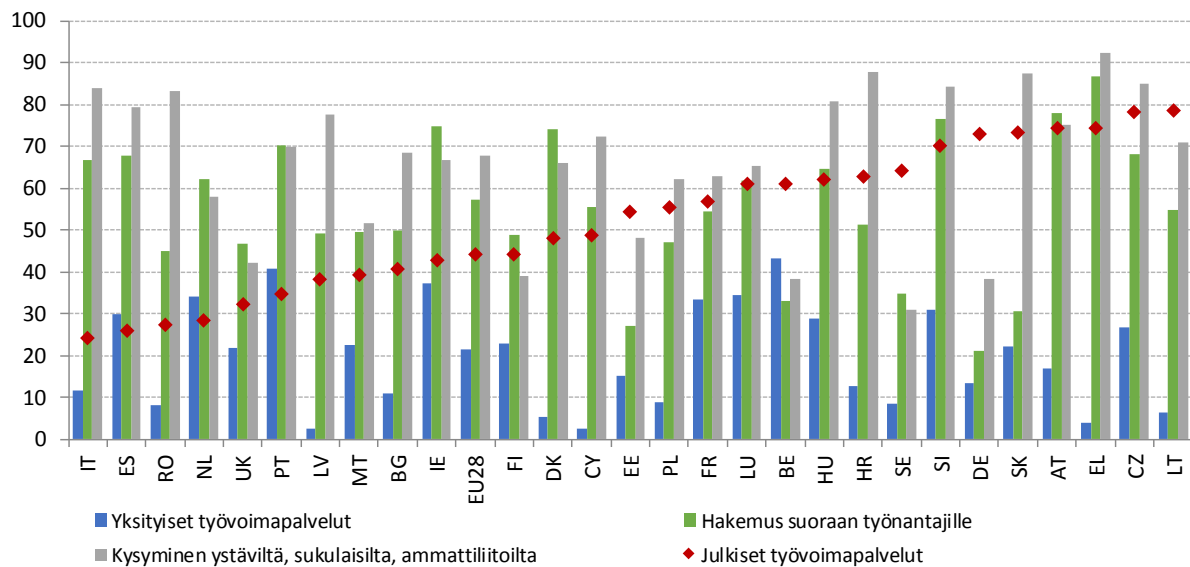

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Työnhakijoiden työnhakukäyttäytyminen vaihtelee jäsenvaltioiden välillä. Kaaviossa 60 verrataan eri menetelmiä, joita työnhakijat käyttävät päästäkseen eroon työttömyydestä. Tällaisia ovat muun muassa yksityiset työnvälitystoimistot, suorat hakemukset työnantajille ja epäviralliset kanavat, kuten kysyminen ystäviltä, sukulaisilta ja ammattiliitoilta. Työnhakumenetelmien korvaavuuden suhteen ei vaikuta tulevan esiin mitään selvää mallia, mutta yleisesti on huomattava, että jäsenvaltiossa, joissa julkisia työvoimapalveluja käytetään vähän, käytetään enemmän epävirallisia menetelmiä, kuten sosiaalisia yhteyksiä tai suoria hakemuksia työnantajille. Keskimäärin 21,6 prosenttia työnhakijoista ottaa yhteyttä yksityiseen työnvälitystoimistoon hakiessaan työtä, ja jäsenvaltioiden osuudet vaihtelevat 2 prosentista 43 prosenttiin.

Kaavio 60: Sosiaaliset suhteet ovat keskeisessä asemassa työn löytämisessä useimmissa jäsenvaltioissa; täydennykseksi käytetään julkisten työvoimapolkujen neuvoja sekä suoria hakemuksia

Niiden työttömien osuus, jotka käyttävät tiettyjä työnhakumenetelmiä (2018)

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus.

Riittävän suuruisten, kestoaltaan kohtuullisten ja kaikkien työntekijöiden saatavilla olevien työttömyysetuuksien tarjoaminen yhdistettynä vaikuttavaan aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan on keskeisessä asemassa tuettaessa työnhakijoita työmarkkinoihin liittyvissä siirtymävaiheissa. Vuoden 2018 yhteisessä työllisyysraportissa esitettiin yksityiskohtainen vertailuanalyysi työttömyysetuusjärjestelmien keskeisistä ominaisuuksista EU:ssa. Se perustui työllisyyskomitean tekemän työttömyysetuuksia ja aktiivista työmarkkinapolitiikkaa koskevan vertailuanalyysin tuloksiin. Analyysi pätee yleisesti ottaen edelleen, ja siinä viitataan tuloksiin ja toimintapoliittisiin välineisiin liittyviin indikaattoreihin vuodelta 2016 tai 2017 tietojen saatavuuden mukaan. Myöskään tämän raportin viitekaudella ei ole tapahtunut suurempia poliittisia muutoksia (jäsenvaltioiden tällä alalla toteuttamien uudistusten osalta ks. jakso 3.3.2; jäsenvaltioiden pitkän aikavälin uudistusten osalta ks. Euroopan komissio, 2019¹¹²). Tässä jaksossa esitetään päivitettyjä tuloksia, etenkin toimintapoliittisista välineistä, joista työllisyyskomitea on sopinut vuonna 2019.

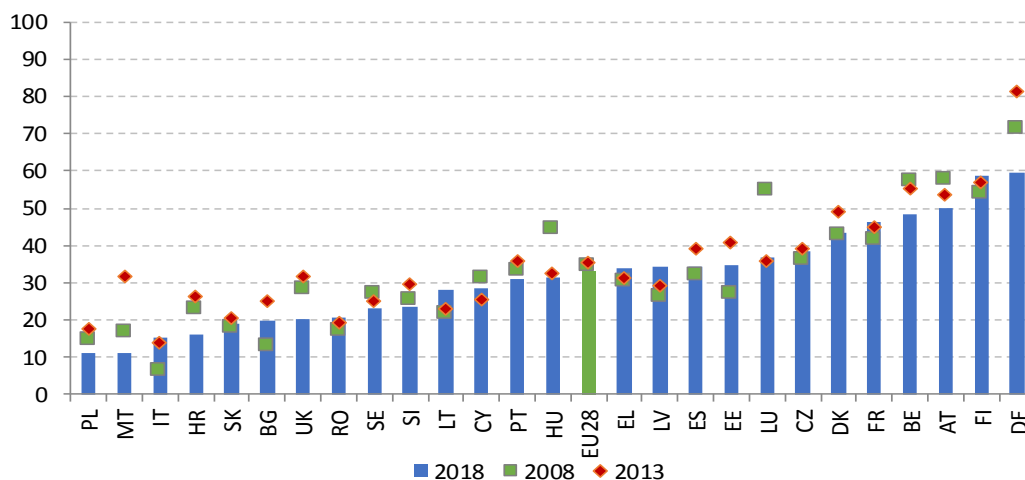
Keskimäärin noin kolmannes lyhytaikaisista työttömistä kuuluu työttömyysetuuksien piiriin EU:ssa.¹¹³ Osuus on pienentynyt hieman kriisin jälkimainingeissa (vuosien 2008 ja 2018 välillä 34,4 prosentista 32,9 prosenttiin) ja on pysytellyt vakaana viime vuosina. Maiden väliset erot (kaavio 61) riippuvat työttömyysetuusjärjestelmiin liittyvän politiikan suunnittelusta (etenkin kelpoisuusehdoista, enimmäiskestosta, työnhakuvaatimusten tiukkuudesta ja päällekkäisyyksistä muiden sosiaalisen suojelun järjestelmien kanssa) sekä suhdannekehityksestä eri maissa. Työttömyysetuuksien piiriin kuuluvien osuudet ovat suurimmat (yli 50 %) Saksassa ja Suomessa, joiden jälkeen tulevat Itävalta, Belgia ja Ranska hyvin lähellä. Vastakkaisessa päässä alimmat osuudet ovat Puolassa ja Kroatiassa.

¹¹² Euroopan komissio (2019). Labour Market and Wage Developments in Europe. Annual review 2019. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisu-toimisto.

¹¹³ Alle vuoden työttöminä olleet.

Kaavio 61: Työttömyysetuuksien piiriin kuuluvien lyhytaikaisten työttömien osuus pieneni hieman EU:ssa, ja maiden välillä oli merkittäviä eroja

Lyhytaikaisten työttömien kuuluminen työttömyysetuuksien piiriin

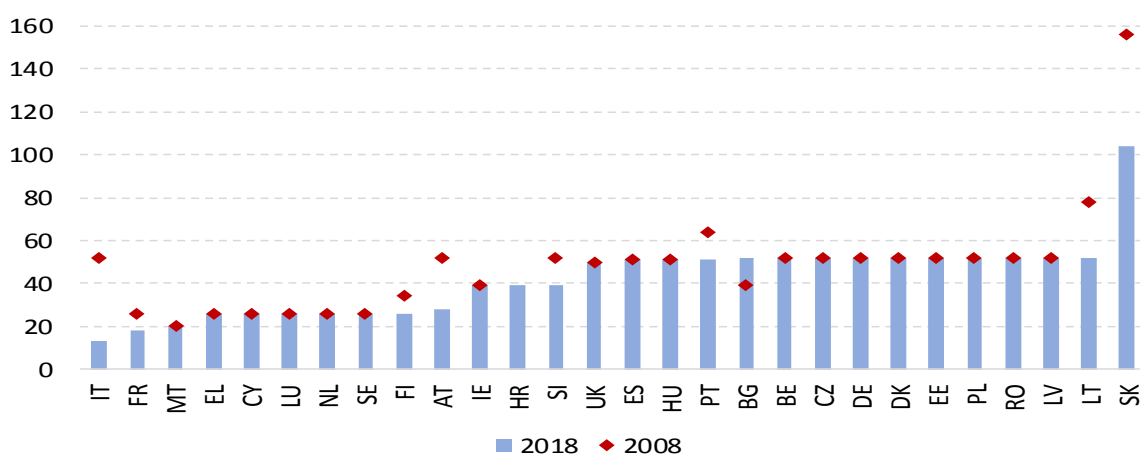

Lähde: Eurostat, työvoimatutkimus. Huomautus: Irlantia ja Alankomaita koskevia tietoja ei ole saatavilla. Italiaa ja Maltaa koskevat tiedot ovat vuodelta 2017.

Vuoden 2008 jälkeen useissa maissa on tähdätty työttömyysetuuksien kattavuuden parantamiseen. Kelpoisuusehtoja on höllennetty pääasiassa vähentämällä työvuosien tai maksukausien vähimmäismäärää, joka vaaditaan työttömyysetuusosoikeuksien saamiseksi. Lisäksi työttömyysetuuksien kattavuutta on laajennettu aiemmin ulkopuolelle jätettyihin ryhmiin, kuten itsenäisiin ammatinharjoittajiin, freelance-työntekijöihin, epäsäännöllisesti työskenteleviin työntekijöihin ja vuokratyöntekijöihin. Useissa jäsenvaltioissa toteutettiin aktivointistrategioita työttömyysetuusjärjestelmän kustannustehokkuuden parantamiseksi. Vuodesta 2008 lähtien työttömyysetuuksien enimmäiskeston kohdistuneissa uudistuksissa näkyy selvä malli: kestoja lyhennettiin useissa jäsenvaltioissa ja pidennettiin vain muutamassa. Useissa maissa nettokorvausasteita alennettiin ja kelpoisuusehtoja tiukennettiin vahvistamalla työnhakua ja työn vastaanottovalmiutta koskevia vaatimuksia. Kaavioissa 62–64 esitetään tuoreimmat päivitykset vertailuanalyysin mahdollistaviin indikaattoreihin, jotka koskevat etuuksiin oikeuttavan kauden pituutta, etuuksien kestoja ja nettokorvausastetta.

Kaavio 62: Useimmissa jäsenvaltioissa etuuksiin oikeuttava kausi on noin 50 viikkoa

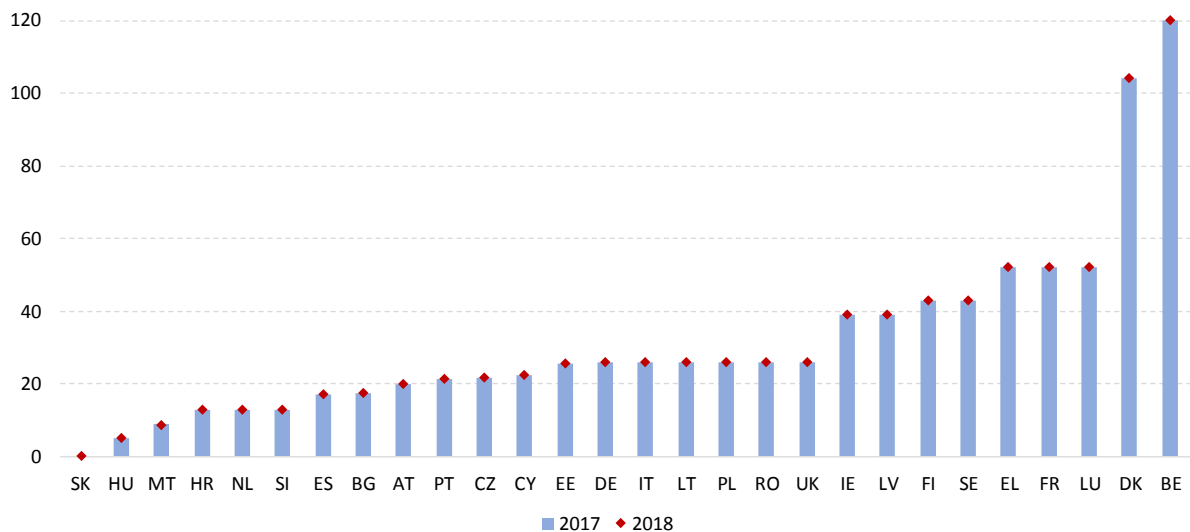
Etuuksiin oikeuttavan kauden pituus, 2016 ja 2018 (viikkoina)

Lähde: MISSOC-tietokanta (Mutual Information System on Social Protection) ja kansallinen lainsäädäntö. Huomautus: Maltalla (2018) vähimmäiskriteerinä on 50 viikkoa maksuja, joista vähintään 20 on maksettu

kahden edeltävän kalenterivuoden aikana; Irlannissa (2016 ja 2018) on täytynyt suorittaa vähintään 104 viikoittaista maksua siitä lähtien, kun henkilö ensimmäistä kertaa aloitti työnteon.

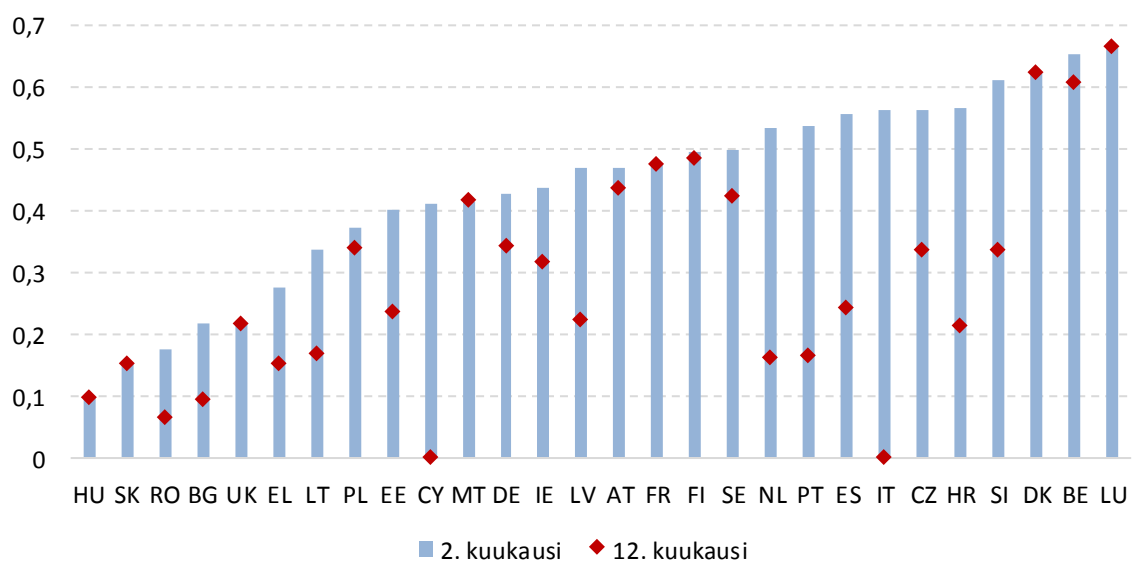
Kaavio 63: Työttömyysetuuksien kesto vaihtelee merkittävästi EU:ssa
Etuuksien enimmäiskesto yhden vuoden työhistorialla (2017 ja 2018)

Lähde: MISSOC-tietokanta (Mutual Information System on Social Protection) ja kansallinen lainsäädäntö (tammikuu 2017 ja tammikuu 2018). Huomautus: Belgiassa etuuksien kesto ei ole rajoitettu. Kyproksella viikot lasketaan käyttäen kuutta työpäivää viikkoa kohti. Irlannissa etuutta maksetaan 39 viikkoa (234 päivää) vain henkilöille, joilla on vähintään 260 viikoittaista PRSI-maksua suoritettuna. Slovakiassa henkilö, jolla on yhden vuoden työhistoria, ei ole oikeutettu työttömyysetuuksiin (vakuutusmaksuja vaaditaan vähintään kahdelta vuodelta viimeisten neljän vuoden ajalta). Puolassa kesto vaihtelee sen mukaan, mikä alueen työttömyysaste on suhteessa kansalliseen keskiarvoon.

Kaavio 64: Etuuksien määrässä on merkittäviä eroja EU:ssa

Työttömyysetuuksien nettokorvausaste (67 % keskipalkasta) 2. ja 12. työttömyyskuukauden kohdalla (2019)

Lähde: Euroopan komissio, OECD:n vero-/etuusmallin perusteella. Huomautus: Indikaattorin laskemisessa on käytetty 20-vuotiaista naimatonta ja lapsetonta henkilöä, jolla on lyhyt työhistoria (1 vuosi). Tarkempia menetelmiä liittyviä tietoja alaviitteessä.

On keskeisen tärkeää kehittää työttömyysetuuksien saajien aktivoimiseksi tarkoitettuja integroituja suunnitelmia ja strategioita, jotta voidaan tukea työnhakijoita työmarkkinoihin liittyvissä siirtymävaiheissa. Vuoden 2019 yhteisessä työllisyysraportissa esitettiin kattava analyysi hyväksytyistä poliittisista välineistä, jotka on kohdennettu työttömyysetuuksien saajiin. Analyysissä tarkasteltiin julkisten työvoimapalvelujen järjestelmiä, joilla ne tukeva työnhakijoita työpaikan saamisessa (esim. profilointi, yksilöllisten toimintasuunnitelmien laatiminen, räätälöity neuvonta) ja työllistymistä estävien tekijöiden poistamisessa. Työnhakuvaatimusten tiukkuutta koskevien indikaattoreiden analyysi pätee edelleen, kun otetaan huomioon, että tämän raportin viitekaudella ei ole tapahtunut suurempia poliittisia muutoksia. Raportin jaksossa 3.3.2 on tarkempia tietoja jäsenvaltioiden tällä alalla toteuttamista uudistuksista.

Poistamalla työntekijöiden ja oppijoiden liikkuvuutta estäviä tekijöitä voidaan parantaa työllistyvyyttä ja taitojen kehittämistä ja auttaa näin hyödyntämään Euroopan työmarkkinoiden koko potentiaalia. Vuonna 2018 noin 12,9 miljoonaa työkäistä (20–64-vuotiasta) EU:n kansalaista asui muualla kuin siinä maassa, jonka kansalaisia he ovat. Tämä on 4,3 prosenttia koko työkäisestä väestöstä EU:ssa.¹¹⁴ Määrä lisääntyi 3,4 prosenttia vuoteen 2017 verrattuna lisääntyttyään vuoden 2014 jälkeen noin 5 prosenttia joka vuosi. Vuonna 2018 kolme neljäsosaa EU28-maista muuttaneista asui viidessä vastaanottajamaassa (Saksassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Espanjassa, Italiassa ja Ranskassa). Kussakin näistä viidestä maasta asui noin tai yli miljoona muuttajaa EU28-maista, kuten vuonna 2017. Vähän alle puolet kaikista EU28-maista muuttaneista asui Saksassa tai Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Suurin osa kaikista EU:n muuttajista vuonna 2018 oli Romanian, Puolan, Italian tai Portugalin kansalaisia. Yhteensä näistä maista muuttaneita oli 6,1 miljoonaa, noin puolet kaikista EU:n muuttajista. Kansalaisten maastamuuttoaste antaa kuvan kansalaisten maastamuutosta suhteessa maan väestöön. EU:n aggregoitu maastamuuttoaste on 0,36 prosenttia, mutta joissakin jäsenvaltioissa se on suurempi. Kymmenestä maasta, joissa maastamuuttoaste on suurin, kahdeksan on EU13-maita, poikkeuksina Irlanti (1 %) ja Luxemburg (0,9 %). Suurin maastamuuttoaste on Liettuassa (2,2 %), ja se on kasvanut jatkuvasti vuodesta 2014, ja seuraavaksi tulee Romania (1,5 %), jolla on myös suurimmat absoluuttiset maastamuuttoluvut. Myös Kroatiassa (1,4 %), Latviassa (1,2 %) ja Virossa (1 %) maastamuuttoasteet ovat suuret. Suurimmat lähtö- ja määrämaat pysyvät samoina, jos tarkastellaan vain aktiiviväestöä (eli työntekijöitä ja työnhakijoita).

Kansainvälisen oppimiseen liittyvän liikkuvuuden lisääminen edistää osaamisyhteiskuntaa, talouden kehitystä ja sosiaalista koheesiota. Liikkuvuuteen osallistuneet opiskelijat ansaitsevat yleensä suurempaa palkkaa ja heidän myöhempi työttömyysriskinsä on yleensä pienempi. He myös hankkivat tärkeitä uralla tarvittavia valmiuksia ja monipuolisia taitoja, kuten vastavuoroinen ymmärtämys, yhteistyötaidot ja globaali kansalaisuus. Analysoitaessa ulospäin suuntautuvaa maailmanlaajuista liikkuvuutta eli liikkuvuutta EU-maista sekä EU-maihin että niiden ulkopuolelle tarkastellaan kahta ulottuvuutta: opintopisteiden suorittaminen ja tutkinnon suorittaminen. Ensimmäisellä tarkoitetaan liikkuvuutta harjoittavia opiskelijoita, jotka suorittivat osan opintopisteistään ja opiskelivat tilapäisesti ja/tai suorittivat työharjoittelun ulkomailla. Toisella tarkoitetaan opiskelijoita, jotka ovat kirjoilla yliopistossa asuinmaansa ulkopuolella tutkinnon suorittamista varten. Vuonna 2017 EU:ssa keskimäärin 11,6 prosenttia korkeakoulututkinnon

¹¹⁴ Tämä luku viittaa työkäisiin ”pitkäaikaisiin” EU-28-muuttajiin, jotka asuvat EU-28:ssa (Eurostatin väestötilastojen perusteella). Ks. Euroopan komissio (ei vielä julkaistu), Vuoden 2019 vuosikertomus EU:n sisäisestä työvoiman liikkuvuudesta, työllisyys-, sosiaali- ja osallisuusasioiden pääosasto.

suorittaneista opiskeli jonkin aikaa ulkomailla (8 % osa opintopisteistä ja 3,6 % tutkinto). Suurin osuus muussa jäsenvaltiossa tutkinnon suorittaneita vuonna 2017 oli Luxemburgissa (80,5 %), Kyproksella (36,9 %) ja Alankomaissa (24,9 %). Vähiten opiskeluun liittyvään kansainväliseen liikkuvuuteen osallistuneita oli Yhdistyneessä kuningaskunnassa (4,1 %), Sloveniassa (6,5 %), Romaniassa (7,6 %), Kroatiassa (7,7 %) ja Unkarissa (7,7 %). Muualta tulleita opiskelijoita oli eniten Yhdistyneessä kuningaskunnassa (34,2 %), Luxemburgissa (26,1 %) ja Alankomaissa (17,9 %). Kreikassa ja Puolassa muualta tulleita opiskelijoita on alle 2 prosenttia kaikista tutkinnon suorittaneista.

Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu on hallitseva piirre Euroopan työmarkkinasuhteissa ja keskeinen osa Euroopan sosiaalisessa mallissa. Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu sisältää erityyppiset neuvottelut ja kuulemiset tai vain pelkän tietojen jakamisen hallituksen, työnantajien ja työntekijöiden edustajien välillä tai niiden kesken talous- ja sosiaalipolitiikkaan liittyvistä yhteistä etua koskevista aiheista. Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu voi auttaa luomaan korkealaatuisia työpaikkoja, parantamaan työoloja, puuttumaan osaamisvajeeseen ja luomaan työympäristön, joka kannustaa investointeihin, kestäväan kasvuun ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Työllisyyden suuntaviivassa 7 ja Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa kehoitetaan jäsenvaltioita varmistamaan työmarkkinaosapuolten osallistuminen uudistusten ja politiikan suunnitteluun ja toteutukseen kansallisten käytäntöjen mukaisesti, muun muassa tukemalla työmarkkinaosapuolten valmiuksien parantamista. Kansallisten työmarkkinaosapuolten vuoropuhelujärjestelmien erot liittyvät pääasiassa institutionaalisiin puitteisiin ja työmarkkinaosapuolten toimintavalmiuksiin. Eurofoundin tutkimuksen mukaan työllisyyteen, etenkin työvoimapulaan, liittyvät aiheet hallitsivat työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua ja työelämään liittyviä keskusteluja vuonna 2018.¹¹⁵

Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu on erittäin merkityksellistä muuttuvassa työelämässä pyrittäessä hallitsemaan siirtymistä digitaaliaikaan ja ilmastoneutraaliin talouteen. Ilmastoneutraaliin talouteen siirtymisen odotetaan muuttavan tuotantoprosesseja. Näyttö osoittaa, että uusia työpaikkoja syntyy kasvaville vihreille (tai vihertyville) teollisuus- ja palvelusektoreille, muun muassa rakentamisen, jätehuollon ja kestäväan rahoituksen alalle. Siirtymä voi myös estää automatisoinnista johtuvaa kasvavaa työmarkkinoiden polarisoitumista luomalla työpaikkoja pääasiassa palkka- ja osaamiskaalan keskivaiheille, erityisesti rakennus- ja valmistusteollisuudessa. Sillä saattaa kuitenkin olla vaikutusta myös työmarkkinoiden rakenteeseen, töiden jakautumiseen ja taitotarpeisiin etenkin alueilla, joissa on paljon energiavaltaita aloja. Työmarkkinaosapuolet ovat pyrkineet aktiivisesti ennakoimaan taitotarpeita ja ovat joissakin maissa järjestäneet yhdessä koulutusohjelmia työvoiman taitojen parantamiseksi. Työehtosopimusneuvottelujen ja jäsennetyn työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun vahvistamisessa saavutettu edistys voi tukea jouhevaa ja osallistavaa siirtymistä vihreään talouteen ja helpottaa kompromissien tekemistä työntekijöiden, työnantajien ja hallituksen välillä. Viranomaiset voivat osallistua prosessiin asettamalla puitteet näille neuvotteluille, antamalla ohjeita saavutettavista tavoitteista ja edistämällä asiaankuuluvien toimijoiden oikea-aikaista ja merkityksellistä osallistumista. Digitaaliaika tuottaa uusia ja usein epätyypillisiä työmuotoja, kuten alustatyö, joissa ammatillinen järjestäytyminen on vähäistä. Työmarkkinaosapuolet ovat toteuttaneet viime vuosina aloitteita näiden työntekijöiden saavuttamiseksi ja heidän sosiaalisen suojelunsa varmistamiseksi. Työmarkkinaosapuolet muodostavat edelleen tärkeän foorumin, jolla

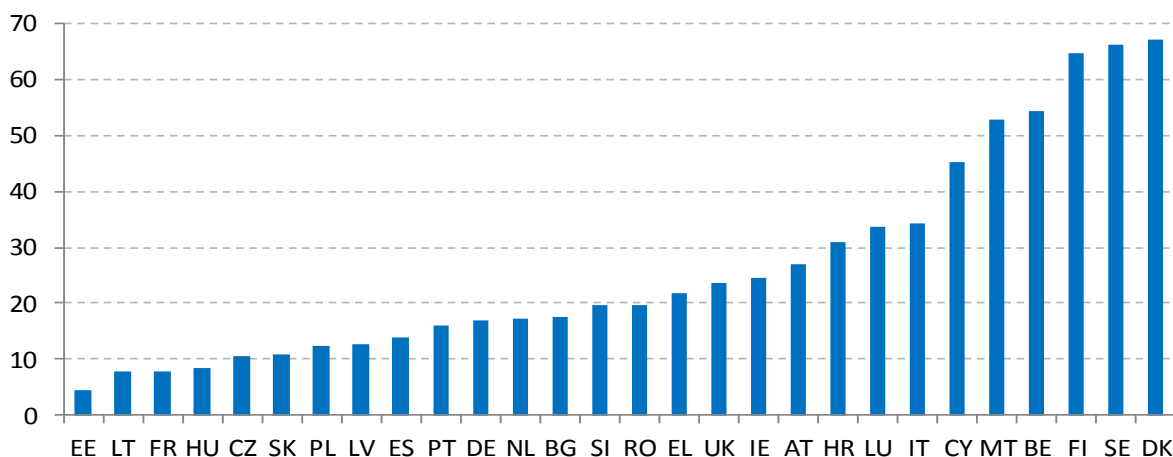
¹¹⁵ Eurofound (2019). *Annual review of working life 2018*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

voidaan keskustella teknologisesta ja ekologisesta kehityksestä ja parhaista tavoista käsitellä sitä.¹¹⁶

Hyvin toimiva työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu edellyttää työmarkkinaosapuolia, jotka ovat vahvoja, edustavia ja riippumattomia ja joilla on tarvittavat valmiudet. Työmarkkinaosapuolten valmiuksilla tarkoitetaan niiden kykyä neuvotella, osoittaa tarvittavaa talous- ja oikeusalan asiantuntemusta, jotta ne voivat keskustella eri poliittisten vaihtoehtojen seurauksista, edustaa riittävästi sidosryhmiensä etuja, aktivoida ihmisiä ja resursseja, toimia riippumattomasti ja tehdä kestäviä sitoumuksia. Koska jäsenten maksut ovat niiden pääasiallinen tulonlähde, myös jäsenyys määrittää työmarkkinaosapuolten organisaatioiden valmiuksia. Viime vuosina jäsenyysmäärät ovat keskimäärin pudonneet kaikkialla Euroopassa (OECD, 2017). Kuten kaaviosta 65 käy ilmi, ammattiliittoihin kuulumisen tasot vaihtelevat suuresti EU:n 28 jäsenvaltiossa: Tanskan, Ruotsin ja Suomen noin 70 prosentista Ranskan, Liettuun ja Viron alle 10 prosenttiin. Ammattiliittoon kuulumisen ei kuitenkaan ole ainoa osoitus ammattiliittojen valmiudesta aktivoida työntekijöitä, vaan siihen voivat vaikuttaa myös niiden itsenäisyys tai yhteistyöaste ammattiliittojen keskuudessa. Tästä huolimatta työmarkkinaosapuolet tarvitsevat myös viralliset puitteet, joiden ansiosta vuoropuhelu voi olla vaikuttavaa.

Kaavio 65: Ammattiliittoihin kuulumisen vaihtelee voimakkaasti jäsenvaltioiden välillä

Ammattiliittoihin kuulumisen (viimeisimmältä vuodelta, jolta tiedot ovat saatavilla)

Lähde: OECD ja ICTWSS-tietokanta (sitä lähdeä käytettiin, jossa oli tuoreimpia tietoja jäsenvaltioista). Huomautus: Laskettu osuutena työntekijöistä, jotka ovat ammattiliiton jäseniä. Vuosi, jota tiedot koskevat: 2017 SE; 2016 AT, CZ, DK, FI, DE, HU, IE, IT, LT, NL, UK; 2015 BE, EE, FR, LV, LU, PT, SK, SI, ES; 2014 PL; 2013 CY, EL; 2012 HR, MT, BG ja RO. Työnantajajärjestöihin kuulumista koskevia tietoja on päivitetty harvemmin useissa jäsenvaltioissa; sen vuoksi niitä ei esitetä kaaviossa.

Edistyksestä huolimatta työmarkkinaosapuolten osallistumista talouspolitiikan EU-ohjausjaksoon liittyvään prosessiin kansallisella tasolla on vielä kehitettävä. Työmarkkinaosapuolten osallistuminen politiikan ja uudistusten suunnitteluun ja toteutukseen on tunnustettu ja sitä on kehitetty edelleen työllisyyden suuntaviivoissa. Euroopan, jäsenvaltioiden ja aluetason politiikan onnistuminen ja vaikutus riippuu siitä, miten

¹¹⁶ Tarkempia tietoja: Eurofoundin verkkohakemisto alustataloudesta; Euroopan komissio (2019). *Employment and Social Developments in Europe*. Annual review 2019. Erityisesti luvut 3 ja 4.

sitoutuneita asiaan jäsenvaltioiden hallitukset ja työmarkkinaosapuolet ovat. Työmarkkinaosapuolten osallistuminen työllisyys- ja sosiaalipolitiikan ja -uudistusten suunnitteluun ja toteutukseen on pysynyt laadultaan vakaana useimmissa jäsenvaltioissa viime vuosina, mutta maiden välillä on edelleen suuria eroja.¹¹⁷ Mitä tulee työmarkkinaosapuolten osallistumiseen kansallisen tason politiikkaan ja uudistuksiin ja etenkin kansallisten uudistusohjelmien laatimiseen, tyytyväisyystaso vaihtelee ennustettavuuden, ajatustenvaihdon laadun, varatun ajan ja tuloksiin kohdistuvien odotusten mukaan. Euroopan unionin neuvoston työllisyyskomitea analysoi ja arvioi edistystä ja jäljellä olevia haasteita syksyllä 2018. Työmarkkinaosapuolet erityisesti Virossa, Latviassa, Portugalissa, Sloveniassa ja Espanjassa katsoivat tilanteen parantuneen jonkin verran, kun tarkastellaan niiden osallistumista poliittiseen päätöksentekoon muutaman viime vuoden aikana. Päätelmissä sitä vastoin todettiin, että työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun toimivuutta voitaisiin parantaa ja niiden osallistumista lisätä Kreikassa, Unkarissa, Puolassa ja Romaniassa. Muissa maissa on hyvin vaihtelevia ongelmia ja tilanteita, joista jotkin ovat rakenteellisempia ja toiset taas perustuvat sovellettujen menettelyjen ja käytäntöjen tehokkuuteen. Joissakin tapauksissa työmarkkinaosapuolten osallistumisen tasoon voivat vaikuttaa muutokset poliittisessa syklissä (esim. Italiassa ja Espanjassa). Useimmat näistä haasteista tuodaan esiin vuoden 2019 maakohtaisten suositusten johdanto-osan kappaleissa.

EU:n talouden ohjausjärjestelmän puitteissa kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kuulemisesta voidaan saada arvokasta tietoa ja tukea politiikan täytäntöönpanoon. Kansalaisyhteiskunnan organisaatioilla voi olla keskeinen asema poliittisten uudistusten suunnittelussa ja toteutuksessa, ja ne voivat tukea lainsäädäntöä ja hallituksen toteuttamia toimia. Kuten heinäkuussa 2019 hyväksytyissä tarkistetuissa työllisyyspolitiikan suuntaviivoissa tuotiin esiin, *jäsenvaltioiden olisi tarvittaessa ja nykyisten kansallisten käytäntöjen pohjalta otettava huomioon asiaankuuluvien kansalaisjärjestöjen kokemukset työllisyys- ja sosiaalialan kysymyksistä.* Tämä huomioon ottaen komission edustustot jäsenvaltioissa ovat järjestäneet useita tapaamisia kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kanssa talouspolitiikan EU-ohjausjakson puitteissa. Monissa maissa Euroopan komission kanssa järjestetyt kuulemiset ovat usein aktiivisempia kuin kansallisten viranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan järjestöjen välillä järjestetyt kuulemiset, etenkin kansallisten uudistusohjelmien laatimisen yhteydessä. Talouspolitiikan EU-ohjausjaksosta vastaavia komission asiantuntijavirkamiehiä on pyydetty arvioimaan kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden osallistumisastetta politiikan muotoiluun. Alustavan tutkimuksen tulokset osoittavat, että tilanne on epäyhtenäinen ja että sitä voitaisiin analysoida tarkemmin.

3.3.2 Poliittiset toimet

Jäsenvaltiot ovat toteuttamassa uudistuksia työsuhdeturvalainsäädännön alalla varmistaakseen asianmukaisen joustoturvan ja vähentääkseen puutteita työmarkkinasäännöissä ja -menettelyissä. Ranskassa hyväksyttiin toukokuussa 2019 toimenpide, jolla pyritään joustavoittamaan yrityksen kokoon liittyvän työsuhdeturvalainsäädännön ja työpaikkaa koskevien sääntöjen soveltamista yrityksiin, joiden rekrytointi ylittää kolme kynnystä (10/ 50/ 250 työntekijää). Suomessa muutettiin voimassa olevaa työsopimuslakia sisällyttämällä siihen uusia irtisanomisperusteita työnantajille. Muutoksella pyritään varmistamaan, että erityiset olosuhteet (esim. työnantajan palveluksessa

¹¹⁷ Eurofound (2019). *The involvement of social partners in national policymaking*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

olevien työntekijöiden lukumäärä sekä työnantajan ja työntekijän olosuhteet kokonaisuudessaan) otetaan huomioon arvioitaessa henkilöön perustuvaa irtisanomisperustetta. Joissakin tapauksissa tämä saattaa johtaa poikkeuksiin irtisanomista koskevista säännöistä. Irlannissa hyväksyttiin osana laajempaa uudistusta työlaki, jonka mukaan työnantajien on tietyn ajan kuluessa täsmennettävä työehdot ja -olot, esimerkiksi sellaisen sopimuksen (ns. ”banded hours” -sopimuksen) käyttöönotto, jonka mukaan työntekijöillä, jotka tekevät johdonmukaisesti enemmän työtunteja kuin heidän työsopimuksessaan määrätään, on oikeus saada todellisuutta paremmin kuvastavan tuntimäärän mukainen sopimus, vähimmäispalkkaa koskevat erityispiirteet ja nollatuntisopimusten kieltäminen. Työlain rikkomisesta voidaan määrätä seuraamuksia.

Joissakin jäsenvaltioissa ollaan toteuttamassa toimenpiteitä työmarkkinoiden segmentoitumisen vähentämiseksi, myös rajoittamalla määräaikaista sopimuksia. Alankomaissa ollaan osana laajempaa uudistusta tarkistamassa työmarkkinasääntelyä. Tarkoituksena on edistää vakituisia työsopimuksia ja tehdä samalla joustavista sopimuksista kalliimpia työnantajille. Tämä tehdään muun muassa eriyttämällä työttömyysvakuutusmaksut sopimustyyppin mukaan ja rajoittamalla nollatuntisopimusten käyttöä (toimenpiteiden odotetaan tulevan voimaan vuonna 2020). Portugalissa hyväksyttiin heinäkuussa 2019 useita toimenpiteitä osana toimintaohjelmaa, jolla pyritään rajoittamaan määräaikaisten työsopimusten käyttöehtoja työmarkkinoiden segmentoitumisen vähentämiseksi. Toimenpidepaketilla vähennetään määräaikaisten sopimusten enimmäiskesto kolmesta kahteen vuoteen, mukaan luettuna uusimiset. Siinä asetetaan raja myös uusimisten ja määrittelemättömien sopimusten kokonaiskestolle (kuudesta neljään vuoteen) ja vahvistetaan ja jatketaan tilapäisesti tukea määräaikaisten sopimusten muuttamiselle vakituisiksi työsopimuksiksi. Näistä toimenpiteistä keskusteltiin työmarkkinaosapuolten kanssa, ja kesäkuussa 2018 allekirjoitettiin kolmikantasopimus työlain tarkistamisesta. Italiassa hyväksyttiin vuonna 2018 erityistoimenpide (*Decreto dignità*) vakituisten työsopimusten edistämiseksi. Siinä on tiukennetaan määräaikaisten sopimusten käyttöä ja kestoja koskevia sääntöjä (enimmäiskesto 36 kuukaudesta 24 kuukauteen) ja vaaditaan työnantajia perustelemaan määräaikaisen työsuhteen jatkaminen, jos se ylittää 12 kuukautta. Sillä myös korotetaan sekä vähimmäis- että enimmäiskorvausta perusteettomassa irtisanomistapauksessa. Yhdistyneessä kuningaskunnassa tehtiin maaliskuussa 2019 joukko muutoksia, joilla lopetetaan ”pay-between-assignment” -sopimusten käyttö ja jotka tulevat voimaan huhtikuussa 2020. Muutoksilla annetaan yrityksille mahdollisuus olla soveltamatta samapalkkaisuusjärjestelyjä vuokratyöntekijöihin. Uudistuksilla ei kuitenkaan ehkä paranneta nollatuntityöntekijöiden oikeuksia eikä voimasuhteiden tasapaino välttämättä muutu keikkataloudessa.

Joissakin jäsenvaltioissa harkitaan työaika ja työn organisointia koskevia lisätoimenpiteitä, joiden odotetaan selkeyttävän työehtoja ja -oloja. Osana laajempaa uudistuspakettia (*Jobsdeal*) Belgiassa laajennettiin huhtikuussa 2019 urakatkon enimmäiskesto (36 kuukaudesta 48 kuukauteen) työntekijöille, jotka kouluttautuvat ammattiin, jossa on todettu osaamisvajetta. Toimenpide hyväksyttiin yhdessä koulutuslausekkeiden höllentämisen kanssa, ja tarkoituksena on kannustaa työnantajia edistämään työntekijöiden osallistumista työssä tapahtuvaan koulutukseen. Tanskassa hyväksyttiin huhtikuussa 2019 uusi toimenpide, jonka tarkoituksena parantaa fyysisen ja henkisen työympäristön valvontaa. Sen odotetaan kohdistuvan pääasiassa korkean osaamistason työntekijöihin, jotka ovat ulkomaisten yritysten palveluksessa. Täytäntöönpanosta vastaa Tanskan työsuojeluviranomainen (*Arbejdstilsynet*), ja kokonaisbudjetti on 460 miljoonaa DKK (61 miljoonaa euroa) vuoteen 2022 asti. Espanjassa

hyväksyttiin uusi muutos, jolla otetaan käyttöön pakollinen päivittäisten työtuntien rekisteri kaikkien työntekijöiden osalta. Yleisesti ottaen ylityöhön liittyvän sääntelyn noudattamista koskevat ehdot voidaan määritellä työehtosopimusneuvotteluissa ja joihinkin sektoreihin sovelletaan valtion erityissääntelyä. Toimenpide viivästyy asiaa koskevien työehtosopimusten tarkistuksen vuoksi. Kroatiaassa hyväksyttiin vuonna 2018 opiskelijoiden työskentelyä koskeva laki, jolla laajennetaan sen soveltamisalaa. Kokoaikaisten opiskelijoiden lisäksi se kattaa nyt osa-aikaiset opiskelijat, jotka eivät ole työsuhteessa. Itävallan hallitus on toteuttamassa toimia työajan joustavuuden parantamiseksi tiiviissä vuoropuhelussa työmarkkinaosapuolten kanssa. Itävallan uudella työaikalalla (2018) on tarkoitus joustavoittaa rajattua ylityötä erityistilanteissa. Siinä pidennetään enimmäistyötunnit 10 tunnista 12 tuntiin ja viikkotunnit 50 tunnista 60 tuntiin. Siihen sisältyy myös työntekijän oikeus kieltäytyä työskentelemästä pidempään kuin 12 tuntia. Tšekissä on suunnitelmissa muuttaa vuonna 2006 annettua lakia työjärjestelyjen joustavoittamiseksi. Sen tavoitteena on mahdollistaa se, että vähintään kaksi työntekijää voi jakaa täysiaikaisen työpaikan. Sen odotetaan tulevan voimaan tammikuussa 2020. Suomessa hyväksyttiin maaliskuussa 2019 uusi toimenpide, jolla parannetaan joustavia työaikajärjestelyjä, esimerkiksi työaikapankin käyttöä, myös järjestäytymättömissä yrityksissä, jotka eivät voi käyttää työehtosopimukseen sisältyviä joustolausekkeita. Toimenpiteen odotetaan tulevan voimaan tammikuussa 2020.

Useissa jäsenvaltioissa on päivitetty ja vahvistettu työterveyteen ja -turvallisuuteen liittyviä säädöksiä asiaa koskevan tiedon lisäämiseksi. Esimerkiksi Latviassa julkaistiin maaliskuussa 2019 työterveys- ja työturvallisuusalan kehityssuunnitelma 2019–2020. Toimenpiteellä on tarkoitus edistää työsuojeluväitteiden tehokasta täytäntöönpanoa ja varmistaa työntekijöiden turvallista työympäristöä ja terveyden suojelua koskevat vaatimukset. Suunnitelmissa keskitytään erityisesti itsenäisiin ammatinharjoittajiin ja muihin epätyypillisissä työsuhteissa oleviin työntekijöihin. Lisäksi Latviassa on suunnitteilla useita muutoksia työntekijöiden turvallisuuden sekä itsenäisten ammatinharjoittajien ja etätyöntekijöiden työympäristön suojelun parantamiseksi. Muutoksissa myös määritellään tarkemmin ja selkeämmin vaatimukset, joiden mukaisesti yritysten on järjestettävä työntekijöiden suojelu. Lakiluonnos on käsiteltävänä asiasta vastaavassa parlamentin valiokunnassa, ja se hyväksyttäneen vuoden 2019 loppuun mennessä. Tšekissä muutettiin työntekijöiden terveyden suojelua koskevia edellytyksiä, erityisesti työpaikalla tapahtuvan kemikaalialtistuksen raja-arvoja komission direktiivin 2017/164/EU mukaisesti. Kreikassa laajennettiin uudella lailla (4554/2018) työntekijöiden terveyttä ja turvallisuutta koskevaa lainsäädäntöä, muun muassa säännöksillä, joilla vahvistetaan yksityiskohtaiset menetelmät työntekijöiden lämpöstressin yksilöimiseksi ja arvioimiseksi lämpiminä kuukausina. Kroatiaassa hyväksyttiin toimenpiteitä niiden edellytysten sääntelemiseksi, joiden mukaisesti työnantaja ja luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö voivat panna täytäntöön – myös antaa, peruuttaa ja kumota – työterveyttä ja -turvallisuutta koskevia toimenpiteitä. Toimenpiteissä käsitellään myös työterveys- ja työturvallisuusasiantuntijoiden täydennyskoulutusta ja lupien rekisteröintivelvoitetta ja -menettelyä.

Jäsenvaltioissa on toteutettu uusia toimenpiteitä pimeän työn torjumiseksi, työsuojeluviranomaisten lujittamiseksi ja pelototoimien vaikutuksen vahvistamiseksi. Kreikassa on suunnitteilla kattavan arvioinnin tekeminen kolmivuotisesta toimintasuunnitelmasta pimeän työn torjumiseksi. Latviassa työsuojeluviranomaiset hyväksyivät vuosiksi 2018–2019 strategian, jossa korostetaan aiempaa enemmän ehkäiseviä toimenpiteitä, joiden pohjana on uusia tulosindikaattoreita. Kyproksella on ehdotettu joitakin muutoksia sosiaalivakuutuslakiin pimeän työn torjumiseksi. Muutoksiin sisältyy sakkojen korottaminen ja sähköisen ilmoituksen tekeminen työn aloittavasta työntekijästä. Portugalissa

hyväksyttiin vuonna 2019 toimintaohjelma, jolla torjutaan epävarmoja työsuhteita ja edistetään työehtosopimusneuvotteluja, ja siihen sisältyy käynnissä olevia hakuja uusien työsuojelutarkastajien rekrytoimiseksi (käynnistetty vuosina 2015 ja 2016). Portugalissa on myös toteutettu toimia työvoima-, sosiaaliturva- sekä vero- ja tulliviranomaisten välisen tiedonvaihtojärjestelmän perustamiseksi. Espanjassa ihmisarvoista työtä koskevalla suunnitelmalla (2018–2020) pyritään vahvistamaan työsuojeluviranomaisia koskevia lainsäädäntöpuitteita ja niiden valmiuksia edistää korkealaatuisia työpaikkoja ja torjua työvoimaan liittyviä petoksia. Suunnitelmissa on palkata 833 uutta työsuojelutarkastajaa, mikä tarkoittaa 23 prosentin lisäystä nykytasoon nähden. Vuonna 2018 työsuojelutarkastusten tuloksena muutettiin 194 000 määräaikaista työ sopimusta vakituisiksi työ sopimuksiksi (kaksinkertaisesti vuoden 2017 määrään 92 900:aan nähden). Samoin 31 500 osa-aikaista työ sopimusta muutettiin kokoaikaisiksi (48 % enemmän kuin vuonna 2017).

Monissa pimeän työn torjumista koskevissa toimissa keskitytään yhä näkyvämmiin ehkäiseviin toimenpiteisiin, tiedonvaihtoon ja riskinarviointiin. Bulgariassa kansalliset veroviranomaiset ja työsuojeluviranomaiset allekirjoittivat yhteistyösopimuksen vuoden 2018 toimintasuunnitelman puitteissa parantaakseen veronkantoa, torjuakseen harmaata taloutta ja vähentääkseen noudattamiseen liittyviä kustannuksia. Sopimuksessa käsitellään pääasiassa palkkoja ja työaikaa, ja se perustuu tiivistettyyn yhteistyöhön, jossa hyödynnetään tiedonvaihtoa, sähköisiä palveluja, laitosten välisiä työryhmiä ja yhteisiä valvontatoimia, myös riskien arviointi- ja seurantavälineitä. Yhteistyöpuitteisiin sisältyy ehkäisy- ja valistustoimia sähköisten palvelujen käytön lisäämiseksi. Sosiaalivakuutuslakiin tehtävien muutosten lisäksi Kyproksella toteutetaan työsuojeluviranomaisten uudistus, jonka odotetaan parantavan tarkastusten tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Hallitus on myös hyväksynyt uuden lain, jolla perustetaan keskitetty työsuojeluviranomainen, ja toteuttaa toimia parantaakseen riskinarviointeja, myös lisäresurssien myöntämisen ja henkilöstön lisäkoulutuksen kautta. Ranskassa hyväksyttiin heinäkuussa 2019 uusi kansallinen suunnitelma laittoman työn torjumiseksi (*Plan National de lutte contre le travail illégal*). Suunnitelma ulottuu vuoteen 2021, ja siinä ehdotetaan 34:ää toimea, joilla on tarkoitus priorisoida ja vahvistaa valvonnan vaikutusta ja ehkäistä pimeää työtä, myös valtioiden rajat ylittävästi.

Joissakin jäsenvaltioissa on toteutettu toimia aktiivisen työmarkkinapolitiikan järjestelmien vahvistamiseksi yksinkertaistamisen ja nykyaikaistamisen kautta. Perustana käytetään jatkuvaa seurantaa ja parempaa tietoisuutta kustannustehokkuudesta. Ruotsissa uudistetaan julkisia työvoimapalveluja niiden tehostamiseksi. 242 toimistosta lakkautetaan noin 130, ja kaikkiaan 13 400 työntekijästä irtisanotaan 4 500. Uudistus saataneen päätökseen vuoteen 2021 mennessä. Julkisissa työvoimapalveluissa keskitytään digitaalisiin palveluihin, automaatioon ja tekoälyyn ja tarjotaan puhelin- ja videotukea. Yksityiset toimijat vastaavat työnhakijoiden ja työpaikkojen yhteensaattamisesta. Osana laajempaa uudistusta Tanskassa on toteutettu merkittäviä toimia työllisyysstrategian yksinkertaistamiseksi ja byrokratian vähentämiseksi, jotta helpotettaisiin siirtymistä työttömyydestä työllisyyteen. Uudistuksen tavoitteena on antaa kunnille laajempi itsemääräämisoikeus toimenpiteiden kohdentamisessa työttömiin, ja yrityksiin kohdistuvalla yksinkertaistetulla hallinnollisella lähestymistavalla voitaisiin helpottaa työttömien palaamista työhön. Työttömiin olisi kohdistettava oikeudenmukaisempia ja joustavampia vaatimuksia, ja säädösten tulkinnan olisi oltava helpompaa.

Joissakin jäsenvaltioissa taas priorisoidaan yksilöllisten palvelujen tarjoamista ja asetetaan erityisiä työllistämistavoitteita. Bulgariassa uudella työllisyyttä koskevalla toimintasuunnitelmalla on tarkoitus antaa työtä yli 16 500 työttömälle erilaisten työohjelmien puitteissa, ja yli 11 400 ihmiselle tarjotaan koulutusta taitojen parantamiseksi ja kilpailukyvyn

ja tuottavuuden säilyttämiseksi (ks. jakso 3.2.2). Ruotsissa on toteutettu toimenpiteitä, joilla on tarkoitus parantaa uusien työmarkkinoille tulijoiden ja pitkäaikaistyöttömien työllisyyttä. Työmarkkinaosapuolet osallistuvat ohjelmaan, ja siitä tuetaan yli puolet palkkakustannuksista kahdelta vuodelta. Työntekijät työskentelevät kokoaikaisesti, ja heillä on oikeus saada koulutusta. Tähän sisältyy ruotsin opetus Ruotsin ulkopuolella syntyneille. Tšekissä suunnitellaan muutoksia nykyiseen aktiiviseen työmarkkinapolitiikkaan, jotta sillä voitaisiin tukea tehokkaammin heikoimmassa asemassa olevia ryhmiä. Muutokset ovat edelleen valmisteluvaiheessa, mutta niiden odotettu rajoitettu soveltamisala vähentää todennäköisyyttä niiden merkittävästä vaikutuksesta näihin ryhmiin.

Julkiset työvoimapalvelut ovat uudistumassa parantaakseen valmiuksiaan ja tehokkuuttaan. Kreikassa on toteutettu toimia julkisten työvoimapalvelujen valmiuksien parantamiseksi. Tätä varten palkattiin 335 uutta työllisyysneuvojaa huhtikuuhun 2019 mennessä. Tavoitteena on vähentää edelleen suurta työttömien määrää neuvojaa kohtia (arviolta noin 2 700 vuonna 2018). Suunnitelmissa on myös järjestää säännöllisiä tapaamisia tiettyjen työttömien prioriteettiryhmien kanssa. Käyttöön on otettu uusi menetelmä työttömien profiloimiseksi sekä pilottimalli aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimien toteuttamiseksi. Julkisten työvoimapalvelujen neuvojat antavat ohjeita ja tukea. Myös Espanjassa ollaan toteuttamassa toimia julkisten työvoimapalvelujen valmiuksien parantamiseksi. Pitkäaikaistyöttömiä (*ReincorporaT*) ja nuorisotyöttömiä (*Action Plan for youth employment 2019–2021*) koskevien uusien suunnitelmien tavoitteiden toteuttamiseksi palkataan noin 3 000 uutta käsittelijää. Viranomaisen asettamilla määrällisillä tavoitteilla on tarkoitus vahvistaa tulossuuntatunaisuutta ja keskittyä enemmän seurantaan ja arviointiin. Aiempien suunnitelmien tavoin myös se pohjautuu työntekijöiden palkkaamiseen annettaviin tukiin, vaikka niiden vaikuttavuudesta ei ole juurikaan näyttöä. Sen arvioitu budjetti on 40 miljardia euroa kolmeksi vuoksi, mukaan luettuna työttömyystuen myöntäminen yli 52-vuotiaille. Myös Kyproksella on jatkettu toimia julkisten työvoimapalvelujen vahvistamiseksi. Tavoitteena on panna nuorisotakuu tehokkaammin täytäntöön (ks. myös jakso 3.2.2). Lisätoimenpiteisiin sisältyvät työllisyysneuvojen koulutus ja julkisten työvoimapalvelujen virkailijoiden koulutus. Itävallassa päivitettiin profilointijärjestelmä ottamalla käyttöön tietokonepohjainen työllistymismahdollisuuksien arviointi kunkin rekisteröityneen työttömän osalta. Toimenpiteellä pyritään lisäämään työmarkkinaohjelmien tehokkuutta ja parantamaan palvelun laatua ja vähentämään samalla resursseja. Työnhakijat luokitellaan ryhmiin, joilla on hyvät, keskimääräiset tai heikot työllistymismahdollisuudet. Pohjana käytetään arvioitua todennäköisyyttä työmarkkinoille paluusta. Julkisten työvoimapalvelujen konsultit voivat tehdä luokituksen parantamiseksi henkilökohtaisen arvioinnin, jossa otetaan huomioon motivaation kaltaiset seikat. Liettuassa on jaettu uudelleen henkilöresursseja hallinto- ja johtotasolta työntekijöille, jotka toimivat suoraan työnhakijoiden kanssa. Näiden määrä lisääntyi 9 prosenttia. Näin on onnistuttu vähentämään käsittelijöiden keskimääräistä kuukausittaista työmäärää jopa 30 prosenttia ja tarjoamaan yksilöllisempää apua. Työmarkkinasuhteita on vahvistettu henkilöresurssien kehittämiseksi, etenkin koulutuksella ja hyvien toimintatapojen vaihdolla.

Joissakin jäsenvaltioissa on toteutettu toimenpiteitä, joilla on tehostettu työnhakijoiden ja työpaikkojen kohtaamista ja tiivistetty työnantajien ja paikallisviranomaisen yhteyksiä työmarkkinoiden kiristyessä. Jäsenvaltiot jatkavat julkisten työvoimapalvelujen nykyaikaistamista esimerkiksi tiiviimmillä yhteyksillä työnantajiin ja yhteisillä strategioilla elinkeinoelämän järjestöjen kanssa. Vastanneista 30 julkisesta työvoimapalvelusta 19 raportoi uusien aktiivisen työmarkkinapolitiikan toimien käyttöönotosta ja 20 raportoi nykyisten toimien muuttamisesta, jotta ne vastaisivat paremmin työmarkkinoiden haasteisiin vuonna

2019. Suomessa uudella toimenpiteellä on tarkoitus parantaa julkisten työvoimapalvelujen digitaalista saatavuutta käyttäjien ja palveluntarjoajien kannalta. Kun uusi *Työmarkkinatori* aloittaa toimintansa vuonna 2020, se tarjoaa digitaalisen alustan, josta löytyy laaja valikoima julkisia ja yksityisiä palveluja. Osana heinäkuussa 2018 hyväksyttyä laajaa uudistusta Kyproksella on vahvistettu julkisten työvoimapalvelujen työntekijäehdokkaiden sijoitusjärjestelmää luomalla tietotekniikka-alusta, joka tukee yksilöllisempien palvelujen tarjoamista sekä työnhakijoille että työnantajille.

Pitkäaikaistyöttömien integroimisesta työmarkkinoille annetun neuvoston suosituksen arviointi on osoittanut, että jäsenvaltioissa on saavutettu merkittävää edistystä tällä alalla. Suurimmat muutokset tapahtuivat jäsenvaltioissa, joissa pitkäaikaistyöttömien tuki oli aiemmin vähemmän kehittynyttä. Suosituksella lisättiin tietoa jäsenvaltioihin kohdistuvista haasteista ja opastettiin sovittujen poliittisten toimien täytäntöönpanossa näihin haasteisiin vastaamiseksi. Sen ansiosta pitkäaikaistyöttömien työnäkymät ovat kohentuneet, poliittiset lähestymistavat lähestyneet toisiaan ja tietoa ja hyviä toimintatapoja on jaettu enemmän EU:ssa.

Neuvoston suositus on edelleen relevantti, jotta voidaan tarjota parempia työllistymismahdollisuuksia pitkäaikaistyöttömille. Pitkäaikaistyöttömille annettavan tuen laatu vaihtelee jäsenvaltioittain. Vielä voitaisiin lisätä kohdennettuja toimia työmarkkinoiden ulkopuolella oleville, parantaa arviointien laatua ja vahvistaa työnantajien sitoutumista. Palvelujen koordinointi on edelleen kattava haaste, koska joissakin jäsenvaltioissa kapasiteetti ja strateginen lähestymistapa kumppanuuksiin ovat vieläkin rajallisia.

Joissakin jäsenvaltioissa on toteutettu hiljattain lisätoimia, jotta voitaisiin tarjota pitkäaikaistyöttömille yksilöllisempää tukea ja paremmin integroitua palveluja. Kyproksella on perustettu pitkäaikaistyöttömien koulutusjärjestelmä yrityksissä, jotta voidaan tukea paluuta työmarkkinoille hankkimalla samalla tarvittavat taidot. Vuonna 2018 noin 130 pitkäaikaistyötöntä hyödynsi järjestelmää, jonka kokonaismenot olivat noin 487 000 euroa. Vuoden 2019 tavoitteena on saavuttaa 250 pitkäaikaistyötöntä 750 000 euron budjetilla. Bulgariassa uudella työllisyyttä koskevalla toimintasuunnitelmalla on tarkoitus antaa työtä yli 16 500 työttömälle erilaisten työohjelmien puitteissa, ja yli 11 400 ihmiselle tarjotaan koulutusta taitojen parantamiseksi ja kilpailukyvyn ja tuottavuuden säilyttämiseksi. Koulutukseen osallistuvien ihmisten määrän vuonna 2019 odotetaan lisääntyvän 7,7 prosenttia vuoteen 2018 verrattuna. Kreikassa on otettu käyttöön uusi profilointimenetelmä sen lisäksi, että on palkattu uusia työvoimaneuvoja. Kyproksella, Liettuassa ja Espanjassa on myös parannettu valmiuksia käsitellä pitkäaikaistyöttömiä palkkaamalla lisää neuvoja. Suomen julkisten työvoimapalvelujen käynnissä olevassa uudistuksessa siirrytään kohti monialaisia ja integroitua palveluja. Siihen sisältyy toimenpiteitä palvelujen tehostamiseksi etenkin työttömyyskauden alussa ja parempi mukautuminen työttömien vaihteleviin yksilöllisiin tarpeisiin. Muissakin julkisissa työvoimapalveluissa ollaan toteuttamassa pilottihankkeita, usein Euroopan sosiaalirahaston tuella. Itävallassa testataan räätälöityä valmennusta, jossa käytetään tietokonepohjaisia arviointeja, ja Sloveniassa ollaan kokeilemassa yhteisiä toimia sosiaaliryhmien keskustusten kanssa.

Pitkäaikaistyöttömiin kohdennetuissa hiljattaisissa toimissa keskitytään edelleen tukiin ja taloudellisiin kannustimiin. Flanderin alueella (Belgiassa) hyväksyttiin vuonna 2018 kaksi uutta valtion tukijärjestelmää, joilla tuetaan pitkäaikaistyöttömien kestävästä työllistymisestä koulutuksen kautta (ns. ”K-IBO”). Ohjelman kesto voi olla enintään 52 viikkoa, se on ilmainen työnantajalle ja siinä korvataan matka- ja lastenhoitokulut. Kyproksella toimissa keskitytään tarjoamaan kannustimia koulutuksen ja taitojen kehittämisohjelmien

organisointia varten. Slovakiassa pitkäaikaistyöttömien työmarkkinoille integroimista koskevan toimintaohjelman täytäntöönpanossa tarjotaan edelleen taloudellisia tukia ja kannustimia sekä työnantajille että työnhakijoille. Belgiassa, Portugalissa, Romaniassa ja Espanjassa on muutettu työhönottokannustimia niin, että edistetään paremmin pitkäaikaistyöttömien työllistämistä.

Hiljattaisissa työttömyysetuuksien uudistuksissa on keskitytty enimmäkseen etuusjärjestelmien kattavuuteen ja vaikuttavuuteen, ja joissakin maissa on tehty merkittäviä muutoksia. Tanskassa laajennettiin lokakuussa 2018 vapaaehtoinen työttömyysvakuutusjärjestelmä, joka on alun perin tarkoitettu itsenäisille ammatinharjoittajille, koskemaan kaikkia työntekijöitä, joilla on epätyypillinen työsopimus. Muutoksella annetaan heille vastaava asema kuin perinteisessä työsuhteessa oleville, eikä henkilön työttömyysetuuden laskentamenetelmässä tehdä enää eroa tulolähteiden välille. Belgiassa hyväksyttiin huhtikuussa 2019 säännös, jolla taataan, että niihin, jotka koulutautuvat ammattiin, jossa on todettu työvoimapulaa, ei sovelleta työttömyysetuuksien (degressiivistä) vähennystä. Toimenpide kuuluu osana *Jobsdeal*-pakettiin. Espanjassa päivitettiin maaliskuussa 2019 pitkäaikaistyöttömiä koskevaa järjestelmää, joka kattaa nyt henkilöt 52-vuotiaista lakisääteiseen eläkeikään asti ja jossa korotettiin eläkeoikeuksien laskentaperustaa (859 euroa/kk vuonna 2018 ja 1 313 euroa/kk vuonna 2019). Sen jälkeen kun PREPARA- ja PAE-järjestelmät yhdistettiin joulukuussa 2018, hallitus ei ole vienyt eteenpäin suunnitelmia yksinkertaistaa työttömyysavustusjärjestelmää. Ikääntyneiden työttömien integroiminen takaisin työmarkkinoille on edelleen haasteellista. Maltan vuoden 2019 talousarvioon sisältyi työttömyysetuuksien ulottaminen työnhakijoihin, jotka olivat aiemmin itsenäisiä ammatinharjoittajia. Ranskassa taas tehtiin vuonna 2018 ja 2019 joitakin vastakkaisia muutoksia työttömyysetuuksia koskeviin oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Osana laajempaa uudistusta työttömyysetuuksien kelpoisuusehtoja on tiukennettu ja niillä on tiukempi yhteys työttömän työnhakupyrkimykseen. Näin pyritään estämään toistuvien työttömyys- ja työllisyyskausien vaihtelu. Osana kattavaa uudistusta Suomessa tehtiin vuosina 2018 ja 2019 työttömyysturvalakiin useita muutoksia, joiden tavoitteena on kannustaa työttömyysetuuksien saajia osa-aikatyöhön ja ammatilliseen koulutukseen. Käyttöön on myös otettu muutoksia, joilla laajennetaan ansiosidonnaisia työttömyysetuuksia koskevat oikeudet itsenäisten ammatinharjoittajien perheenjäseniin ja lyhennetään työttömyysetuuksien saamisen odotusaikaa 90 päivästä 60 päivään tapauksissa, joissa työsopimus päätettiin työntekijästä johtuvista syistä.

Useimmissa jäsenvaltioissa työmarkkinaosapuolet osallistuvat sosiaali- ja työllisyysalan politiikan ja uudistusten suunnitteluun ja täytäntöönpanoon.¹¹⁸ Osallistumisen laatu vaihtelee voimakkaasti maiden välillä ja riippuu institutionaalisista puitteista ja sovellettujen käytäntöjen vaikuttavuudesta. Vuoden 2018 alusta lähtien esimerkiksi Belgiassa, Kroatiaassa, Virossa, Saksassa, Irlannissa, Alankomaissa, Portugalissa, Slovakiassa, Sloveniassa ja Ruotsissa työmarkkinaosapuolet ovat keskustelleet työmarkkinoille osallistumisen lisäämistä koskevien uudistusten suunnittelusta tai täytäntöönpanosta tai ovat olleet suoraan osallisena niiden suunnittelussa tai täytäntöönpanossa. Portugalin työmarkkinaosapuolet allekirjoittivat vuonna 2018 kolmikantasopimuksen, johon sisältyy toimenpiteitä työmarkkinoiden segmentoitumisen torjumiseksi. Työmarkkinaosapuolet ovat käyneet keskusteluja ja neuvotelleet vähimmäispalkan muodostamismekanismin uudistuksista esimerkiksi

¹¹⁸ Tarkempi ja kattavampi katsaus työmarkkinaosapuolten osallistumisesta poliittisiin uudistuksiin löytyy seuraavasta julkaisusta: Eurofound (2019): *The involvement of social partners in national policymaking*, Euroopan unionin julkaisutoimisto, Luxemburg.

Portugalissa ja Maltalla. Latviassa, Sloveniassa ja Virossa työmarkkinaosapuolet ovat allekirjoittaneet kahdenvälisiä sopimuksia palkoista ja työvoimakustannuksista. Bulgariassa, Kroatiassa, Kyproksella, Suomessa, Latviassa, Slovakiassa ja Sloveniassa työmarkkinaosapuolet osallistuivat terveydenhuoltojärjestelmien uudistuksiin. Latviassa ja Puolassa työmarkkinaosapuolia kuultiin korkea-asteen koulutusta ja tutkimusta koskevasta uudistuksesta. Tanskan työmarkkinaosapuolet yhdessä hallituksen kanssa jatkoivat helmikuussa 2019 kahden vuoden nopeutettua integrointia koskevaa peruskoulutusohjelmaa (IGU), joka on tarkoitettu hiljattain saapuneille maahanmuuttajille ja pakolaisille ja joka otettiin käyttöön vuonna 2016 osana kolmikantasopimusta.

Euroopan rakenne- ja investointirahastoista annetaan taloudellista tukea työmarkkinaosapuolten institutionaalisten valmiuksien parantamiseksi. Työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittämiseen tarkoitettu tuki voi johtaa institutionaalisiin puitteisiin, joissa työmarkkinasuhteet ovat vakaat ja kestävät eri tasoilla (valtakunnallisella, alakohtaisella, alueellisella ja yrityksen tasolla). Euroopan sosiaalirahastosta (ESR) on osoitettu 189 miljoonaa euroa valmiuksien kehittämiseen muun muassa Kroatiassa, Tšekissä, Kyproksella, Virossa, Ranskassa, Italiassa, Latviassa, Liettuassa, Maltalla, Portugalissa ja Sloveniassa. Portugalissa ESR tukee niiden työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittämistä, jotka ovat työmarkkinayhteistyötä käsittelevässä pysyvässä komiteassa, kun otetaan huomioon niiden keskeinen asema työmarkkinaosapuolten vuoropuhelussa Portugalissa. Tuettavia toimia ovat esimerkiksi koulutus, verkostoituminen ja työmarkkinaosapuolten väliset yhteiset toimet ja tiiviimpi yhteistyö. ESR+ -ehdotuksessa uutta on se, että laajennetaan velvoite tukea työmarkkinaosapuolten valmiuksien kehittämistä koskemaan kaikkia jäsenvaltioita. Tämänhetkisessä ESR-asetuksessa velvoite koskee hallintoviranomaisia vain vähemmän kehittyneillä alueilla, siirtymäalueilla tai jäsenvaltioissa, jotka voivat saada tukea koheesiorahastosta.

3.4. Suuntaviiva 8: Yhtäläisten mahdollisuuksien ja sosiaalisen osallisuuden edistäminen sekä köyhyyden torjuminen

Tässä jaksossa tarkastellaan työllisyyden suuntaviivan 8 täytäntöönpanoa. Siinä kehoitetaan jäsenvaltioita nykyaikaistamaan sosiaalisen suojelun järjestelmiään yhtäläisten mahdollisuuksien edistämiseksi ja köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi. Ensin siinä tehdään katsaus jäsenvaltioiden sosiaaliseen tilanteeseen keskeisten indikaattoreiden perusteella (esim. käytettävissä olevat tulot, eriarvoisuus, tuloköyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen, eläkkeiden riittävyys, asuntojen saatavuus sekä terveydenhuollon ja pitkäaikaishoidon saatavuus). Jaksossa 3.4.2 raportoidaan jäsenvaltioiden poliittisista toimenpiteistä sosiaalisen suojelun järjestelmien alalla. Tähän sisältyvät vähimmäistoimeentulojärjestelmät, perhe-etuudet, asuntopolitiikka, eläkkeet, pitkäaikaishoito, terveydenhuolto ja toimintarajoitteisten osallisuus.

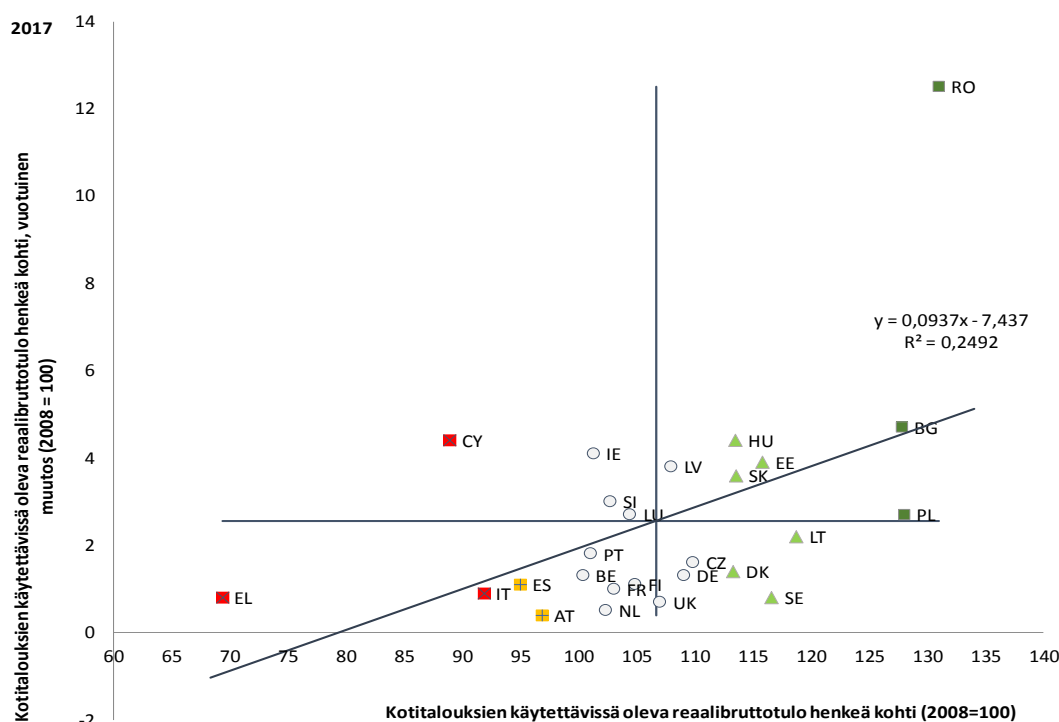
3.4.1 Keskeiset indikaattorit

Kotitalouksien kokonaistulot kasvoivat kaikissa jäsenvaltioissa vuonna 2017.¹¹⁹ Kotitalouksien käytettävissä olevat reaaliset bruttotulot kasvoivat EU:ssa keskimäärin himan enemmän kuin BKT henkeä kohti. Tilanne vaihtelee suuresti: lähentymisprosessi jatkuu useimmissa Keski- ja Itä-Euroopan maissa ja kotitalouksien käytettävissä olevien bruttotulojen kasvu on suurempi kuin BKT:n kasvu henkeä kohti. Muissa maissa parannukset olivat vaatimattomampia. Erityisesti Kreikassa, Kyproksella, Italiassa, Espanjassa ja Itävallassa käytettävissä olevat bruttotulot henkeä kohti ovat edelleen alemmalla tasolla kuin ennen kriisiä. Vuoden 2018 tiedot (ei vielä saatavilla kaikista jäsenvaltioista) viittaavat siihen, että samat suuntaukset jatkuvat edelleen.

¹¹⁹ Lukuja ei ole saatavilla Kroatian eikä Maltan osalta.

Kaavio 66: Kotitalouksien reaalitytulot EU:ssa lähentyvät edelleen ylöspäin.

Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalitybruttotulo henkeä kohti, indeksi 2008=100, ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, kansantalouden tilinpito [nasq_10_nf_tr and namq_10_gdp], omat laskelmat. Kausi: Vuoden 2017 tasot ja muutokset vuoteen 2016 nähden. Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä. Kroatian ja Maltaan tietoja ei saatavilla 2. joulukuuta 2019.

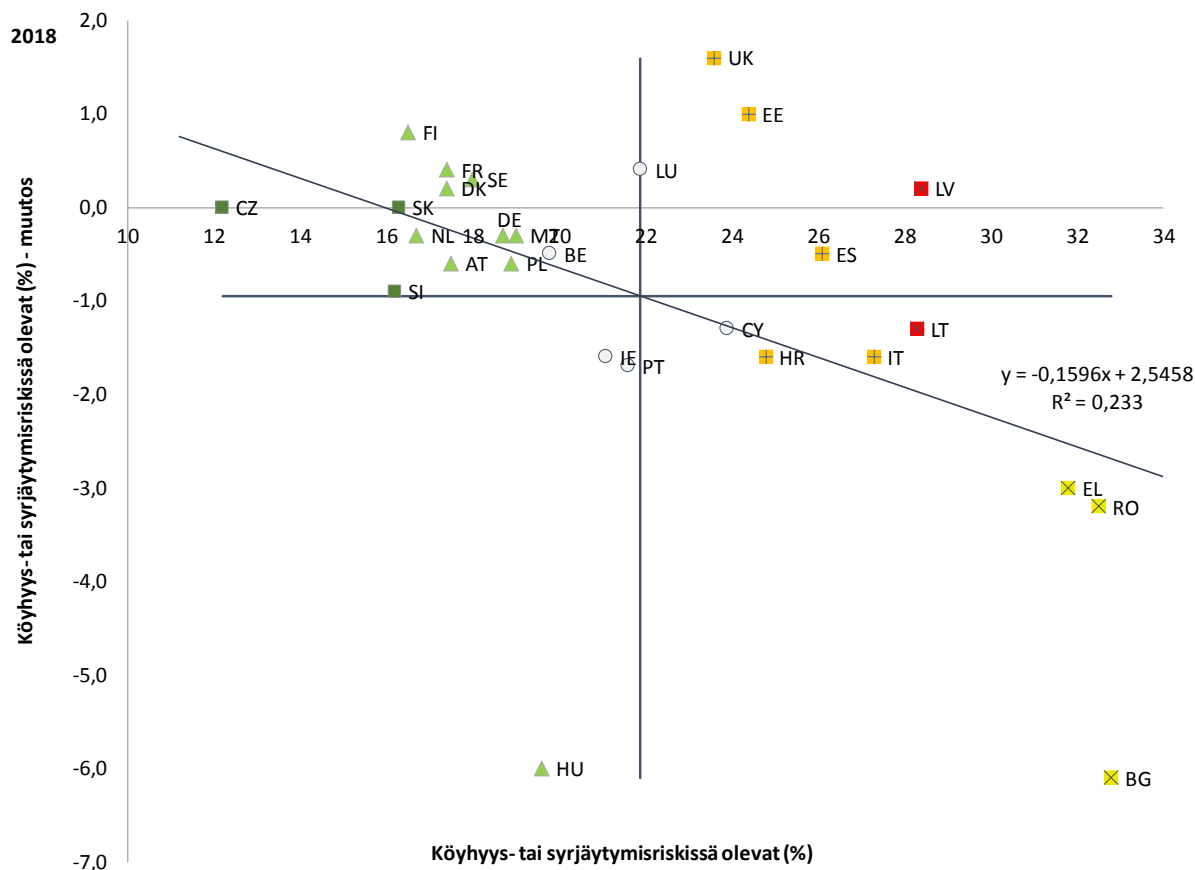
Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien ihmisten osuus supistui edelleen vuonna 2018.

Useimmissa maissa köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien ihmisten osuuden osalta tilanne kohentui entisestään vuonna 2018. Osuus pieneni 0,5 prosenttiyksikköä ja on nyt noin 2 prosenttiyksikköä alle kriisiä edeltäneen tason.¹²⁰ Merkittävintä osuuden pieneneminen oli maissa, joiden lähtötaso oli erittäin korkea, kuten Bulgaria (6,1 prosenttiyksikköä), Unkari (6 prosenttiyksikköä), Romania (3,2 prosenttiyksikköä) ja Kreikka (3 prosenttiyksikköä) sekä Portugali (1,7 prosenttiyksikköä), Kroatia, Irlanti ja Italia (1,6 prosenttiyksikköä). Joissakin jäsenvaltioissa taas tapahtui kasvua, joka joko käänsi vastakkaiseksi aiemman positiivisen kehityksen (Yhdistynyt kuningaskunta +1,6 prosenttiyksikköä, Suomi +0,8 prosenttiyksikköä, Viro +1 prosenttiyksikkö) tai vahvisti jo viime vuonna tapahtuneen hienoisin heikentymisen (Luxembourg +0,4 prosenttiyksikköä). Latvian ja Liettuan tilanne on edelleen kriittinen, kun otetaan huomioon niiden korkeat tasot ja vähäinen edistyminen tai edistymisen puute edelliseen vuoteen verrattuna. Lähentymistä tässä indikaattorissa tapahtuu koko EU:ssa, kuten regressiosuoran alaspäin suuntautuva kaltevuus osoittaa (ks. kaavio 67).

¹²⁰ Ks. luvusta 1.2 köyhyysriskin tai sosiaalisen syrjäytymisen riskin ja sen komponenttien määritelmät. Huomautus: EU-SILC-tulotilastot viittaavat edelliseen tulovuoteen. Näin ollen vuoden 2018 EU-SILC-tilastojen luvut (esim. AROP, S80/S20) viittaavat tulovuoteen 2017.

Kaavio 67: Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien ihmisten osuus supistui useimmissa jäsenvaltioissa.

Köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevan väestön prosenttiosuus, 2018, ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC) Kausi: Vuoden 2018 tasot ja muutokset vuoteen 2017 nähden. Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

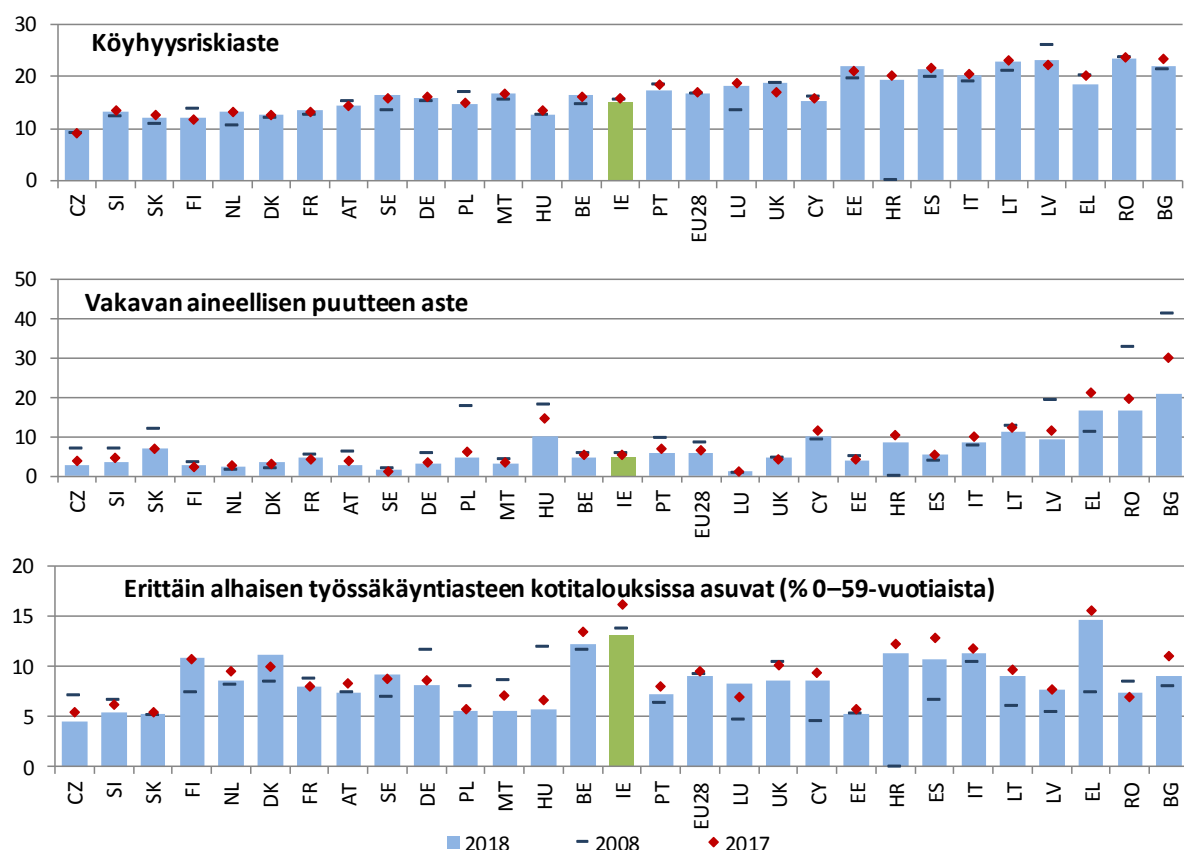
Lapset (0–17-vuotiaat) ja nuoret (18–24-vuotiaat) ovat edelleen altteimpia köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riskille verrattuna muihin ikäryhmiin. Lasten (0–17-vuotiaiden) köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste pieneni hieman vuonna 2018 ja oli 24,3 prosenttia (aiempaan 24,9 prosenttiin verrattuna). Huomattavasta vähenemisestä huolimatta lapsiköyhyys oli edelleen suurta joissakin jäsenvaltioissa, etenkin Romaniassa (38,1 %), Bulgariassa (33,7 %) ja Kreikassa (33,3 %). Lasten köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste heikkeni vain muutamassa jäsenvaltiossa, joita olivat Yhdistynyt kuningaskunta (+2,5 prosenttiyksikköä), Belgia ja Ruotsi (+1,2 prosenttiyksikköä), Suomi (+0,9 prosenttiyksikköä), Ranska (+0,8 prosenttiyksikköä) ja Tanska (+0,7 prosenttiyksikköä). Suurimmat haasteet kohdistuvat 18–24-vuotiaiden ikäryhmään, jossa EU:n keskiarvo laski 0,5 prosenttiyksikköä ja oli 28,2 prosenttia vuonna 2018. Se ylitti edelleen kriisiä edeltäneen tason mutta osuus aleni suurimmassa osassa maita. Erityisen korkeita tasot ovat Kreikassa, Romanissa, Espanjassa, Bulgariassa ja Italiassa, joissa nuorisotyöttömyys on edelleen suurta. Tasot ovat kuitenkin korkeat ja kasvussa myös Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Tanskassa, Espanjassa, Ruotsissa ja Suomessa. Ikäryhmän 25–54-vuotiaat köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste laski 0,8 prosenttiyksikköä ja oli 20,7 prosenttia, mikä alittaa kriisiä

edeltäneen tason. Vähintään 55-vuotiaat ovat ikäryhmä, johon köyhyys tai syrjäytyminen vaikuttaa vähiten (20,3 %).

EU:n ulkopuolella syntyneillä on suurempi köyhyiden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski. Vuonna 2018 EU:n ulkopuolella syntyneiden köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste oli 37,3 prosenttia, kun syntyperäisen väestön keskiarvo EU:ssa oli 20,1 prosenttia. Ero on vakaa (17,2 prosenttiyksikköä v. 17,6 prosenttiyksikköä vuonna 2017) EU:n tasolla mutta on pienenemässä joissakin maissa, joissa se on ollut suurin (Belgia -5,1 prosenttiyksikköä, Kreikka -4,2 prosenttiyksikköä, Tanska -3,1 prosenttiyksikköä, Itävalta -3,2 prosenttiyksikköä, Luxemburg -2,3 prosenttiyksikköä ja Ruotsi -1,4 prosenttiyksikköä). Ero on kuitenkin edelleen suuri ja kasvussa Yhdistyneessä kuningaskunnassa (29,2, +1,2 prosenttiyksikköä verrattuna vuoteen 2017) Espanjassa (29,2, +1,8 prosenttiyksikköä), Ranskassa (24,8, +5,2 prosenttiyksikköä) ja Alankomaissa (22,1, +1,5 prosenttiyksikköä).

Kaavio 68: Tilanne kohenee edelleen etenkin vakavan aineellisen puutteen ja vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien ihmisten osalta

Köyhyys- tai syrjäytymisriskiasteen alaindikaattorit

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC) Huomautus: Indikaattorit ovat vuotta 2018 koskevan köyhyys- ja syrjäytymisriskin mukaisessa järjestyksessä. EU27:n arvoja käytetty vuonna 2008 (Kroatiaa koskevia tietoja ei saatavilla).

Köyhyysriskissä olevan väestön osuus on pysynyt suunnilleen vakaana. Osuus kasvoi kaiken kaikkiaan hieman siitä huolimatta, että se supistui jatkuvasti joissakin maissa, joissa osuus on ollut korkeampi, mutta keskimäärin se pysyi vuoden 2016 huipputasoa pienempänä. Vuonna 2018 tuloköyhyys EU:ssa lisääntyi keskimäärin 0,2 prosenttiyksikköä ja oli 17,1 prosenttia. Eniten osuus supistui Kreikassa (-1,7 prosenttiyksikköä), Bulgariassa (-1,4

prosenttiyksikköä), Portugalissa (-1 prosenttiyksikköä) ja Unkarissa (-0,6 prosenttiyksikköä). Indikaattori sitä vastoin kasvoi Yhdistyneessä kuningaskunnassa (+2,0 prosenttiyksikköä), Latviassa (+1,2 prosenttiyksikköä), Ruotsissa (+0,6 prosenttiyksikköä) sekä Belgiassa, Suomessa ja Tšekissä (+0,5 prosenttiyksikköä). Eurostatin alustavien arvioiden¹²¹ mukaan (viitteenä vuoden 2018 tulot) osuus pienenee Kreikassa, Portugalissa ja Slovakiassa mutta kasvaa edelleen Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

Vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivien osuus jatkaa alaspäin suuntautuvaa lähentymistä, jonka taustalla on tilanteen vakaa koheneminen maissa, joissa puute on korkealla tasolla. Kaikissa jäsenvaltioissa, joissa vakavasta aineellisesta puutteesta kärsivän väestön osuus ylitti EU:n keskiarvon, osuus pieneni vuonna 2018. Maat, joissa osuudet olivat suurimmat (Bulgaria, Kreikka ja Romania), olivat myös niitä, joissa osuus supistui eniten (Bulgaria 9,1 prosenttiyksikköä, Kreikka 4,4 prosenttiyksikköä ja Romania 2,9 prosenttiyksikköä). Joissakin maissa, joissa tämä osuus on alhainen, todettiin pientä kasvua vuonna 2018 (Ranska +0,6 prosenttiyksikköä, osuus kohosi 4,7 prosenttiin; Yhdistynyt kuningaskunta +0,5 prosenttiyksikköä, osuus kohosi 4,6 prosenttiin; Suomi +0,7 prosenttiyksikköä, osuus kohosi 2,8 prosenttiin).

Myös aineellisessa ja sosiaalisessa puutteessa, jossa otetaan huomioon laajemmin puutteen eri ulottuvuuksia, näkyy jatkuvaa tilanteen kohenemista. Aineellisen ja sosiaalisen puutteen aste pieneni edelleen vuonna 2018 keskimäärin EU:ssa (1 prosenttiyksikköä 12,8 prosenttiin). Aste pieneni joissakin jäsenvaltioissa vuonna 2018 verrattuna vuoteen 2017. Eniten se pieneni Bulgariassa (-10,1 prosenttiyksikköä) ja Romaniassa (-5,1 prosenttiyksikköä), joissa aineellisen ja sosiaalisen puutteen asteet olivat korkeimmat vuonna 2017. Joissakin jäsenvaltioissa suuntaus on ollut aleneva jo ainakin vuodesta 2016 lähtien. Aineellisen ja sosiaalisen puutteen aste pieneni vuonna 2018 (verrattuna vuoteen 2017) useimmissa jäsenvaltioissa, joissa se ylitti EU:n keskiarvon vuonna 2017. Aste toisaalta suureni vuonna 2018 (verrattuna vuoteen 2017) Maltalla, Tanskassa, Luxemburgissa, Ruotsissa, Espanjassa ja Ranskassa.

Vajaatyöllisissä kotitalouksissa asuvien ihmisten osuus on vähentynyt entisestään. Työmarkkinatilanteen kohentuessa myös kotitalouksien työssäkäyntiaste on jatkanut kohentumista. Erittäin alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa asuvien ihmisten osuus pieneni edellisestä vuodesta ja alittaa nyt (8,8 %) kriisiä edeltäneen tason koko EU:ssa ja 10 jäsenvaltioissa. Merkittävintä osuuden pieneneminen oli Irlannissa (-2,9 prosenttiyksikköä) sekä Espanjassa ja Bulgariassa (-2,1 prosenttiyksikköä), kun taas Luxemburgissa (+1,4 prosenttiyksikköä), Tanskassa (+1,1 prosenttiyksikköä) ja Romaniassa (+0,5 prosenttiyksikköä) kehitys oli vastakkaista.

Työssäkäyvien köyhyysriski on edelleen suuri useimmissa jäsenvaltioissa tapahtuneesta vähenemisestä huolimatta. Työssäkäyvien riski köyhyysrajan alittavaan kotitalouden tuloon kohosi hieman (0,1 prosenttiyksikköä) vuonna 2018 (laskettuaan 0,2 prosenttiyksikköä vuonna 2017) ja se on edelleen suuri etenkin joissakin jäsenvaltioissa (ks. myös jakso 3.1.1). EU:n keskiarvon (9,5 % vuonna 2018) selvästi ylittäviä tasoja esiintyy sitkeästi Romaniassa (15,3 %), Luxemburgissa (13,5 %), Espanjassa (12,9 %), Italiassa (12,2 %), Yhdistyneessä kuningaskunnassa (11,3 % – 2,4 prosenttiyksikön kasvu viime vuoteen nähden) ja Kreikassa

¹²¹ Eurostatin vuoden 2018 tuloja koskevat alustavat arviot (eli vuonna 2019 julkaistut EU-SILC-indikaattorit). Ks. Eurostatin menetelmää koskevat huomautukset ja tulokset: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/experimental-statistics/income-inequality-and-poverty-indicators>.

(11 %). Riski on suurempi kotitalouksissa, joissa ihmiset työskentelevät osa-aikaisesti (keskimäärin 15,7 % koko EU:ssa), ja erittäin korkeita tasoja esiintyy Romaniassa (62,7 %), Bulgariassa (34,4 %), Portugalissa (29,2 %), Liettuassa (25,3 %) ja Kreikassa (24,6 %). Myös kokoaikaisten työntekijöiden köyhyysriski on suuri joissakin jäsenvaltioissa, etenkin Luxemburgissa (11,8 %), Romaniassa (11,2 %), Italiassa ja Espanjassa (10,9 %), mikä tarkoittaa sitä, että joissakin maissa työnteko ei aina takaa köyhyyden välttämistä.

Tuloköyhyyden syvyys on edelleen suuri haaste. Köyhyysvaje kasvoi vuonna 2018 (24,6 % ja 24,1 % vuonna 2017), mikä kuvastaa tilanteen heikkenemistä joidenkin jäsenvaltioiden positiivisesta kehityksestä huolimatta. Vaje kasvoi Unkarissa (+7,4 prosenttiyksikköä), Yhdistyneessä kuningaskunnassa (+4,8 prosenttiyksikköä), Kyproksella (+3,5 prosenttiyksikköä), Kroatiassa (+2,9 prosenttiyksikköä), Luxemburgissa (+2,6 prosenttiyksikköä), Belgiassa (+1,5 prosenttiyksikköä), Virossa (+1,2 prosenttiyksikköä) ja Saksassa (+1,1 prosenttiyksikköä). Tämä osoittaa, että näissä maissa köyhät siirtyvät kauemmas köyhyysrajasta. Positiivista kehitystä sen sijaan tapahtui Espanjassa (-3,9 prosenttiyksikköä), Bulgariassa (-3,6 prosenttiyksikköä), Irlannissa (-3,0 prosenttiyksikköä), Portugalissa (-2,5 prosenttiyksikköä) ja Sloveniassa (-2,1 prosenttiyksikköä).

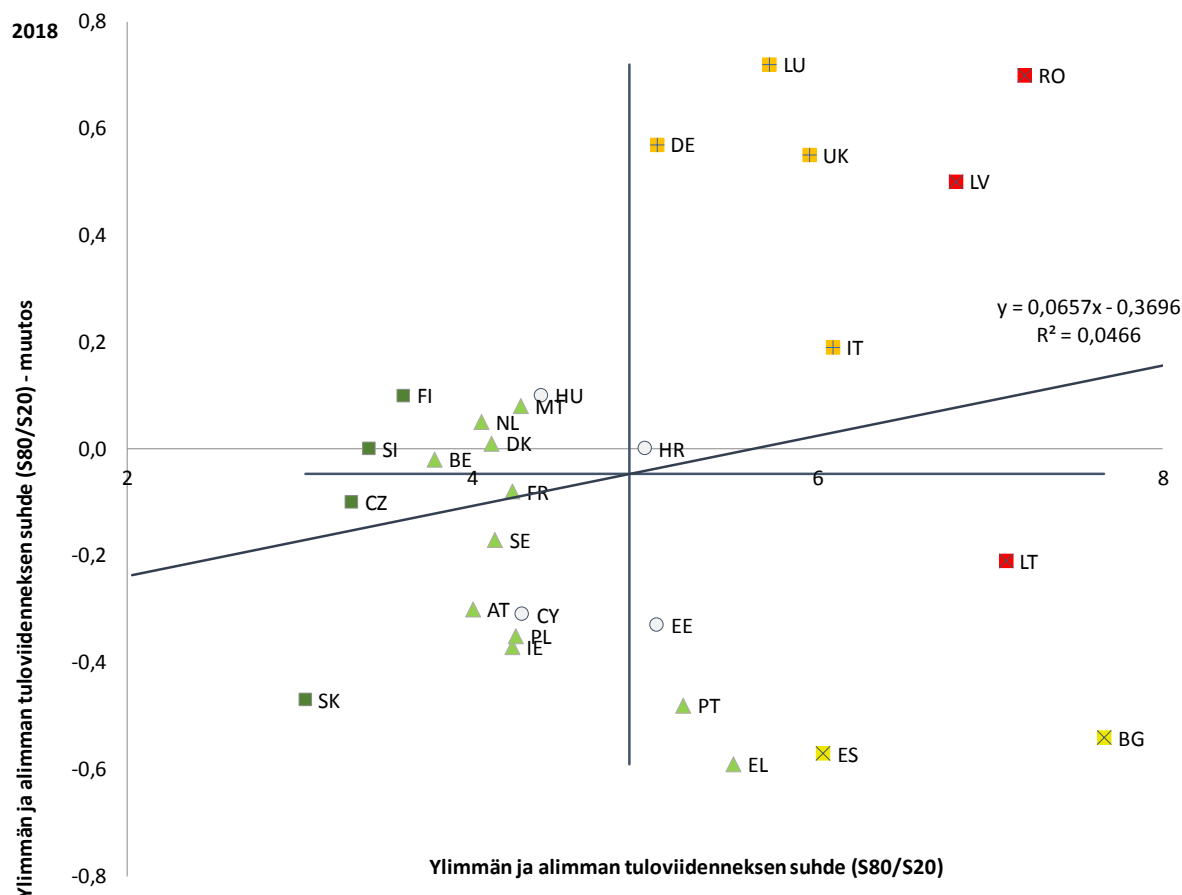
Toimintarajoitteisilla on merkittävästi todennäköisempi köyhyys- tai syrjäytymisriski kuin toimintakykyisillä. Vuonna 2018 EU:n toimintarajoitteisista 29,3 prosenttiin kohdistui köyhyys- tai syrjäytymisriski (sama osuus kuin vuonna 2017), kun toimintakykyisten osalta osuus oli 19 prosenttia, eli ryhmien välinen ero on kasvanut 10,3 prosenttiyksikköön.¹²² Toimintarajoitteen vakavuus on erittäin tärkeä selittävä tekijä. Vähintään 16-vuotiaista vakavasti toimintarajoitteisista 36,2 prosenttia oli vuonna 2017 köyhyys- tai syrjäytymisriskissä, kun lievästi toimintarajoitteisten osalta osuus oli 26,3 prosenttia ja toimintakykyisten 19 prosenttia.

Tuloerot ovat edelleen suuret. Alimman 40 prosentin tulo-osuus oli noin 21 prosenttia vuonna 2018, mikä kuvastaa samanlaista tulokasvua kuin koko väestössä. Ylimmän tuloviidenneksen kotitalouksien tulo-osuuden kasvu kuitenkin kumoaa tämän positiivisen vaikutuksen, ja tuloerot ovat yleisesti edelleen suuremmat kuin ennen kriisiä (ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde (S80/S20) oli 5,17 vuonna 2018 ja 5,08 vuonna 2017). Joissakin jäsenvaltioissa (Kreikassa, Espanjassa, Bulgariassa, Liettuassa ja Portugalissa) on merkkejä lähentymisestä, joskin erot ylittävät edelleen EU:n keskiarvon. Joissakin jäsenvaltiossa (Luxemburgissa, Saksassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Italiassa) taas erot ovat kasvaneet ja joissakin ne ylittävät merkittävästi keskiarvon (Romaniassa ja Latviassa).

¹²² EU-SILC (2018), köyhyys- tai syrjäytymisriskiaste toimintarajoitteen tason, sukupuolen ja iän mukaan [hlth_dpe010].

Kaavio 69: Tuloerot ovat pysyneet EU:ssa vakaina, joskin ne ovat kasvaneet joissakin jäsenvaltioissa

Ylimmän ja alimman tuloviidenneksen tulo-osuuksien suhde ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC) Kausi: Vuoden 2018 tasot ja muutokset vuoteen 2017 nähden. Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Useimmissa jäsenvaltioissa sosiaalisen suojelun menot¹²³ kasvoivat reaalityyppisesti vähemmän kuin BKT vuonna 2016, mutta jäsenvaltioiden välillä on edelleen suuria eroja.¹²⁴ Reaalityyppisesti tarkasteltuna sosiaalisen suojelun menot kasvoivat 23 jäsenvaltiossa ja pienenevät viidessä jäsenvaltiossa vuosien 2015 ja 2016 välillä.¹²⁵ Menojen rakenteellinen muutos (vanhuuseläkkeiden ja terveydenhuollon painottuminen) vahvistui vuonna 2016 (se kuvastaa osittain väestörakenteen muutosta).¹²⁶ Työttömyysetuuksiin käytetyt menot vähenivät edelleen vuonna 2016 taloudellisen toimintaympäristön parantuessa.

¹²³ Tässä tarkastellaan vain sosiaalisen suojelun etuuksista aiheutuvia menoja (eli ei hallinnollisia ja muita menoja).

¹²⁴ Perustuu ESSPROS-tietoihin, 2016.

¹²⁵ Jos menoja tarkastellaan euroina asukasta kohti, ne kasvoivat 22 jäsenvaltiossa (ja pienenevät 6 jäsenvaltiossa).

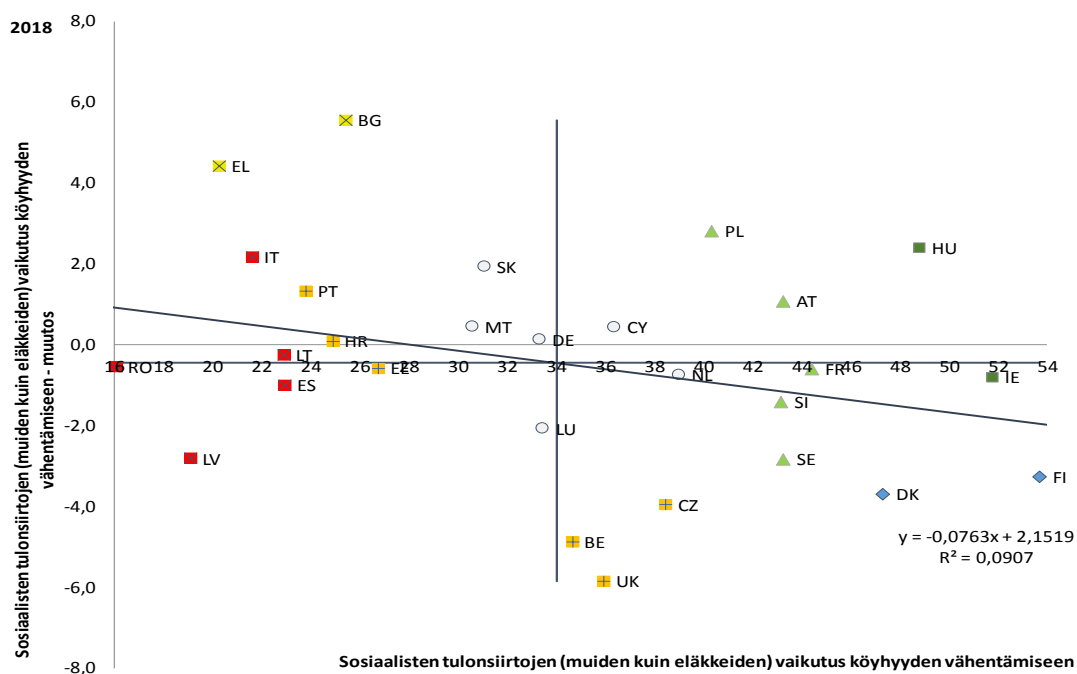
¹²⁶ Ks. myös Euroopan komissio (2019), Employment and Social Developments in Europe. Annual review 2019. Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto.

Jos sosiaalisen suojelun menoja tarkastellaan osuutena BKT:stä, ne itse asiassa kasvoivat vain yhdeksässä jäsenvaltiossa, pienenivät 17:ssä ja pysyivät vakaina kahdessa. Jäsenvaltioiden välillä oli edelleen vuonna 2016 suuria eroja sosiaalisen suojelun menoissa, tarkasteltuina sekä menoina henkeä kohti että osuutena BKT:sta. Sosiaalisen suojelun menot (osuutena BKT:sta) olivat suurimmat Ranskassa (32,1 %), Suomessa (31,3 %) ja Tanskassa (29,8 %) ja pienimmät Romaniassa (14,4 %), Liettuassa (14,6 %) ja Latviassa (14,9 %).

Jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja siinä, miten sosiaalisten tulonsiirtojen (pois lukien eläkkeiden) vaikutus köyhyyteen on kehittynyt. Sosiaalisten tulonsiirtojen vaikutus on vähentynyt joissakin jäsenvaltiossa (esim. Belgiassa, Tšekissä, Tanskassa, Suomessa, Ruotsissa, Latviassa, Luxemburgissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa). Vaikutus sen sijaan kasvoi merkittävästi vuonna 2018 Bulgariassa (+5,6 prosenttiyksikköä), Kreikassa (+4,4 prosenttiyksikköä), Unkarissa (+2,4 prosenttiyksikköä) ja Italiassa (+2,2 prosenttiyksikköä). Kaaviosta 70 käy ilmi, että lähentymistä on tapahtumassa jossakin määrin, koska jäsenvaltioissa, joissa on alemmat tasot, tulonsiirtojen vaikutus köyhyyden vähentämiseen on lisääntynyt nopeammin. Yleinen tulos riippuu kohentuneista työmarkkinaoloista (ja niihin liittyvistä muutoksista köyhyysriskissä olevien ominaisuuksissa) sekä muutoksista etuuksien riittävydessä ja kattavuudessa, myös siitä, että toisinaan etuuksien taso laahaa yleisesti kasvavien tulojen perässä.¹²⁷

Kaavio 70: Sosiaalietuuksien köyhyttä vähentävä vaikutus heikkenee joissakin jäsenvaltioissa

Sosiaalisten tulonsiirtojen (muiden kuin eläkkeiden) vaikutukset köyhyyden vähentämiseen ja muutos edellisestä vuodesta (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC) Kausi: Vuoden 2017 tasot ja muutokset vuoteen 2016 nähden. Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

¹²⁷ Ks. tarkempi analyysi asiakirjassa ”Labour Market and Wage Developments in the EU”, 2019.

Itsenäiset ammatinharjoittajat ja epätyypillisessä työsuhteessa olevat kokevat suurempaa taloudellista epävarmuutta ja heillä on vain rajatut mahdollisuudet sosiaaliseen suojeluun.¹²⁸ Vuonna 2019 itsenäisillä ammatinharjoittajilla ei ollut työttömyysturvaa kymmenessä maassa, pakollista sairausvakuutusturvaa kolmessa maassa eikä turvaa työtapaturmia ja ammattitauteja vastaan kymmenessä maassa.¹²⁹ Epätyypillisissä työsuhteissa olevilla työntekijöillä on yleensä sama virallinen oikeus useimpiin sosiaalietuusjärjestelmiin kuin vakituisissa työsuhteissa olevilla, joskaan tämä ei useinkaan koske tiettyjä työntekijäryhmiä (esim. tilapäiset ja kausityöntekijät, tarvittaessa työhön kutsuttavat, vuokratyöntekijät ja siviilioikeudellisten sopimusten tai nollatuntisopimusten nojalla työskentelevät eivät usein voi kuulua jäseninä näihin järjestelmiin). Lähes kaikissa jäsenvaltioissa epätyypillisissä työsuhteissa olevien työntekijöiden ja itsenäisten ammatinharjoittajien suojan riittävässä kattavuudessa (mahdollisuus kerryttää ja hyödyntää asiaankuuluvia oikeuksia) on yksilöity jossain määrin haitallisia esteitä (jotka liittyvät etuuksiin oikeuttaviin vähimmäiskausiin, odotusaikoihin, sosiaalisen suojelun oikeuksien siirrettävyyden puutteeseen).

Kertyneiden oikeuksien säilyttäminen ja siirtäminen toiseen järjestelmään työelämän siirtymien yhteydessä on edelleen vaikeaa. Työelämän muuttuessa tällaisesta joustavuudesta on tulossa yhä tärkeämpää, ja siirrettävyyden puute voi haitata työmarkkinoiden dynamiikkaa ja tarpeiden kohtaamista. Sektoreiden tai työmuotojen välillä siirtyvillä työntekijöillä on sääntelyn puutteen takia vaikeuksia ainakin neljässä jäsenvaltiossa, ja useissa jäsenvaltioissa näiden siirtymien esteenä ovat erittäin korkeat kustannukset ja eri järjestelmiin sovellettavat erilaiset säännöt. Sosiaaliturvaoikeuksiin liittyvien avointen tietojen puutteen vuoksi ihmiset eivät pysty tekemään tietoon perustuvia päätöksiä monissa maissa. Sosiaaliturvajärjestelmiä koskevia yleisiä tietoja on saatavilla kaikissa muissa paitsi viidessä jäsenvaltiossa, mutta räätälöityjä tietoja saa vain noin puolessa näistä (esim. eläkesimulaatioita on mahdollista saada Belgiassa, Saksassa, Italiassa, Ranskassa, Espanjassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Puolassa).

Kaikissa jäsenvaltioissa on käytössä vähimmäistoimeentulojärjestelmiä, mutta niiden riittävyys vaihtelee huomattavasti ja on yleisesti laskussa. Vähimmäistoimeentulojärjestelmissä olisi yhdistettävä tulotuen riittävä taso työmarkkinoille ja yhteiskuntaan osallistumisen mahdollistavien tavaroiden ja palvelujen saatavuuteen sekä työmarkkinoille siirtymistä/palaamista koskeviin kannustimiin työkykyisille, kuten Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarissa esitetään. Vuoden 2018 yhteisessä työllisyysraportissa esitettiin yksityiskohtainen vertailuanalyysi vähimmäistoimeentulojärjestelmien keskeisistä ominaisuuksista EU:ssa. Se perustui sosiaalisen suojelun komitean tekemän vertailuanalyysin tuloksiin.¹³⁰ Analyysin tulokset pätevät yleisesti edelleen, mutta tässä jaksossa päivitetään niitä. Vähimmäistoimeentuloetuuksien riittävyyttä voidaan mitata vertaamalla edunsaajien tuloa kansalliseen köyhyysrajaan (osoittaa järjestelmien köyhyyttä lievittää vaikutusta) ja edunsaajien tuloa matalapalkkaisten¹³¹ tuloon (osoittaa myös järjestelmien

¹²⁸ Aihetta käsitellään myös jaksossa 3.3.

¹²⁹ Tässä ja seuraavassa kappaleessa esitetyt tiedot perustuvat Euroopan komission asiakirjan SWD(2018) 70 final – ”Impact Assessment Accompanying the Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed” vuoden 2019 päivitettyyn versioon.

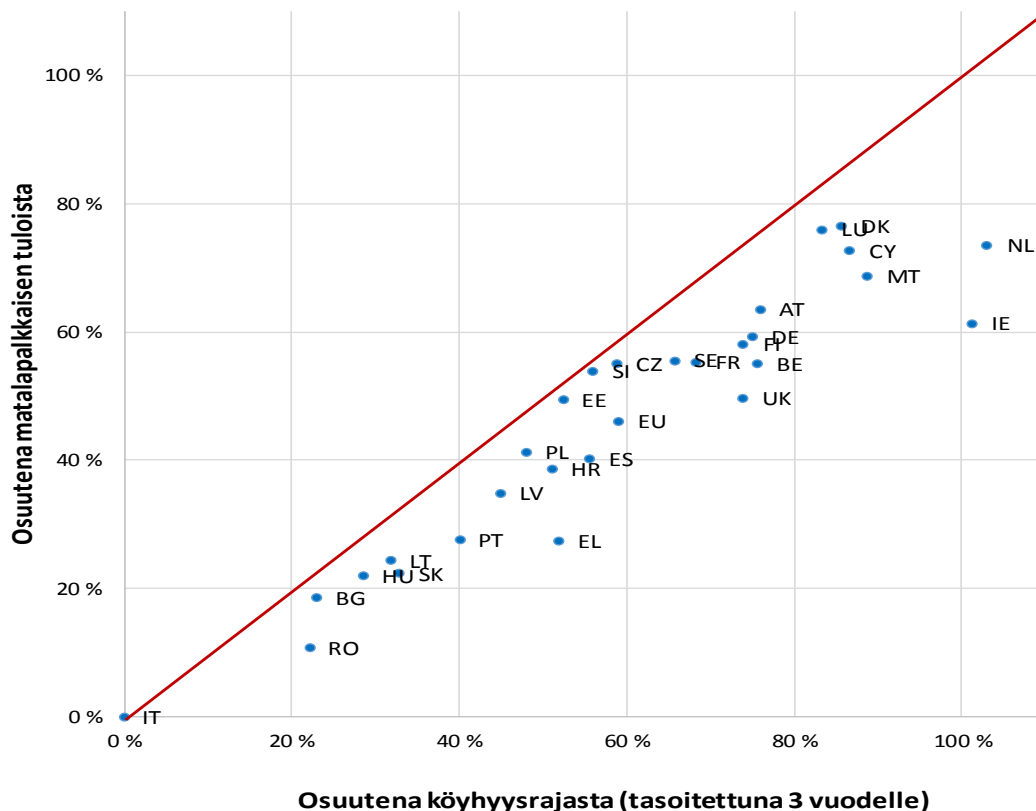
¹³⁰ Ks. laatikko 1. Siinä keskitytään työikäiseen ja -kykyiseen väestöön, joka ei ole työssä ja jolla ei ole oikeutta sosiaalietuuksiin tai joka on käyttänyt loppuun oikeudet etuuksiin.

¹³¹ Matalapalkkaisella tarkoitetaan vertailuanalyysissä henkilöä, joka ansaitsee 50 % keskimääräisestä kansallisesta bruttopalkasta.

aktivointivaikutusta ja mahdollisia lannistavia vaikutuksia). Molemmat indikaattorit antavat samanlaiset tulokset vähimmäistoimeentulon riittävyydestä jäsenvaltioissa tulovuonna 2017¹³² (kaavio 71). Riittävyys oli suurinta Alankomaissa ja Irlannissa, joissa yhden hengen kotitalouksien etuuskien taso vuonna 2017 oli yli 100 prosenttia kansallisesta tuloköyhyysrajasta (60 prosenttia kansallisesta käytettävissä olevasta ekvivalentista mediaanitulosta). Toisessa ääripäässä vähimmäistoimeentulon riittävyys Bulgariassa ja Romaniassa oli vuonna 2017 alle 20 prosenttia köyhyysrajasta tai hieman yli 20 prosenttia matalapalkkaisen tuloista. Vähimmäistoimeentulon riittävyys verrattuna kansalliseen köyhyysrajaan pysyi vuosien 2016 ja 2017 välillä keskimäärin vakaana tai heikkeni hieman kaikissa jäsenvaltioissa paitsi Kreikassa, jossa se kasvoi merkittävästi, sekä Maltalla, Belgiassa ja Irlannissa. Riittävyyden muutokset – verrattuna matalapalkkaisen nettotuloon – ovat positiivisia ainoastaan Kreikassa, Maltalla, Belgiassa, Ranskassa ja Alankomaissa.

Kaavio 71: Vähimmäistoimeentulotuen riittävyys vaihtelee jäsenvaltioiden välillä voimakkaasti

Vähimmäistoimeentulon saajien nettotulot prosentteina köyhyysriskirajasta (tasoitettuna kolmelle vuodelle) ja matalapalkkaisten tuloista (tulovuosi 2017)

Lähde: Eurostat, OECD.

Huomautukset: Kaaviossa esitetään naimattomia ja lapsettomia henkilöitä koskevat tiedot. Vähimmäistoimeentulon saajan nettotuloihin voi sisältyä myös muun tyyppisiä etuuksia (esim. asumisetuuksia) kuin vähimmäistoimeentulo. Italiaa koskevat tiedot eivät sisällä hiljattain käyttöön otettua vähimmäistoimeentulojärjestelmää, koska se ei ollut vielä käytössä vuonna 2017. Irlantia, Slovakiaa ja

¹³² Indikaattorit perustuvat tuoreimpiin saatavilla oleviin tietoihin OECD:n vero-/etuusmallista. Kyprosta koskevia tietoja ei ole saatavilla. Italiaa ja Kreikkaa koskevat tiedot eivät sisällä hiljattain käyttöön otettuja vähimmäistoimeentulojärjestelmiä eikä niitä ole otettu mukaan tähän analyysiin.

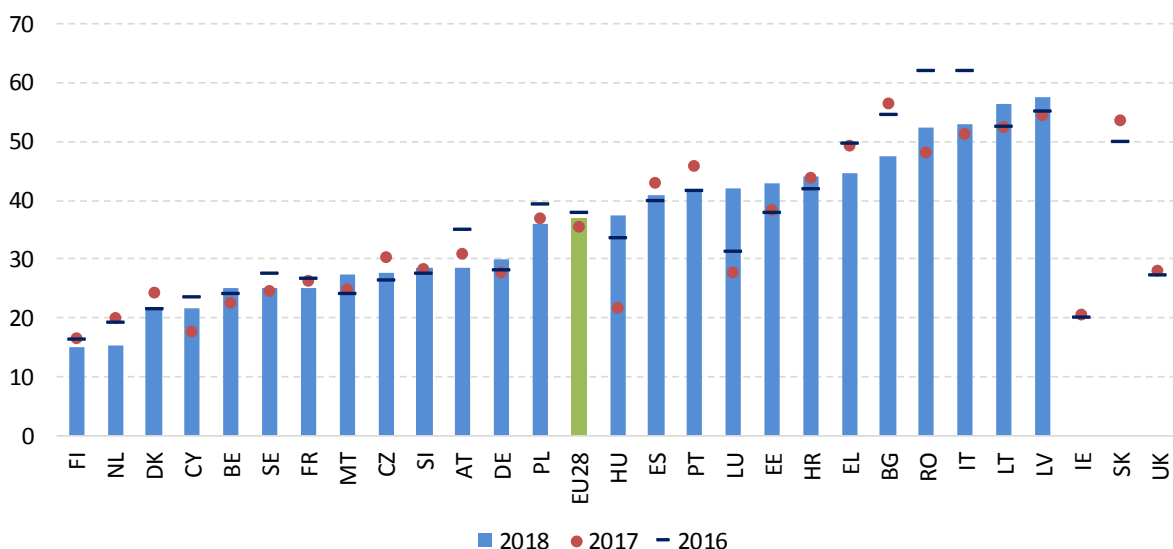
Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevat tuoreimmat tiedot tuloköyhyysrajoista ovat tulovuodelta 2016. Matalapalkkainen ansaitsee 50 % keskimääräisestä palkasta ja työskentelee kokoaikaisesti.

Sosiaalietuuksien kattavuus vaikuttaa myös niillä saavutettaviin tuloksiin. Etuudensaajien osuudet vaihtelevat suuresti. Etuudensaajien osuus, jolla mitataan etuuksia (muuta kuin vanhuusetuuksia) saavien työkäisten (18–59-vuotiaiden) osuutta köyhyysriskissä olevasta väestöstä, vaihtelee Italian 44,2 prosentista Tanskan 97,8 prosenttiin, ja EU28:n keskiarvo on 65,9 prosenttia.

Vähimmäistoimeentuloetuuksien riittävyys tuloköyhyyden syvyyden torjumisessa on vähäisempää alhaisen työssäkäyntiasteen kotitalouksissa. Työkäisen väestön (18–64-vuotiaiden) köyhyysvaje kasvoi vuonna 2018 ja oli 27,5prosenttia (26,9 % vuonna 2017), ja kasvu oli vieläkin suurempaa vajaatyöllisissä tai työttömissä kotitalouksissa elävien henkilöiden osalta (36,8 % kun se oli 35,5 % vuonna 2017 ja 37,8 % vuonna 2016). Suurimmat erot näiden ihmisten mediaanitulon ja köyhyysriskirajan välillä ovat Latviassa, Liettuassa, Italiassa ja Romaniassa (jossa tapahtui kasvua vuonna 2018) sekä Bulgariassa (jossa puolestaan tapahtui laskua 9 prosenttiyksikköä).

Kaavio 72: Vajaatyöllisten kotitalouksien köyhyysvaje on jälleen kasvussa

Vajaatyöllisten kotitalouksien köyhyysvaje, 2016–2018

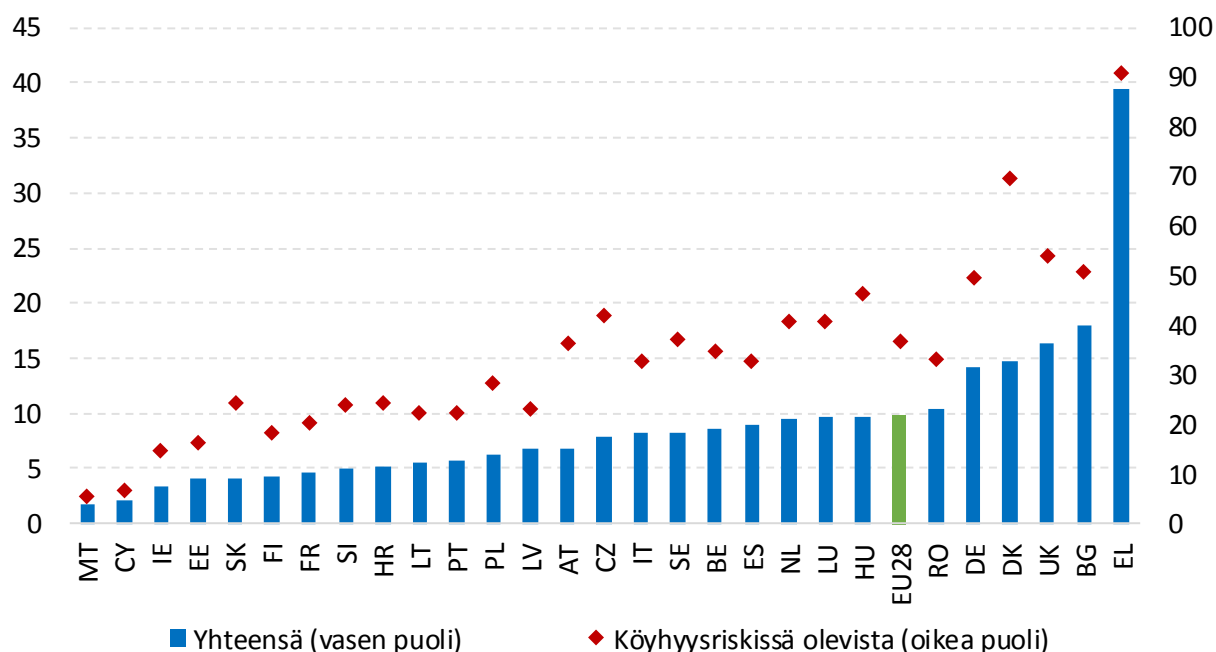
Lähde: Omat laskelmat Eurostatin SILC-tietojen perusteella. Irlannin, Slovakian ja Yhdistyneen kuningaskunnan tietoja ei ole saatavilla 2. joulukuuta 2019.

Vuonna 2018 sellaisten kotitalouksien osuus, joissa asumiskustannuksista aiheutuu kohtuuton rasite, oli alimmalla tasollaan vuoden 2010 jälkeen. Edelleen kuitenkin yksi kymmenestä eurooppalaisesta asuu kotitaloudessa, jossa asumiskustannukset muodostavat merkittävän rasitteen (yli kohtuuttomuusrajan eli 40 prosenttia käytettävissä olevista tuloista). Asumismenot ovat edelleen erittäin suuret Kreikassa (kotitalouksista lähes 40 prosentin asumiskustannuksista aiheutuu kohtuuton rasite). Bulgarian, Yhdistyneen kuningaskunnan, Tanskan, Saksan ja Romanian osuudet ylittävät EU:n keskiarvon, kun taas Virossa, Ranskassa, Suomessa, Kyproksella, Maltalla ja Slovakiassa alle 5 prosenttia kotitalouksista raportoi kohtuuttomista asumiskustannuksista. Köyhemmät kotitaloudet ovat alttiimpia kohtuuhintaisuuteen liittyville ongelmille, ja asumiskustannukset vaikuttavat suuremmassa

määrin vuokralaisiin. Asumiskustannuksista aiheutuu kohtuuton rasite 36,7 prosentille köyhemmistä kotitalouksista ja 26 prosentille vuokralaisista.

Kaavio 73: Kohtuuton asumismenorasite vaikuttaa merkittävään osuuteen väestöstä, etenkin köyhyysriskissä oleviin

Prosenttiosuus väestöstä, joka asuu kotitaloudessa, jossa kaikki asumiskustannukset ovat yli 40 prosenttia kotitalouden kaikista käytettävissä olevista tuloista, 2018

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC)

Vakavasti puutteelliset asuinolot pysyivät yleisesti vakaalla tasolla vuonna 2018.

Vakavasti puutteelliset asuinolot ovat kuitenkin vähenemässä Keski- ja Itä-Euroopan jäsenvaltioissa, joissa asumisen laatuun liittyvät ongelmat ovat olleet suurempia. Tilanteen kohenemisesta huolimatta suunnilleen yksi seitsemästä eurooppalaisesta asuu edelleen asunnossa, jossa on vuotava katto, kosteat seinät, lattiat tai perusta tai hometta ikkunanpuitteissa tai lattiassa. Ongelmista kärsivät pääasiassa vuokralaiset, myös sosiaalisten vuokra-asuntojen asukkaat. Sellaisen väestön osuus, jolla ei ole kylpyammetta tai suihkua asunnossaan, on yleisesti alhainen (1,9 % vuonna 2018), mutta se on 25,6 prosenttia Romaniassa ja yli 8 prosenttia Bulgariassa, Latviassa ja Liettuaissa. Vakavasti puutteellisissa asuinoloissa asuvien alle 18-vuotiaiden osuus on edelleen suurempi kuin koko väestön osuus: lapsista 6,1 prosenttia asuu puutteellisissa asunnoissa, kun koko väestöstä osuus on 4 prosenttia.

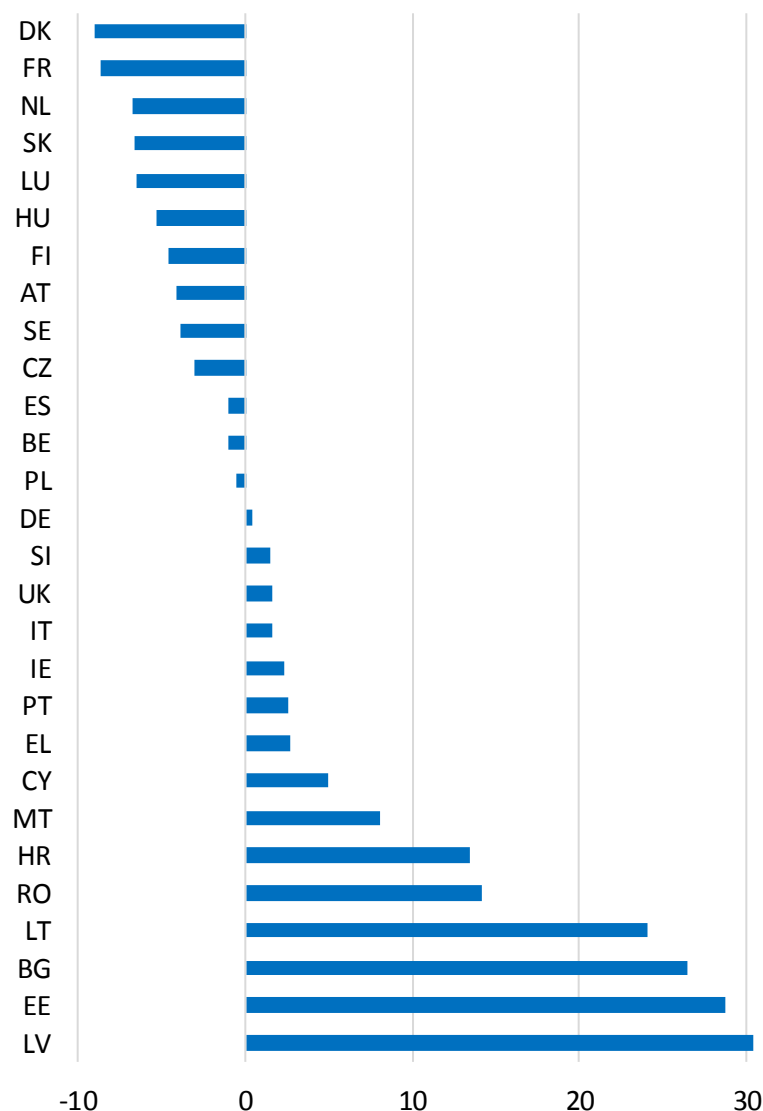
Asuntomarkkinoilta syrjäytymisen äärimmäisin muoto, asunnottomuus, on lisääntynyt viime vuosikymmenen aikana useissa jäsenvaltioissa. Ainoastaan Suomessa asunnottomuus on vähentynyt merkittävästi, kun taas kolmessa maassa tilanne on vaihteleva (Kroatia ja Puola) tai asunnottomuus on vakiintunut viime vuosina (Portugali).¹³³ Asunnottomuus on pääasiallisesti kaupunkialueiden ilmiö, ja asuntomarkkinoiden paineiden on todettu olevan määräävä tekijä asunnottomuuden kasvussa viime vuosina useimmissa

¹³³ ESPN, 2019.

EU:n jäsenvaltioissa. Tähän sisältyy useita kielteisiä kehityssuuntia, kuten omistus- ja vuokra-asuntojen hintojen kohoaminen, kohtuuhintaisten asuntojen puute, vuokralainsäädännön muutokset, vähäiset tai pienentyneet julkiset investoinnit julkisiin ja/tai sosiaalisiin asuntoihin sekä asumistukien leikkaukset. Asunnottomuuden lisääntymisen taustalla on muitakin tekijöitä, kuten köyhyys, lisääntynyt työttömyys, riittämätön ja/tai vaikea pääsy tukijärjestelmiin ja palveluihin sekä lisääntynyt maahanmuutto. Yksilötasolla on joitakin asunnottomuudelle altistavia tekijöitä, kuten mielenterveyden ongelmat tai päihteiden väärinkäyttö tai kielteinen perhedynamiikka (perheen hajoaminen tai perheväkivalta, puolison kuolema).

Kaavio 74: Köyhyysriski ja sosiaalisen syrjäytymisen riski ikääntyneiden keskuudessa on laskenut vakaasti monissa jäsenvaltioissa

Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien vähintään 65-vuotiaiden prosenttiosuus suhteessa EU:n keskiarvoon, 2018

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (EU-SILC).

Eläketulot suojaavat ikääntyneitä suhteellisen hyvin köyhyysriskiltä. Vuonna 2018 EU:n tasolla ikääntyneiden köyhyysriski (15,9 %) oli pienempi kuin työikäisten (16,5 %). Tämä

suhde on kääntynyt viime vuosikymmenen aikana kriisiä edeltäneeseen verrattuna. Tätä selittää osaksi se, että kriisi vähensi keskimäärin kotitalouksien käytettävissä olevia reaalityuloja, etenkin työikäisen väestön keskuudessa lähes kaikissa Euroopan maissa, kun taas eläkkeet pysyivät kestävämmällä tasolla. Myös ikääntyneiden kokema vakava aineellinen puute väheni (7,5 prosentista 4,7 prosenttiin vuosina 2008–2018), mikä viittaa siihen, että köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen yleisessä vähenemisessä ei ole kyse vain suhteellisesta vaikutuksesta. Köyhyysriski ja sosiaalisen syrjäytymisen riski ikääntyneiden keskuudessa on pienentynyt vakaasti useimmissa jäsenvaltioissa. Vuonna 2018 vähintään 65-vuotiaista köyhyys- tai syrjäytymisriskissä oli kaikkiaan noin 1,3 miljoonaa henkeä vähemmän kuin ennen kriisiä (2008). Vaikka tilanne on yleisesti kohentunut, jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja. Ikääntyneiden köyhyys- tai syrjäytymisriski on pienentynyt merkittävästi Kyproksella (-25,8 prosenttiyksikköä vuodesta 2008), Bulgariassa (-20,4 prosenttiyksikköä), Romaniassa (-16,6 prosenttiyksikköä) ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa (-8,3 prosenttiyksikköä) mutta kohonnut merkittävästi Virossa (+6,5 prosenttiyksikköä) ja Luxemburgissa (+6,7 prosenttiyksikköä).

Eritystä huolta kuitenkin herättää ikääntyneiden naisten tilanne: yksi viidestä vähintään 65-vuotiaasta naisesta on köyhyys- tai syrjäytymisriskissä EU:ssa. Vuonna 2018 naisten köyhyys- ja syrjäytymisriskiaste vaihteli Tanskan, Ranskan ja Alankomaiden noin 10 prosentista Bulgarian ja Baltian maiden noin 50 prosenttiin. Suurimmat sukupuolten väliset erot köyhyys- ja syrjäytymisriskiasteissa ovat Liettuassa (19,4 prosenttiyksikköä), Virossa (17,2 prosenttiyksikköä) ja Bulgariassa (15,8 prosenttiyksikköä). Ikääntyneiden naisten tulot ovat pienemmät kuin ikääntyneiden miesten: vuonna 2017 ikääntyneiden naisten mediaanitulot olivat 6 prosenttiyksikköä alemmat kuin miesten suhteessa samaa sukupuolta edustaviin nuorempiin ihmisiin (89 % naiset ja 95 % miehet). Naisten työtulot mutta myös eläketulot ovat näin ollen alemmat, mikä vaikuttaa sukupuolten eriarvoisuuteen ikääntyneiden tuloissa.

Vähintään 65-vuotiaiden tulot EU:ssa keskimäärin ovat hieman alemmat kuin nuoremmilla ikäryhmillä. Vähintään 65-vuotiaiden käytettävissä oleva mediaanitulo oli 91 prosenttia nuorempien tuloista vuonna 2018. Mediaanitulojen suhde oli alle 75 prosenttia viidessä maassa (Tšekissä, Maltalla, Liettuassa, Latviassa ja Virossa) ja alle 80 prosenttia viidessä muussa maassa (Belgiassa, Bulgariassa, Tanskassa, Kyproksella ja Kroatiassa). Vuonna 2018 kuudessa jäsenvaltiossa (Luxemburg, Kreikka, Ranska, Espanja, Unkari, Italia) ikääntyneiden miesten ja kahdessa jäsenvaltiossa (Luxemburgissa ja Ranskassa) ikääntyneiden naisten mediaanitulo oli sitä vastoin suurempi kuin alle 65-vuotiaiden.

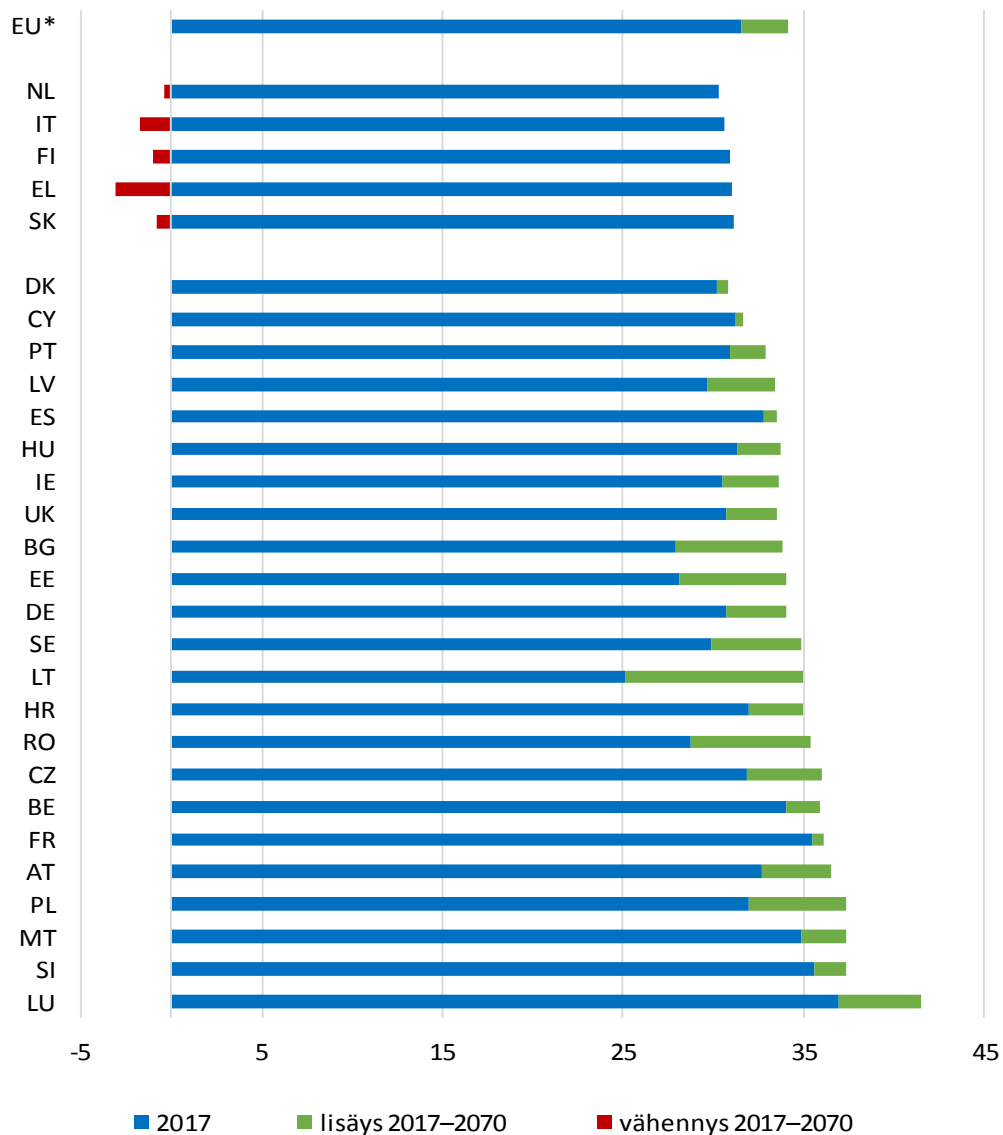
Eläkkeiden osuus on keskimäärin yli puolet työtuloista uran lopussa, mutta eläkkeiden kyky korvata tuloja vaihtelee merkittävästi jäsenvaltioiden välillä. Eläkkeiden yhteenlaskettu korvaussuhde (ARR) oli vuonna 2018 EU:ssa keskimäärin 58 prosenttia, mutta maiden välillä oli suuria eroja. Suhde vaihteli Irlannin 33 prosentista, Latvian ja Liettuan noin 40 prosentista ja Bulgarian 41 prosentista Luxemburgin 86 prosenttiin.

Eliniänodotteiden kasvaessa ja työelämän alkaessa myöhemmin eläkkeitä on mukautettava. Tuloköyhyyden vähentämisen ja tulon korvaamisen lisäksi eläkkeiden riittävyyden kannalta kolmas merkityksellinen tekijä on eläkeajan kesto. Haasteena on varmistaa tulojen ylläpitoja köyhyydeltä suojaaminen eläkkeelläoloajan, joka pitenee elinajanodotteen kasvaessa. Ihmisillä on oltava riittävä työssäoloaika, jotta he voivat säästää ja valmistautua pidempään eläkeikaan. Vanhuushuoltosuhteen odotetaan kasvavan: vuonna 2018 se on yhden suhde kolmeen (30,5 %), vuonna 2050 yhden suhde kahteen (49,9 %) ja vuonna 2070 jo 51,6 %. Vuoteen 2024 mennessä arviolta 11 jäsenvaltiossa työikäinen väestö

vähenee yli 3 prosenttia vuoteen 2016 verrattuna.¹³⁴ Tulevaisuudessa elinajanodotteen työmarkkinoilta poistumisiässä (osuutena aikuisiän elämästä) odotetaan kasvavan useimmissa jäsenvaltioissa. Tällä hetkellä se vaihtelee Liettuan noin neljänneksestä Luxemburgin yli kolmannekseen. Vuonna 2070 sen odotetaan kasvavan ja vaihtelevan Alankomaiden noin 30 prosentista Luxemburgin yli 40 prosenttiin. Useimmissa maissa sen odotetaan olevan noin 35 prosenttia. Maissa, joissa ennustetut muutokset ovat pieniä, on hyväksytty sääntöjä, joilla lakisääteinen eläkeikä linkitetään elinajanodotteeseen.

Kaavio 75: Useimpien ikääntyneiden eurooppalaisten odotetaan viettävän pidempi aika eläkkeellä

Eläkkeellä vietetyn aikuisiän prosenttiosuus, 2017, ja odotettu muutos vuonna 2070

Lähde: Ikääntymisraportti 2018

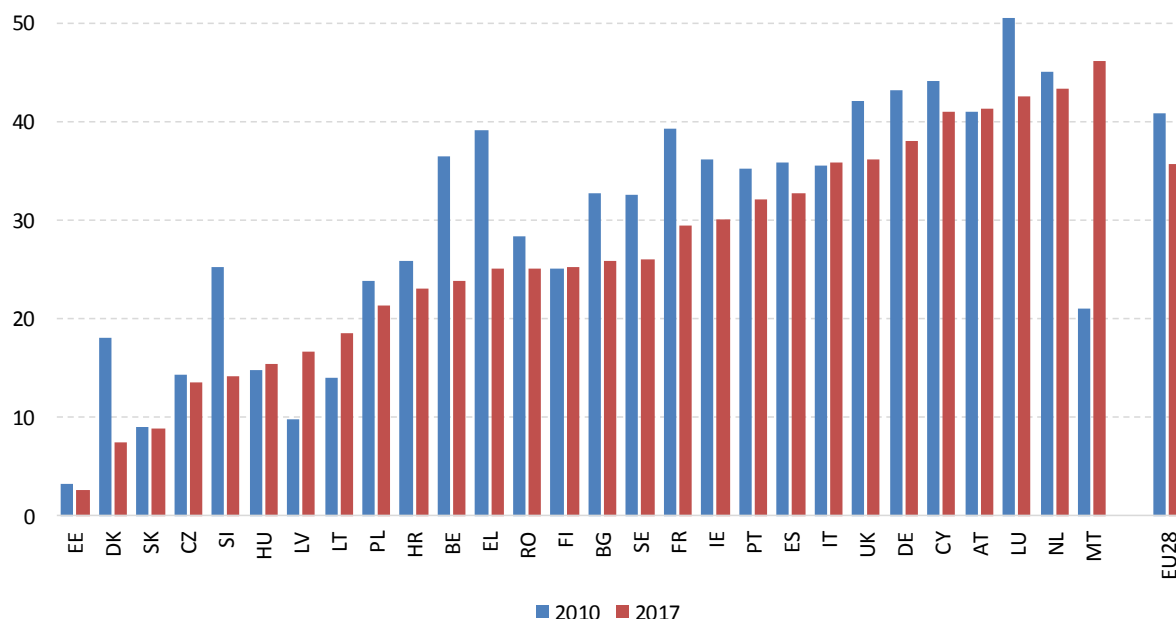
¹³⁴ Euroopan komissio, Ikääntymisraportti 2018.

Lakisääteisen eläkeiän kohotessa eläkkeiden riittävyyden ylläpitämiseksi ja parantamiseksi on keskeisen tärkeää työskennellä pidempään. Eläke- (ja vero)politiikalla voidaan tarjota oikeanlaisia kannustimia, jotta ihmiset pysyisivät työelämässä pidempään. Tällaisiin kannustimiin voi sisältyä implisiittisten verojen/etuuksien tasapainottaminen eläkkeelle jäädessä, bonukset eläkeikää myöhemmästä eläköitymisestä ja sanktiot varhaisemmasta eläköitymisestä sekä mahdollisuus yhdistää eläke ja työssäkäynti. Eläkkeiden riittävyyttä koskevassa vuoden 2018 raportissa todetaan, että tällainen politiikka on tärkeämpi tekijä kuin uran varhaisemmissa vaiheissa toteutettu politiikka, jolla pyritään eläkeiän nostamiseen. Lisäksi uran loppuvaiheen politiikkaan, jolla pyritään kannustamaan pidempää työelämää, olisi liitettävä toimenpiteitä, joilla varmistetaan riittävät eläkkeet niille, jotka eivät kykene työskentelemään pidempään. Tavoitteena olisi oltava ikääntyneiden suojelu köyhyysriskiltä ja pyrkiminen samalla aktiivisempaan ikääntyneeseen väestöön kohtuullista ja kestävää tulevaisuutta varten.

Vaikka miesten ja naisten samanlaisten urien pitäisi johtaa samanlaisiin eläkkeisiin, sukupuolten välinen eläketuloero on melko suuri. Sukupuolten välinen eläketuloero on EU:ssa keskimäärin 35,7 prosenttia ja se on kaventunut viime vuosina. Sitä voidaan analysoida tarkastelemalla kysymyksiä *kuka saa eläkettä* (kattavuusero) ja *mikä on miesten ja naisten välinen ero* (eläkkeensaajien eläketuloero). Suurimmassa osassa jäsenvaltioita pääsy julkiseen eläkejärjestelmään on yhtäläinen miehille ja naisille ja kattavuuserot ovat mitättömän pienet: naisilla eläkeoikeus on vain 5 prosenttia harvemmin kuin miehillä. Maissa, joissa perustana on sosiaalivakuutus (eli eläkemaksut perustuvat virallisesta työstä saatuihin ansioihin) ja eläkemaksuilla on vähimmäisrajat, kattavuuserot voivat kuitenkin olla suuremmat. Eläkkeensaajien eläketuloero osoittaa naisten ja miesten keskimääräisten eläkkeiden eron ja vaihteli jäsenvaltioissa 1,1 prosentista 41,8 prosenttiin vuonna 2017. Suurimmat sukupuolten väliset erot eläkkeissä ovat Luxemburgissa, Alankomaissa ja Maltalla (yli 40 prosenttia) ja pienimmät Virossa, Tanskassa ja Sloveniassa (alle 10 prosenttia). Vaikka ero on pienempi uusien eläkkeensaajien osalta, se on kuitenkin pysynyt sitkeästi suurena monissa maissa vuodesta 2010 (noin 41 % vuonna 2010 ja 35,2 % vuonna 2017). Naisten ja miesten yhtäläiset mahdollisuudet eläkeoikeuksiin riippuvat siitä, miten työmarkkina- ja eläkepolitiikalla edistetään tasavertaisia työuria ja tasa-arvoista ansiokehitystä. Naiset eivät ole työssä yhtä todennäköisesti kuin miehet, ja jos he ovat työssä, he työskentelevät useammin matalapalkka-aloilla, ansaitsevat vähemmän ja työskentelevät enemmän osaa-aikaisesti, minkä vuoksi heillä on keskimäärin vähemmän työtunteja ja lyhyemmät työurat. Kaikki nämä tekijät yhdessä johtavat alempiin sosiaaliturvamaksuihin eläkejärjestelmään ja myöhemmin pienempiin eläkeoikeuksiin eläkkeelle jäädessä.

Kaavio 76: Miesten ja naisten eläkkeiden välillä on edelleen merkittävä ero monissa jäsenvaltioissa

Sukupuolten välinen eläketuloero (%), 65–79-vuotiaat eläkkeensaajat, 2010 ja 2017

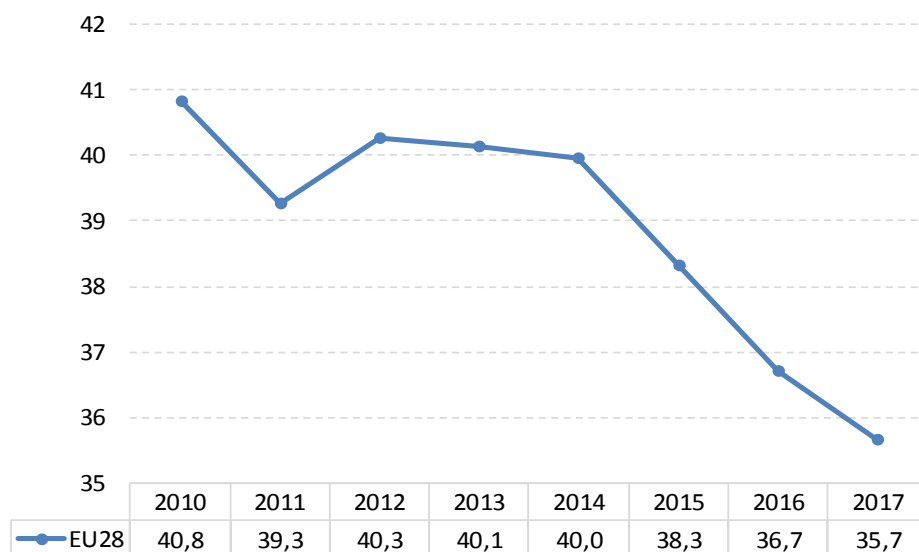
Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (EU-SILC). Tiedot luokiteltu vuoden 2017 tietojen mukaan.

Ikääntyneillä naisilla on keskimäärin suurempi köyhyyden tai sosiaalisen syrjäytymisen riski kuin miehillä. Naiset jäävät usein eläkkeellä hieman nuorempina ja elävät 3–5 vuotta pidempään kuin miehet. Naisten eläke-etuudet ovat keskimäärin pienemmät ja he saavat niitä pidemmän aikaa. Tämän vuoksi ikääntyneillä naisilla on suurempi köyhyysriski kuin miehillä: yli 64-vuotiaista naisista yli 20 prosentilla on köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen riski verrattuna miesten 15 prosenttiin vuonna 2017 EU:ssa.

Eläkejärjestelmissä on onnistettu vähentämään sukupuolten eriarvoisuutta mutta vain rajoitetusti. Sukupuolierot eläkkeissä ovat lähes kaksi kertaa niin suuret kuin palkoissa (16,2 % vuonna 2017). Eläke- ja verojärjestelmien uudelleenjakotekijät ja eläkekertymän hyvitykset työttömyysjaksoista, jotka liittyvät hoivavelvollisuuksiin, lieventävät jossakin määrin sukupuolieroja työmarkkina-ansioissa. Esimerkiksi lähes kaikissa jäsenvaltioissa naisille kertyy eläkeoikeuksia lastenhoidosta tietyin edellytyksin. Lisäksi leskeksi jääneille puolisoille voidaan myöntää leskeneläkettä.

Kaavio 77: Sukupuolten välinen ero eläkkeissä on pienentynyt vakaasti viime vuosina.

Sukupuolten välinen eläketuloero (%), 65–79-vuotiaat eläkkeensaajat, 2010–2017, EU28

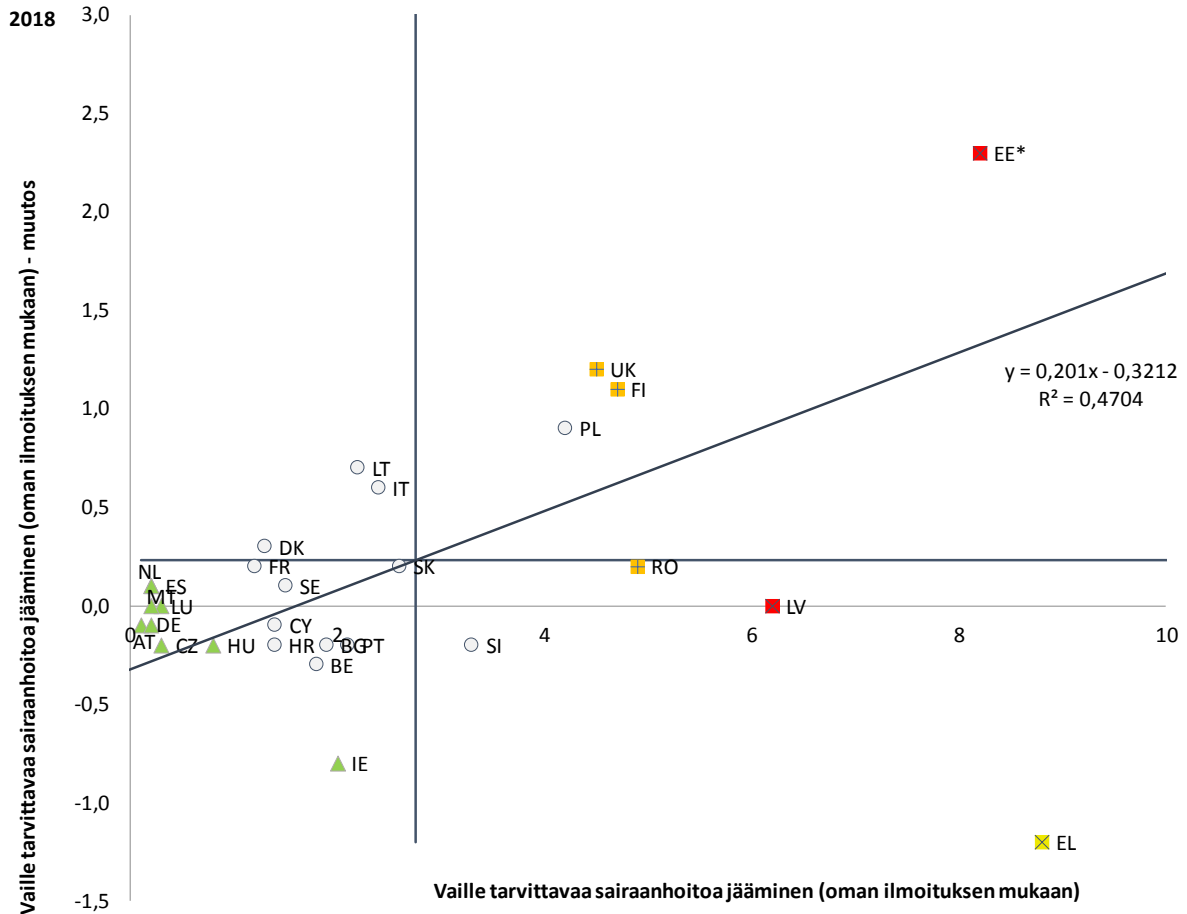

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (EU-SILC). Indikaattorin rajoitukset olisi otettava huomioon.

Eläke-erojen kaventamisessa on edistytty viime vuosina, ja positiiviset suuntaukset hyödyttävät tulevia eläkkeensaajia. Työmarkkinoilla on nyt naisia enemmän kuin koskaan aiemmin. Lisäksi hiljattain eläkkeelle jääneiden naisten kohortit ovat keskimäärin koulutetumpia kuin nykyisten eläkkeensaajien kohortit. Korkeampaan koulutustasoon liittyy yleensä voimakkaampi työmarkkinoille kiinnittyminen, useampia työvuosia, korkeammat ansiot sekä enemmän maksuja eläkejärjestelmiin.

Kaavio 78: Tarvittavaa sairaanhoitoa vaille jääminen oman ilmoituksen mukaan on pysynyt yleisesti vakaalla tasolla EU-maissa

Vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen oman ilmoituksen mukaan (sosiaali-indikaattoreiden tulostaulun pääindikaattori)

Lähde: Eurostat, yhteisön tulo- ja elinolotilastot (SILC) Kausi: Vuoden 2018 tasot ja muutokset vuoteen 2017 nähden. Huomautus: Akselit on keskitetty EU:n painottamattoman keskiarvon mukaan. Viroa koskevat tiedot on skaalattu, jotta ne mahtuvat kaavioon (tosiasiallinen taso 16,4 %, muutos +4,6 %). Symbolien selitykset esitetään liitteessä.

Vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jäämisestä ilmoittavan väestön osuudessa on edelleen suurta vaihtelua jäsenvaltioiden välillä ja merkkejä hajaantumisesta.¹³⁵ Toisin kuin aiempina vuosina täyttymättömien sairaanhoitotarpeiden tason ja muutosten välillä esiintyy positiivinen korrelaatio, mikä tarkoittaa sitä, että maissa, joissa täyttymättömät tarpeet ovat suurimmat, kasvu on ollut suhteellisesti suurinta viimeisimmällä kaudella (ks. kaavio 78)

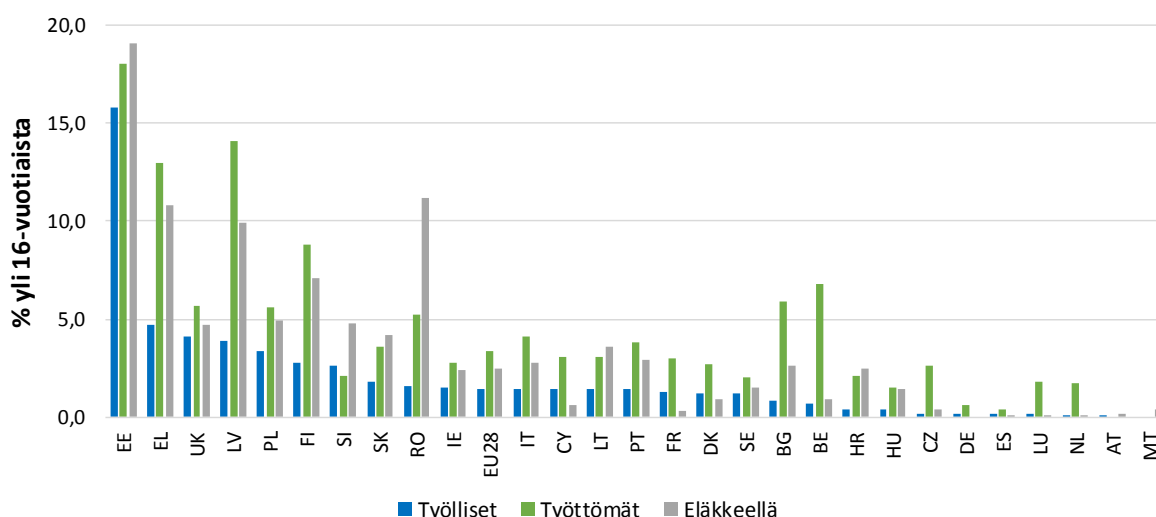
¹³⁵ Vaille tarvittavaa sairaanhoitoa jääminen asianomaisen oman ilmoituksen mukaan tarkoittaa subjektiivista arviota tutkimuksen tai tietyn tyyppisen sairaanhoidon tarpeesta, jota asianomainen ei saanut tai hakenut seuraavista kolmesta syystä: ”taloudelliset syyt”, ”liian pitkät jonotusajat” tai ”liian pitkä matka”. Sairaanhoidolla viitataan yksilöllisiin terveydenhuoltopalveluihin (lääkärintarkastukseen tai sairaanhoitoon, hammashoitoa lukuun ottamatta), joita antavat lääkärit tai vastaavien ammattien harjoittajat tai joita annetaan näiden suoran valvonnan alaisina kansallisten terveydenhuoltojärjestelmien mukaisesti (Eurostatin määritelmä). Hoidon saamiseen liittyvät ongelmat, joista ihmiset raportoivat sairastuttuaan, voivat kuvastaa hoitoon liittyviä esteitä.

Joissakin jäsenvaltioissa terveydenhuollon saamisen merkittävänä esteenä ovat edelleen kustannukset ja odotusajat. Se osuus EU:n väestöstä, joka oman ilmoituksensa mukaan on jäänyt vaille tarvittavaa sairaanhoitoa liian korkeiden kustannusten, liian pitkän odotusajan tai liian pitkän matkan takia, kuitenkin pysyi keskimäärin vakaana 2 prosentissa vuonna 2018. Vaikeuksista sairaanhoidon saamisessa ilmoittavien ihmisten osuus oli edelleen yli 5 prosenttia Kreikassa, Latviassa ja Virossa, ja Romania ja Suomi olivat lähellä tätä rajaa. Merkittävin lisäys tapahtui vuonna 2018 Virossa, Suomessa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

Myös työmarkkinastatus voi olla merkittävä tekijä, joka selittää sairaanhoidon ongelmallista saantia joissakin maissa. Suurimassa osassa maita ei ole merkittäviä eroja työmarkkinastatuksen mukaan, mutta joissakin niissä työttömillä saattaa olla suurempia vaikeuksia terveydenhuollon saamisessa (ks. kaavio 79). Neljässä maassa (Virossa, Latviassa, Kreikassa ja Romaniassa) eläkkeensaajat raportoivat eniten täyttymättömistä sairaanhoidon tarpeista.

Kaavio 79: Työttömät ja eläkkeensaajat raportoivat vaikeuksista sairaanhoidon saamisessa useammin kuin työssäkäyvät

Itse ilmoitetut täyttymättömät sairaanhoitotarpeet työmarkkinastatuksen mukaan (2018)

Lähde: Eurostat [hlth_silc_13].

Toimintakykyisten elinvuosien keskimääräinen määrä, jota voidaan odottaa 65-vuotiaana, kohosi edelleen EU:ssa. Miehillä se on 9,8 vuotta ja naisilla 10,2 vuotta. Korkein toimintakykyisen elinajan odote 65-vuotiaana on Ruotsissa, Maltalla, Irlannissa ja Espanjassa (yli 12 vuotta molemmilla sukupuolilla), mutta se on erityisen alhainen Latviassa, Slovakiassa ja Kroatiassa (noin 5 vuotta).

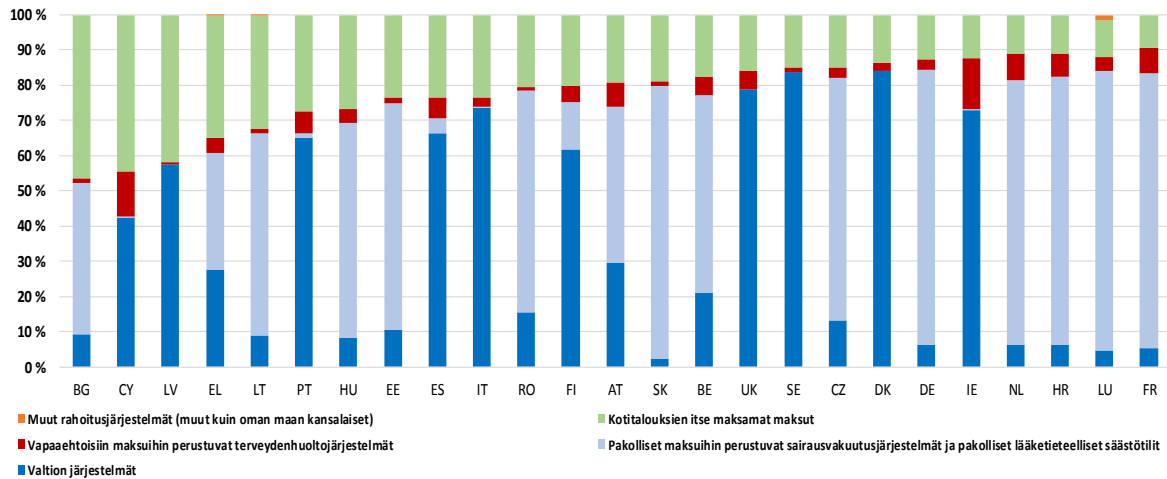
Terveydenhuoltoa rahoitetaan eri järjestelmistä, ja kunkin järjestelmän suhteellinen merkitys vaihtelee jäsenvaltioissa. Vuonna 2017 käyttäjien maksamat maksut¹³⁶ (eli

¹³⁶ Käyttäjien maksamilla maksuilla tarkoitetaan kotitalouksien tuloista tai säästöistä maksettuja suoria maksuja tavaroista ja palveluista, jos käyttäjä suorittaa maksun tavarantoimituksen tai palvelun käyttötarkoituksella joko ilman korvausta tai siten, että kustannus jaetaan organisoidun järjestelmän kanssa.

kotitalouksien menot terveydenhuoltoon, myös lääkkeisiin), joita ei korvattu mistään järjestelmästä tai joiden kustannukset jaettiin organisoidun järjestelmän kanssa, mitattuna osuutena terveydenhuoltomenoista, olivat yli 30 prosenttia Bulgariassa, Kreikassa, Kyproksella, Latviassa ja Liettuaassa (kaavio 80).

Kaavio 80: Terveydenhuollon kustannusten maksuissa on suurta vaihtelua EU-maiden välillä.

Terveydenhuoltomenot rahoituslähteen perusteella, 2017

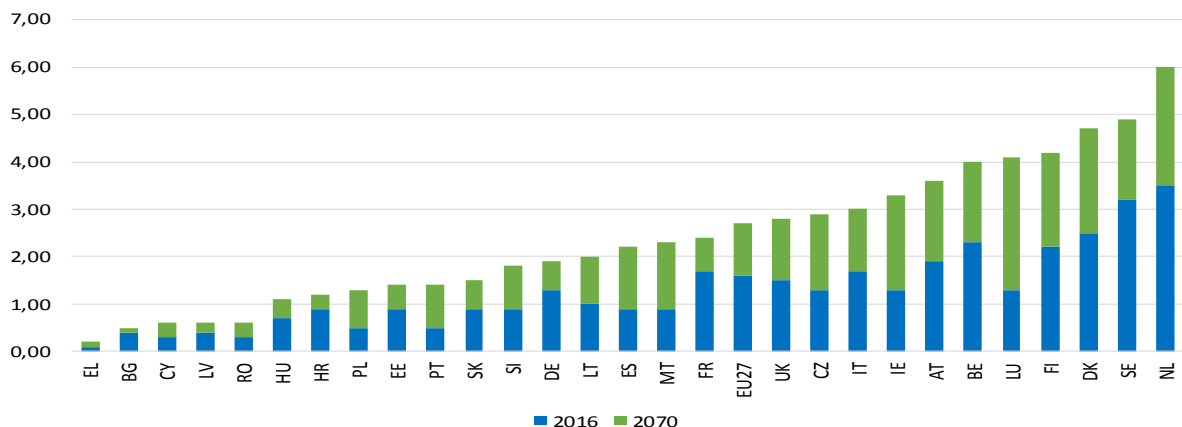

Lähde: Eurostat [hlth_sha11_hf]. Huomautukset: Tiedot on kerätty komission asetuksen (EU) 2015/359 mukaisesti terveydenhuollon menoja ja rahoitusta koskevien tilastojen osalta (terveystilinpitojärjestelmää koskeva vuoden 2011 käsikirja).

Pitkäaikaishoidon tarve on lisääntymässä, kun EU:n väestö ikääntyy, ja tarpeen ennustetaan vielä lisääntyvän merkittävästi. Ennusteiden mukaan vuoteen 2070 mennessä yli 80-vuotiaiden eurooppalaisten lukumäärä kaksinkertaistuu ja vanhushuoltosuhteen (yli 65-vuotiaiden määrän suhde 15–64-vuotiaiden määrään) odotetaan kohoavan merkittävästi (ks. edellä). Pitkäaikaishoidon kustannukset kohoavat nopeammin kuin terveydenhuolto- ja eläkekustannukset. Pitkäaikaishoitoon käytettävien julkisten menojen EU:ssa odotetaan kasvavan 2,7 prosenttiin BKT:stä vuoteen 2070 mennessä, joskin jäsenvaltioiden välillä on merkittävää vaihtelua (ks. kaavio 81).

Kaavio 81: Väestön ikääntyessä pitkäaikaishoidon kustannusten odotetaan kasvavan merkittävästi useimmissa jäsenvaltioissa

Ennustetut julkiset menot pitkäaikaishoitoon, % BKT:stä, vuonna 2016 ja 2070

Lähde: Tiedot perustuvat ikääntymisraporttiin 2018. Huomautus: Ikääntymistyöryhmän viiteskenaario

Pitkäaikaishoidon kestävyys on erityisen haasteellista niissä jäsenvaltioissa, joissa nyt nojaututaan voimakkaasti omaishoitoon. Mahdollisten omaishoitajien pooli on kutistumassa, kun naisten työllisyys lisääntyy, perheissä on vähemmän lapsia ja perheenjäsenet asuvat kauempana toisistaan. Myös virallisella sektorilla hoitajien rekrytoimiseen ja työssä pitämiseen liittyy haasteita. Pitkäaikaishoitosektorin työllisyydelle on ominaista osa-aikaisten ja määräaikaisten työsuhteiden suuri osuus, mikä vähentää sen houkuttelevuutta työmarkkinoille tulevien tai työpaikkaa vaihtavien keskuudessa.

3.4.2 Poliittiset toimet

Köyhyyteen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen puuttumiseksi useissa jäsenvaltioissa toteutettavilla uudistuksilla pyritään vahvistamaan aktiivista osallisuutta. Jäsenvaltiot tunnustavat sellaisten integroitujen lähestymistapojen tehokkuuden, joissa yhdistetään riittävät tulot, aktiiviset työmarkkinatoimenpiteet ja sosiaalipalvelujen tarjoaminen. Jäsenvaltioissa hyödynnetään yhä enemmän kahta mekanismia: keskitettyjä asiointipisteitä ja yhteyspisteitä. Asiointipisteillä pyritään vahvistamaan palvelujen tarjoamista ja yhteyspisteillä lisäksi parantamaan palvelujen ja toimien tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Tässä prosessissa myös kunnat voivat olla merkittävässä asemassa. Esimerkiksi Tšekissä sosiaalisesti syrjäytyneitä yhteisöjä (Coordinated Approach to the Socially Excluded Localities) koskevassa hankkeessa kunnissa laadittiin alojen välisiä strategioita, jotka edellyttävät palvelujen vertikaalista ja horisontaalista koordinoitua. Hankkeessa on tällä hetkellä mukana 48 kuntaa, ja niiden määrän odotetaan nousevan 70:een vuonna 2020. Kreikassa perustetut yhteisökeskukset suunnittelevat hyödyntävänsä samanlaista lähestymistapaa laajentamalla perheille ja ikääntyneille tarjottavia palveluja. Romaniassa kehitetään Euroopan sosiaalirahaston tuella tarpeisiin perustuvia sosiaalipalveluja, joita kokeillaan 139 valitussa marginalisoituneessa yhteisössä. Palvelujen integroitu tarjoaminen tarkoittaa yleensä räätälöityjä toimia, joissa keskitytään edunsaajien tarpeisiin. Tällaista räätälöityä lähestymistapaa toteutetaan 83 prosentissa Alankomaiden kunnista, joissa tarpeita arvioidaan ns. ”keittiönpöytäkeskusteluissa”, yleensä edunsaajien kotona. Useimmissa jäsenvaltioissa integroituneita lähestymistapoja toteutetaan työttömien, vähimmäistoimeentulon saajien tai muiden ryhmien, kuten nuorten, toimintarajoitteisten, ikääntyneiden, kodittomien, lasten tai perheväkivallan uhrien osalta. Mikä tärkeintä, yhä useammissa jäsenvaltioissa sosiaalipalvelujen yhteydessä tarjotaan myös esimerkiksi velkaneuvontaa.

Useissa jäsenvaltioissa työikäisen väestön etuuksiin tehdyillä muutoksilla pyritään vähentämään köyhyyttä ja tuloeroja. Italiassa on otettu käyttöön vähimmäistulojärjestelmä, joka koostuu kahdesta komponentista: tulotuki sekä työmarkkinoiden ulkopuolella oleville (joilla ei ole oikeutta työttömyysetuuksiin) että matalapalkkaisille ja aktivointitoimenpiteet, jotka kattavat sekä työllisyys- että sosiaalipalvelut. Vuoden 2019 budjettilaissa myönnetään 23,5 miljardia euroa (0,45 prosenttia BKT:stä) järjestelmän rahoitukseen kaudella 2019–2021. Kun otetaan huomioon toimenpiteen laajuus ja kunnianhimoisuus, tiivis yhteistyö sosiaalipalvelujen ja julkisten työvoimapalvelujen välillä on ratkaisevan tärkeää sen onnistumisen kannalta. Joissakin jäsenvaltioissa, esimerkiksi Espanjassa ja Latviassa, suunnitellaan uusia toimenpiteitä nykyjärjestelmien yksinkertaistamiseksi ja riittävyysparantamiseksi. Ranskassa matalapalkkaisille tarkoitettujen tukien laajentamisen odotetaan vaikuttavan positiivisesti tuloeroihin. Romaniassa sitä vastoin vuonna 2016 hyväksytyn vähimmäistoimeentulotukea koskevan lain voimaantuloa on jälleen lykätty, nyt vuoteen 2021 (perääntyminen vähimmäistoimeentulotukea koskevasta uudistuksesta, josta aiemmin annettiin neuvoston maakohtainen suositus).

Uudet lapsiköyhyyttä koskevat toimenpiteet ulottuvat toimeentulotukea pidemmälle joissakin jäsenvaltioissa. Irlannissa on ilmoitettu uudesta monivuotisesta lasten hyvinvointia koskevasta strategiasta, joka kattaa vanhempien työ- ja yksityiselämän tasapainon, lasten terveyden ja toimenpidepaketin varhaislapsuuden köyhyyden torjumiseksi. Espanjassa tarveharkintaisen lapsilisän määrää on korotettu ja nykyisiä lasten sosiaaliturvatoimia on laajennettu, joskin niiden soveltamisala on edelleen melko vaatimaton. Liettuassa hiljattain otetun yleisen lapsietuusjärjestelmän pohjalta etuuden (sekä yleisen että tarveharkintaisen) tasoon odotetaan korotusta vuonna 2020. Myös Romaniassa yleisen lapsilisän merkittävällä korotuksella (84 leusta 150 leuun eli noin 18 eurosta 31 euroon; enemmän toimintarajoitteisille ja alle 2-vuotiaille lapsille) odotetaan olevan merkittävä vaikutus lapsiköyhyyteen, joka on edelleen erittäin korkealla tasolla.

Toimintarajoitteisiin henkilöihin on sovellettu sosiaalista osallisuutta koskevia toimenpiteitä, joilla on tarkoitus täydentää työllisyyspolitiikkaa ja ehkäistä köyhyyttä. Bulgariassa tuli 1.1.2019 voimaan toimintarajoitteisia koskeva laki, jolla pyritään kohdennettuun tukeen toimintarajoitteisten yksilöllisten tarpeiden arvioinnin perusteella. Käyttöön otettiin uudentyyppinen kuukausittainen tuki, joka riippuu toimintarajoitteisuuden asteesta ja joka on sidottu köyhyysrajaan. Virossa korotettiin työkykyavustusta ja etuuksia toimintarajoitteisille lapsille. Siellä on myös pyritty yksinkertaistamaan palvelujen tarjontaa ihmisille, joilla erityisiä mielenterveyteen liittyviä tarpeita. Unkarissa korotettiin kotihoidon hoitotukea. Latviassa korotettiin erityishoitoetua lapsille, joilla on vakava toimintarajoite, ja aikuisille, joilla on ollut vakava toimintarajoite lapsesta lähtien. Maltalla hallitus korotti vakavasta toimintarajoitteesta maksettavaa avustusta ja toimintarajoitteisen lapsen tukea. Puolassa otettiin käyttöön solidaarisuusrahasto tukemaan pitkäaikaishoidossa olevia toimintarajoitteisia ihmisiä. Portugalissa korotettiin hoitajien avustusta ja otettiin käyttöön itsenäisen asumisen tukiohjelma. Slovakiassa korotettiin epävirallisen hoidon hoitoetua.

Useissa jäsenvaltioissa laajennettiin sosiaaliturvajärjestelmien kattavuutta. Tanskassa yhdenmukaistettiin vapaaehtoista työttömyysvakuutusjärjestelmää itsenäisten ammatinharjoittajien ja epätyypillisissä työsuhteissa olevien osalta. Uuden lain mukaan itsenäiset ammatinharjoittajat ja epätyypillisen työn tekijät kuuluvat työttömyysetuusjärjestelmään samojen periaatteiden mukaan kuin palkatut työntekijät. Ranskassa myönnettiin työttömyysjärjestelmään pääsy itsenäisille ammatinharjoittajille tietyin edellytyksin (toiminnan päättymisen tuomioistuimen päätöksen tai maksukyvyyttömyysmenettelyn perusteella). Irlannissa ulotettiin työkyvyttömyyseläke ja terveydenhuolto koskemaan myös itsenäisiä ammatinharjoittajia, ja suunnitelmissa on sisällyttää itsenäiset ammatinharjoittajat työttömyysvakuutusjärjestelmään, kuten Maltalla. Belgiassa lyhennettiin itsenäisten ammatinharjoittajien odotuskautta työkyvyttömyyden tapauksessa (sairausetuudet) kuukaudesta 14 päivään. Portugalissa pantiin täytäntöön nykyaikaistamisstrategia (Social security with you), joka sisältää innovatiivisia digitaalisia välineitä, joiden kautta kansalaiset saavat helpommin sosiaaliturvaan liittyvää tietoa ja palveluja.

Jäsenvaltiot ovat toteuttaneet toimia parantaakseen asuntojen saatavuutta ja puuttuakseen asunnottomuuteen. Monissa jäsenvaltioissa on hyväksytty kansallisia, alueellisia tai paikallisia strategioita, joilla tarjotaan integroitua vastauksia asunnottomuuteen ja asuntomarkkinoilta syrjäytymiseen. Ehkäisevien palvelujen sekä poliittisen tason ja palvelujen tarjoamisen tason välisen tiiviimmän yhteistyön merkitys tunnustetaan yhä enenevässä määrin. Yhä useammissa jäsenvaltioissa ollaan siirtymässä asunnon saatavuutta korostaviin strategioihin, joissa palveluja tehostetaan ja tarjotaan pysyvä asunto. Näin on esimerkiksi Suomessa ja Ranskassa, joissa on hyväksytty pitkän aikavälin strategiat asunto

ensin -toimintamallin toteuttamiseksi ja asunnottomuuden torjumiseksi. Joissakin jäsenvaltioissa, kuten Irlannissa ja Maltalla, käsitellään asunnottomuutta osana laajempia kansallisia strategioita, joilla puututaan kohtuuhintaisten ja sosiaalisten asuntojen puutteeseen. Liettuassa päivitettiin kohtuuhintaisia ja sosiaalisia asuntoja koskevaa lainsäädäntöä vuonna 2019. Palvelujen tarjonnassa pääasiallinen lähestymistapa on kuitenkin edelleen portaikkomalli, jossa tarjotulla tuella avustetaan asunnottomia erilaisilla tilapäisillä asumismuodoilla, kunnes heidän katsotaan kykenevän itsenäiseen asumiseen. Seurantamekanismeja ei panna järjestelmällisesti täytäntöön, jotta voitaisiin arvioida strategioiden saavutukset, ja toimien vaikuttavuudesta on edelleen vain vähän näyttöä. Myös rahoituksen taso on yleisesti riittämätön tarpeiden tyydyttämiseksi, ja vaikutus on vain vähäinen. Rahoituksen riittävyyden positiivisesta kehityksestä on jonkin verran näyttöä joissakin jäsenvaltioissa (esim. Kyproksella, Luxemburgissa, Maltalla, Slovakiassa ja Alankomaissa), esimerkiksi määrärahoja on lisätty asunnottomien palvelujen rahoitukseen, investointeja on lisätty pysyviin asuntoihin perheille ja sosiaalisiin asuntoihin ja kaupungeissa on sitouduttu kasvattamaan talousarviota asunnottomien palvelujen kehittämiseksi.

Useissa jäsenvaltioissa ollaan uudistamassa eläkejärjestelmiä puuttamalla kestävyys- ja riittävyyteen. Pääasiassa kuitenkin puututaan yhteen tekijään kerrallaan. Bulgariassa, Virossa, Ranskassa, Latviassa ja Liettuassa on toteutettu toimia vanhuuseläkkeiden riittävyyden parantamiseksi ja/tai indeksoinnin muuttamiseksi, jotta ne kuvastaisivat paremmin talouden kehitystä. Virossa on otettu käyttöön toimenpide, jolla poistetaan asteittain erityisiä eläkejärjestelyjä tiettyjen eläkkeensaajaryhmien osalta. Tanskassa, Maltalla ja Portugalissa pyritään parantamaan eläkejärjestelmien kestävyyttä rajoittamalla varhaiseläkkeitä ja kannustamalla ikääntyneiden työntekijöiden paluuta työmarkkinoille. Belgiassa ollaan toteuttamassa toimia, joilla vaikeutetaan varhaiseläkejärjestelmään pääsyä, ja Maltalla on otettu käyttöön kannustimia ikääntyneiden pitämiseksi työssä varhaiseläkevuosina.

Joissakin jäsenvaltioissa ollaan käynnistämässä kattavia uudistuspaketteja terveydenhuollon alalla. Ranskassa on toteutettu syksystä 2018 lähtien perusteellista terveydenhuoltojärjestelmän uudistusta, jolla edistetään terveydenhuollon parempaa saatavuutta kaikille sekä tehokkaampaa valistusta, terveydenhuollon työntekijöiden jakautumista ja sairaalahoidon käyttöä. Irlannissa käynnistettiin vuonna 2019 *Sláintecare*, joka on kunnianhimoinen 10-vuotissuunnitelma terveydenhuolto- ja pitkäaikaishoitojärjestelmien parantamiseksi, jotta voidaan vastata ikääntyvän väestön tarpeisiin. Kreikassa ollaan perustamassa paikallisia terveydenhuoltoyksiköitä perusterveydenhuollon saatavuuden parantamiseksi osana perusterveydenhuoltojärjestelmän perusteellista uudistusta. Joissakin jäsenvaltioissa ollaan parantamassa terveydenhuoltojärjestelmien kustannustehokkuutta. Latviassa pannaan täytäntöön EU-rahastojen sijoitusehtoja perusterveydenhuollon laadun ja saatavuuden parantamiseksi, ja Kyproksella ollaan toteuttamassa terveydenhuoltojärjestelmän lopullinen vaihe (sairaalahoito).

Useissa maissa toteutetaan erityisiä toimenpiteitä terveydenhuollon saatavuuteen ja laatuun liittyvien ongelmien torjumiseksi. Kyproksella on hyväksytty lainsäädäntöä yleisesti kattavan terveydenhuollon tarjoamiseksi, ja Espanjassa laajennettiin terveydenhuoltoon pääsy paperittomille maahanmuuttajille. Latviassa ollaan laatimassa lakiluonnosta ”yhdestä korista”, josta valtion maksamat palvelut tulevat, ja kattavasta pakollisesta valtion terveystakuusta. Liettuassa käsitellään terveydenhuollon ammattihenkilöiden puutetta ja epätasaista alueellista jakautumista paremmalla suunnittelulla ja tarkastellaan uusia kannustinjärjestelmiä. Kroatiassa hyväksyttiin uusi kansallinen

suunnitelma sairaaloiden kehittämiseksi. Tarkoituksena on myös parantaa terveydenhuollon laatua ja saatavuutta.

Jäsenvaltiot pyrkivät vahvistamaan ennaltaehkäisyä ja edistämään vaikuttavaa ja kustannustehokasta hoidon tarjoamista vaarantamatta sen laatua, saatavuutta ja riippumattoman elämän edellytyksiä. Bulgaria on hyväksynyt toimintasuunnitelman kansallisen pitkäaikaishoitostrategian toteuttamiseksi. Sen yhteydessä vahvistetaan integroitujen sosiaalipalvelujen tarjoamiseen ja kehittämiseen liittyviä institutionaalisia puitteita. Itävallassa ollaan kehittämässä kattavaa konseptia pitkäaikaishoitojärjestelmälle hiljattain hyväksytyn pitkäaikaishoidon yleissuunnitelman perusteella. Tšekin hallitus on ilmoittanut uudesta pitkäaikaishoidon strategiasta, jolla tuetaan kotihoitoa eikä laitoshoidon. Puolassa on laadittu huollettavina oleviin iäkkäisiin henkilöihin sovellettava sosiaalipoliittinen suunnitelma, joka perustuu julkisten laitosten omaishoitajille tarjoamaan tukeen ja yhteisö- ja laitospalvelujen puitteisiin. Joissakin jäsenvaltioissa (esim. Sloveniassa ja Belgiassa) testataan uusia ratkaisuja pitkäaikaishoidon integroituun tarjoamiseen kotona, kroonisista sairauksista kärsivien ihmisten hoidon järjeistämiseen sekä yhdenmukaisten mekanismien käyttöönottoon potilaiden hoitotarpeiden arvioinnissa.

Jotkin jäsenvaltiot tähtäävät pitkäaikaishoidon alalla hoitajapoolin kasvattamiseen ja epävirallisten hoitajien tilanteen parantamiseen. Tšekissä otettiin käyttöön pitkäaikaishoidon etuus, jolla korvataan tulonmenetystä, jos henkilö joutuu keskeyttämään työnteon sukulaisen hoitamisen takia. Hoidosta vastaavan henkilön työnantajan on hyväksyttävä työntekijän poissaolo pitkäaikaishoidon ajaksi (enintään 90 päivää) ja tarjottava työntekijälle sama työ tämän palatessa. Kroatiassa hyväksyttiin säädös, jolla vahvistetaan sijaishuoltoa koskevat lainsäädäntöpuitteet, ja Romaniassa hyväksyttiin laki, jonka tarkoituksena on tarjota kotona tarjottavia hoitopalveluja 1 000 hengelle ja palkata 50 hoitajaa, jotka ovat erikoistuneet tällaisiin palveluihin. Maltalla suunnitellaan hoitajan avustuksen (ICRA) korottamista omassa kodissaan asuvien perheenjäsenten hoitajille ja tukikelpoisuusehtojen lyhentämistä niiden osalta, jotka hoitavat yli 85-vuotiaita potilaita.